

Takó Gábor

Csákánydoroszló története

Az őskortól-napjainkig

Dóka Ferenc
A Batthyány-család története

A könyvet írta:
Takó Gábor

A Batthyány-család története című fejezetet írta:
Dóka Ferenc a község plébánosa.

Szerkesztette:
Takó Gábor, Horváth István.

Kiadta:
Csákánydoroszló Község Önkormányzata, 2004. március.

Felelős kiadó:
Horváth István, Csákánydoroszló község polgármestere.

Nyomda, sokszorosítás: *Punger Nyomda, Szombathely.*

Készült: 400 példányban.

Fényképek:
Horváth István, Csaba József ÁMK, özv. Kovács Ferencné, Jámbori Tamás.

Korrektúra: Spaitsné Sipos Éva.

ISBN: 963 214 356 6

Tartalomjegyzék

Csákánydoroszló története

Tartalom.	
Előszó.	5
1. Név és tájkörnyezet.	6
1.1.1 Elhelyezkedés.	6
1.1.1 A Rába-völgy.	6
1.2. Etimológia.	8
1.3. Csákánydoroszló természetföldrajza	9
1.3.1. Vizei.	9
1.3.2. Halfajok.	11
1.3.3. Csákánydoroszló emlősfajája.	12
1.3.4. Csákánydoroszló község növényvilága.	13
1.3.5. Csákánydoroszló talaja.	14
1.4. Helynevek Csákányból és Rábadoroszlóból.	14
2. Birtokosok és birtokaik.	17
2.1. Nagycsákány.	17
2.2. Rábadoroszló.	20
2.3. Hásika.	22
3. A Batthyány család története.	24
3.1. A Batthyányak kastélya.	46
3.2. A Batthyány kastély műkincsállománya.	52
3.3. A Várdomb.	53
4. Régi idők története.	55
4.1. Az őskor.	55
4.2. A rézkor vége és a bronzkor.	59
4.3. A római kor.	61
5. A középkor.	62
5.1. Kezdetétől a török elleni harcig.	62
6. Az újkor.	68
6.1. A csákányi vár szerepe a XVII. században.	68
6.1.1. A kiváltságlevél.	75
6.1.2. A csákányi várkapitányok.	82
6.1.3. A csákányi vár végnapjai.	87
6.2. Csákányi archontológia.	88
6.2.1. Gazdasági, polgári tisztviselők.	88
6.2.2. Katonai tisztségviselők.	89
7. Földesurak és jobbágyaik.	91
7.1. Élet a mezővárosban.	91

7.1.1.	A kiváltságok megszűnése.	91
7.1.2.	Csákány, mint mezőváros.	93
7.1.3.	Mária Terézia úrbéri rendelete és hatása.	94
8.	Rábadoroszló a középkortól az egyesítésig.	101
8.1.	A Rummy birtok mindennapjai.	101
9.	Jobbágypokból parasztok.	104
9.1.	Úrbéri rendezés Csákányban.	104
9.2.	Úrbéri rendezés Rábadoroszlóban.	115
10.	A „zajos” XX. század.	120
10.1.	Emberi erőforrások.	127
10.1.1.	Népesség, lakosság.	127
10.2.	Gazdaság.	135
10.2.1.	Mezőgazdaság.	135
10.2.2.	Ipar, kereskedelem.	145
10.3.	Közigazgatás.	252
10.4.	Kulturális élet.	163
10.4.1.	Közüoktatás.	163
10.4.2.	Úttörőmozgalom.	176
10.4.3.	Óvoda.	179
10.4.4.	Közüvelődés.	181
10.4.5.	Könyvtár.	190
10.5.	Egyesületek.	195
10.5.1.	Önkéntes Tűzoltó Egyesület.	195
10.5.2.	Olvasókör.	202
10.5.3.	Gazdakör.	202
10.5.4.	Levente Egyesület.	203
10.5.5.	Polgári Lövész Egyesület.	204
10.5.6.	Csákánydoroszlói Frontharcos Csoport.	205
10.6.	Sport, sportegyesületek.	206
10.6.1.	Labdarúgás.	211
11.	Az egyházi élet.	215
11.1.	A falu temploma.	215
11.2.	Egyházi események.	219
11.3.	A csákánydoroszlói plébánosok névsora.	222
12.	Történelmi események sodrában.	227
12.1.	Harc a török ellen.	227
12.2.	Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc.	231
12.3.	Az I. világháború.	236
12.4.	A Tanácsközüársaság.	239
12.5.	A II. világháború.	241

12.6.	A „Birodalmi védőállás.”	244
12.7.	1956.	245
12.8.	1965-A nagy árvíz.	249
13.	Csákánydoroszlói születésű filmrendező.	259
13.1.	Joe A. Eszterhas.	259
14.	Csákánydoroszló híres szülöttje.	261
14.1	Csaba József.	261
15.	Csákánydoroszló országgyűlési képviselője.	265
16.	Érdekességek a faluból.	266
16.1.	Kölcsey Ferenc verse a csákányi csatáról.	266
16.2.	Jancsó Miklós Csákánydoroszlóban.	272
16.3.	Sir domb.	272
17.	A kihalt falu.	274
18.	Lakóhelyünk, életünk és szokásaink.	277
18.1.	Lakodalmi hujjantások Csákánydoroszlóból.	284
18.2.	Csákánydoroszló népi halászata.	286
18.3.	A hajdina termesztése és felhasználása Csákányd.-ban.	293
18.4.	Halottaink és nyughelyeik.	296
18.5.	Két népmese Csákánydoroszlóból.	301
19.	Csákánydoroszló község névtára.	305
20.	Csákánydoroszló jelképei.	313
20.1.	A község címere.	313
20.2.	A község zászlaja.	313
20.3.	A község pecsétje.	314
20.4.	A két falu középkori pecsétje.	314
21.	Kronológia.	315
22.	Bibliográfia.	318
23.	Jegyzetek.	323
24.	Utószó.	337
25.	Csákánydoroszló lakossága 2003. decemberében.	338

Előszó

Napjainkban éppen úgy, mint régen, vagy talán majd a jövőben is, az ember számára érdekes és izgató a múlt és a jövő. Ebben a könyvben a község jövőjéről nem esik szó, bár nagyon szívesen írnánk arról, hogy miként fog alakulni sorsunk, településünkön milyen fejlődések lesznek, melyek jobbá, szebbé teszik az itt lakók életét.

Kedves Olvasó!

Csákánydoroszló történetét olvashatja ebben a könyvben, mely az elmúlt közel 800 évet öleli fel a teljesség igénye nélkül. A településsel kapcsolatos írások az 1200-as évekig nyúlnak vissza, amely nem azt jelenti, hogy azelőtt itt nem laktak emberek, csak nem igazán tudunk róluk.

Nagyon sok településnek íródott meg a története az elmúlt évtizedek során, de Csákánydoroszlóról még nem olvashattak ilyen bőséges összefoglalást, mint most ebben a könyvben. Lehet, hogy a jövőben -50, vagy 500 év múlva- ismételen jelenik meg ilyen, vagy ennél nagyobb terjedelmű írás, de abban is csak a megtörtént dolgokat, eseményeket lehet leírni, mivel múltunk már nem változik. Mindannyiunk számára kötelesség hagyományaink megőrzése és azok átadása utódainknak. Szeretnénk, ha a felnövekvő új nemzedékek megismerhetnék az elődök kultúráját, mindennapjait, és egy pillanatra betekintheznének a múltba, az átélt viszontagságokba is. Legyen ez a könyv egy bemutatkozás a világ felé, mivel hazánk Európai Unióhoz történő csatlakozása idején fog megjelenni.

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy megírhattam Csákánydoroszló történetét bemutató könyv előszavát.

Minden Kedves Olvasónak, aki szívesen olvassa településünk múltját bemutató oldalakat, nagy szeretettel és tisztelettel ajánlom ezt az írást.

Csákánydoroszló, 2004. február 11.

Horváth István
polgármester

Csákánydoroszló története *A kezdetektől napjainkig*

Név és tájkörnyezet

Elhelyezkedés

Csákánydoroszló Vas megye nyugati szélén, az osztrák határ szomszédságában helyezkedik el. A falu Körmentől nyugatra található, körülbelül 10 kilométerre az említett várostól. Csákánydoroszlót északról Kemestaródfa, délről Ivánc, nyugatról Gasztony, keletről pedig Horvátnádalja határolja. A település a Rába folyó völgyének 3-4 km-es völgyében található, 3-4 km hosszan elterülve. Délen a hegyháti dombok, északon a község dombjai határolják a Rába eme völgyszakaszát. A község összterülete 4667 katasztrális hold. A falu életére nagy hatással van a lakott területet északról határoló 8-as főút. A Rába folyónak a községben található szakaszán a part nem meredek, az egyhangú lapos felszínt a folyó felé lejtő hordalékkúpok jellemzik. A faluban jelentős szintkülönbségek nem alakultak ki. A község éghajlata mérsékeltén hűvös, és nedves. A napsütéses órák száma 1850 óra évente. Az átlaghőmérséklet 9.4 C, míg az évi csapadékmennyiség 700-750 mm körül mozog. A faluban a Rába hordalékain kialakult réti, és öntéstalajok az uralkodók.(1)

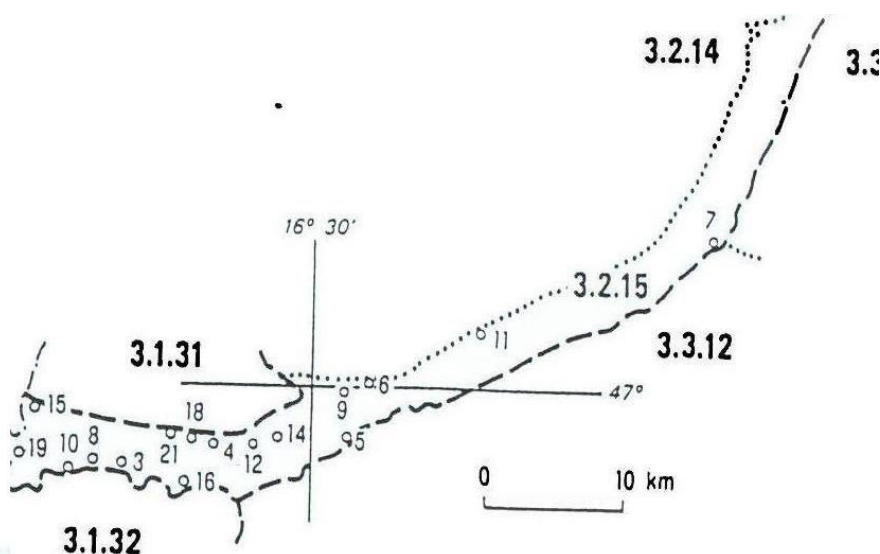
A Rába-völgy

Csákánydoroszló a Rába-völgy kistájban helyezkedik el, 20 másik faluval együtt. A tájegység területe 350 km². Nyugat-Dunántúl legnagyobb völgye árkos süllyedésben keletkezett teraszos völgy. A kialakulása valamikor a középpleisztocén kor második felében kezdődött meg, és az újpleisztocén és a holocén korban ment végbe. A völgyet két oldalról is teraszok szegélyezik. A Rába-völgy jellegzetes alakrajzi és szerkezeti vonása a nagy völgyaszimmetria. A jobb part igen alámosott és végig meredek, számos helyen 20-40 %-os lejtővel szakad le a völgy allúviumára. A bal part mellett a Pinka torkolatától 3-5 km széles fokozatosan lealacsonyodó lankás lejtők kísérik (0-5%). A völgy széles (3-6 km), feltöltött (4-8 méter) völgytalppal rendelkezik, melynek esése jelentős (71 cm/km). A széles völgyű az élő és elszorvadt holtágak, és fattyúágak kusza hálózata, valamint morotvatavakat is találunk benne. A jelenlegi völgyalapít a holocénöntés alatt 1-6 méter mélységben nagy vízkapacitású újpleisztocén végi

Rába-kavics tölti ki. A 6-8 méter vastag talajvíztároló kavicsréteg évi átlagos vízforgalma 5-7 l/s. km².

A Rába vízminősége első osztályú. Árvizei főleg tavasszal, kisvizei ősszel jelennek meg. A folyón három kis vízerőmű dolgozik, melyek közül a legnagyobb az ikervári. A Rába-völgy nagy árvizek esetén teljesen víz alá kerülhet. Az ártér kiterjedése 56.7 km. A kistájnak 73 kis tava van, de ezek közül 70 a Rába levágott kanyarulata. A talajvíz 2 m után mindenhol elérhető, igaz a talajvíz magassága utóbbi évek szárazsága miatt csökkent. Kémiaailag a Rába vize kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos jellegű. A víz keménysége átlagban 15-25 nk keménységű.

A tájat a Rába hordalékán kialakult nyers és réti öntéstalajok jellemzik. A kistály országhatárhoz közel eső területein üledékes pseudoglejes barna erdőtalajok alakultak ki.(2)

Települése

6=Horvátudvarja (Normena), 7=Kám, 8=Magyarlak, 9=Magyarújfalu (Szentgotthárd), 11=Molnaszecsőd, 12=Nagycsákány (13=Ostffyasszonyfa, 14=Rábadoroszló (Csákánydoroszló), 15=gotthárd); 16=Rábagyarmat, 17=Rábatótfalu (Szentgotthárd), 18=gotthárd, 20=Szakonyfa, 21=Vasszentmihály.

Etimológia

Csákánydoroszló első említése a vasvári káptalan 1248 évi oklevelében található, mégpedig terra Chakan („Csákány földje”) néven. Még ugyanebben az évben Csákány földjéből több utódfalu is keletkezett, mint például: Magyar- és Németbüks, Taródfa, Bésfa, Kemesmál és Doroszló.(3)

A Csákány név eredete egy ugyanilyen személynévre vezethető vissza a nyelvészek szerint, ami török eredetű. A „csákány” főnév jelentése „nyeles kéziszerszám”, szintén ebből a török szóból eredeztethető.

A Doroszló névmagyarázata könnyebbnek tűnik. A Doroszló helységnév a szláv Drzislov személynévből magyarított Doroszló személynévből származik. A XVIII. század elejétől a helynév a Rába előtaggal bővült, nyilván a másik Doroszlótól (Kőszeg) való megkülönböztetés miatt. Egy Dorozlaus magister nevű ember 1291-ben megvette Csákány föld egy részét, Balzsam asszonytól. Az így kialakult falu az ő nevét vette fel. Dorozlaus magister a királytól 1292-ben megkapta Rum községet. Ő lett a Rummy család megalapítója. Ez a Dorozlaus nevezetű ember, a Kőszegi oligarcha, Kőszegi András ellen 1318-ban megvédte Rohonc várát. A falu róla nevezetett el, így lett, „Doroszló Csákánya” (Dorozlouchakana).(4)

A mai Csákánydoroszló területén volt egy másik falu is, amit úgy hívtak, hogy Hássoka. Ennek bonyolultabb a névmagyarázata. A Szent Péter templom körül kialakult egy kisebb falurész, amit Csákányegyházokának, azaz csákányi templom faluja névvel illettek. Később ez lerövidült Házsokára, majd később a „soka” = falva jelentésének feledésbe merülésével Hássokára. Manapság a falusiak inkább Hásikának nevezik a templomtól délre eső rétet és tavat. (A néphit szerint feneketlen tó, mert állítólag egy zsidó templom süllyedt el itt. A falusiak körében még mindig él ez a legenda).(5)

A Csákány név kialakulása időrendben: 1248: Terra Chakan, 1260: Chakan, 1424: Chakaneghazsoka, 1469: Czakan, 1471: Eghazassoka, 1482: Doczyana 1500: Eghazaschakan, 1513: Nag-chakan, 1549: Chakan, 1773: Csákány, Csákany, Zackersdorf, 1786: Cschákány, Zadersdorf, 1799: Csákány, Czadersdorf, 1808: Csákány, Zachersdorf, 1828: Csákány, Zackersdorf, 1836-1863: Csákány, 1873-1888: Csákány, Zachersdorf, 1895-1900: Csákány, Zachersdorf, 1907-1938: Nagycsákány.

A Hásika, mely a legenda szerint elnyelt egy templomot

A Doroszló név kialakulása: Az 1200-as évek elején minden valószínűség szerint a falut Villapurculánnak, az-az Kis falunak hívták. Nem sokkal később a község neve Balzsamasszonyfalva lett, ekkor a nevét az ott élő, és tulajdonos Balzsam asszonytól kapta. Amikor Dorozlo mester megveszi a földet, akkor egy ideig Dorozlochakannak, vagyis Doroszló Csákányának hívták. 1392: Dorozlow, 1441: Dorozlo, 1471: Dorozlo, 1549: Dorozlo, 1773: Rába Doroszló, 1799: Raba Doroszló, 1808: Doroszló, Rába-Doroszló, Fraudendorf, 1828: Doroszló, 1836: Rába-Doroszló, 1863-1873: Rába-Doroszló, 1882-1900: Rába-Doroszló, 1907-1938: Rábadoroszló.(6)

Csákánydoroszló természetföldrajza

Vizei

A falu legnagyobb folyója a Rába, amely a község déli határán folyik nyugat-keleti, majd délnyugat-északkeleti irányba. A folyó erősen neánderes futású, és gyakran képez morotvákat, néhányat ezek közül, mint tavat tartanak nyilván. A folyó építő, és romboló munkája igen nagy. A Rába 8 km-es utat tesz meg Csákánydoroszlóban, szélessége 35-60 méter között váltakozik. Mélysége

néhol eléri a 7 métert is (ezek 1955-ös adatok). A folyó minden évben kétszer megduzzad, ez általában a tavaszi hó olvadásra, illetve a májusi (Medárd) időszakra esik. Az egyik legnagyobb áradás 1926-ban történt, amikor a mélyebb fekvésű völgyrészt teljesen elöntötte a folyó, több ház került víz alá, sőt egy pár össze is dőlt. (A másik 1965-ös nagy árvízről részletesebben szólok majd).

A Rába folyó 2003-ban

A Vörös patak folyási iránya a faluban a Fő utca irányát követi, átlagmélysége nem haladja meg az 1 métert, de néhol a 4 métert is eléri.

Sík patak: másfél kilométer hosszú, mélysége 1-2-3 méter körül ingadozik.

Rábameder: sík maradvány, 300 méter hosszú, szélessége 15-30 méter között van, mélysége 1-5 méter.

Vörös patak, régi nevén Medues patak

Alsó-felső Balogáttya: a Vörös patak holt ágának maradványa, 2-3 méter mélységű.

A Berekalli tó az előbbi folytatása, 10 méter átmérőjű, 2 méter mély medence.

Felső-alsó Holtrába: A Rába alsó szakaszának holtága. Hosszúsága 20 méter szélessége 5 méter, mélysége 2 méter.

Sárgástó: Régi téglásgödör, mérete 20x50 méter, 1.5 méter mély.

Gyöpivíz: Ez is régi Rábameder maradvány, 50 méter hosszú 2-3 méter mély.(7)

Halfajok

Az említett vizekben a következő halfajok találhatók: törpe ingola, csuka, ponty, kárász, tarka menyhal, nyálkás compó, rózsás márna, szivárványos ökle, ezüstös balin, szélhajtó küsz, súlytásos küsz, domolykó, pirosszemű keke, vésettajkú paduc, harcsa, törpeharcsa, sebes pisztráng, réti csík, kövi csík, vágó csík, fenékjártó küllő, dévér keszeg, lapos keszeg, karika keszeg, vörösszárnú keszeg, bodorka, sügér, fekete sügér, durbincs, magyar bucó, süllő, naphal. (8)

Csákánydoroszló emlősfaunája

Egy 1955-ös adat szerint a faluban akkor 34 állatfaj élt, ma ennél már kevesebb található.

Vakondok, erdei cickány, mezei cickány, keleti sündisznó, disznóorrú sün, kutyaorrú sün, bajuszos denevér, hegyesorrú denevér, törpedenevér, róka, borz, vidra, nyuszt, nyest, hermelin, menyét, görény, üregi nyúl, mezei nyúl, hörcsög, fakó pézsmapocok, mezei pocok, vízi pocok, erdei egér, házi patkány, vándorpatkány, házi egér, mókus, vaddisznó, gímszarvas, őz. Vannak olyan állatfajok, amelyek már kipusztultak. Ilyen például a mogyorós pele, erdei pele. Előfordult régebben a faluban vadmacska is, főleg a Rábán túli tölgyesben, egy 1955-ös adat szerint az utolsó példányt 1915-ben Gosztonyi János vadőr lelőtte. Szintén ebben az évben Németbükösdön egy hatalmas szürkésbarna példányt lőttek. Előfordult régebben farkas is a községben, az utolsót 1870-ben gr. Batthyány Béla lőtte le.(9)

Csaba József gyűjtése alapján a következő madárfélék fordultak elő a faluban az idők folyamán: házi veréb, mezei veréb, cinke, ökörszem, jégmadár, fácán, fogoly, fűrj, vetési varjú, kormos varjú, dolmányos varjú, sárgarigó, dolmányos, csóka, szarka, sármány, pinty, fenyőpinty, vadréce, vízicsibe, héja, kék vércse, vörös vércse, gyöngybagoly, füleskuvik, kuvik, macskabagoly, fülesbagoly, réti fülesbagoly, vasgém, fakúszók, fekete harkály, sarlósfecske, molnárfecske, partifecske, gólya, fekete gólya, kakukk, fülemüle, sárgarigó, vadgalamb, kék galamb, örvös galamb, gerle, balkáni gerle, rozsdafark, légycsapó, vörösbegy, törpegém, őrgébics, nádi veréb, szürke gem, szalonka, nagy sárszalonka, sárszalonka, sárjáró, dankasirály, kis sirály, kormos szerkő, küszvágó csér, vadliba, bibic, vetési lúd, csonttollu madár, császármadár, északi bűvár, kis vöcsök, búbos vöcsök, feketenyakú vöcsök, kárókatona, vörös gem, üstökös gem, nagy kócsag, kis kócsag, bacskó, pocgém, bölömbika, batla, nyári lúd, nagy lilik, kis lilik, tőkés réce, böjti réce, csörgő réce, nyílfarkú réce, fűtyülő réce, kendermagos réce, kanalas réce, barát réce, kontyos réce, cigányréce, kerceréce, kis bukó, örvös bukó, darázsölyv, vörös kánya, barna kánya, karvaly, egerészölyv, gatyás ölyv, kékes rétihéja, fakó rétihéja, barna rétihéja, halászsas, vándorsólyom, kaba, kis sólyom, siketfajd, guvat, haris, vízityúk, szárcsa, kis lile, füstös cankó, piros lábú cankó, erdei cankó, réti cankó, billegető cankó, lappantyú, szalakóta, banka, nyaktekercs, zöld küllő, szürke küllő, nagy fakopáncs, balkáni fakopáncs, közép fakopáncs, kis fakopáncs, gyakori fészkelő, erdei pacsirta, pacsirta, szajkó, fenyőszajkó, széncinege, kék cinege, fenyvescinege, búbos cinege, barátcinege, őszapó, függőcinege, csuszka, fakusz, rövidkarmú fakusz, ökörszem, léprigó, fenyőrigó, énekes rigó, szőlőrigó, fekete

rigó, hantmadár, cigány csaláncsúcs, rozsdás csaláncsúcs, kerti rozsdafarkú, házi rozsdafarkú, fülemüle, vörösbegy, berki tücsökmadár, nádi tücsökmadár, nádirigó, cserregő nádiposzáta, énekes nádiposzáta, geze, barátka, karvalyposzáta, kerti poszáta, mezei poszáta, kis poszáta, fitiszfüzike, csilp-csalp füzike, sisegő füzike, királyka, tüzesfejű királyka, szürke légykapó, kormos légykapó, örvös légykapó, szürkebegy, havasi szürkebegy, réti pityer, parlagi pityer, erdei pityer, barázdabillegető, hegyi billegető, sárga billegető, nagy örgébics, kis örgébics, tövisszűrő gébics, seregély, meggyvágó, zöldike, tengelic, csíz, kenderike, zsezse, csicsörke, süvöltő, keresztcsőrű, citromsármány, sordély, keleti sármány, nádi sármány.(10)

Csákánydoroszló község növényvilága

Erdők: A faluban két helyen van összefüggő erdőség, az egyik a Budapest-Szentgotthárd vasútvonaltól az osztrák határig terjed. Területe meghaladja a 460 katasztrális holdat. Itt négy fő fafajta található, 50%-ban erdei és fekete fenyő, 20-20%-ban tölgy, illetve bükkfák vannak, 10% pedig a gyertyánfa aránya. A másik erdő a Vörös-patak és a Rába között terül el. Területe 25 katasztrális hold. Faajok pedig a következők: mocsári, és kocsányos tölgy, gyertyánfa, és szilfa.(11)

A faluban van legelő, ami a mezőgazdaságban az állatok etetése miatt fontos. A legelők általában ott helyezkednek el, ahol a föld nem alkalmas gabonafélésekre termesztésre. A községben (Csaba József gyűjtése alapján tudjuk) 84féle mezei növény él. Ezek a következők: fűzfa, berekfa, mogorófa, füzesbokrok, nád, rekettye, sás, zsombék, fehér tündérrózsa, sárga tündérrózsa, iszalag, közönséges kankalin, télizöld metáng, sóska, illatos ibolya, kányazsombor, erdei szármóca, kerek repkény, erdei turbolya, kakukk szűnyogvirág, közönséges bakszakáll, kövi pimpő, német rekettye, erdei méhfű, sömörös kosbor, fagyal, hegyi pacsirtafű, erdei tisztessű, erdei mályva, karcsú gyöngyike, kétszínű szeder, erdei derece, orvosi zsálya, pettyegetett lizinka, kétlevelű csillagvirág, ujjas keltike, piros árvacsallán, sárga tyúktaréj, keskenylevelű tüdőfű, saláta boglárka, berki pácics, tikhur, ostorindás imfű, ágas foszlár, vörösszárú pimpő, változó boglárka, olcsám csillaghur, agár kasbor, mocsári golyahír, mezei szilfa, galambbegy, csörgő kakascimer, füles hölgymál, fecskéfű, papvirág, sárga árvacsallán, ördögcérna, terebélyes csengettyűke, közepes utifű, kánya bangita, sárga nőszirm, mezei váfű, füstös salamonpecsétje, fodros golyaorr, mezei boglárka, árnyékvirág, gyepesbüköny, ernyős sárma, mezei zsálya, szennyos büköny, rezgő pázsitfű, kisebbik lóhere,

bükköny, farkasalma, kis körtike, konkoly, közönséges cickafark, aszat, közönséges parlagfű, szappanfű, kétnyári ligetszépe, magyar búzavirág, erdei tulipán.

Csákánydoroszló talaja

Csákánydoroszló határában a következő talajfajok találhatók:

1. Agyortalaj a Berekben.
2. Homokos talaj a Rába mellékén.
3. Homok és agyortalaj sok helyen található.
4. Tőzeget, lápos összetételű a talaj a Nagyrét környékén és a Nyárasdon.
5. Kavicsos talaj van a hegyaljai részen és Doroszlóban.(12)

Helynevek Csákányból és Rábadoroszlóból

Pesty Frigyes helytörténész 1864-ben Vasvármegye összes falujának helyneveit feljegyezte, és egy gyűjteményben össze is gyűjtötte. A felsorolásból az is kiderül, hogy mennyire változtak meg a XIX. században használt nevek mára. Pesty Frigyes ebben a gyűjteményben feljegyezte a helyneveken túl, hogy Csákányt 1525-ben II. Lajos adományozta oda Batthyány Ferencnek, és a birtok 1945-ig ennek a családnak a tulajdonában volt. A történész nem tudott magyarázatot adni arra, hogy honnan népesítették be a falut, valamint arra sem, hogy a Csákány névnek mi is az eredete.

Csákányi helynevek 1864-ből: Petró: jó minőségű szántóföld, Vízállós: vizes, lapályos szántóföldek. Gányod: közönséges minőségű szántóföldek. Hegyalja: domb oldalán lévő szántóföldek. Kövecses: elhagyott szántóföldek az erdő között. Széli mező: róna, szabad fekvésű mező. Ördögdőmb: igen rossz minőségű szántóföld. Cserfagyöp. Fűzberek: vizes szántóföld. Főtelek: felsőszeri lakosok belső telke. Pálinkás kert: szántóföld, melyet egy pálinkafőző kunyhóról neveztek el, mely a szántás mellett volt. Bozótos: bozót melletti rét és szántóföld. Tóberek: lapályos vizes mező. Keresztfai dűlő: a földet a partján álló keresztről nevezték el. Körtrélyfai dűlő: ez a föld egy a földön álló körtefáról kapta a nevét. Vadászlaki dűlő: a föld szomszédságában lévő vadászlak nevét viseli. Frintya: fácános erdőcske. Frintyai alsó és felső dűlő: a föld az imént már említett erdőcskéről kapta a nevét. Hásika: jó minőségű rét és szántóföld. Pókos:

jó minőségű rét és szántó. Domb: dombon fekvő mező. Baranyai rét: jó minőségű rét. Boronás kert: jó minőségű szántófield. Gerébszer: rossz minőségű egyenetlen szántófield. Lákics rét: rossz minőségű szakaszték, rét, a Rába szakaszolja. Diós: jó minőségű rét és szántófield. Vadkert: hideg földű mező. Rába-folyó. Vízköz: a holt és az eleven Rába közt helyezkedik el. Pucafield: homokos szántófield. Szitásközi tábla: szántófield és rét, melyet egy ott álló szitás házról neveztek el. Irtási táblák: szántófieldek. Molnár kert: szántófield, mely hajdanán a malomhoz tartozott. Hosszúfűz: hosszú és keskeny fűzestől körülvevett rét. Katona rét: jó minőségű rét. Bokor fűz: jó minőségű rét. Nagyrét, Kistrét: mindkettő rossz minőségű rét. Korcsmáros rét. Farkas rét. Borjú rét. Molnár rét. Bükkösi rét: a szomszéd Bükks településről kapta a nevét. (Ma Magyarbüks.) Felső erdő: szálas erdő. Bereki erdő: tölgyes erdő, melyben őzek is vannak. Fekete rét: erdőközi hosszas lapály, nedves években víz borítja. Nagy berek: cserjés. Rigócz: erdőközi lapály. Kisberek: tüskés legelő.(13)

Most nézzük, hogy ugyanebben az évben milyen helyneveket talált Pesty Frigyes Rábadoroszlóban. A helynévgyűjteményből az derül ki, hogy Rábadoroszlót legkorábban, egy 1749-es anyakönyvben említik először. Paragkert: sovány szántófield. Faluvége: jó minőségű szántófield a falu végén. Nagytábla: szántófield. Pörös: szántófield. Geriszdi: kövecses mező a domboldalon. Hosszú hegy: dombraduló szántófield. Felső és Nagyharaszt: szántófieldek. Közép, Alsó és Nagyharaszt: szántófieldek. Békástó: lapályos szántófield. Nyitrét: homokos mező és rét. Dobogója: legrosszabb minőségű szántófield. Szent Gellért domb: kövecses gödör. Erdőalja: erdő alatti szántófieldek. Rétközép: rétek közti szántófieldek. Bokroskert: erdő melletti szántófield. Kónya: jó minőségű szántófield. Beltelek, Kültelek: szántófieldek. Rába folyó. Patak: folyóvíz, mely a Rábába folyik. Nagy tó: erdőközi állóvíz. Bolla: sásos lapály. Belső, külső sarki rét. Pinkai rét: rét a Pinka patak mellett. Erdő: szálas erdő. Egres: eger erdő. Tüske: legelő tüskével borítva.(14)

Ez a helynévgyűjtemény 1982-ben bővült ki. Ekkor Balogh Lajos egy könyvbe foglalta össze, akkor már Csákánydoroszló helyneveit. A helyneveket Csaba József gyűjtötte, és az ő írásai alapján állította össze Balogh Lajos a csákányhoz vonatkozó részeket. Az olvasás során kiderül, hogy sok név megegyezik a több, mint 100 évvel korábbi nevekkel. Ugyanakkor sok olyan névvel találkozunk a könyvben, amire Csaba József sem tudta megadni a választ, hogy mit jelent. A könyv elején található térkép, és a térképen lévő számok az egyes neveket takarják, olvasás közben akár be is lehet azonosítani a neveket és a számokat. A helyneveket a közlés szerinti alakban írom, nincsenek elírva.

Helynevek a teljesség igénye nélkül: 48:Uj-házok: házak, melyeket az 1853-as tűzvész pusztítása után építtette a gróf, mindkettő cselédház. 54:Pálinka-kert: régebben Pálinkás kert, ennyit változott a név 100 év alatt. 63:Balogáttó: holtág a patakon. 71:Morgus-rét. 79:Zsombikos-rét. 80:Bezlanovics-domb: régebben Szent Gellért-domb. 82:Rédegmarhahajtu: út, mely régebben a csákányi és a németújvári várat kötötte össze, a kereskedelem miatt volt nagyon fontos. 102:Disznulegelyű. 107:Vadaskert: Gróf Batthyány Iván létesítette a dāmavadaknak. A kerítést 1945-ben elhordták. 114:Gövecses: régen Kövecses. 117:Gerind: régen Gerindi. 120: Dombi-mezzü: régebben Ördög-domb, mely igen rossz föld volt. 121:Pörös. 124:Katona-rét. 128:Falu föld: közbirtokossági föld. 130:Pap-erdü: a pap erdeje. 137:Jágerék sírgya: A hagyomány szerint két jágerlegény és egy parasztlány közös sírja van itt. 143:Hegy-ali-sűrű: régen: Hegyalja. 144:Fintya. 174:Téglás-tó: vizesgödrök. 175: Bagu-ház: más néven Fácánház a fácánok eledelét tartották bent. 177:Gányod. 180:Tüske. 187:Hosszifüzi-szántu. 215:Soós-malom. A Soós testvérek malma volt, a gátat elmosta a Rába. 221:Boronás-kert. 239:Malomház: Már csak a lakóház áll. A néphagyomány szerint Savanyú Józsi évente többször ellátogatott ide, és egyszer ellopta a csikót, hiába feküdt a bojtár az ajtó között. 247:Malomhel: Régen az Ózel féle malom állt itt. 250:Rázsor-kert: A Bach korszakban ulánusok szállták meg a községet, és itt volt a lovasiskolájuk. Innen ered a név. 253:Pókus: régebben Pókos. 266:Tankcsapda: Háborús maradvány, nagy részét betemették. 281:Suborics-föld: A hagyomány szerint Suborics kocsmáros kártyán nyerte a gróftól. 287:Vadkert. 294:Szakasztik. 297:Fránci-öntis: homokkitermelő hely, mely Szabó Ferenc tulajdona volt. 299:Malomhel: Bedöcs Károly malma volt azon a helyen. 301:Dudás-sziget: a Rába szigete, a cigány itt szokott fát gyűjteni.(15)

Birtokosok és birtokaik

Nagycsákány

Csákány és Rábadoroszló az idők folyamán sok család kezén volt. Csákányt először több család birtokolta, később a Héderváryak kerítették hatalmukba, mígnem 1524-ben II. Lajos oda nem adta ezt a földet a Batthyányaknak, akik egészen 1945-ig bírták. Doroszlót először a Rummy család birtokolta, majd a Szegedy család következett, és legvégül itt is a Batthyányak lettek birtokosok, mégpedig a hercegi ág. (Csákányt a grófi ág birtokolta.) Ezeket a fent említett családokat szeretném pár mondattal bemutatni.

Említettem, hogy Csákányt a középkorban több család birtokolta. Ezt nem mindenki gondolta így. Nagy Iván: Magyarország családjai címekkel és nemzedékrendi táblázattal című művében azt írja, hogy Csákányt a XIII. században a Bánffy család bírta. Azonban ez tévedés. Nagy Iván egy 1192-es oklevélre hivatkozik, melyben arra van utalás, hogy a Bánffy család őse Hahold comes megveszi Alsó-Lendvát, ez a birtoktest tovább nő, és kiterjed Vas megyére is. 1227-ben egy házasság után a család hozzájutott Iváncs, és Choaky nevű birtokokhoz, és Nagy Iván írásában úgy szerepel, hogy Iváncs a mai Iváncnak, míg Choaky a mai Csákánynak felel meg. Ez nem így van, hisz a Bánffy családnak valóban volt birtoka Vas megyében, de a birtok határa nem érte el az említett településeket, így Csákány nem lehetett a Bánffy család tulajdona.

Úgy gondolom, hogy Csákányt az 1200-as évek elején több család birtokolta. Ilyen volt a Tarródy, a Perbesei, a Pottyondy, a Chakany, és a Farkas-Hásokay család. A Tarródy család a mai Kemestaródfa területén szerzett birtokot, mely terület akkor Csákányhoz tartozott. A Perbesei család szintén Taródfán a Váradsziget nevű helyet bírta, de Csákányban is volt földjük. A Vas Megyei Levéltár cédulaanyaga szerint a Perbesei család földjét vásárolta meg Balzsam asszony, mely földön a további eladások után a mai Doroszló falurész alakult ki. A Pottyondy család földjéről az 1583-as török betörést említő írás ad bizonyosságot, mely írja, hogy Pottyondy Farkas a török elől a saját földjén lévő házába húzódott. A Farkas család, mely később Hásokay-ra változtatta a nevét a mai Hásika környékén birtokolt, mely föld aztán a Batthyányak kezére került, és később a várkapitányok állandó lakhelye lett. A legtöbb földdel a Chakany család rendelkezett, melyre több földeladást rögzítő írás ad bizonyosságot. A Fintya nevű föld mely a Chakany családé volt többször cserélt gazdát, a föld a mai napig Csákány területén van. Az áldatlan állapot 134-ban oldódott meg valamelyest, mert ekkor a Héderváry család lett birtokos a faluban.(16)

A Batthyány kastély a park felől

A Héderváry család: A Héderváry család 1348-ban szerzi meg Csákányt, és akkor kap pallosjogot a falura. A család Németországból származik, és a hennenburgi, és a houmburgi grófoktól vette eredetét. Volfger és Hedrik nevet viselte az a két férfi, akik 300 lovas kíséretében először magyar földre léptek Géza fejedelem hívó szavára. A fejedelemtől megkapták a kisceni hegyet (németújvári hegyet). A család a nevét az általuk épített Hederváráról kapta. Tagjai csakhamar az ország legmagasabb hivatalaiba is bejutottak. A családhoz tartozott egy Vialka Dienes nevű ember, aki 1232-ben nádor volt, de IV. Béla király valamiért nagyon megharagudott Dienesre, mert a híres történetíró Bonfini szerint, Dienest mindkét szemére megvakíttatta a király. A nemzetség leghíresebb tagja Kemen mester volt, akitől a család származását egészen a kihalásig le lehet vezetni. Az említett mester, valamint két fia a tatárok elleni harcban tüntek ki. A Héderváryak még 100 évig sem birtokolták Csákányt, mert a Borovszky által feltárt adatok szerint, 1437-ben, mikor javaikat összeírták, már nem volt köztük Vas megyei birtok. A Héderváry család férfiágon VI. Lőrincsel halt ki 1658-ban. Nőágon 1680-ban, az egyetlen nő, Katalin halálával. A család címere: Függőlegesen ketté osztott vért, a jobb oldali osztály

vízszintesen osztva ismételt alsó és felső udvart képez. A felső felében az ősi címer, a három függőleges csík, az alsóban hátulsó lábain álló koronás oroszlán látható, mely első lábait ragadvány után nyújtja. A vért jobb oldali osztályában egy ugyan olyan oroszlán látható, mint a címer jobb felében, csak nagyobb. A vért fölötti sisak koronáján kiterjesztett szárnyakkal, koronás, egyfejű, fekete sas emelkedik ki. A sisak két oldaláról a vértet szokásos foszladék veszi körül.(17)

A Hédervár család címere

Ahogy említettem a Héderváryak már nem voltak birtokosok 1437-ben Csákányban, a Batthyányak meg csak 1524-ben kapják meg a királytól. Így felvetődik a kérdés, hogy ki birtokolta a falut közel 100 évig. Nos, ebben a 100 évben hatalmas káosz volt a faluban.

A Hédervár család többször került anyagilag nehéz helyzetbe, és ilyenkor boldog-boldogtalannak zálogba adták a falu egyes részeit, csakhogy pénzhez jussanak. Egyszerre több család is birtokolta a községet, melyek között voltak az Ellerbachok, és az Erdődyek is.

Az Erdődy család ekkor a Pinka-völgyében volt birtokos, ahol 45 birtoka volt. A feljegyzés azt említi, hogy Erdődy Péter a már megszerzett birtokok mellé még Csákányt is megszerzi. Valamint egy 1564-es irat bizonyítja, hogy Erdődy Péter csákányi földesúr, mikor a mohácsi csatából visszatért, szervitoraival több területet Marác és Tóthfalu határából elfoglalt. Erről az adatról további információk nincsenek, ezért a hitelessége kétes, és ezért nem is írtam biztosan, a családkról szóló írás elején, hogy az Erdődy család is birtokolta volna Csákányt.

Biztos, az, hogy 1524-ben II. Lajos Csákányt adományul adta Batthyány Boldizsárnak. A Batthyányakról egy külön fejezet számol be.

Rábadoroszló

A Rummy család: A Héder nemzetségből származó Németújváriak nagy birtoktestekkel rendelkeztek. Olyannyira, hogy egy kis idő után már ők maguk is adományoztak alattvalóiknak birtokokat. Így kapta meg Miklós nádor egyik hű alattvalója, akit Doroszlónak hívtak azt a földet, ahol aztán később kialakult Doroszló község. A falu erről a Doroszló nevű emberről kapta a nevét. (A mai Csákánydoroszló doroszlói részét még mielőtt az illető ember meg nem kapta, minden valószínűség szerint Balzsamasszonyfalvának hívták, melyre a Vas megyei Levéltár Helytörténeti Lexikonának egyik cédulaanyaga utal.)

A fent említett Doroszló nevű ember 1292-ben III. András királytól megkapta a Vas megyei Rum földjét, és az új birtokról kapta a család a Rummy nevet. Doroszlónak volt egy fia, akit Gergelynek hívtak, aki nemzette Jánost, aki királyi udvari katona volt, és aki szolgálataiért a királytól (I. Lajostól) megkapta a Rába vízének használatát. Az említett János nagy befolyásra tett szert a királyi családban, mert az egyik királyi herceglánynak, Margitnak a gondviselője is volt, ráadásul részt vett a lovagkirállyal a nápolyi hadjáratban. A család tagjai a későbbiekben is fontos tisztségeket töltöttek be.

Egy Péter nevezetű Rummy 1533-ban Vas megye alispánja lett. Ugyanezt a tisztelet töltötte be egy Rummy Farkas nevezetű ember 1558-ban. Rummy Lázár pedig Vas vármegye szolgabírája volt 1770-ben. A család tagjai jelenleg is Somogy, Vas és Zala megyékben élnek.

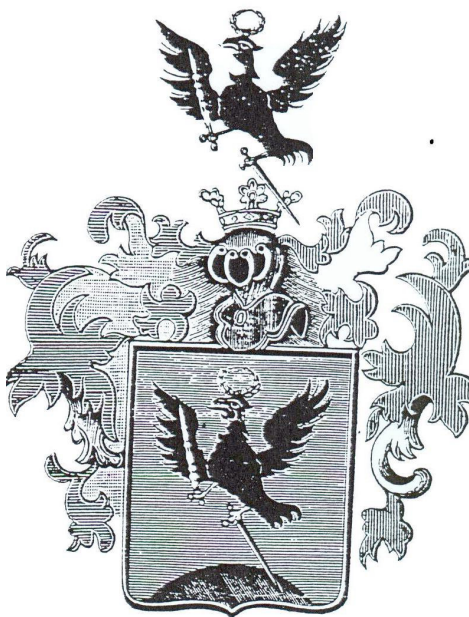
A család címere: Négyfelé osztott pajzs, az 1. és a 4. udvarban könyöklő kar látszik, egy-egy serleget tartva. A pajzs feletti koronán a gyönyörű serleg áll, a serleg fedelén, mint hozzá tartozó páncélos, sisakos vitéz, jobb

kezével hadi vértet tartva, mely négy udvarra osztott címert tartalmaz, melyben az 1. és a 4. udvarban kiterjesztett szárnyú fekete sas, a 2. és a 3. udvart pedig fehér és vörös kockák borítják. A címerpajzsot foszladék veszi körül.(19)

A Szegedy család: A család tulajdonába 1819-ben került Rábadoroszló község. Mező-Szegedről származtak. Az első ismert adat róluk 1464-ből való, tehát elmondhatjuk, hogy a többi már ismertetett családdhoz képest később kaptak nemesi címet. A familia jeles képviselője Szegedy Ferenc, aki Kassán volt hadbíró, I. Rákóczi György fogságába esett, ahonnan sikerült megszöknie. Érdemeiért III. Ferdinánd király jutalomban részesítette.

Fia I. Pál, aki Vas vármegye alispánjaként tevékenykedett 20 évig, többször volt országgyűlési követ is. Ez az I. Pál költözött Vas megyébe, ahol birtokokat kapott 1691-ben. Szegedy Károly, Mihálynak és Móríc Annának fia, királyi kamarás volt, és az 1800-as évek elején megkapta Doroszló községet királyi adomány gyanánt. A doroszlói tulajdonos 1858. szeptember 3 -án, 79 éves korában hunyt el. Acsádon temették el a családi sírboltba.

A család jeles képviselője volt még III. Ferenc, aki részt vett az 1809-es győri ütközetben, amikor a császári seregek meg akarták állítani Napóleon hadait.

A Szegedy család címere

A Szegedyek címere: A vért kék udvarában repülő egyfejű fekete sas, sárga jobb lábával arany királyi pálcát tartva, bal lábával pedig arany markolatú pallost lefelé, úgy, hogy a pallos a pajzs alján fekvő zöld dombba mélyed, és a sas mintegy ezen tartózkodni látszik, a sas feje fölött zöld koszorú lebeg. A pajzs fölötti sisak koronáján, hasonló helyzetben a pajzsbelihez mindenben hasonló sas ismétlődik. Foszladék jobbról aranykék, balról ezüstvörös. A Szegedy családtól Doroszlót a Batthyány család hercegi ága vette át 1837-ben.(20)

Hásika

Hásikát a középkorban a királyi szerviensek leszármazottjai birtokolták. Az ő birtokaik akkor a templom környékén voltak, amit akkoriban Hásikának, Hásókának, Háziknak, vagy Házikónak neveztek. Valószínű, hogy a török portya során megmenekülő Potyondi Farkasnak volt háza Hásikában, sőt az is valószínű, hogy amikor a törökök elől menekült, akkor hásikai házához ment, és ott vette fel a harcot a törökkel.

Hásika a Farkas család kezén volt, akiknek neve később Hásokay-ra változott. Hásóka a XVI-XVII. században a csákányi várkapitányok kizárólagos helyeül szolgált. Itt találjuk már Keserű Istvánt, aki az imént említett Farkas-Hásokay családtól megvette Hásikát. A férfi halála után a birtokot Batthyány Ferenc zálogba vette Keserű özvegyétől. Keserű 1636-ban adósságba keveredett Batthyányval szemben. Mivel halála után az özvegye sem tudta azt kifizetni, így nem maradt más hátra, mint, hogy Batthyány 400 tallérért zálogba vette a birtokot. A Hásokay család leányági örököseinek, a Náray családnak a birtokát Batthyány megvette. Így az 1600-as évek közepére Hásika a Batthyányak kezére került.

A vétel után Batthyány Keczer János várkapitányt helyezte el a hásikai birtokon, majd szolgálataiért cserébe 1650-ben Keczer kapitánynak adta a birtokot 800 forintért zálogba. Keczer halála után a birtokot a földesúr egy ideig még meghagyta az özvegy kezén, de amikor megérkezett az új kapitány Kisfaludy Balázs, akkor az özvegyet, és annak új férjét Balogh Ferencet egyszerűen kilakoltatta onnan, és a kúriát Kisfaludynak adta zálogba.

Kisfaludy halála után Szecsődy István lett a várkapitány Csákányban, és megkapta ő is a hásikai részt. Azonban Szecsődy egy török portya

következtében fogságba esett, ahonnan Batthyány váltotta ki nagy összegért. Szecsődy a váltságdíjat nem tudta visszafizetni, sőt annyira eladósodott a váltságdíj miatt, hogy mindenét el kellett adnia. A hásikai birtokot Batthyány egyszerűen visszavette, és többet nem adta ki a kezéből. Ezután Hásika a Batthyány család tulajdonában maradt, egészen a grófi földek felosztásáig.(21)

Dóka Ferenc

A Batthyány család története

A család női ágon jól bizonyíthatóan a Rátót nemzetség (Rathold) örsi ágából származik. Kézai és a Képes krónika szerint Rátót és Olivér nevű Casertából (Nápoly mellől) származó és Kálmán király idejében hazánkba költöző testvér lovagok voltak a nemzetség alapítói.

Újabban egyes kutatók kétségbe vonják a krónikák hitelességét. „A Ratold jellegzetes bajor név: dél-itáliai használatáról a kutatók nem közöltek adatokat”-írja például Tóth Endre. (Századok, 2003, évi 2. szám, 265. o.) A nemzetség címere –vörös alapon arany hárslevél-ugyancsak a bajor eredet mellett szól, mert a hársfa a germánok szent fája volt. Az is valószínű, hogy Busillával, Kálmán király nejével költöztek be az országba. A Rátót név Gyulaffy, nádori, és felső-örsi ágakra oszlik. A Balaton északnyugati partvidékét uraló Kolon (később Zala) várispánság, illetve vármegye egy keskeny sávban mélyen beékelődött Veszprém várispánság, és a Balaton északkeleti partvidéke közé. Ezen a területen, Veszprémtől kb. 9 km távolságra délre helyezkedett el egy laza kapcsolatban álló falucsoport Örs falu, melyről a legkorábbi források, mint egy egységes településről emlékeznek meg. A kezdetben egységesként kezelt falu a XIV. század elejére vált ketté, Felső és Alsóörsre. Felsőörs falut a közelében művelt kőbányák miatt Kővágóörsnek is nevezték. (Kwuagowrs, Wagowrs, Hívták Nagy-Örsnek is Kewwago Ewrs .al. nom. Nag Ewrs.)

A falunévvel és kialakulásával azért kell foglalkoznunk, mert egyrészt az 1400-as évek elejéig róla nevezték el a Batthyányak itt honos, és birtokos őseit, másrészt az Örs név ahhoz szolgáltatott alapot, hogy a családot Örs vezér nemzetségéhez tartozónak vallják.

Az Örs, vagy Ursuur nemzetség őse Anonymus szerint a Nyárad vize torkolatánál Kács mellett, Borsod vármegyében épített magának várat. És ez a vidék az igazi Örs nembelieknek a későbbi századokban is a birtokukban volt. Hagyományaink másik változata is erre a vidékre teszi Örs vezért. Kézainál a Soio, vagyis Sajó vize környékén ütötte fel táborát.

„A Sajót Thuróczy Seyonak írta, ezt aztán némelyek a Sióval hozták összefüggésbe, és Örs vezérrel a Balaton vidékét foglaltatták el, ahol Kővágóörs tartotta volna fenn emlékét, és nemzetségéből származott volna az Örsi család.”-olvassuk Révai Nagy Lexikonában.

A családi archívum genealógiái, és ezektől félrevezetve részben az irodalom is, meséket mondanak el, amikor a családot Örsre, a hunok vezérére vezetik vissza. Az oklevelek sohasem mondják a Batthyányak őseiről, hogy az Örs nemzetségből származnak, hanem mindig Örsieknek nevezik őket. Úgy látszik, hogy az Ursuur nemzetségből való származásnak semmi alapja nincs. Őriztek ugyan a Batthyány levéltárban egy állítólag 1155. február 19-én kelt levelet, melyben Gerson nádor bizonyítja, hogy Urs nembeli Buhna fia, Ugra fia, Belus comes a testvérevel Suinmural Uran és Urs birtokok fölött kiegyezett. Van még egy levél 1205-ből, mely szerint az 1155-ös okiratot az egri káptalan, az örsi Belus fia comes fia Miska (Miske) részére átírja.

E két oklevél azonban nemcsak, hogy gyanús, mint a Révai Nagy Lexikona megjegyzi, hanem bizonyosan hamis. Karácsonyi János szerint: „Van egypár a Batthyány család érdekében aljas hizelgésből készült oklevél, de ezek hamis, koholt volta komoly történetírók előtt általában ismeretes.”

Komoly történetírónak számíthatjuk Nagy Imrét, aki Turul című genealógiai folyóiratban így ír ugyanerről: A XII.-ik századból, és a XIII. század első tizedeiből kevesebb az oklevél nálunk, és ezen okból az okleveles bizonyítékok arra, hogy ezek nyomán családfák a XIII. századnál főlebb vitessenek, majdnem minden családnál hiányoznak. Érezték is e hiányt több főrangú családaink, kivált a XVII., XVIII. századokban, midőn a grófi, és a bárói diplomák elnyerésénél szükségesnek találták, hogy őseik családagazatát az Ázsiából kijött hét vezérek egyikétől származtatják, vagy legalább a honfoglalásig felvigyék.”

Nézzük ezután, hogy mit tudunk Miske mester de Kővágóörsről, a Rátold nemzetség felsőörsi ágának alapítójáról. Mindenekelőtt nem szabad őt összetéveszteni Miska vasvári ispánnal.

Az általunk tárgyalt Miskéről 1207 körül hallunk először. Wertner Mór szerint ekkor adományozta II. András király Misca comesnek a Veszprém megyei Vámost. Karácsonyi szerint pedig 1230 táján, de biztosan 1233 előtt I. Miske Vámoson egy ekényi földet kapott, s ezért 1233-ban már, mint vámosi és Billigével szomszédos földesurként említik. Az oklevél szövege így indokolja az adományt: „... pro fidelibus serviciis suis, que nobis a prima sue iuventutis etate indesinenter exhibuit. Azaz: hűséges szolgálataiért, melyeket nekünk kora ifjúsága óta szakadatlanul tett.” E hűséges szolgálatok jutalma lehetett az is, hogy a király 1215-ben megengedte egy bizonyos Péter nevű intézőnek, hogy fiutódok híján testvéreire, Myska ispánra hagyhassa Beren, Bele, és Nyn falvakban lévő javait, földjeit, és felsorolt szolgáit.

II. András királyunk 1217-ben szentföldi hadjáratra indult. Költségeinek fedezésére a veszprémi egyháztól több értékes tárgyon kívül, Szent István nejének Gizella királynénak 12 márka aransúlyú drágaköves koronáját kapta.

Cserébe a király birtokokkal adományozta meg az egyházat, mely adományokba be is iktattatja 1222-ben a Rátold nembeli Miku (Miske), mint királyi megbízott által.

Tragikus esemény történt I. Miskével 1227-ben, vagy röviddel előtte. Jobb kezét egy Lomb nevű kenesei nemes megcsonkította. Az emiatt indított perben Miske lett a győztes, mert a perdöntő esküt a testvéreivel, Mihállyal, és Absával letette. A vétkes fél (Lomb) Miskét birtokokkal kárpótolta.

I. Miske minden bizonnyal azonos azzal a Miske comessel, aki 1235-ben a Felsőörs melletti Pesze faluban (ma pusztá) lakó Thadeus fia Illéstől megvásárolta 52 jugerum birtokát. A veszprémi káptalan levele megnevezi I. Miske apját, akit Juth-nak (Ivch) hívtak.

Miske kétszer nősült, első felesége Rózsa (Rusa) asszony volt, akitől gyermekei születtek. Második felesége Osli Margit volt. Hogy Miske hogyan került Rátótól Felsőörsre, erre nézve adattal nem rendelkezünk. Nem tudjuk, hogy itteni birtokait vásárolta e, vagy pedig királyi adományként, esetleg megcsonkítójától kapta. Ha volt is erre vonatkozó okmány, azt 1452-ben, amikor összes felsőörsi tulajdonukat eladták, a kor szokásainak megfelelően, azt át kellett adni az új tulajdonosnak.

Minden valószínűség szerint I. Miske ispán kezdte el építeni azt a templomot, ami ma is uralja a községet, és amelyet Miske családi temetkezőhelynek szánt.

Az építető család egy világi prépostságot is alapított a Mária Magdolnáról elnevezett templom mellé. Ez azt jelentette, hogy a templom mellett kanonokokból álló társaskáptalan működött, élén a préposttal. Ami Örs várát illeti, ez az épület a falutól délre, mintegy 1 kilométerre a falutól egy magaslaton állt, melynek a neve Horh volt. Ennek a magaslatnak a tetejét mind a mai napig Misketetőnek, vagy Miskepalotának hívják. A helyiek 1298-ból említik először.

Az építmény romjait a XIX. században még lehetett látni, mára azonban már azok is teljesen eltűntek. De az erdő talajában a szétszórt kövek még mind a mai napig megtalálhatók. Minden valószínűség szerint egy lakótorony lehetett. Vurglich Ágoston prépost vörös homokkő feszületet állíttatott 1902-ben az alapító család otthonának a helyére, mely ma is látható. I. Miske ennek a várnak az építtetője lehetett, és nem úgy örökölte, mint ahogy egy oklevél állítja. 1299-ben II. Miske, I. Miske unokájának tulajdonába került, és valószínűleg róla nevezték el Misketetőnek.

Nézzük, mit mondhatunk I. Miske családjáról. 1258-ban Ábrahám, és I. Renold nevű fiai kifizetik mostohaanyjuk Osli Margit hitbérét és hozománydíját. Még 1272 előtt ugyancsak Ábrahám, és testvére Pál, leánynegyed, és anyai hitbér fejében átengedik a vámosi részbirtokot Gyöngy nevű nőtestvérüknek,

Pál leánya révén juthatott a birtokába. A Veszprémi káptalannak volt egy bizonyáglevele, melynek keletkezése nem ismert, hogy egy bizonyos Örsi Mátyás a kitűzött határnapon nem váltotta ki tulajdonát, melyet elzálogosított Renold fia II. Miske számára. A palotán kívül zálogba adta az épület melletti 30 jugerum szántóföldet, azonkívül kutat, gyümölcsöst, és erdőt is. A zálogba adott javakért II. Miske 12 márkát és 7 penzát fizetett. Mátyás ezt követően sem tudta, vagy nem akarta visszaváltani tulajdonát, ezért 1299. május 22-én fiaival Mihállyal, Andrással, Bekével, és Péterrel egyetértésben véglegesen eladta azt II. Miskének. Miske a birtokért cserébe az eredeti zálogösszeget megdupláztta, és még 9 márkával megtoldotta, így összesen 35 márkáért jutott az épület, és a birtok tulajdonába. A család tehát- I. Miske fia I. Renold, illetve Örsi Mátyás utódaiban- két ágra szakadt.

1341. október 6-án Anjou Károly Róbert király és felesége, Erzsébet királyné rendeletére az egymással rokon két család egyezséget kötött egymással, a birtokok használata, valamint a közösen gondozott Mária Magdolna egyház dolgában. A tárgyalások során, az egyik oldalon állt Kővágóörsi Mátyás fia Mihály, fia Miklós a testvéreivel Jánossal, Domonkossal, és Péterrel, a másik oldalon pedig II. Miske fiai Pál, idősebb fiával Renolddal és a még gyermek Jánossal, valamint testvéreivel, Jakabbal. Mihály fia Miklós a tárgyalások kezdetén testvérei nevében is kijelentette, hogy édesapja testvéreitől Bekétől örökölt földeket Pesze falu körül megtartja magának. Ugyanakkor megtartja magának a Kővágóörsön örökölt birtokait is. Miske fiai Pál és Jakab is megtartották kővágóörsi birtokaikat. Valamint a Peszén lévő kápolnát, az erdei réteket, a legelőket, és a malmokat közösen birtokolták a későbbiekben is. Megállapodtak, hogy a Mária Magdolna egyház feletti kegyúri gondoskodást a két család továbbra is közösen látja el.

Pál két fia II. Renold, és János nem éltek meg túl magas kort, Pálnak tehát csak leányai maradtak, Margit és Kata. A másik ágon Örsi Mátyás unokái közül is csak két fiú élt meg idősebb kort Miklós, és Egyed pap. A vészes fiúhiány lehetett az oka annak, hogy I. Nagy Lajos király engedélyével a két rokon család szerződést kötött egymással, miszerint valamelyik család fiú iányában kihalna, úgy annak vagyonát a másik család öröklí. Pál leányait, tehát Margitot, és Katát a király később „fiusította” vagyis kiterjesztette rájuk az öröklés jogát. Erre a fiúsításra szükség is lett, mert 1362-ben a férfiak elhaláloztával a két leányé lett a vagyon. Az utolsó reménysugárként 1362 körül Pálnak idős korára született még egy fia, Mátyás, azonban annak fiu utód nélküli 1406-os halálával II. Miske ága kihalt.

Örsi Mátyás ága életképesebbnek bizonyult. Mátyásnak 5 fiu unokája született, Miklós, Egyed pap, János, Domonkos, és Péter. Utóbbi négy fiu utód nélkül halt meg, de Miklósnak született egy fia, Kővágóörsi Kis György, akit az

első Batthyánnak lehet nevezni. György kezdetben a veszprémi püspöknél szolgált, 1389-ben a veszprémi vár várnagyaként (castellanus) emlegették. Néhány esztendő elteltével már Kanisza János esztergomi érsek szolgálatában volt, mint esztergomi várnagy. Bizonyára egyengette útját nagybátyja, apja testvére Egyed pap is, akiről tudjuk, hogy 1389. november 20-án IX. Bonifác pápától székesfehérvári kanonoki címet kapott. Kanisza János jóvoltából György bejáratos volt Zsigmond király udvarába is. 1387-ben hallunk róla először, amikor egy október 6-án kelt levélben Zsigmond udvari vitézének, Gutur-i János fia Mihály mesternek, és rokonának, Georgio parvo de Kwuagowurs-nek (Kővágóörsi Györgynek) ad egy birtokot a somogy megyei Kekche-n. A fent írt rokonság alapja az volt, hogy Gutur-i János lánya Katalin, felesége volt Kis Györgynek, így Mihállyal sógorságban álltak.

1392. november 25-én Zsigmond király pallosjogot adományozott Györgynek, (fidelis nostri Georgii parvi filii Nicolai de Wrs) mégpedig hűséges szolgálataiért, és legbecsületesebb magatartásáért. Ezután jogában állt, hogy a birtokán elfogott gonosztevőket vallathassa, elítélhesse, és ki is végeztethesse. Birtokain kínzó és kivégzőeszközöket állíthatott fel.

A nikápolyi csatavesztést követően, 1396 őszén és telén, főuri lázadás tört ki Zsigmond király ellen. A lázadók, kiket Csáktornyai Lackfi István vezetett Nápolyi (Anjou) Lászlót akarták a trónra ültetni. Zsigmond azonban minden késedelmeskedése ellenére idejébe ért haza, hogy a lázadók tervét megghiúsítsa.

1396. december 21-én szállt patra Ragusában, kíséretében Kanisza János kancellárral. Fegyveres ellenállásba csak a Dráva mentén Szentgyörgy váránál ütköztek, ezt azonban a király hívei gyorsan felszámolták. Zsigmond így akadály nélkül ért 1397. február végén a szlavóniai Körösre, ahol Lackfi István és unokaöccse is megjelent. A két Lackfit megölték, kíséretüket pedig elfogták. Egy Budán, 1397. április 27-én kelt levélben Zsigmond 3000 aranyforintért elzálogosítja a Dénes vajda fiától (Lackfi Istvántól) elvett fejérmegyei Csabja, **Battyán**, Polgár, és a somogy megyei Zamárd birtokokat, Kővágóörsi György esztergomi várnagynak, és fiainak, Albertnek, és Lászlónak.

Még ugyanabban az évben, mégpedig június 3-án György a török elleni expedíció céljára Zsigmondnak, annak felszólítására újabb 2800 aranyforintot kölcsönzött. Ezt oly módon tette, hogy eladta Bennek nevű somogy megyei birtokát. Így a birtokok már 5800 aranyforintba kerültek Györgynek. Az elzálogosított birtokokat Zsigmond király nem vette vissza Kis Györgytől, hanem további 1500 aranyforintért cserébe a király azt örökölni neki adta.

A végleges eladásra 1397. december 27-én került sor. Az adományozott oklevélben kikötötte a király, hogy a birtokokat soha nem lehet elvenni Kővágóörsi Györgytől, kitért arra, hogy a birtokokat Lackfi Istvántól vette el,

valamint leírta, hogy a birtokért felvett összeget a király a török elleni harcra fordította.

Bathyan azaz Battyán megszerzésével azért foglalkozunk ilyen behatóan, mert róla kezdték már Györgyöt is, később pedig azok fiait és utódait Batthyányaknak nevezni. Kővágóörsi Kis György valamikor 1402 végén, vagy 1403 elején halt meg. Mindenesetre 1403. március 11-én már özvegyéről, Katalinról olvashatunk, aki a Balaton melletti Zamard birtokot, melyet György végrendeletileg rájuk hagyott, a maga, és fiai lelki üdvéért a székesfehérvári Szűz Mária egyháznak adományozta.

Az özvegy Kata asszony nemsokára újra férjhez ment egy Chapy András nevű udvari vitézhez, aki kedvelt embere volt Zsigmond királynak. Valószínűleg ez az újbóli férjhez menés lehetett az özvegy és fiai között kiobbant vita oka. Egy ilyen esetről tudunk 1416. január 22-én, amikor a gyerekek panaszkodtak, hogy anyjuk, Chapy András felesége, Bathyán nevű birtokukon a házukhoz jőve, az ott talált összes zárat letörette. Igaz a gyerekek sem maradtak adósak, hisz ugyanebből az évből származik az adat is, amikor Kata asszony tett panaszt fiaira a királynál, mondván a fiai az összes somogy megyei birtokból őt kítették, pedig neki is volt benne része. Zsigmond úgy döntött, hogy a gyerekeknek vissza kell adniuk anyjuk 1/3 részét, a többit megtarthatták.

Batthyány-kastély napjainkban

A Batthyány család idővel megszorodott, így a gyerekek nevelése egyre nagyobb anyagi gondot okozott, így nem csoda, hogy Batthyány Albert özvegye Klára asszony egyik-másik birtokát zálogba adta. Nem történt ez másként 1445. július 21-én, amikor Klára asszony eladta 200 aranyforintért Csabda, Battyán, és Polgárdi falvak egy részét Keszölczés Zsigmondnak. A zálogba adott birtokok azonban így sem veszték kárba, mert Batthyány Albert és Klára asszony lánya Erzsébet pont Keszölczés Zsigmond András nevű fiához ment feleségül.

Nagyobb volt a probléma 1452-ben, amikor Albert és Klára legnagyobb fiának Andrásnak meg kellett válnia összes Kővágóörsön lévő tulajdonától, mert meggyilkolta Boldogasszonyfalvy Miklós somogyi nemest, és kártérítést kellett fizetnie. Ezért birtokát 400 aranyforintért eladta Fajszi Ányos Mihály fiának, Györgynek.

Mátyás király 1476. augusztus 30-án megerősítette Albert fia András, fia Boldizsárt, és testvérét Gáspárt, valamint Batthyány Miklóst, Lénárdot, és Jánost, néhai Batthyány László fia János fiait, valamint Istvánt és Benedeket, Alapi Andrásnak Margittól néhai Batthyány László leányától született fiait, Battyány, Polgárdi, Csabda, és Somlyó fehér megyei és Zamárd, Zabas, mindkét Atád, Ötvös, Baráti, Lapoch, somogyi birtokok tulajdonlásában.

Batthyány Boldizsár első felesége Gerebeni László leánya Katalin volt. A család vagyoni gyarapodásában óriási lépés volt, amikor apósa örökös nélkül maradván, 1481-ben fiává fogadta Batthyány Boldizsárt, melyhez Mátyás király is hozzájárult. Így apósa halála után Boldizsár megkapta annak birtokait, melyhez több, mint 50 község tartozott, Körös, Zágráb, és Varasd megyékben.

I. Boldizsár magas állami tisztségeket töltött be. Volt községi várnagy, vas megyei főispán, főkamrás, boszniai bán, szlavón al-bán, alországbíró, valamint többször viselt követséget. Második felesége Nagylucsei Balázs leánya, Ilona volt. Boldizsár nevű fia tőle született.

Kővágóörsi György fia László leányának Margitnak második férje Alapi András volt, akit az oklevelek Batthyány Porkoláb Andrásnak is neveznek. Az ő egyik fiuk István, testvére Benedek, (aki budai várnagy, és kincstartó volt) Boldizsárral együtt kapta a család címerét II. Ulászló királytól 1500. december 12-én.

A címeren a következők láthatóak, részlet a címeres levél szövegéből: „Neked tehát Batthyány Boldizsárnak, és testvérednek Benedeknek, valamennyi örököseiteknek, és maradékaitoknak az országban, a valóságos, és tőkéletes nemesség jeléül ezeket a címereket, nemesi jelvényeket, ugymint a mennyei, vagyis égszínké színn felállított címerpajzsot, melynek legaljából, természetes színére megfestett szirt mintegy körte alakban nő fel a magasba, barlangjából pedig elől középen, lobogó sörénnyel, oroszlánhoz hasonló, a szájában szorosan

a markolat mellett megragadott kardot vive, emelkedik ki, a szirt csúcsán pedig fehér színű pelikán áll, zöld gallyakból font fészkében, melyben láthatóan három fiókája van, kitárt, és felemelt szárnyakkal, mert csőrével saját mellét megnyitotta, és onnan vércseppeket hullat, miként ezek, ezen levelünk fejlécén, az-az kezdetén előírásos színeivel, a festő művészetével, finoman megformáltattak, és kifejezésre juttattak.” A címer használatáról az első írásos emlékek 1513, és 1520-ból vannak.

Batthyány I. Boldizsárnak feleségeitől három fia, és két lánya született. Leányai közül Perpetuát, Dersffy Miklós, Ágnest pedig Bajnai Both Ferenc vette feleségül. Fiai Ferenc, II. Boldizsár, és Bertalan voltak, akik közül Bertalan fiatalon, utód nélkül meghalt. Ferenc, aki elsőként viselte ezt a keresztnévet a családban 1496. vagy 97. október 28-án született, és magas kort megérve, 1566. november 28-án hunyt el. Ő már a létező legmagasabb állami méltóságokat nyerte el. Nemcsak Vasvármegye főispánja volt, valamint főpohárnok, és főtárnokmester, hanem szlavóniai és horvátországi bán is.

A fiatal II. Lajos király 1525. március 25-én nevezte ki Ferencet, dalmát, szlavón, és horvát bánnak, aki ezzel az ország bárói közé is emelkedett. I. Ferenc, mint királyi apród részt vett a Dózsa féle felkelés leverésében, de részt vett a mohácsi csatában is. A törökkel megütközni készülő II. Lajos király 1526 augusztusában egymás után intézte hozzá hadbahívó leveleit. Az utolsó levél a mohácsi táborból keltezett, augusztus 25-én, és Batthyány Ferenchez, Simon zágrábi püspökhöz, és Szlavónia lakosságához szólt.

A király azt írta, hogy az ellenség immár a szeme láttára több helyen égeti az országot, siessenek tehát gyorsan, csak őket várja. Amint megérkeznek, Isten segítségével megütközik az ellenséggel. Az aláírás pedig ez volt: „Ludovicus rex, manu propria, cito, cito, cito. Lajos király saját kezével, gyorsan, gyorsan, gyorsan.” Batthyány Ferenc sietett is, ahogy tudott. Augusztus 1-én táborozás közben írta feleségének: „Jó Katus, szeretett leányom, semmit ne bánkódjál, mert Isten mind jól adja. Imádd Istent az sok jámborért, én utánam semmit ne bánkódjál, akár most, akár az után minden embernek meg kell halni. Ha Isten meg akar tartani, megtart, az mit akar, az leszen. De én hiszem Istent, hogy az mostani bánatunkat és fáradságunkat mind vígságra és nyugalomra adja.” Batthyány Ferenc bán idejében csatlakozott a király seregéhez, 3000 lovassal, és 1000 gyalogossal, és a sereg jobb szárnyát ő vezette. Túlélte a mohácsi csatát, és nemcsak épségben tért haza szerető feleségéhez, hanem a csatavesztés után menekülő nemesek tömegeinek adott menedéket (többek között Kanizsai Orsolyának is), a biztos helyen fekvő németújvári várában. Zalaházy Tamás püspök jellemzése szerint: „Okos, tanácsos elmélyű, hadi ügyekben jártas ember volt. Sok nyelvet beszélt, s már Lajos király idejében a legmagasabb tisztségeket viselte. Emellett alkalmazkodó, csodálatos, megnyerő

modorú ember. A katonáit féken tartja, s nem tűri részükről a fosztogatást.” Sósuti Tárnok Alajos ezt írja róla: „Ferenc azonban II. Lajos királynak pohárnoka, és mint horvátországi bánja, a törökök ellen számos ütközetben diadalmasan verekedvén, testvérével II. Boldizsárral hédervári, enyengi, alapi, és zamárdi, jószágok birtokába jutottak.

Ferenc 1524. évben Ujlaki Lőrincz magvaszakadtával, Németújvár roppant birtokát, melyhez ez időben a csákányi kastély, Vas megyében pedig az eörségi kerület is tartozott, II. Lajos királytól ajándékuul kapta 1528. évben. I. Ferdinánd király, II. Lajos adománylevelét megerősítette, valamint a szalónaki várral, melyhez Rohoncz is hozzátartozott, (és mely szerencsétlen Pamkirchen gróf kivégeztetése után az államra visszaszállott) megajándékozta. Mivel Ferencnek Svetkovits nevű nejétől gyereke nem született, II. Ferdinánd királytól kinyerte a királyi engedélyt, hogy a kezében lévő birtokok mindkét ágon leendő örökösödési joggal rendelkezék. 1550-ben statuáltatta magát, mint Németújvár örökös ura, mely címet aztán utódaira is átruházta. Ferenc a nevezett várakat, és roppant birtokát, miután testvére II. Boldizsár előbb meghalt, annak fia Kristóf pedig beteges volt, Kristóf fiának, Boldizsár unokájának, III. Boldizsárnak adományozta. Ferenc, mint Vas megye főispánja 1566-ban meghalt, örököse III. Boldizsár az összes birtokkal, és jószággal rendelkezett.

Kicsit visszakanyarodva még a Boldizsári ághoz, II. Boldizsár főkomornok, főtárnok, tót, és horvátországi al-bán, és Zággráb, valamint Körös megyék főispánja volt. 1528-ban halt meg. Fia, I. Kristóf jelen volt 1542-ben a besztercebányai gyűlésen, 1554-ben pedig főpohárnok lett. 1570-ben halt meg. A dúsgazdag Kanizsai László eljegyezte neki lányát Magdolnát, aki azonban a házasság előtt meghalt, ekkor Kanizsai, Orsolya nevű lányát szánta neki, de Orsolya Nádasdy Tamás felesége lett. Kristóf pedig Svetkovits Erzsébetet vette el, aki két fiut szült neki, Gáspárt, ki korán meghalt, és gyereke nem lévén ki is halt, valamint III. Boldizsárt. III. Boldizsár Rudolf koronázásakor, mint főasztalnok volt jelen. Ugyanakkor inkább, a hadi pályán szerzett érdemeket. 1578-ban rá, és Nádasdy Ferencre bízták Kanizsa várának megerősítését.

Két nagyobb haditettét említik a krónikások. 1579-ben a török portyák megfékezése végett Zrínyi György, Batthyány Boldizsár, és Nádasdy Ferenc a falvak nemességével a bajcsai erődbe vonult. Ez az erőd ott feküdt, ahol a Kanizsa a Murával egyesülvén mocsaras lápokot formált, ahova csak gyalog lehetett bejutni, úgy is csak nehezen. Erre az erődre Ali bég 3000 lovasával, és néhány ágyúval rárontott. A roham olyan heves volt, hogy egyetlen lendülettel átjutottak a mocsáron, és a várat kezdték ostromolni.

Természetesen a magyarok is remekül helytálltak, több törököt lelőttek, sokat a mocsárba kergettek. A török a vesztesége ellenére tovább rohamozott, erre a magyarok közül páran kitörtek a várból, és fejvesztve menekültek a közeli

erdőbe. Ezt látva Batthyány igen felmérgesedvén két török rabot megfelelően felfegyverkezve, és megfelelő kísérettel a szaladók után küldött, azzal az üzenettel, hogy legyőzték az ellenséget.

A győzelem hírére az elszaladók hatalmas csatazajjal, és kiáltásokkal tértek vissza. Ali bég a nagy zaj hírére azt hitte, hogy felmentőssereg érkezett, és gyorsan visszavonulót fujatott. A megrémült törökök nagy része a mocsárba fulladt a visszavonulás közben, akik nem merültek a mocsárba, azok közül sokat lelővöldöztek a magyarok. Rá egy évre 1580-ban a gobornoki váromladékoknál Skander bégét verte meg. A csatában maga Skander bég is elesett, több török vezérrel (Ozmán aga, Husszein aga) együtt. 1587-ben Zrínyi Györgynek volt segítségére a Sasvár bég elleni csatában. Batthyány Boldizsár 1590-ben halt meg, felesége Zrínyi Dorottya, a szigeti hős lánya volt, kivel 1566. január 30-án kelt egybe. Boldizsár sokat tartózkodott Franciaországban II. Ferenc környezetében. Valamelyik utazása alkalmával ismerkedett meg Pieter Brueghel festővel, kinek Keresztelő János című festménye 1919-ig a Batthyányak tulajdonában volt. Boldizsár váraiban többször látta vendégül a reformáció lelkes képviselőit, valamint megfordult nála Carolus Clusius is, kiről Csaba József írt sokat.

III. Boldizsárnak fiai közül csak II. Ferenc maradt életben, ki Sopron megyei főispán, királyi főlovászmester, a Dunántúli részek főkapitánya, és a fellebbviteli törvényszék közbírája volt. 1595-ben, fiatal korában jelen volt a fehérvári ütközetben, hol Hasszán budai pasa 10000 emberét veszítette el. Bocskay ellenében a király híve maradt, azonban a Bethleni harcok során elpártolt a királytól, és Bethlenhez húzott. 1620-ban Ferenc Rohoncra ment, ahol meghódolt Bethlennek. 1625-ben halt meg, feleségét Évának hívták, ki báró Poppel Lobkovicz Miklósnak, Salmis Magdolnától született lánya volt. II. Ferenc felesége 1640-ben hunyt el. Éva asszony nevelte az árván maradt Zrínyi gyerekeket, Miklóst és Pétert.

Ferencnek négy gyermeke volt, melyek közül egy volt fiu Ádám, és három lány, Borbála, Erzsébet és Magdolna.

I. Ádám 1630-ban grófi rangra emelkedett, valamint királyi főasztalnok, és Alsó-Magyarország generális kapitánya volt. A hatalmas Batthyány birtokot ő is bővítette. Visszatért a katolikus hitre, a felsőörsi prépostságot helyreállította. 1643-ban Németújváron a Szent Ferenc-rendiek részére 12 fős zárdát alapított. 1659-ben halt meg. Első felesége Formanti Auróra grófné, második pedig Wittmann Katarina volt. Első nejétől két fia született Kristóf és Pál, kikkel Ádám halála után a család két ágra szakadt. Kristóf az öregebb, hercegi ágnak, míg Pál a fiatalabb grófi ágnak lett az alapítója. Ádám is nagy portyázó hírében állt, mely portyákat Zrínyi Miklóssal együtt végezték. A leghíresebb az úgynevezett igali portya volt.

Ádám, hogy a török kémeket kijátssza, úgy tett, mintha elhunyt édesanyja temetésére menne. Ezen látszat alatt lassan összevonta csapatait, (köztük a csákányiakat is) és 1641 elején, egy téli éjszakán váratlanul átkelt a vastag jéggel fedett Balatonon. Így nem várt irányból, és nem várt időben megtámadták az igali várat, mely akkor a török kezén volt. A várat kifosztották, majd felgyújtották, védőit megölték, és diadalmasan tértek vissza azon az úton, melyen mentek. I. Ádám idejében lett megerősítve a csákányi vár, és ő adott szabadságlevelet a hajdúknak, nemcsak Csákányban, hanem Körmenten is.

Batthyány Ádám lovasképe
(Magyar Arnold alapján)

Batthyány Ádám, az egyik legnagyobb Batthyány

Ádám halála után tehát a család két ágra szakadt, azonban a hercegi ág megalakítója Kristóf majdnem végveszélybe sodorta az egész családot. Ugyanis 1683-ban Kristóf csatlakozott Thököly Imre felkeléséhez, és a Bécset ostromló török táborba több magyar nemessel egyetemben élelmet szállított, sőt németújvári várában általános felkelést hirdetett. A török bécsi kudarca, és a felszabadító harcok megekezése után már látta, hogy rosszat cselekedett, és Ádám nevű fiát küldte a bécsi udvarhoz bocsánatot kérni.

A bocsánatkérés ellenére az osztrákok az összes Batthyány várba német katonaságot tettek, valamint elvették a várak kulcsait a Batthyányaktól. Kristófot pedig felfüggesztették generálisi tisztéből. Kristóf hamarosan meghalt, fia II. Ádám, aki már nem volt kegyvesztett a bécsi udvar szemében, alaposan kivette részét a török elleni végső harcokban. Jutalmul 1693-ban a horvát báni titulust is elnyerte. 1692-ben feleségül vette Strattmann Eleonórárt.

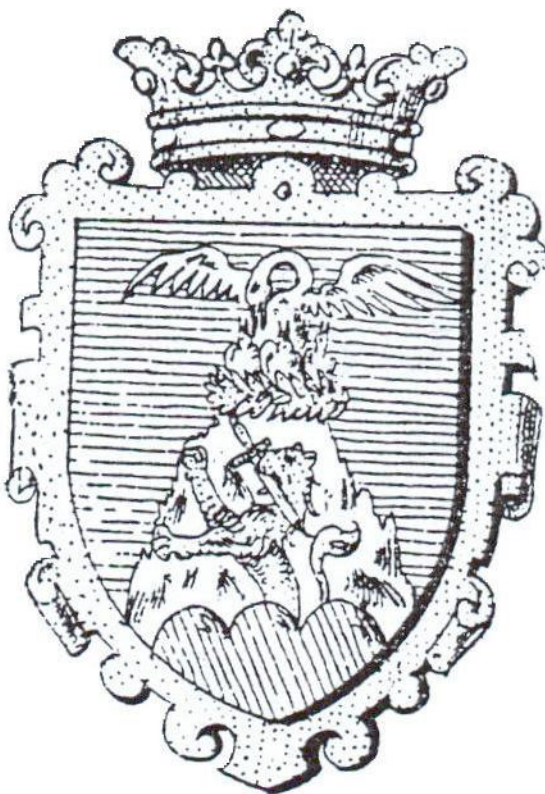
Egyik fiuk Károly 1764. január 3-án Bécsben II. Ferenc császártól birodalmi hercegi címet kapott. Mivel örököse nem volt Károlynak, a cím átszállt testvére Lajos első szülött fiára III. Ádámra. A Strattmann birtokok örököseiként vették fel a hercegek a kettős családi nevet, mely a hercegi címmel együtt elsőszülöttségi jogon öröklődött. Tehát ezen az ágon is csak mindig az elsőszülött fiú volt herceg, a többiek csak grófok voltak.

Ez az ág Ödön-Gusztávval halt ki, aki VI. volt a Batthyány-Strattmann hercegek sorában, és Körmenten hunyt el 1914. október 24-én. Ezt követően I. Ferenc József a hercegi rangot a kettős névvel a grófi ágból származó Batthyány Lászlónak adományozta. Így lett ő a ma is élő II. hercegi ágak az őse.

I. Ádám másik fia Pál alapította a grófi ágot. Pál 1629-ben született, és 1674. április 2-án 35 éves korában hunyt el. Pál a Kanizsával szembeni magyar végvárak főkapitánya volt, teljes egészében a katonai életnek szentelte alá magát. 1664-ben, a szentgotthárdi csatában Montecucoli oldalán vítezkedett. A csata hevében egészsége megromlott, mellbeteg lett. Amikor a török Szent Balázs, és Hahót vidékét rabolta, Pál, Nádasdy Ferencsel karöltve megtámadták a rabló törököket, és a gelsei mocsárba üzték őket, melybe számos török belefulladt. A csata alkalmával azt jegyezték fel, hogy Batthyány az egyik török vezérnek a jobb kezét ellőtte. I. Pál részvételét a szentgotthárdi csatában a csákányi kastély tornyán elhelyezett kőtábla felirata is megörökíti. „Itt lakott gróf Batthyány Pál, aki a török világ idején a kanizsai vár körül vívott harcok egyik hírneves, és győzelmes vezére volt, s aki a csákányi Rába folyónál a török had átkelését megghiusította, s a híres szentgotthárdi csatában vitézül részt vett.”

I. Pál idősebb fiát Ferencnek hívták, ki királyi pohárnokságig vitte. Felesége Czehenter Izabella volt, aki egyetlen fiut szült neki, Józsefet, aki még apja életében meghalt. Józseffel a fiuág kihalt, így apja Ferenc még életében jószágainak nagyobb részét (a rohonczi uradalom felét) elzálogosította az

öregebbik grófi ág számára, az ifjabbik ágtól pedig örök időre elvette. Ferenc 1717-ben halt meg.

BATTHYÁNY (GRÓFI).

Batthyány grófi címer

I. Zsigmond, ki öccse volt Ferencnek, a Ferenc által elzálogosított jószágokat és birtokot visszavásárolta, és a birtokot rendezve 1726-ban halt meg. Négy fiut szült neki Gróf Gallenberg Izabella, névszerint Pált, Imrét, Ádámot, és Zsigmondot. A gyerekek közül az elsőszülött Pál egyházi pályára lépett, és 1731-ben maghalt. Gróf Gallenberg Izabella birtokait másodszülött fiára Ádámra

hagyta, amivel tovább bővült a kicsinek éppen nem mondható Batthyány birodalom.

Zsigmond három fia, három különböző ágat alapított. Ádám az Éleskői, II. Zsigmond a Zsigmondi, I. Imre pedig a Pinkafői ágat. Az Éleskői ág, az alapító Ádám fiaival (Ferenc, János, és Károly) kihalt.

A Zsigmondi ág alapítója II. Zsigmond királyi kamarás, és belső tanácsos volt. Az osztozkodás során neki jutott a szalónaki vár, és a szalónaki uradalom. Zsigmond le is telepedett Szalónakon, azt a várat választotta lakhelyéül is. II. Zsigmond 1768-ban halt meg, Lengheim Rosaliával kötött házasságából két fia született, Miksa, és Fülöp. Megjegyzendő még, hogy Miksának, (aki 1804-ben halt meg és a birtokhoz csatolta még Ikervárt is) az unokája volt Batthyány Lajos, az első felelős magyar miniszterelnök. A Zsigmondi ágról annyi még megjegyzendő, hogy Fülöp egyik unokája, Ágnes, aki Szalónakon született, Nagycsákányban halt meg 1853. szeptember 17-én, Batthyány Zsigmond (a Pinkafői ágból származott) feleségeként, kivel 1833-ban kötöttek házasságot. A csákányi kastély parkjában található egy kis kápolna, benne megcsontkított állapotban egy szobor, mely Szűz Máriát ábrázolja, karján a kiseddel. A szobor talapzatán még kivehető a kettős Batthyány címer, valamint az évszám: 1853. Tehát, Ágnes halálának az évében készült, valószínű, hogy az ő emlékére.

A Pinkafői ág feje Imre volt, aki 1707. július 4-én született. A csákányi kastély tornyán a következő olvasható Imréről: „Ezen várkastélynak keleti része Batthyány Imrének az ország egyik zászlós urának és főbírájának alkotása 1728.-ik évben.”

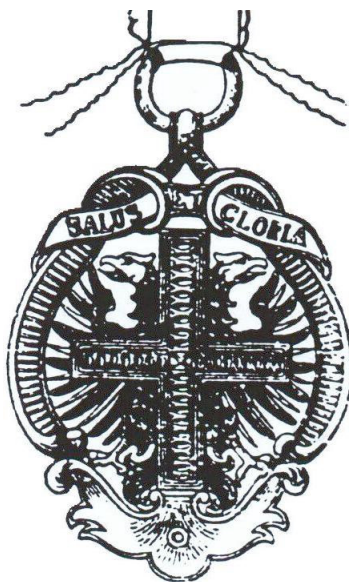
1765-ben Imre építtette, mint kegyúr a barokk stílusú plébánia templomot. Védőszentje Nepomuki Szent János lett, valószínűleg Imre gróf akaratából. Amit az is bizonyít, hogy a néhány évvel később született fiát is Nepomuki Jánosnak kereszteltette. A kegyúri család emlékét őrzi a templom homlokzatán, a timpanon alatti ívben elhelyezett Batthyány címer. A sekrestye feletti kegyúri szoba, az úgynevezett oratórium szolgálta a család tagjainak helyéül a szentmise alatt. Imre gróf 1774. december 30-án hunyt el. Felesége gróf Sauer Anna volt, akivel még 1737-ben keltek egybe, hét fia, és egy leánya született.

Ugyanakkor Sóskuti T. Alajos szerint Nepomuki Szent Jánosról elnevezett fia, egy második feleségétől származott. Fiai közül Ignác papi pályára lépett, ahol szép sikereket ért el, 1780. június 24-én Mária Terézia kinevezte erdélyi püspökké. Ignác legnagyobb alkotása a saját több ezer kötetes könyvtárából létrehozott könyvtár a Batthyáneum, melynek állományát haláláig 30000 darabra emelte. Imre többi fiai József György, Imre, János, és Alajos

mind egy külön ágat alapítottak. Számunkra József György, és Nepomuki János ága érdemel említést.

József György egyik fiának Józsefnek második feleségétől Tarnóczy Anitától született az az ugyancsak József György nevű fia, aki feleségül vette a csákányi kastélyban született és nevelkedett Batthyány Ludovikát, Zsigmond és Ágnes leányát. Tehát József György és felesége Ludovika unokatestvérek voltak.

Nepomuki János gróf, Imre grófnak második házasságából született fia igazi katona volt. Több éven át vitézkedett a királyi hadseregben, és részt vett a Napóleoni háborúkban. A seregből, mint százados lépett ki. A „leszerelés után” a család csákányi uradalmában telepedett le, itt töltötte mindennapjait, és itt halt meg 1826-ban. Feleségétől, Gemingen Anna bárónőtől született két fia Károly, és Zsigmond, és egy lánya Mária. Mária 1797-ben született, majd 1820-ban feleségül ment gróf Wallis Mihály császári és királyi kamaráshoz. Mária csillagkeresztes hölgy volt. Férjével ők nyugszanak a csákánydoroszlói templom előtti sírkamrában.

Csillagkereszt-rend.

Csillagkereszt-rend

Nepomuki János, Károly nevű fia apja halála után, mind maga, mind pedig kiskorú testvéröccse birtokait kivette a csákányi uradalomból. Egészen 1842-ig, amikor a két testvér felosztotta egymás között jószágait, és a földeket. Károly gróf a szentgróthi uradalmat vette át, ahol élete végéig lakott. Zsigmond gróf pedig a csákányi uradalmat kapta. Károly Szentgróthon halt meg 1852-ben, életének 53. évében. Két felesége volt Nádasdy Ernesztina, ki két fiut szült neki, Guidót, és Zsigmondot. Második, Nádasdy Karolina nevezetű nejével nemzette Ferencet, nagyreményű fiát.

A csákányi uradalmat megkapó Zsigmond is katonaként kezdte, fiatal éveit a Dzsídás ezredben töltötte, ahonnét, mint főhadnagy lépett ki. Ezekután a gazdaságnak szentelte az életét, és inkább jószágokat bérelt, mintsem, hogy a csákányi uradalom felosztását követelte volna bátyjától. Sőt Zsigmond sok birtokot is vásárolt, mellyel növelte a birtokát. Vett birtokot Rábaszentmihályon, Rátóton, és Gasztonyban. Az ő ideje alatt történt meg a tagosítás Csákányban. Felesége három fiut szült neki, névszerint Kálmánt, Bélát, és Ivánt. Két lányuk is született Vilma, aki 17 évesen elhunyt, és Ludovika, ki 1843. szeptember 18-án született Nagycsákányban, és Bécsben halt meg 1882. július 14-én. Ludovikát az a Batthyány József György nevű unokatestvére vette feleségül, aki a Pinkafői ág másik alágából származott.

Az ő gyermekük László, aki az I. hercegi ág kihalása után hercegi rangot kapott, és akit a szegények orvosaként ismerünk. Köpcsényi, majd körmendi kórházában, mint szemorvos ingyen gyógyította a betegeket. Lászlót II. János Pál pápa 2003. március 23-án Rómában boldoggá avatta. A fiuk közül, Kálmán 1865-ben, 27 évesen meghalt. Béla nevű fia feleségül vette Tarnóczy Etelkát, de a házasságból gyermek nem született. Anyai nagyapjáról írja Dr. Batthyány „Feljegyzései”-ben. „Nyáron mindnyájan egy teljes napot töltöttünk Zsigmond nagyapánknál Csákányban. Emlékszem még nagy pipagyűjteményére, volt neki egy darab még Vörösmartytól meg Deáktól is. Mi gyerekek, egy kertben ültünk egy terebélyes fa alatt. Nagyapám minden felnőttnek adott egy csibukot, ha törzstag volt, akkor már a neve is rajta díszlett. Vacsora előtt nagyapánk Tulok plébánossal, meg fiával Ivánnal tarokozott.”

Zsigmond és Ágnes legkisebb fia Iván volt, aki 1850. december 14-én született Nagycsákányban. Budapesten halt meg 1935. január 25-én. Nagycsákányban lett eltemetve ugyanazon év január 29-én. Sírja a csákánydoroszlói templom északnyugati szögletében található. Családot nem alapított. Belső titkos tanácsos volt, a pápai Szent Gergely-rend negykeresztese, és a magyar főrendiház örökös tagja. A körmendi herceg-orvos nagyon szerette nagybátyját, édesanyja öccsét, aki azért is kedves volt a szívének, mert édesanyjának lelki támasza volt nehéz napjaiban. Naplójában, 1926-ban sokszor ír róla, valamint népes családjával sokszor meg is látogatta a „csákányi remetét.”

A Naplóban lévő feljegyzésekből választ kapunk arra is, hogy miért nevezte el a nép Batthyány Ivánt „fagyos grófnak.” Nem rideg, arisztokratikus viselkedése miatt, hanem azért, mert fázós, a hidegre, huzatra roppant érzékeny ember volt. Erre vonatkozóan megint csak Batthyány László Naplójában találunk feljegyzéseket. „Június 10. Délután még autóval elmentem Iván bácsihoz, kiültem a teraszra, de Iván bácsi az alacsony hőmérséklet miatt (+ 20 C) rögtön visszament a szobájába.”

Vagy a következő: „Június 22. Iván bácsi ma autóval Szombathelyre ment. Ez nagy esemény, mert az én öreg nagybácsim csak akkor megy a levegőre, ha a hőmérő már reggel 16-18 fokot mutat. Ez nálunk május közepétől, augusztus közepéig, tehát 3 hónapig történik meg. És akkor is van úgy, mint az idén, hogy ma van az első ilyen nap. Az ő szezona tehát csak június 22.-én kezdődött. Különben a jó bácsi mindig a szobában ül. Magacsinálta szobafogság.”

A Napló arról is tartalmaz feljegyzéseket, hogy Batthyány László Csákányban is gyógyított: „Június 23. Este:.... átmentem Csákányra, hogy a kastélyban fogat huzzak valakinek.” „Szeptember 23. Csütörtök. Elhívtak a csákányi szakács kisgyerekéhez, aki görcsökben feküdt. Azt hiszem tetanusz.”

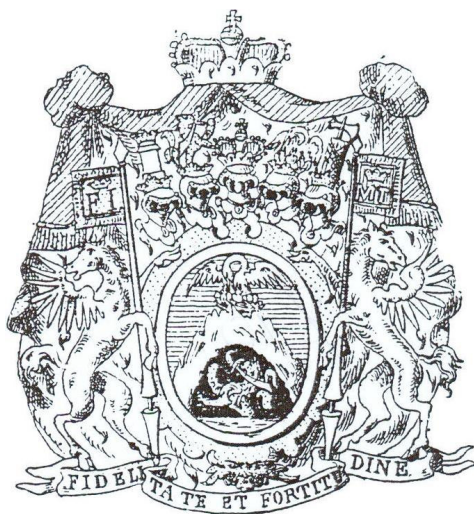
Batthyány Iván gróf emberséges magatartásáról is maradtak fenn anekdótászerű történetek a csákányi nép emlékezetében.

Ő lehetett az, aki egyszer a hintaján a határt járva megpillantott egy helybéli embert, aki nagyban sarlózta saját állatai etetéséhez, a grófi lucernást. A történet szerint a gróf megállította a kocsit, odament az illetőhöz és így szólt: - Jó ember igyekezzék és vigyázzon, nehogy az intéző meglássa, mert akkor nagy patáliát csinál.

A népi emlékezet azt is feljegyezte róla, hogy egy alkalommal találkozott az úton egy asszonnyal, aki mindkét kezében egy-egy tököt cipelve igyekezett haza a mezőről. A gróf megállította a hintáját, felültette az asszonyt, és hazavitte.

Az a történet is járta róla, hogy egyszer csizmát készíttetett magának a helybéli suszterrel. Amikor a lábravaló elkészült, a mester megjelent vele a kastélyban és megmondta az árát. A gróf azonban a portékát túlságosan olcsónak találta, ezért elküldte a susztert, hogy csináljon drágábbat. A cipész várt két hetet, majd fogta ugyanazt a pár csizmát és átballagott vele a kastélyba. Most azonban sokkal borsosabb árat mondott, és a gróf meg volt elégedve. A legidősebb helybeliek még emlékeznek Iván gróf temetésére.

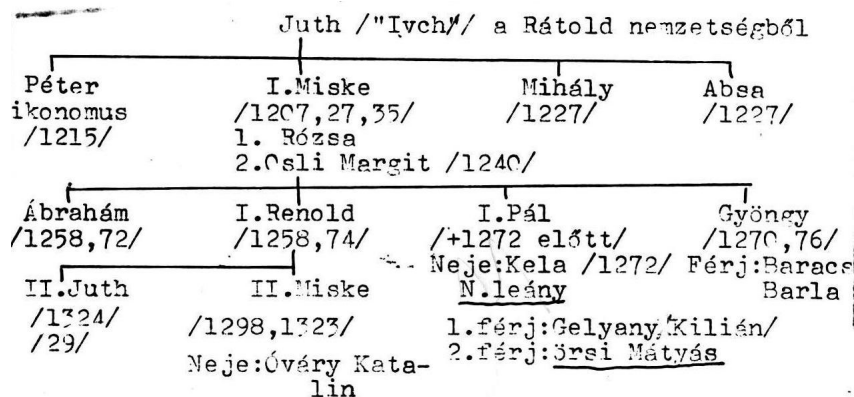
Emlegetik, hogy önkéntes tűzoltók álltak díszőrséget a koporsójánál, amiért jutalmul gabonát kaptak. Iván halálával a Batthyányok csákányi ága kihalt. A kastélyt, és az uradalmat a körmendiek örökölték. Az ő tulajdonukban volt, az 1945-ös államosításig.

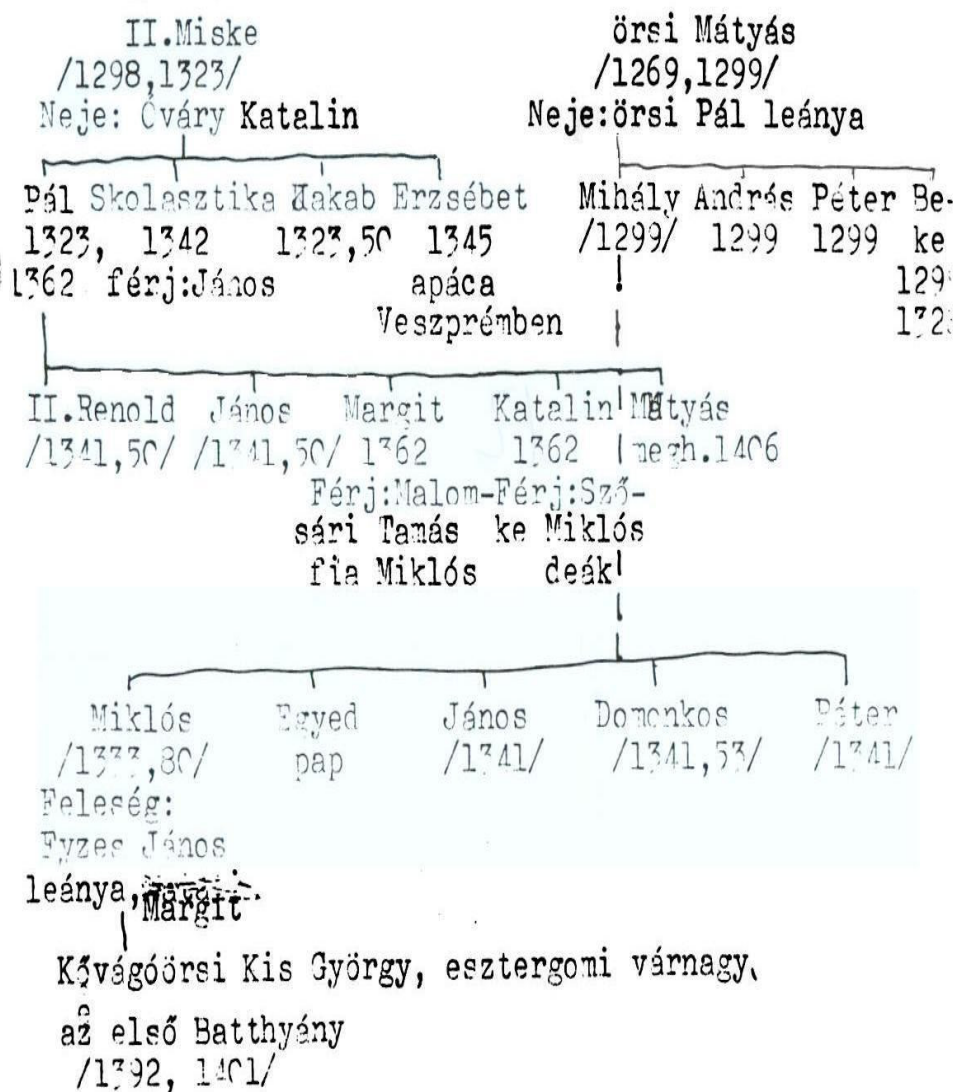
BATTHYÁNY (HERCZEGI).

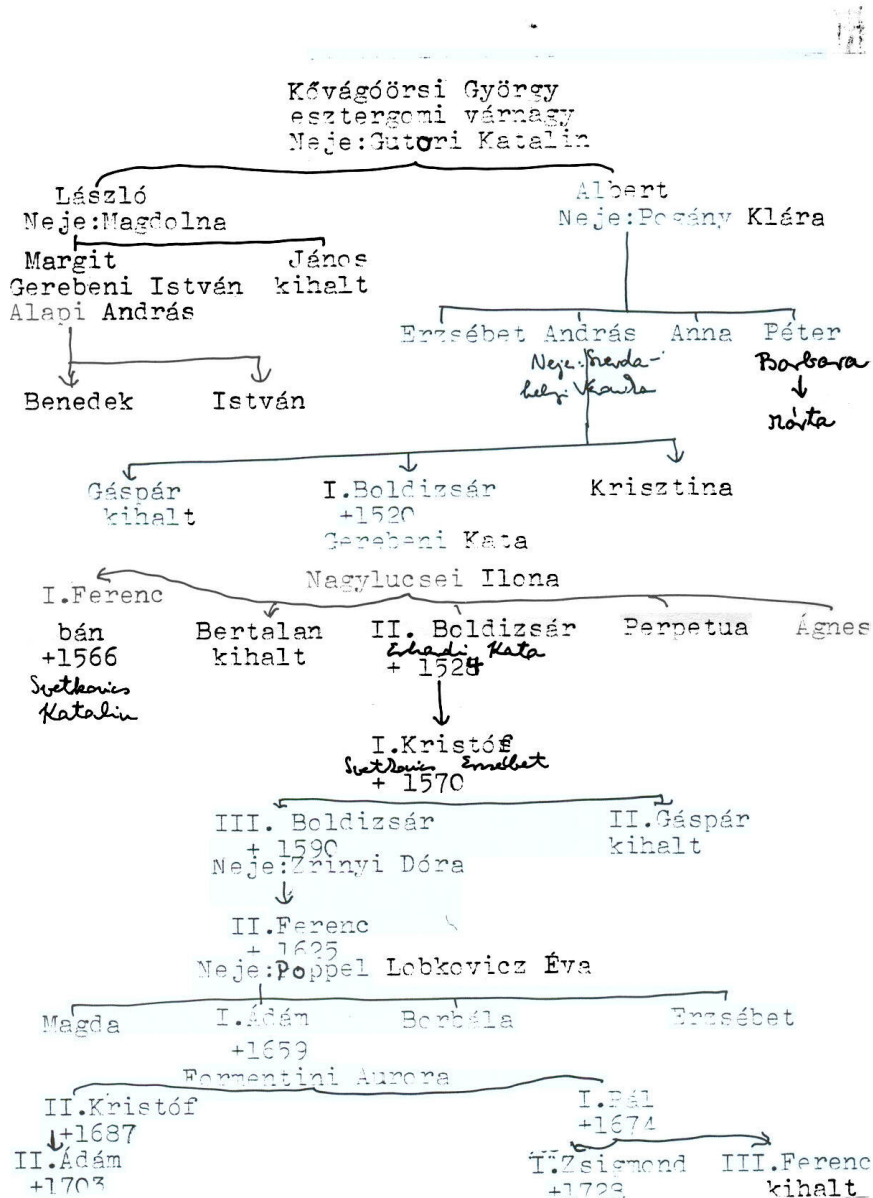
Batthyány hercegi címer

Egyszer a vasárnapi szentmise előtt a templom előterében állva, idősebb férfiakkal beszélgettünk. Egyikük felmutatott az épület homlokzatára, az ottani Batthyány-címerre, és azt kérdezte: Nem tudom, mi lehet az ott? Eszünkbe jut a régi mondás: „Így múlik el a világ dicsősége.”

XIV. századi
A család két ágának Veszérmazási ábráját
így rajzolhatjuk meg:

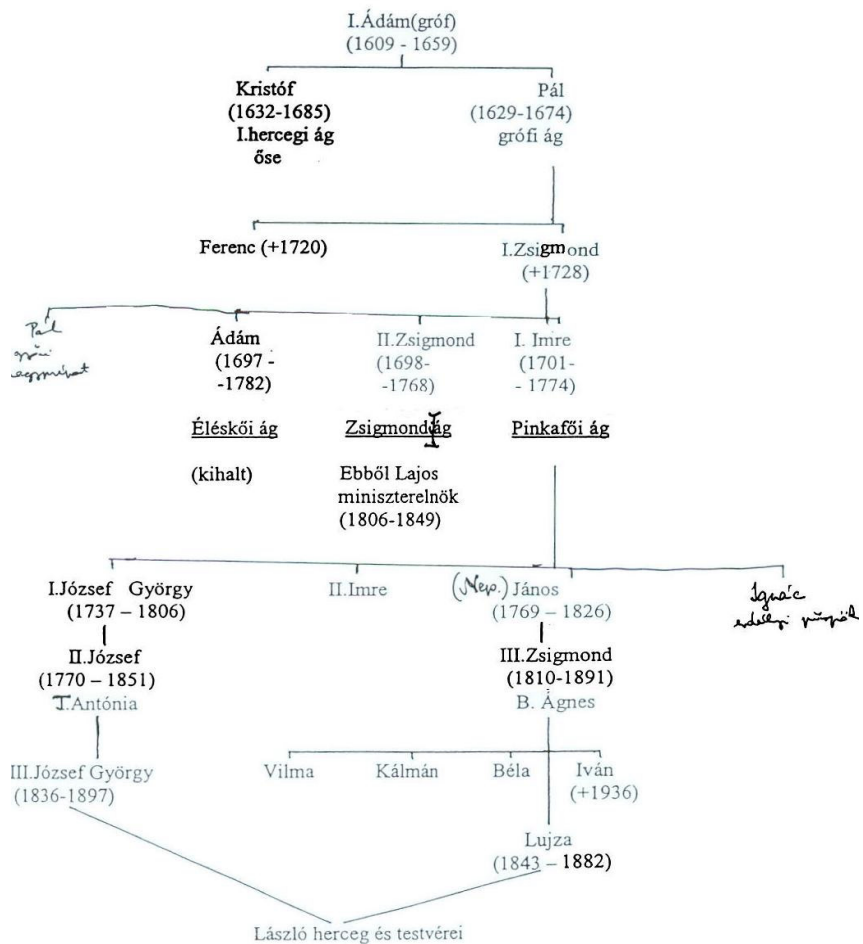

A Batthyány család családfája

Csákánydoroszló története

Leszármazási tábla:

Batthyány család (grófi ágának) családfája

Felhasznált irodalom a Bathyány család története című fejezethez

1. Veress D. Csaba: Felsőörs évszázadai. Veszprém, 1992.
2. Révai Nagy Lexikona.
3. Árpádkori új okmánytár. Közzéteszi Wenczel Gusztáv. I-XII. Pest, Budapest, 1860-1874.

4. Karácsonyi János: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. Budapest 1901.
5. Körmendy József dr. : Keresztek a felsőörsi határban. A veszprém megyei múzeumok közleményei. 15/1980.
6. Kumorowitzi Bernát: Veszprémi regeszták. (1301-1387) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1953.
7. Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. Pest, 1857-1868.
8. Zala vármegye története. Oklevéltár. Szerk: Nagy Imre, Véghely Dezső, Nagy Gyula. I-II. Budapest, 1880-1890.
9. Dr. Batthyány Strattmann László élete képekben, dokumentumokban, történelmi mozaikkal. Összeállította Puskely Mária. Szent István Társulat, Budapest, 1991.
10. Sósuti Tárnok Alajos: A Batthyány hercegi és grófi nemzetség leszármazása 972. évtől az 1874. évig. Nagykanizsa, 1875.
11. Zimányi Vera: A Batthyány-család hagyományai. Századok, 1982/6.
12. Gudenus János József: A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája. Budapest, 1998.
13. Wertner Mór: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. Kolozsvár 1892.
14. Istvánfi Miklós: Magyarország története 1490-1606. Debrecen 1867.
15. Mályusz Elemér: Zsigmond király uralma Magyarországon. (1387-1437) Gondolat, Budapest, 1984.
16. Zsigmond-kori Oklevéltár. Összeállította: Mályusz Elemér. I-II. kötet, Budapest, 1951-1958.
17. A szegények orvosa: Batthyány-Strattmann László. Prugg Velag, Zisenstadt 1987.
18. Vera Zimányi: Der Bauernstadt der Herrschaft Güssing im 16. Und 17. Jahrhundert. Burgenlandische Forschungen, Heft 46. Eisenstadt, 1962.
19. Turul. Genealógiai folyóirat. 1. szám. 1981.
20. A körmendi Batthyány-levéltár herceghy elenchusa. Acta Antiqua, I-II. kötet, 1744-1751.

A Batthyányak kastélya

Csákány a középkorban a strémi uradalomhoz tartozott, amit II. Lajos 1524.-ben adott a Batthyány családnak. A Batthyányak Csákányba érkezésük után, valószínűleg a török 1566-os szigetvári győzelmét követően egy kis vár

felépítésébe kezdtek. A mai kastély pincealaprajzából kiderül, hogy a vár valamikor 1570-80 körül épülhetett. Téglalap alaprajzú egyemeletes épület lehetett, szintenként 3-4 helyiséggel.

A csákányi várkastély első ismert adata 1617-ből származik, ekkor az adatok szerint egy Péter nevű kőműves dolgozott itt. Talán éppen ő is jelen volt, amikor a torony épült, amiről csak azt tudjuk, hogy valamikor az 1610-es években építették. A torony tetején kettős nyílások találhatók, egykori sisakja késő reneszánsz formájú.

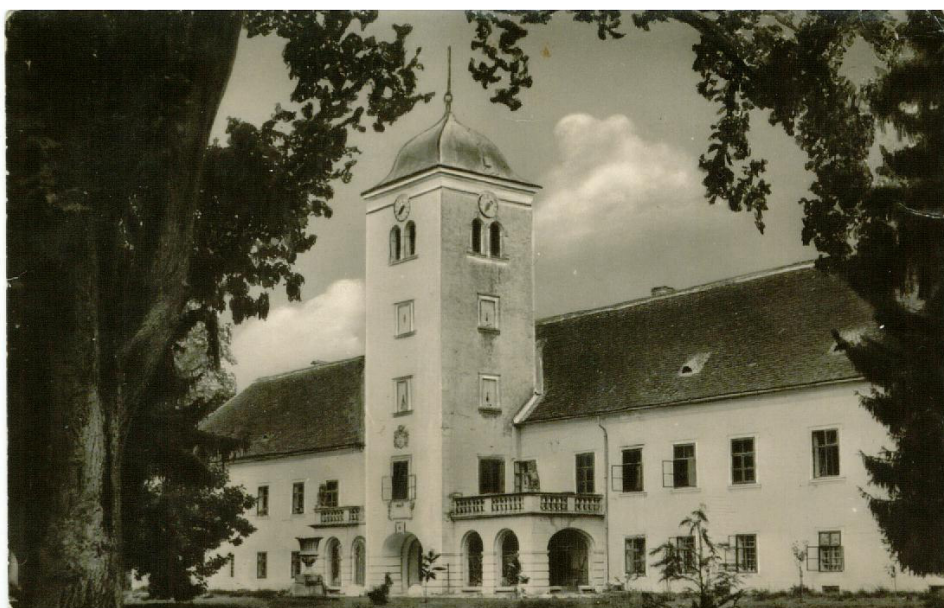
Az 1600-as évek elején a vár nem volt nagy jelentőségű, az igazi jelentőségre 1664-ben tett szert, amikor Batthyány Pál innen kiindulva megakadályozta, hogy a Szentgotthárd felé nyomuló török Csákánynál átkeljen a Rábán. 1633-ban mindössze 30 katonából állt az őrség. Tíz év múlva sem sokkal több, 50 katona. 1646-ban Batthyány Ádám, aki a kor egyik legnagyobb egyénisége volt, egy új és erős végvárat építtetett Csákányban. Az építkezés után, mely során az addigi várkastély köré palánkot emeltetett, és vizes árkot ásott, már 100 lovas és 200 gyalogos katona szolgált benne.

Sáncainak, és árkainak a helyei a kastélytól északi, és keleti irányban most is láthatók. 1648-ban a Batthyány ház építésze Carli mester dolgozott a kapu melletti új házon, míg 1650-ben a sarokbástyákon folyt a munka. (Carli mesterről szinte semmi adat nincs, mindössze annyit lehet tudni, hogy Németújváron, Szalónakon, és Körmenden is dolgozott, és valószínűleg a Bécsen át hazánkba került olasz építőmesterek egyike lehetett, aki a Batthyány család szolgálatát választotta.)

Az 1650-es évek második felében Carli mester, és Draier ácsmester új várkastélyt épített, melyhez 30000 téglának kellett. Természetesen nem egy teljesen új kastélyra kell gondolni, hisz az új kastély magában foglalta a régit is, valószínűleg ekkor építették a délnyugati sarokbástyát, ami a mai napig látható. A munkához való segéderőt az őrség jobbágysorba adták, akik robotmunkájuk során építették a kastélyt. Vizes árkot ástak, gerendát faragtak, és ők végezték a Rába szükséges szabályozásait is. Az 1660-as évek elejére a csákányi kastély erős végvárrá alakult, kellett is, hisz ekkor újra támadásba lendült a török. A szentgotthárdi csata előzményeit pedig már említettem, és még bővebben tárgyalni is fogom.

Buda visszafoglalása után és a török iga alóli felszabadulás után a csákányi végvár feleslegessé vált, a végvárat megszüntették, katonáit az 1600-as évek végén, az 1700-as évek elején jobbágysorba kényszerítették. A vár palánkjait ledöntötték, területét a várkastélyhoz csatolták és rajta parkot létesítettek. A kastély a XVII. század végétől a Batthyány család grófi ágáé lett a lezajlott osztozkodás után. 1730 körül ezt írta az akkori várról Bél Mátyás: „Ennek főhelye, a Rába mentén fekvő, északnak nyúló teljesen új kastély.

Sáncárkok övezik, és eléggé kellemes parkja van.” A Bél Mátyás által említett teljesen új kastélyt 1728-ban építtette barokk stílusban Batthyány Imre. Azonban a grófi ág 1753-ban történt osztozkodásának iratai szerint a kastély 1733-ban épült. Az árkon át, falazott híd vezetett a főbejáráthoz, mely hídon szobrok, és kővázák álltak. Az építkezés során a korábbi egyszerű téglalap alaprajzú, egytraktusos várkastélyt kelet felé meghosszabbították, és szimmetrikus főhomlokzatot alakítottak ki. Ennek a közepén emelkedett a torony. Nyugati végéhez pedig merőleges szárnyat építettek. Az udvari oldalon, a földszinten, és emeleten megismétlődő nyitott árkádsoros folyosót emeltek. Az újonnan alakított kastélyban boltozott helyiségek sora húzódott, valamennyi boltozatát gazdag stukkódísz borította.

Batthyány-kastély 1960 körül

A főhomlokzati tömbre merőlegesen egy keleti szárnyat építettek 1753-ban. Az új szárny alá teljes egészében pince került. A földszinten folytatták a korábbi árkádsort, az emeleten azonban megszüntették azt, sőt a meglévőket is befalazták, és az új falba ablakokat helyeztek. A kastélyt körülvevő árkot szintén ekkor tömték be. A híd is ekkor került lebontásra, a rajta lévő szobrokat, a

kastélyt körülvevő parkban helyezték el. Valamint a kastély újravakolása is megtörtént, és belül is felújították az épületet. A belső felújításhoz tartozott, hogy mindenhova síkmennyezet került. A délnyugati sarokbástyát ekkor alakították át kápolnává, és látták el gazdag barokk felszereléssel.

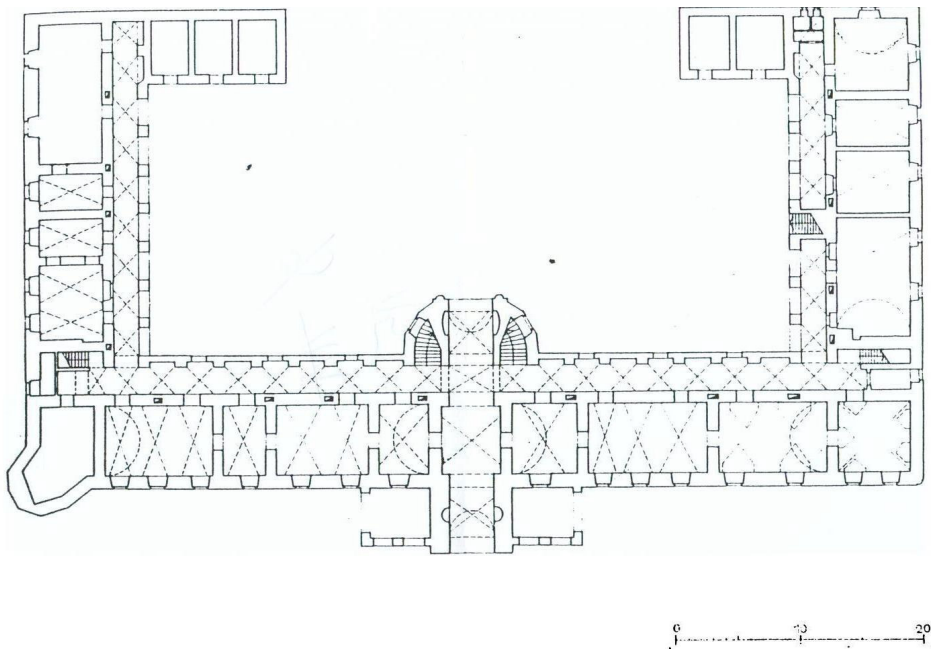
A kastély belseje nemcsak az átépítés miatt szépült meg, hanem azért is, mert új bútorzatot kapott. A kastély alaprajzi elrendezése a XVIII. század közepére elérte azt a szintet, ami most is fellelhető. A parkot magas téglafal vette körül, melynek út menti sarkára építették az emeletes istálló-magtár épületet. A parkban, üvegházakat is létrehoztak, melyekben többek között 86 darab Itáliából hozott barackfa volt megtalálható, de voltak citrom és narancsfák is benne.

Az 1753-as építkezés során az alapanyagot a csákányi tégláégetőből, a meszet egy szomszédos Erdődy uradalomból (valószínűleg Taródfáról), a gerendákat pedig a pacodi (Zala megye) és bajánházi erdőkből biztosították. A munkálatokat a következő emberek végezték: radkersburgi Prunner kőműves, szentgróti Miller Jakab kovácsmester, a kőszegi Johannes Nickl ácsmester, a fürstenfeldi Johannes Lengheim lakatos, a németújvári Wolf János és a rohonci Schmidt András kőművesek, a németújvári Johann Petrus Rubisch asztalos, Stanislaus Vinster fazekas, Josef Vöber lakatos, a rohonci Johannes Mayer asztalos, és a pinkafői Mathias Pöschl üveges.

Az építész kilétéről, aki az egész munkálatot irányította nincs adat. Ehhez az U alaprajzú épülethez sokat már nem toldottak. 1853-ban egy gótikus stílusba épült Mária-kápolnát emeltek, és valószínűleg ekkor épült egy lépcsőház, ami sokszög alaprajzú, és romantikus stílusú volt. A XIX. század végén létesítettek télikertet, mely a már említett üvegház helyett épült. Ekkor helyezték a kapu fölé azt a táblát, amin a kastély rövid története olvasható. A tábla fölé egy Batthyány címet is tettek.

A kőtáblán ez a szöveg olvasható: „A csákányi felső erdő magaslatán elpusztult régi csákányi vár helyett, ezen várkastélynak keleti részét a toronnyal együtt a XVII. század elején a gróf Batthyány család építtette. Itt lakott gróf Batthyány Pál ki a török világ idején a kanizsai vár körül vívott harcok egyik hírneves, és győzelmes vezére volt, s aki a csákányi Rába folyónál a török had átkelését megghiúsította s a híres szentgotthárdi csatában vitézül részt vett. Ezen várkastélynak keleti része Batthyány Imrének az ország egyik zászlós urának és főbírájának alkotása 1728.-ik évben.” Vályi András országleírása szerint 1796-ban ezt olvashatjuk a csákányi várról: „Csákány, szép vár forma kastéllyal, s jeles kerttel díszesíttetik.”

Valószínűleg a csákányi vár kastélya is francia stílusban készült, benne nyírt bokrokkal, sövényekkel keretezett parterekkel, szabályos fasorokkal kialakított úthálózattal.

A csákánydoroszlói kastély alaprajza

Valószínűleg az utak, és a parterek kereszteződésében álltak azok a szobrok, melyeket a híd lebontása után a parkban helyeztek el. A kertet a XIX. század első felében észak és kelet felé bővítették. A terület így majdnem a háromszorosára növekedett, és ki lehetett belőle alakítani egy angol jellegű parkot, a benne lévő vadaskerttel, és kápolnával, az 1820-30-as években.

A németújvári vár lerombolása után (1760 körül) Csákányba került a Batthyány kincstár egy része. A XIX. századba a műkincsgyűjtemény tovább bővült, így Csákányba került két világhírű festmény „A pokol” és „Keresztelő János prédikációja” című, melyeket Bruegel festett. A Csákányban őrzött Batthyány kincstár egyik része az országos múzeumok gyűjteményébe került, másik része viszont Csákányban maradt, és a második világháború, és az azt követő szovjet megszállás alatt megsemmisült. (A csákányi kastély kincstárának 1919-es leltárát a kastély története után közlöm.)

A világháború befejeztével, az azt követő szovjet megszállás nagybirtokosokat üldöző politikája miatt a csákányi kastély sem kerülte el a sorsát, 1945 után gazdátlanra vált, később az erdészet tulajdona lett. Az 1950-es évek elején a keleti szárny korábbi belsejét szétrombolták, a helyiségbe pedig magpergetőt létesítettek. 1967 őszén kéménytűz volt a kastélyban, melynek során leégett a kastély tetejének egyik fele a torony sisakjával együtt. A tető javítását elvégezték, a torony helyére viszont, csak egy sátoztetőt húztak. A tűz után az erdészet kiköltözött a kastélyból, ami után a kastély nagy része üresen maradt, harmadába pedig lakásokat alakítottak ki. Később ezeket a lakásokat felszámolták.

A kastély sorsa 1985-ben rendeződött, ekkor szociális otthon létesült a kastélyban, ahol értelmi fogyatékosokat ápolnak.(22)

Batthyány-kastély

A csákányi Batthyány-kastély műkincsállománya

A kastély történetének leírásakor már említettem, hogy jelentős műkincsállomány került Csákányba a németújvári vár lerombolása után. A Tanácsköztársaság idején a kormány célul tűzte ki maga elé, hogy a magánkézben, és egyházi kézben lévő műkincseket állami kezelésbe veszi. E célból megkérték Miske Kálmánt a Vasvármegyei Múzeum akkori igazgatóját, hogy írja össze Vas megye, köztük a csákányi kastély műkincseit.

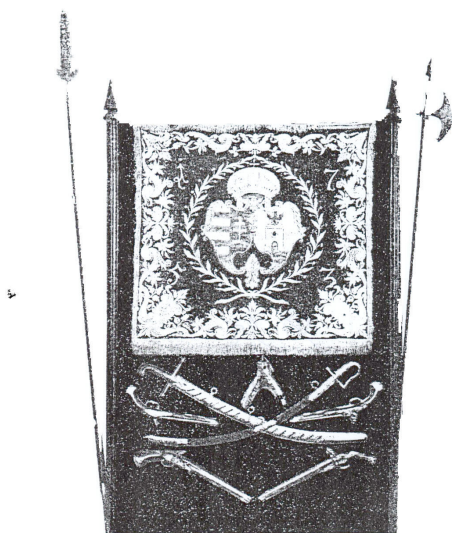
Miske egyébként ősrégészként vált országos hírűvé, mint a velemszentvidi őskori telep feltárója, és publikálója. Azonban az idő nem kedvezett Miskének, hisz a tanácskormány csakhamar megbukott, és Miske és segítői mindössze öt kastélyt tudtak feltárni, de szerencsénkre köztük volt a csákányi is. A leltár gazdag bútorgyűjteményt foglal magába, melynek nagy része XVIII.-XIX. századi, néhány XVII. századi darabbal kiegészítve. A sok változatos asztal, lámpa, szék, szekrény, óra zöme későbarokk és biedermeier, ritkán kínai lakk berendezési tárgy is felbukkan közöttük. Képzőművészeti vonatkozású a családtagokról készült olajképek, tájképek, metszetek, csatajelenetek, vagy látképek.

Nézzük 1919-ben Miske Kálmán milyen műkincseket talált a kastélyban, természetesen a teljesség igénye nélkül:

9 bútorkészlet: kora biedermaier, 1 db imazsámoly, 1 biedermeier toilette asztal, 1 kínai lakk szekrényke, 1 XVIII. századi könyvtári szekrény, 2 olasz típusú szék a XVII. századból, 1 XVII. századi faragott láda, 1 csontfaragvány, 1 glagli, 1 zománc szelence, 2 japán tányér, 2 nürnbergi fafaragvány, 1 csontfaragvány keretben, mely Nagy Károlyt ábrázolja, 1 herendi korsó, 1db karos gyertyatartó empierre, 1 holicsi tálca, 6 ivópohár arany szegés színezett Batthyány címerrel, 1 üvegből készült papírvágó kés kígyó díszítéssel, 1 herendi tányér, 1 légsúlymérő, 2 hamutartó vaddisznó agyarral, 1 XVIII. századi kandalló órával, 1 XVII. századi ajtó kopogtató, 5 függöny garnitúra, 5 szarvasbőr, 1 vadászkürt, 3 kőbalta, 2 római kori tégl, melyen Legios pecsét látható, 1 borstyánszipka, 1 kendőszárító a XIX. századból, 1 faragott velencei láda festett medalionokkal, 1 pipatőrium asztal, 1 üvegcsillár, 2 aranyozott csillár, 1 bronz csillár, 3 empire csillár arany bevonással, kókusz serleg, 1 vízmedence bécsi készítésű a XIX. századból, 9 régi bécsi kávé készlet.

Képek: Lipót bevonulása Frankfurtba, színezett metszet egy orosz cárról, rézmetszet a szentgotthárdi ütközetről, a Batthyány családfa vízfestéssel, olajfestés, mely Mária Teréziát ábrázolja, és végül a legértékesebb Brueghel: A

pokol című műve olajfestés. Fegyverek: 1 rongyos zászló, 1 alabárd, 1 női vadászfegyver, 2 arab fegyver, 3 gyutacsos pisztoly, 4 tűzköves pisztoly, 1 rövid tűzköves puska, 1 céllövő fegyver, 9 magyar díszkard, 5 török handzsár, 1 fokos puska, 1 vadászati evőeszköz, 2 puskapor tartó, 2 tisztikard.(23)

A CSÁKÁNYI KASTÉLY MŰKINCSEIBŐL.

A csákányi kastély műkincseiből

Várdomb

Több forrás is említ egy bizonyos Várdomb nevű helyet Csákányban, ahol a régi vár helyét feltételezik. A vár szinte biztos, hogy létezett, hisz az 1241-es tatárjárás után IV. Béla minden faluban elrendelt egy kis vár építését, hogy ha újra támad a tatár, akkor a falusiak ott meghúzhatják magukat. Szinte biztos, hogy a régi csákányi vár is e körül épülhetett, majd a tatár veszély elmúltával ezeket a várakat elbontatták. A Várdomb nevű helységről Orbán Róberttől érdeklődtem, aki kutatója volt az említett helynek. Ő adta azt az írást, mely a következőket tartalmazza: „A helyet, amelyet Várdombnak neveznek a helyi hagyomány ma is ismeri. Egy természetes, és egy mesterséges sánccal

körülvelt erdővel fedett magaslat, amelyet a régi csákányi vár helyének tartanak.” A vár hasonló lehetett a taródfai Váradsziget elnevezésű helyhez, mely szintén egy vár volt, akkoriban építhették, mint a csákányit, és ugyanúgy végezte, mint a csákányi. A vár a mai Magyarbüks területén helyezkedett el. A Várdombról Balogh Lajos: Vas megye földrajzi nevei, című munkája is tesz említést. Szintén a Balogh Lajos által írt könyvben lévő csákányi térképen, amit a könyv elején én is közlök, a 88-as pont jelzi a régi csákányi várat, mely könyv szerint az odavezető út nyomai a mai napig is látszanak.

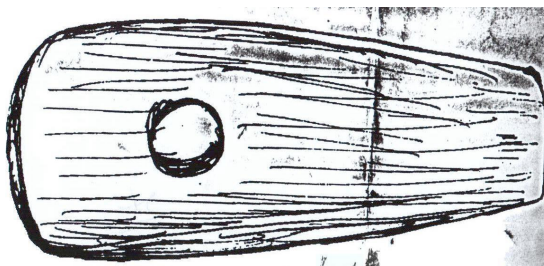
A régi idők története

Az őskor

Sokmillió évvel ezelőtt, az egyik feltétele, az embernek az állatvilágból való kiválásának, az eszközök készítése volt. Ez az eszközkészítés túl azon, hogy megkönnyítette az életét az ősembernek, az utókor számára is tartogatott, és tartogat mind a mai napig meglepetéseket. Ugyanis ezek a többmillió éves eszközök a föld mélyéből előkerülve rávilágítanak arra az életre, amit elődeink folytattak sok-sok évvel ezelőtt. Megmutatta szokásaikat, munkáikat, tevékenységeiket, kultúrájukat. Valószínűsíthető, hogy az ősemberek Afrikából származnak, (azért mondják, hogy ott ringott az emberiség bölcsője) és onnan vándoroltak szét a világ minden pontjára. Többek között Csákánydoroszlóba is. Szinte biztosak lehetünk abban, hogy több millió évvel ezelőtt élt ősember a mai Csákánydoroszló környékén. Ezt bizonyítják azok a leletek, melyek egyrészt Csaba József találta, egyrészt pedig más találta, de Csaba József őrizte meg.

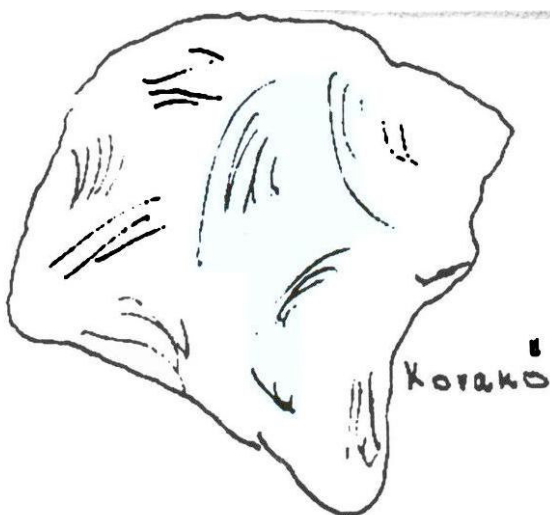
1935. október 8-án ezt írja feljegyzésében az ornitológus: Nagycsákány község délnyugati határától 260 lépésnyire a Felsőmezei major közelében kőkorszakból származó eszközt találtak. A baltaszerű, zöld, lyukas követ idejében sikerült megszereznem. A lelőhelyet futólag átkutattam. Az idén (1935-ben) kukorica volt a földben, amit az uradalom már leszedetett, sőt a kukoricaszár is el van már hordva. A száraz föld felszíne szürke, porhanyós agyag. Jó nagy darabban kerestem, de az említett lelethez hasonlót (néhány darab téglán, és kavicscon kívül) nem találtam.

Az említett lelet méretei a következők voltak: a hossza 10 cm, szélessége 5.5 cm, vastagsága 3.5 cm. A baltán lévő lyuk átmérője 20 mm.

A csákánydoroszlói kőbalta

Azon a lelőhelyen, ahol az említett baltát találták nem volt újabb lelet, mellette három méterre azonban igen. Következő áll erről a feljegyzésben: 1935. október 10. Kaptam egy kisebb kőbaltát, és egy jókora kovakövet (A kovakövet tűz gyújtására használták.). Az illető mindkettőt az előző lelőhelytől, mintegy háromlépésnyire találta. A kőbalta méretei megegyeztek az előzőleg megtalált kőbalta méretével.

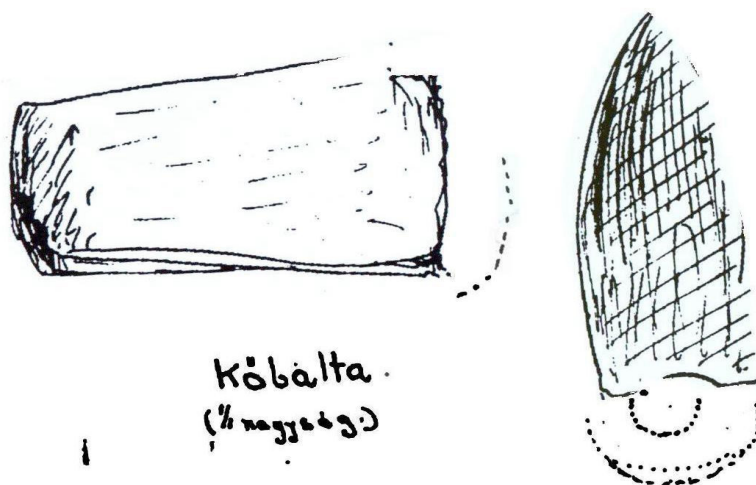
A csákánydoroszlói kovakő

1936. május 24-én Rábadoroszló községben is találtak őskori maradványokat. Erről így ír Józsi bácsi a feljegyzésben: A rábadoroszlói sertéspásztorokat megbíztam, hogy a "Gödörben" gyűjtsék össze a régi cserépdarabokat, és az esetleg előkerülő pattintott tűzköveket. Ma megnéztem az eddig gyűjtött cserepeket, és keresgélés közben találtam egy barna színű tűzkövet. (Ezt az eszközt szintén a tűz gyújtására használták.) Ebből is kiderül, hogy nemcsak áthaladt az ősember a Csákánydoroszlón, hanem meg is telepedett.

Ezt bizonyítja a sok tűzgyújtó eszköz is, hisz a letelepedéshez elengedhetetlen volt a tűzgyújtás, egyrészt az étkezés miatt, másrészt télen a hideg ellen védett, harmadrészt pedig a vadállatok ellen biztonságot nyújtott. Azon, hogy az ősember megtelepedett ezen a helyen azon nincs mit csodálkozni, hisz tudvalévő, hogy az ősember előszeretettel telepedett meg víz mellett.

A Rába folyó, és a Vörös-patak pedig bőven nyújtott megélhetést (halászat, öntözéses földművelés) az itt élő embernek.

Szintén csákánydoroszlói, és szintén őskori az a lelet, melyet a Savaria Múzeumban őriznek. A 2003. május-október közti Csaba József kiállításon fedeztem fel egy úgynevezett áldozati követ. Ez egy fél ököl nagyságú gömbölyű kő, melyet Taródfa határában találtak. Egy 200 éves faházikó bontásakor találták, a falba volt beépítve. A falban a kő mellett találtak egy csomó fekete színű férfi hajfűrtöt. A kor történészei szerint ez egy babonás építőáldozati tárgy, mely a bentlakókat megvédi a rossz szellemektől.

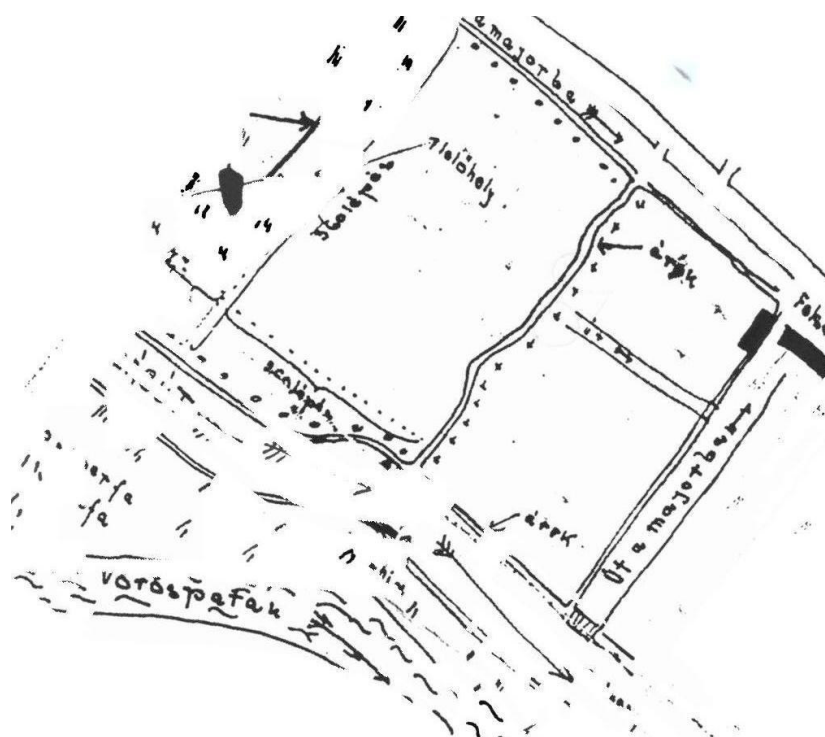
Kőbalta

Nemcsak a mai Csákánydoroszló területén, hanem a szomszédos községben Gasztonyban is találtak őskori leletet. Piller gasztonyi tanító őrizte meg, aki egyébként több ilyen helytörténeti lelettel is rendelkezett. Az őskori lelet egy balta volt, melyet, mint a tanító elmondta az egyik falusi gazda kamrája ablakában talált. Ott hevert ez az őskori lelet a kamraablakban évtizedeken át. A balta színe fekete volt.

Gasztonyban az említett leleten kívül több cserépedénytöredéket is találtak. Egy csiszolt kőbalta pedig Felsőmarác területéről, a himfai erdőből került elő. Az utóbbi feljegyzésekből kiderül, hogy nemcsak a mai Csákánydoroszló területén éltek az őskorban emberek, hanem a szomszédos községek is lakottak voltak. Úgy mint Gasztony, Kemestaródfa, Felsőmarác.

Az említett leleteken kívül több kisebb cserép, és baltatöredéket is találtak a faluban. Ezek a Felsőmezei major közelében, és a doroszlói gödörből kerültek elő. Agyagedények kerültek elő Kártyás József házának építésekor.

Az említett leletek mind tárgyi leletek, ugyanakkor Csákányban egy őszálati leletre is bukkantak. Az őszálat egy háromujjú ló volt. Az ősló egy agyagbányából került elő. A megtalálás után a szentgotthárdi gimnáziumba került megőrzésre. Az állatmaradvány 550000 éves lehet, és az alsópliocén korból való. 1952-ben találta Krettzázy Miklós.(24)

Csákánydoroszlói őskori lelőhely

A rézkor vége és a bronzkor

Nemcsak az őskorban volt lakott a mai Csákánydoroszló területe, hanem később, az ókor kezdetén is. Több rézkori, és bronzkori leletből lehet erre következtetni. A leletek szintén a Savaria Múzeumban találhatók meg. Csákánydoroszló község doroszlói részén, Kártyás József házépítésénél találtak egy késő rézkori szalagfüles bögrét. A bögrének sötét rózsaszín színe van, de inkább már áthajlik a barnás színbe. Csak részben hasonlít a mai bögrékhez, ugyanis ennek az alja nem vízszintes, hanem gömbölyű, és a mai bögrékhez képest az alsó része terebélyes, míg a felső része szűkül. A bögre tetejétől indul ki az a fül, mely a bögre közepéig ér, de már a gömbölyded részbe nem ér bele.

Egy kora rézkori leletből lehet arra is következtetni, hogy hogyan temetkeztek az emberek a rézkorban. Rézkori urna annak a fantasztikus leletnek a neve, amit Csákánydoroszlóban találtak. Ez a rézkori urna az i.e. 3. évezred elejéről származik. Biztos, hogy emberi hamvakat tároltak benne, mert emberi hamvak maradványait találták meg az edény darabjai közt. Azért írtam, hogy darabjai közt, mert jól látható, hogy az urnát nem egyben, hanem darabokban találták meg, és úgy restaurálták, állították össze. Ennek nyomai fel is fedezhetők az urnán. Ami egyébként körülbelül egy méter magas, és 80 centiméter széles, színe világosbarna-sötétsárga. Az urna alja nagyon szűk, majd felfele kiöblösödik, de az urna teteje felé ismét összeszűkül.

Az urna egyébként díszített, ami abból áll, hogy az urna közepétől kiindulva három vonal halad körbe az urnán. Az urnának valószínűleg volt teteje is, azt azonban, nem találták meg. A leletből egyértelműen kiderül, hogy az őskor végén hamvasztásos temetkezés folyt. (Az őskor kezdetén temetetlenül maradtak az emberek.) A halottakat elhamvasztották, majd egy ilyen urnába helyezték, és ott tárolták. Az urna több ember végső nyughelyéül szolgálhatott, márcsak a méretei miatt is. Valószínű, hogy egy törzs (család) temetkezési helyéül szolgált. Szinte biztos, hogy a csákányi törzsnek ez volt a temetkezési helye.(25)

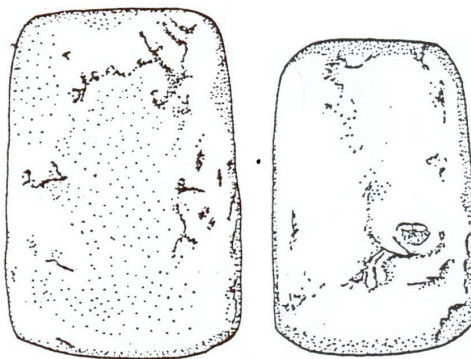
Egy bronzkori leletből arra lehet következtetni, hogy Csákánydoroszló, annak is a doroszlói területe a bronzkorban lakott volt. Valamint, minden valószínűség szerint már akkor is fontos út vezetett a falun keresztül. Ezt mire alapozom? Nos arra, hogy Csaba József ornitológus az 1950-es évek elején Doroszlóban, annak is a Tóbereki-dűlőjében két keftiubarrent, az-az Krétai rudat talált. A két rud közül az egyik ép volt, a másik viszont el volt törve keresztben. A tárgy bronzból készült, foltokban zöldes platínával. Sarkai lekerekítettek. A rövidebb éle irányába keskenyedik. A kisebb keftiuk mérete: 9.5x6/52x0.5 centiméter. Súlya: 300 gramm. A nagyobb keftiuk mérete:10.5x7.5/6x0.5 centiméter. Súlya: 400 gramm. Csaba József a tárgyat őskori baltának nézte, és

ez egészen 1994-ig fennállt, amikor Ilon Gábor régész kutatásai nyomán rájött arra, hogy az említett tárgy nem őskori kőbalta, hanem bronzkori fizetőeszköz, úgynevezett előpénz.

Ilyen és ehhez hasonló tárgy a veleimi Szent Vid-hegyről is került elő. Az ilyen előpénzeket öntéssel készítették, és lepény, vagy cipó formájúak voltak. A keftiukban megtalálható, igaz kis mennyiségben vas, nikkel, réz, cink, arzén, ezüst, ón, antimon, ólom, bizmut, és természetesen nagy mennyiségben bronz. Az ilyen öntvényeket ingotnak (rúdnak) nevezték az ókorban. A bronzkorban ilyen formában tárolták a nemesfémeket, nemcsak a bronzot, hanem az aranyat meg az ezüstöt is. Némely keftiuk átlukasztva látható, mert úgy szállították őket, hogy fel voltak fűzve valamire, és a szállítóeszköz szekér oldalára voltak helyezve. Ez az úgynevezett keftiuk váltópénz volt az ókorban.

A pénzrendszer legnagyobb tagja a talentum volt, melynek súlya elérte a 30 kilogrammot. A legkisebb egység a siqlum volt, melynek súlya 8 árpaszem súlyának felelt meg, kb: 8.733 gramm volt. A Doroszlóban talált keftiuk harmincnégyszerese volt a siqlumnak. A keftiuk értéke az említett két pénz között volt, és váltópénzként használták. Ez a pénzfajta a sumér világban volt használatos, de a görögök, és a rómaiak is átvették a használatát. Ez bizonyítja az úgynevezett őskori „Európa ház” létezését. A Velemben talált keftiukok valószínűleg egy fémművesközpontban készülhettek, ami valószínűleg Velemben volt. Ami a doroszlói tárgyakat illeti régészek véleménye szerint a keftiukok egy a településen, lakó fémműves elrejtett tárgyaihoz tartoztak.(26)

A CSÁKÁNYDOROSZLÓI KEFTIUK

A római kor

Leletek a kr. u. 2.-4. századból

Csákánydoroszló a római uralom idején Felső Pannóniához (Pannonia Superior) tartozott, és jelentős hely lehetett, mivel a falun kersztül húzódott a Savaria felé vezető római hadi út.(27) Csákánydoroszlóban római kori leleteket is, találtak, még hozzá nem is egyet. Ilyen, az úgynevezett római firmamécses. A lelet a Rába medréből került elő. A mécses világosbarna színű, teteje megsérült. A nevéből is kiderül, hogy világításra használták, még hozzá olivaolajat használtak hozzá. A mécses maximum 10 centiméter hosszú, az eleje szűk, majd a vége edény alakban végződik. A szűk elülső részén két kis lyuk található. Az első lyuk az olaj beöntésére szolgált, a hátsó lyukban pedig a kanóc volt, amit meggyújtva tudtak világítani a mécsessel.

Szintén római kori lelet az az úgynevezett térdfibula, melyet Csákánydoroszló község Csákányi részén a Nagyréti majordülőben találtak. Maga a fibula a ruha összekapcsolására szolgált, melyet inkább a nők használtak előszeretettel. A nők ruháját kapcsolták vele össze, elöl, a ruha közepe táján. Azért hívják térdfibulának, mert ha oldalról megnézzük, akkor egy emberi térdet formáz. A fibula fekete színű, és körülbelül 3-4 centiméter hosszú.

Valószínű, hogy Kártyás Gyula földjén valamikor a római korban egy ház állott, mert földmunka közben nagyobb méretű római téglatöredék került elő, sőt ugyanonnan tetőfedőcserépdarabok is előkerültek.(28)

A középkor

Kezdetétől a török elleni harcig

A honfoglalás előtt szlávok, és varok lakták ezt a vidéket. A honfoglalás kori történetek a településre vonatkozóan eléggé tisztázatlanok, de, az biztos, hogy a kalandozó magyarok a portyáik során már jártak ezeken a területeken. A korai irodalom úgy említi, hogy Árpád vezér honfoglaló hadait két hadnagya, Uszubu, és Eöse vezette e tájra. A honfoglaló magyarok az itt élő szláv népeket leverték, Vasvárt is elfoglalták, és az ország szélére öröket telepítettek.(29)

A középkori Csákány a mai településsel megegyező helyen helyezkedett el. A környék az árpádkori Magyarország nyugati határán volt. Csákánytól nyugatra Rátótnál húzódott az országnak a határa, az úgynevezett gyeplínia. Védői, az úgynevezett örök (akik Vasvár várához tartoztak) a mai Gasztony környékén kerültek elhelyezésre. Valószínű, hogy az örök által védett gyeplíniáról kapta a nevét az a terület, amit ma Örségnek nevezünk, habár erre vonatkozó biztos adat nincs. Csákány területén vezetett (akárcsak ma a 8-as műút) a Németországba vezető országút (via magna).(30)

Csákányról az első írásos adat 1248-ból való, mely egy földeladást rögzít. A szerződés értelmében Chakani János fia (Perbesei) Jakab rokonai, és veje hozzájárulásával átadta csákányi birtokát Tyván fia Lőrincnek, melyet még egy bizonyos Endre nevezetű embertől vásárolt.(31) A XIII.-XIV. századi adatok szinte kivétel nélkül, ilyen, illetve hozzá hasonló földeladásokról, és örökségekről tesznek bizonyosságot. Ilyen volt egy 1265-ös eset is, amikor a fent már említett Perbesei Jakab lánya Balzsam, a neki járó földet az apai öröksége negyedét, mintegy 70 holdat, a rokonok beleegyezésével megkapta.(32) (Az említett Perbesei család minden valószínűség szerint egy és ugyanaz volt azzal a Perbesei családdal, aki Taródfán a Váradysziget (Waradzygeth) nevű kis várat, őrtornyot birtokolta.) Ugyanakkor a feljegyzésekből kiderül, hogy Balzsam asszony nem nagyon tudott, vagy nem akart mit kezdeni a földjével, hisz 12 évvel később 1277-ben 60 márkáért eladta azt Doroszló mesternek (mesternek), mely eladáshoz a rokonok szintén hozzájárultak.(33) Ebből a Balzsam asszony által eladott, és Doroszló által megvett földnek a helyén alakult ki a mai Csákánydoroszló Doroszló része, mely a már emlegetett Doroszló mesterről kapta a nevét. Az adás-vételt egyébként III. András király 1291-ben meg is erősítette.(34)

Csákányra a XIII. században nem volt jellemző a nagybirtok, a falut a kialakulóban lévő nemesi rend kisebb birtokkal rendelkező tagjai bírták. Ezen jobbágyságok közül páran elnyerték a király kegyét, és egypárat közülük a király a

királyi szerviensek közé emelt. Erre vonatkozóan több bizonyíték is van. Az első 1269-ből, amikor is az ifjú V. István király a Gasztonyi Mikos fiait és rokonait felszabadítja a jobbágyi terhek alól, és a királyi szerviensek (királyi szolgák) sorába emeli őket. Indokul azt hozta, hogy a fent említett emberek hűen szolgálták a királyt, főleg annak a bolgárok elleni küzdelmében.(35) A király Gasztonyi Mikos fiainak a szolgálataiért cserébe még földet is adományozott, ezt egy 1271-es adat bizonyítja, amikor is V. István, Mikos fiait, Miklóst, és Miksát megerősíti az apjuk által elnyert privilégiumukban, valamint említést tesz a nekik adott földről, melyet Kövesszarvnak nevez (Küeszorv), mely föld Csákány és Gasztony között helyezkedett el.(36) 1281-ben ekkor már IV. László király újabb jobbágyokat emel a királyi szolgák sorába, mégpedig Csákányi Lászlót és testvéreit, valamint Mátyás fiait, Pétert és testvéreit, Pousa fiát Bunchot.(37)

Az akkori Csákány területe meghaladta a maiét, ugyanis a falu központjából kitelepültek emberek a falu szélére, ahol idővel új falvak jöttek létre, mint például Taródfa, Kemesmál, Besfa, Doroszló.

Ami a pontos, iratokkal is bizonyított történéseket illeti, nem túl sok volt a falu életében egészen az 1500-as évek közepéig. Csákány olyan apró falu volt, mint a környékbeli többi község. Így írásos adat alig maradt ránk.

Már a középkorban is fontos dolog volt az öröklésnek a kérdése. Erre vonatkozóan csakúgy, mint napjainkban, volt, amikor békésen megegyeztek egymással a felek, családtagok, volt, amikor nem. A békés megegyezésre példa a következő: 1327. január 13-án, amikor is Duruzlaus (Doroszló) fiai Gergely, Balázs és János, a maguk és testvéreik Duruzlaus és Imre nevében olyan szerződést kötöttek egy másik testvérükkel Lászlóval, hogy amennyiben László örökös nélkül halna meg, akkor addig, míg felesége Margit nem megy újra férjhez, addig a birtok, haláláig Margit kezén marad. Amennyiben viszont Margit újra férjhez menne, akkor a hitbér, és a jegyajándék kifizetése után a részbirtok visszakerül László testvéreinek a tulajdonába. Az ügyet a vasvári Szent Mihály-egyház káptalanja elé vitték, az megtárgyalta, és az egyezséget helybenhagyta.(38)

A középkorban szinte mindennaposak voltak a birtokviták. Csákányban főleg az úgynevezett Fintya föld volt az böllenkedések tárgya. Pedig úgy látszott, hogy 1351-ben rendeződik a dolog, ugyanis ezen év szeptember 1-én Perbesei Fekete István fiai, Jakab, Domonkos, és Miklós, egyezséget kötöttek a Fintya földről, az addigi tulajdonos Chakani Flórián fiaival, hogy elzárlogosítás után a föld az ő tulajdonukba kerül.(39) A Fintya sorsa azonban csak ideig-óráig rendeződött, ugyanis egy 1420. május 13-ából származó levél szerint a Fintya földről kialakult vitáról a vasvári káptalannak kellett döntenie. Történt ugyanis, hogy több csákányi polgár panaszkodott, akik között volt László presbiter, Tamás plébános, valamint Farkasius fia András, és annak fiai Balázs és Illés,

Miklós fiai Tamás és János, János fiai Pál és Farkasius. A panasz oka az volt, hogy Horoh-i Baychy Mihály, és Horoh-i Imre elfoglalták Péter fiának Sebestyénnek, apja halálával reá szállott részét. A panaszosok kérték az illetékest, hogy tiltsa el az illetéktelen földfoglalókat, és a királynak tegyenek jelentést erről az ügyről. A vasvári káptalan Thoradfalu-i (taródfai) Györgyöt, és Mychael de Kemesmált (Kemesmáli Mihályt) bízta meg az ügy kiderítésével.(40)

A válasz mindössze 4 napot váratott magára, ugyanis 1420. május 17-én megszületett a döntés az ügyben, mely szerint Horoh-i Baych Mihályt eltiltották az önkényesen elfoglalt Fintya nevezetű birtok használatától, valamint kötelezte az illetőt, hogy azt eredeti állapotában szolgáltatassa vissza Péter fiának Sebestyénnek.(41)

Így oldódott meg tehát a Fintya föld körül kialakult vita. Azonban az említett Baych-i család nem hagyott fel földfoglaló tetteivel, ugyanis 1420. november 7-én a vasvári káptalan megint egy csákányi ügyet tárgyalt. Ekkor a már említett Baych Mihály, és Horoh-i Imre, valamint a jelenlétükben lévő feleségeik elfoglalták Chakani Balázsnak és testvérének Jánosnak oklevéllel igazolható Chakan nevű birtokát. A káptalan itt is jelölt ki embereket az ügy kivizsgálására, ezek Lorandus de Kemesmál, Paulus és Stephanus de Senye, valamint Stephanus de Wnyan voltak.(42) A feljelentés tehát megtörtént, minden valószínűség szerint ítélet is született, azonban erről nem szólnak a krónikák. De az korábbi esetet látva nem valószínű, hogy a földbitorlók ezúttal jobban jártak volna, mint előbb.

Volt olyan eset is, amikor nem kellett a feleknek a bírósághoz fordulniuk, hanem megoldották peres ügyeiket egymás közt. Ilyen eset történt 1412. április 23-án. A peres fél Chakani János fia Mihály és Péter, valamint Péter fia Sebestyén, míg a másik részről Posa fia András volt. A felek egy csákányi birtokon nem tudtak megegyezni, ezért a vasvári káptalanhoz fordultak segítségért. A per aztán a nádor elé került, aki azt ki is tűzte 1412. Szent György nyolcadára. Azonban perre mégsem került sor, mert a felek megegyeztek, hogy ha Mihály, András birtokrészéből valamilyen módon vissza tudja szerezni a Sebestyén testvéreitől az ő birtokukban lévő részt, akkor Sebestyén az ő tulajdonában levőt átadja Mihálynak.(43)

Akadtak azonban az eddig említetteken kívül durvább esetek is. Már a középkorban is éltek irigy emberek, akik mindenre képesek voltak ellenfelük legyőzése érdekében, és már akkor is léteztek olyanok, akik pénzért mindenre kaphatók voltak. 1410. augusztus 13-án érkezett egy panasz a vasvári káptalanhoz. Egerwár-i Miklós fiai, Mihály és István mesterek panaszkodtak, és kérték, hogy vizsgálja meg a káptalan azt az esetet, amikor Iwanch-i László fia Péter, Kosa és László nevezetű csákányi hospesek ösztönzésére augusztus 10-én

fegyveresen Cheer István nevű jobbágy Zenthmarton-i házához ment, ahol a házban levő Cheer Mihály nevű németfalui hospes elfogta, kezét, lábát megkötözte, majd egy erdőbe vitte, ahol mindkét kezét eltörte, szemeit pedig kiválya.(44)

A fentebb említett Iwanch-i László fia Péter a középkor hírhedt embere lehetett a környéken, akinek mindegy volt, hogy mi a feladata, és ki bízta meg ezzel, csak jól fizessen. Mai szavakkal az illetőt verőlegénynek neveznénk. Három évvel e fenti eset után Péter társával a földfoglaló, és szintén már emlegetett (a kor másik nagy csákányi zsványával) Baych-i Mihállal (Baych-i Mihály Hedrehwara-i Miklós szolgája volt.) a saját földjén békésen legeltető András nevű embert se szó, se beszéd rabló módjára megtámadták, kegyetlenül megverték és ökreivel együtt egészen saját házáig kergették.

De ez még nem volt elég, mert ugyanezen a napon a két betyár, Chakan-i Orreh fia Péter fia Sebestyén megbízására a panaszosok (Tamás Chakan-i plébános, András, és ennek fiai Jakab, Illés, és Balázs, valamint Farkasius fia Miklós, és annak fiai Tamás és János.) házáira törtek, ott garázdálkodtak, Andrást több helyen megsebesítették, kezét, lábát megkötözték. András, és a plébános házaiból az értékes tárgyakat, okleveleket elvitték. Jakabot és Illést megfutamították, a plébánost pedig a kezén súlyosan megsebesítették. A panaszosok feleségeit pedig lovaik szügyével törették, és kardjuk markolatával a melleiket csapkodták.(45) (Hogy milyen sanyarú helyzetben voltak a nők akkoriban azt bizonyítja a nőkkel való ilyen bánásmód, és ez nem csak egyszer fordult elő.)

Hasonló eset történt a faluban, 1422-ben is, amikor egy tanuvallomás szerint Tamás presbiter és rokonaik panaszt emeltek Héderváry István fiai Mihály, és György ellen, akik a presbiter birtokára törtek, az ott lévő malmot elfoglalták, illetve az ott élő jobbágyok állatait elhajtották.(46) (Akkoriban a Héderváry család birtokolta a falut, és nem egyszer fordult elő, hogy az erősebb jogán, hatalmaskodásokat követtek el.)

Mindeközben természetesen a Rummy család birtokán is folyt az élet, és ott is történtek említésre méltó események. 1400. június 21-ből származik az a feljegyzés, mely szerint a Rummy családban történt egy birtokcsere. Rummy Gergely fiai Pál mester, és András, egy Csákányban lévő jobbágyhelyet, melyen akkor Poslar Péter lakott Rummy Imre fiainak Mihálynak, Gergelynek, Benedeknek, Dorozlonak, és Miklósnak adtak. Cserébe viszont megkapták Rummy Lázár fia, János által lakott Chakan-i jobbágytelket.(47)

A Rummyak birtokai sem voltak mentesek a betolakodók garázdálkodásaitól. 1408. március 8-án érkezett a panasz a vasvári káptalanhoz. A panaszban Rummy Gergely fiai, Pál és András mesterek, továbbá Rummy Imre

fiai, Gergely, Mihály, Benedek, Miklós, és Dorozlo tettek panaszt amiatt, hogy 1405-ben egy István nevű ember (a pontos neve nem ismert) a Rummyak Igr(ichy) nevű birtokára rontott cinkosaival, ott a jobbágyokat úgy megverték, hogy még három év után is magukon viselik a verés nyomait. Valamint a jobbágyok feleségeit a lovaik szügyével gázoltatták. Ugyanez a banda 1407-ben is okozott kárt a Rummy családnak. Ekkor egy Zala megyébe induló jobbágytól három lovat, négy ökröt, és a fegyvereit vették el. Valamint Lyndua-i (Lendvai) Hercegh Péter mester ösztönzésére a fent említett István nevű ember a Rummyak Chakan nevű birtokán lévő jobbágyoknak elhajtották az ökreit, és ezáltal 4 márka kárt okoztak neki, amit nem térítettek meg.(48)

A Rummy család tagjai szinte mindig kivették a részüket azokból a harcokból, amiket a királyok vívtak. A már említett Dorozlo nevű mester is egy ilyen szolgálat után kapta meg a királytól Rummy községet. Az 1400-as évek elején elérkezett az idő arra, hogy ezeket a birtokokat a Rummyak tulajdonában meg is erősítsék. Erre akkor került sor, amikor Rummy Imre Dorozlo nevű fiát, aki akkor alpolhárnokmester volt a király szolgálatában a király megjutalmazta, mert amikor az ellenséges várakat ostromolta Ístriában, Lombardiában, és Alemaniában, akkor Dorozlo is bőven kivette a részét a harcokban, és ott dicsőséget szerzett. A tetteiért neki, és testvéreinek örök adományul adta a vas megyei Rummy községet. Thewteus, Balase, Dorozlochakan, Gothardfeulde, és Bodorfeulde nevű községeket. A Rabaerdeye nevezetű erdőt, a Rába folyón lévő malmokat, valamint a sopron megyei Azzonfalva, a zala megyei Igrici, és a verőce megyei Dorozlowbakauaya nevű községeket.(49)

1348-ban megjelenik Csákányban a Héderváry család, illetve egészen pontosan ekkor kerül a falu a birtokukba. A falut többször kellett zálogba adniuk rendszeres anyagi gondjaik miatt. Így lett birtokos Csákányban az Erdődy család, és a monyorókeréki Ellerbach család is szerez tulajdont. Végül Csákány tulajdonlása 1524-ben rendeződik, ekkor kapja meg a királytól adományként Batthyány Boldizsár Csákány földjét.

Időközben az addig vezető szerepet betöltő strémi uradalom, ahova Csákány is tartozott, az 1500-as évek közepére megszűnt. Batthyány Ferenc megszerezte Németújvár várát, és birtokát, és a beiktatás után ez lesz a Batthyány birodalom központja. A strémi uradalom betagozódott az újvári uradalomba.(50)

Miután 1545-ben Batthyány Ferenc megvette 2210 forintért Héderváry Györgytől az addig az ő kezén lévő birtokokat, melyek között volt Csákány is, a falu teljesen a Batthyány család kezébe került.(51)

Egy 1549-es összeírás szerint Batthyány tulajdonában ekkor a faluban 22 porta van.(52)

Még ugyanebben az évben veszélybe került a Batthyányak birtoka. Gróf Salm Miklósné, született Széchy Margit kérte I. Ferdinánd királyt, hogy Chakan nevű birtokába iktassa be őt. Arra hivatkozott, hogy 1496-ban Széchy Miklós, és Tamás, az akkori tulajdonostól Ellerbach Jánostól 22000 forintért megvette Csákány községet. Az esetleges tulajdonoscseré nagy vitát váltott ki a szomszédos falvakban is. A beiktatás ellen a királynál tiltakozott Erdődy Péter, Nádasdy Tamás, Szecsődy Péter testvéreivel, a Batthyányak nevében pedig a földesúr egyik megbízottja, valamint egyik hű szolgája. Végül a király nem adott helyt Széchy Margit kérelmének, és az 1550-ben írt válaszevében Batthyányoknak adta Zalafew (Szalafő), Zenthpether (Szentpéter) és Chakan falvakat.(53)

1553-ban egy újabb összeírás készült a faluról, ekkor azt írták, hogy a Batthyány család tulajdonában 17.5 porta van, valamint, hogy a faluban nincs egész telkes, csak fél, és negyed telkes jobbágy.(54)

1562-ben panasza volt Batthyáynak. Özvegy Thornovszky Andrásné, született Kerhen Borbála katonáival Marton Miklós, Kolmár Miklós, Gerencsér András, és Pas István csákányi jobbágyok körmendi házait, szántóit, irtványföldjeit, és kertjeit elvette, és ezzel tetemes kárt okozott nekik. Batthyány panasza miatt Kerhen Borbálát a megyei törvényszék elé idézték, és ott elítélték.(55)

A két akkori szomszédos földesúr, Batthyány, és a szomszédos Ivánc község tulajdonosa Iwanczy Lukács közt jó viszony lehetett, amit 1587-es megegyezés bizonyít. Iwanczy a rétjét átadta Batthyány jobbágyának Bodo Istwannak. Ezért a rétért évente 10 forintot kellett fizetnie Bodónak, és kikötötte, hogy rétet gondozni kell. A megegyezés határozatlan időre szólt, tehát Iwanczy bármikor visszavehette földjét.(56)

Ebben az időben azonban már nem igazából a földkérdés volt a legfontosabb a faluban, hanem az, hogy hogyan védekeznek majd egy esetleges török támadás ellen. Főleg az 1583-as török betörés után, melyet egy külön részben bővebben tárgyalok.

Az újkor

1600-1700

A csákányi vár szerepe a XVII. században

Ha a címben említett 100 évet vizsgáljuk, akkor elmondhatjuk, hogy Csákány ekkor a török elleni küzdelem lázában égett, melyben elévülhetetlen szerepet játszott a vár, továbbá fontos volt a benne lévő katonák egymás közti és a földesurukhoz való viszonya. Csákány az 1600-as évek elején tagozódott be a végvári rendszerbe, és vált egy nagyon fontos elemévé. Az előző fejezet végén említettem egy török támadást, amikor Hasszán pasa rátört Csákányra, onnan sok embert elhurcolt, még többet megölt, aminek következtében kis időre elnéptelenedett a falu.

Egy kis vár építése már korábban is felmerült a Batthyány családban, de a végső lökést a Csákányra való rátörés jelentette. Koppány Tibor művében, mely a csákányi kastély kialakulását mutatja be, 1570-1580-ra teszi a vár felépítését. Azonban egyértelműen bebizonyosodott, hogy 1583-ban, amikor a török portyázott a faluban még nem volt vár. A vár megépítésének az időpontja vitatéma mindazok között, akik foglalkoznak a csákányi vár keletkezésével, és történetével. (Koppány valószínűleg a Somogy megyei Csákány községről beszél. Ebben a községben az 1570- es években a volt Ferences kolostort valóban várrá építették át.)

Ugyanis 1591-ben a kialakult helyzet miatt egy ismeretlen személy levélben utasítást adott, az 1588-ban meghalt Batthyány Boldizsár özvegyének, Zrínyi Doricának. Ebben a levélben utasítja, hogy 50 lovast tartson maga személye mellett jargaló fizetésen, valamint 40, de inkább 50 gyalogost is tartson saját védelme miatt. Valamint Fülöp Szent Jakab napján, ha addig a fejedelem nem rendelkezik Szentpéter várával kapcsolatban (A csákányi vár építése előtt csákányi katonák ott szolgáltak, és az volt a központi hely.), akkor a csákányi várat csináltassa meg, és abban 150 lovast, és 100 gyalogost tartson. Maga arattasson búzát és zabot, és a katonákat ott tartsa. A levélben az illető felhívta Zrínyi Dorina figyelmét, hogy a vár felépítése véget a két vármegyét (Sopront és Vasvárt), és a nádasdi főispánt kell megkérnie, hogy segítsenek.(57) A levélből egyértelműen kiderül, hogy 1591-ben még nem állt a vár, tehát a Koppány féle feljegyzés nem bizonyult igaznak. Sőt még jó pár évnek el kellett telni, míg Csákányban felépült a vár. A vár történetéhez még visszatérek, de most kalandozzunk el egy kicsit.

A 15 éves háború alatt a régi utak, és a Rábán való átkelőhelyek vagy a török kezére kerültek, vagy csak nehezen lehetett rajtuk átkelni a veszély miatt.

A helyzetet felismerve Batthyány Ferenc vállalkozásba fogott, és azt vette a fejébe, hogy egy hidat építtet a Rábán, ahol aztán majd vámot fog szedetni. (Egy 1594-ből való feljegyzés megemlíti, hogy Csákánynál volt egy úgynevezett átkelő a Rábán, de az nyomaiban sem emlékeztetett hídra.)

Terve megvalósításának érdekében a királyhoz, és a vármegyéhez fordul segítségért. Batthyány terve sikerült, hisz rekord gyorsasággal, mindössze egy hónappal a kérelem beadása után, a szolgabíró jelentése alapján engedélyezték a híd felépítését a Rábán Csákánynál. Ugyanakkor viszont megszabták a szedendő vám mértékét, és figyelmeztették Batthyányt a hatalmaskodások elkerülésére végett.(58)

Miután a vármegye döntött a híd sorsáról, az ügyet a király elé vitték. Ott azonban már nem ment minden ilyen simán, mert Gaiger János, akit Batthyány megbízott, hogy az ügyben a királynál járjon el, azt írta neki 1598-ban Prágából, hogy még nem sikerült neki elrendezni a híd ügyét.(59) 1599-ben Mátyás főherceg leiratot intézett a kamarához a csákányi híd vámjával kapcsolatban. És valamikor a leirat után, a pontos dátumot nem ismerjük, de a király engedélyezte a híd felépítését. A hídon a szedendő vám mértéke minden állat után 1 dénár volt. Ugyancsak 1 dénárt kellett fizetnie annak az embernek, aki át akart menni a hídon.(60)

Visszatérve a vár dolgára, már 1596-ban felmerült, hogy a majdan létesítendő híd védelmére egy kis erősséget (várat) kellene építeni. A vár építése végett Batthyány kijárta a vármegyénél, hogy a Rábán túli falvakban lakó jobbágyok, egy hónappal később pedig a Pinkán túl lakók Csákányban teljesítsék ingyenmunka kötelezettségüket, (Addig az érintett jobbágyok Sárvár fenntartására voltak rendelve.) és az ott felépítendő híd védelmére egy „castellumot” építsenek.(61) De minden valószínűség szerint, mivel maga a híd is csak évekkel később épült fel, ezért a védelmére szolgáló erődítmény is csak a híd elkészülte után épült fel. Vagy ha fel is épült, akkor is csak kis kezdetleges építmény lehetett, és a később felépítendő vár elődjének tekinthetjük.

Kanizsa 1600-ban történt elvesztése, és 1601-ben történt sikertelen visszaszerzése után megváltozott a helyzet a nyugati végeken, és ez jelentősen bafolyásolta Csákány, és a Batthyányok életét. Ugyanis a török elleni védekezés miatt egy új főkapitányságot hoztak létre. A főkapitányság, generális főkapitányi tisztségét a XVII. század végéig a Batthyányok látták el. (Kivéve Batthyány Ferenc halálát, 1625-öt, amikor néhány évig Nádasdy Pál állt a főkapitányság élén. 1633 után az ifjú Batthyány Ádám folytatta a családi hagyományt.)(62)

Az új védelmi rendszer úgy jött létre, hogy a nagyobb erősségek, mint Kiskomár, Lenti, Egerszeg, és Kapronca 270 fokos szögben körülvették Kanizsa várát. Valamint a nagyobb várak mellett kisebb végek is létesültek, és ilyen volt Csákány is. A helyzetre való tekintettel a várban lévő katonaság elosztását meg

kellett változtatni, melyre Batthyány Ferenc tett javaslatot. Ugyanebből a forrásból megállapítható, hogy Körmenten kívül Szentpéter, és Csákány is bekerült a király által fenntartott helyőrségek sorába.(63) (Ismét csak visszatérve a vár keletkezésére, ebből az adatból az derül ki, hogy az 1600-as évek legelején már állt a vár, hisz különben nem került volna be az erősségek közé. Tehát megállapítható, hogy a vár valamikor a híd építésével egyidőben 1599 és 1601 között épülhetett fel.)

Ami a várat illeti egyidőben, együtt szerepel Szentpéter várával, hisz az adatból az derül ki, hogy a két várban összesen kell tartani 100 lovast, és 100 gyalogost. Minden valószínűség szerint Batthyány nem tudott eleget tenni ennek a kérésnek, hisz kicsi volt a vár ahhoz, hogy ennyi katonát el tudjanak itt szállásolni. Ezért inkább a szentpéteri vár került előtérbe, melyet már 1591-ben említ egy forrás. Az adatokból kiderül, hogy a csákányi katonák fizetését is Szentpéterhez rendelték, ebből látszik, hogy Szentpéteré volt a vezető szerep.(64) A csákányi várban is maradtak természetesen katonák, azonban a király által folyósított pénzüket Szentpéteren vették fel. Ezt támasztja alá az az írás, melyet Keserű István akkori szentpéteri várkapitány írt 1614-ben. Keserű azt írta Baranyai Péterről, hogy már hosszú ideje Csákányban lakik, de szentpéteri fizetésen lévő katona. Maga Keserű is, hiába volt Szentpéteren kapitány, Csákányban lakott, csakúgy, mint helyettese Potyondi István. Keserű Hásikában lakott (A Farkas-Hásókayak kúriája jutott a kezére.), míg Potyondi az apja által rámaradt házban élt.(65)

1607-ben egy nagyobb tűzvész pusztított a faluban, mert a krónikák feljegyzése szerint 42 jobbágy lakott akkor a faluban, melyek közül 15-nek a háza megégett.

1614-ben több katona is otthagyta a szentpéteri várat, mondván, hogy a királyi fizetés nagyon gyéren csordogál. Azt is sérelmezték, hogy az apróbb várak katonái előbb megkapják a fizetésüket, mint ők. A Szentpéterről búcsúzó katonák aztán azon melegében ajánlkoztak Batthyáynak, hogy szívesen beállnának a magánseregébe, és szívesen szolgálnának a csákányi várban. A kapitány is ajánlotta Batthyáynak ezt a lehetőséget a hozzá írt levélben. Batthyány kapott az alkalmon, és felfogadta a katonákat magánhadseregébe.(66) A katonák fizetése itt is akadozott néha, de így is jobban jártak, mintha királyi fizetésen maradtak volna. 1617. december 17-én Bocfeldi Bálint panaszkodik a földesúrnak, és a hajdúk fizetését sürgeti mondván, hogy már harmadik éve, hogy sem gabonát, sem pedig pénzt nem kaptak, és igen megfogyatkoztak ruházatukban, és költségükben.(67)

Sem a Bocskai féle felkelés, sem pedig a Bethlen féle mozgalom nem játszott nagy szerepet a falu életében, ugyanakkor az utóbbi mégis nagyban befolyásolta a falu életét. Ugyanis 1620-ban a falu lakossága a háború elől

elmenekült, tulajdonképpen lakatlanná vált a falu. A háború végeztével azonban visszatértek a lakosok, tehát a lakosság összetétele nem változott ezzel sokat. Károly Benedek csákányi ispán ezt írja az esetről: „Tavaly, hogy a német had Körmend alá jött, elfutottak innen háztól. A prédikátor Újvárott volt, a Török Gáspár pedig Farkasfán. Hogy Isten csöndességet adott, akkor hazaszállottak.”(68)

1620-ban lovas hadnagyság működött Csákányban, élükön Potyondi Istvánnal. Ez onnan tudható, hogy korabeli iratokban a lovasok, mint Potyondi lovasai szerepelnek. Gyalogság is volt a faluban a lovasság mellett, a gyalogság vajdája Nagy Péter volt. (Egyes feljegyzésekben Horváth Péterként szerepel.) Gondot okozott a csákányi katonaság szétszórtsága, ugyanis a katonák nem mind Csákányban laktak, hanem a környező falvakban, Gasztonyban, Taródfán, Kemesmálon. Erről így ír Potyondi Batthyáynak: „Akarnam, ha Nagod ezt az Vitezleo Nepetis mind louast, gialogoth ualahoua helben rendelne, mert igi az minth szellel lanknak az falukon, ha kijuantatnek ualahoua indulni. Ket nap sem tudgiuk egyben giujtenj wket.”(69)

Térjünk kicsit vissza Batthyány Ferencre. Túl azon, hogy felépíttette a hidat Csákánynál, valamint felépült a vár is, nem elégedett meg ennyivel. Terve az volt, hogy egész Csákányt birtokba veszi. Elsősorban a hásikai rész megszerzésére tett sikeres kísérleteket. Mint már említettem Hásikát Keserű István kapitány szerezte meg. Keserű halála után hásikai örökségét Batthyány zálogba vette. Ez 1636-ban történt meg. Batthyány 400 tallért fizetett Cvetkovics Györgynek, Keserű István vejének a birtok ellenértékeként. A birtok másik részét, melyet a Hásókay család másik, leányági örökösei, a Náray család bírtokolt, Batthyány egyszerűen csak megvette. A Náray család kezén 12.5 hold föld volt, melyet Náray Miklós tulajdonos 160 forintért adta el Batthyáynak. Így az egész hásikai birtok Batthyány kezére került, a szántóval, réttel, és a gazdasági épületekkel együtt. Batthyány ezeket a telkeket nem adta jobbágykézre, hanem megtartotta magának, ugyanis a földek úgy szerepelnek, mint a földesúr számára szántott, vetett területek.(70) De már korábban is megfigyelhető volt a földek koncentrációja, saját kézben tartása. Batthyáynak egyértelmű volt a szándéka, melyet már 1608-ban egy levélben jelzett, miszerint egy majort akar létrehozni. A major valószínűleg 1615-ben állt fel, és 1620-ból már van adat róla.(71) A majorban ekkor 2 tehénpásztor, 1 borjúpásztor, 2 disznópásztor, a majorné, 2 leány, és a majorispán lakott, illetve dolgozott. A sertésistálló valamikor az 1620-as év elején épült fel, mert még egy 1619-es összeírás hiányolja, ugyanakkor a 20-as összeírásban pedig már 2 disznópásztor is dolgozik a majorban. Ugyanakkor lóistálló még 1624-ben sem volt Batthyány majorjában, mert egy feljegyzésben azt azt írták, hogy a lovak éjjel az udvaron a barmok között állnak.(72) Időközben újabb gazdasági épületek létesültek, mivel

1622-ben említve van a pajta torka, a major tornáca. 1623-ban pedig említik a góré, melyben 117 köböl rozs van. Valamint említést tesznek egy kályhás szobáról is. 1625-ből pedig több pajtáról ír az ispán.(73) Munkások nem igen jelentkeztek a majorba, mert 1617-ben Trombitás Dániel panaszkodik Batthyánnak, hogy Csákányban 100 szarvasmarha van, ebből 45 a fejőstehén, és mindössze 1 majorosné dolgozik a jószágokkal. A sertéseknél sem volt jobb a helyzet, ott 200 sertésnek 2 béres viselte gondját.(74)

Egy 1634-es összeírás szerint a csákányi majorban a következők voltak:

1. Az udvarban állatok, szarvasmarha, ló, sertés.
2. A pajta melletti kertben tavalyi (1633-as) gabona, mely 18 osztatot számlál. Új gabonából 35 asztog van.
3. A pajtafiában 27 kepe búza, 4 asztog rozs. 1-1 asztog dézsmából származó búza, rozs, és árpa. Valamint 1 asztog majorsági zab.
4. Az élésházban 3 rakás búza, körülbelül 131 köböl. Találhatók még az élésházban az aratáshoz használatos eszközök.
5. Az élésház padlásán borsó volt található, hogy mekkora mennyiségben arról nem ír a forrás.
6. A major melletti kertben pedig méhkasok voltak, pontos számukat itt sem jegyezték fel.(75)

Ahogy fejlődött a major, úgy lett egyre több állat, és eszköz is benne. Egy 1676-os majorösszeírás szerint 1 eke, 1 borona, 2 fejsze, 1 vasvilla, 2 kapa, és 1 kasza volt található. Állatok közül volt 6 ökör, 2 bika, 21 tehén, 23 növendék, 40 disznó, 32 malac, 12 hízódisznó, 28 liba, 10 kacsa, 35 tyúk, és 2 kappan. Takarmányból volt 280 kepe búza, 359 kepe rozs, 70 kepe zab, 17 kepe árpa, 25 kepe hajdina. A major 855 köböl gabona elvetésére alkalmas szántóból, és 120 szekér szénát termő rétből állt.(76)

A Rábán, ahol a híd állt, illetve annak a környékén egy malom is működött. A források azt említik, hogy 1619-ben építették, mert a víz, kárt tett benne. Ebből kiderül, hogy minden valószínűség szerint volt már malom előtte is a Rábán, csakhogy egy áradás azt olyannyira megrongálta, hogy azt újra kellett építeni.(77)

Időközben a hídon felállított vám is tovább működött. 1620-ig Becsvölgyi Bálint volt a hídon a gondviselő. (Ő felelt, hogy minden rendben legyen a vámszedés körül.) Becsvölgyit egy rövid időre Horváth Péter követte, aki később vajda lett. 1621. április 24-től pedig Mányóky János lett a hídon a gondviselő, aki ötödmagával biztosította a rendet a hídon. A hídon a katonai szolgálatot általában a Szentpéterről idejött katonák látták el. Mányóky és a

katonák szolgálatukért éves fizetést kaptak Batthyánytól. Egy számvetés alkalmával kiderült, hogy az éves vám alig fedezi a katonák fizetését. (Az éves vám 30-40 forintot tett ki.)(78) A vámszedésnél sokkal jobban kifizetődő volt az uraság számára a kocsmáltatás, ahol egész évben Batthyány borát mérték.(79) A majorban később fűrész is működött, ezt egy 1654. augusztus 12-i adat bizonyítja, mely szerint a Rába innenső felén lévő falvak lakói 25 szálát hoztak a csákányi majorba megvágatás céljából.(80)

A major élén az ispán állt, mely Batthyány érdekeit védte. Az első ispán, mint már említettem, Károly Benedek volt. Az ispán egyik, vagy talán a legnagyobb feladata az volt, hogy jobbágyokat gyűjtsön a majorba, akik szolgálják az uraságot. 1623-ban maga Batthyány Ferenc utasította az ispánt, hogy ha talál a szomszédos községekben olyan embert, aki szívesen jöjjön Batthyányt szolgálni, azzal feltétlenül egyezzen meg. Az ispán tevékenységét hol több, hol kevesebb siker koronázta. Mindenesetre 1623-ban azt a feljegyzést tette, hogy egy jó családos, ivánci ember felajánlotta szolgálatát Batthyáynak.(81)

1634-ben, a csákányi várban 41 egésztelkes, 1 kéttelkes, 1 háromnegyedtelkes, 1 negyedtelkes jobbágy élt. Volt a várban még 1 zsellér, és 18 szökött jobbágy is.(82) Ekkor éltek már katonák Csákányban, akik telekkel rendelkeztek Batthyány uradalmában. (Potyondi egyik levelében azt írja, 1638. június 26-án, hogy 40 hajdú van Csákányban.)(83) Károly Benedek egyik leveléből derül ki, hogy sokkal jobban szereti, ha a jobbágytelekre valóban jobbágyok költöznek, és nem katonák, mert a katonák által fizetett adók nem voltak tisztázva, és azokból sok félreértés származott az idők során.

Ugyanis a katonák egyre többször kérték a földesurat, hogy ne kelljen megfizetni a dézsmát a föld után, cserébe viszont fegyveresen szolgálják őt. Konkrét eset volt Szabó Benedek, csákányi katona kérése, aki azzal fordult Batthyányhoz, hogy az évente fizetendő 25 dénárt ne kelljen neki megfizetni. Batthyány válasza rövid, de velős volt: rendben van.(84) Szabó Benedek esete csak egy volt a sok közül, sőt időről- időre a kérések száma megnövekedett. 1642-ben már 5 csákányi katona fordul Batthyányhoz, hogy a helyadót engedje el nekik. Batthyány ezt is megengedte, ugyanakkor utasította a tiszttartót, hogy írja fel azt az összeget, melyet a katonák nem fizettek meg, és ezt az összeget majd beleszámítja a szolgálatukba.(85)

Tehát már ekkor voltak olyanok Csákányban, akik katonai szolgálatért cserébe mentesek voltak a jobbágyterhek egy részétől, vagy az egészétől. A helyzet elég kuszának bizonyult abból a szempontból, hogy kinek kellett adót fizetni, robotolni, és kinek nem. Szintén az ispán írja, hogy Károly István fia katona lett, és nem robotol.(86) Vannak viszont olyan katonák, akik robotolnak, és minden adót megadnak.-írja az ispán.(87)

Szintén 1642-ből való egy kétes helyzet, miszerint Süle Tamás kapott földet, csak azt nem tudja az ispán, hogy mint katona, vagy jobbágy kapta a földet, kell e fizetnie, vagy sem. Batthyányt kéri, hogy tudassa vele.(88) Ugyanakkor a várkapitány Keczer János is kéri a földesurat, hogy tekintsen el a dézsma megfizetésétől, mely egynémely katonának annyi gabonája sem marad, amit elvet ősszel.(89) Ez a kérés évről évre megismétlődik, és Batthyány minden évben el is engedi a dézsmát, ugyanakkor szigorúan felírhatja, hogy mennyivel tartozik neki a katona, és azt beszámítja a szolgálati időbe. Sőt parancsot ad, hogy az a katona, aki összeírás előtt beviszi a termést a földről, annak semmit nem enged el.

Nemcsak a szántóföldi termények vonatkozásában járt el így Batthyány, de elengedte a bordézsmát, és a hegyvámot is, ugyanakkor mindkettőt beleszámította a katonák fizetésébe.(90) Olyan eset is előfordult 1643-ban, hogy valaki későn kérte a bordézsmá elengedését, már beszédtek tőle, azonban a földesúr megígérte, hogy utólag elrendezi a dolgot.(91)

A bordézsmá elmaradását 1644-ben elégelte meg a földesúr, mert ekkor a kérelmezőket elutasította, mondván, hogy neki is kell a bor.(92) Az ispán, aki ekkor már Gencsy Ferenc volt nem nézte jó szemmel a katonák betelepülését, 1640-ben nemes egyszerűséggel kitiltotta a katonákat a csákányi határ egy zöldelő legelőjéről.(93) 1641-ben pedig Batthyányval szembehelyezkedve nem akart egy ganéjozott tábla földet a katonáknak odaadni.(94) Néhány évvel később pedig árulkodott a katonákról, hogy tilalmas erdőbe mentek fát vágni.(95) Batthyány viszont azt válaszolta neki 1643-ban, hogy a malomba, és a majorba emberek kellenek.(96) Mindenesetre hiába is ellenkezett az ispán tovább folyt a faluba a hajdúk betelepődése. 1643-ban Gencsy ispán belefáradt a harcba, belenyugodott a sok hajdú betelepülésébe, de ugyanakkor kéri a földesurat, hogy vegyenek fel hat bérest, hogy valaki dolgozzon is a majorban.(97)

Végül a dolgot Batthyány oldja meg 1646-ban, amikor kijelenti, hogy jobb a katona, mint a polgár.(98) Talán nem csak a vár védelme mondatta ezt Batthyányval. A jobbágyok ugyanis nem voltak túl megbízhatóak. Egy 1636-os feljegyzés szerint a faluból 1616 és 1636 között 20 jobbágy szökött el, a szökevények egy részét elfogták a hajdúk, és visszavitték a földesúrnak, de sokan meg tudtak lógni a hajdúk elől. A szökött jobbágyok aztán szétszéledtek a megye egész területére. Szintén az 1636-os adat mutatja meg, hogy a jobbágyok merre is mentek Csákányból. A szökés után 1 Fehérváron, 1 Mórighidán, 1 Szentmihályon, 3 Szanyon, 1 Kenesén, 1 Türrén, 1 Kápolnán, 1 Földpécen, 1 Gércén, 1 Sebesen, 2 Csanakon, 2 Körmenten, 2 Szombathelyen, 1 Mámán, egy pedig ismeretlen helyen telepedett le.(99)

Az 1600-as évek elejéről is van egy történet. A horvátok, akik a török elől menekülve Csákányban, Batthyánnál kértek menedéket sorra hagyták el Csákányt, mondván, hogy Batthyány nem tartotta be az ígéretét. Több adót szedett tőlük, többet robotoltatta őket, és a szemére vetették a földesúrnak, hogy a török által megszállt területen is dolgozniuk (szántani) kellett.(100) Úgy gondolom, hogy mindenféle panasz ellenére ennél az esetnél egyszerűen csak arról volt szó, hogy a horvátok nem akartak dolgozni Batthyánnak.

Fejetlen szobor a kastély parkjában

A kiváltságlevél

A kiváltságlevél kiadásának több oka is volt. Az egyik mindenképpen az, hogy Kanizsa 1600-as elvesztése után mindennaposak voltak a török rablóportyák a környéken. Potyondi írja egyik levelében Batthyánnak, hogy abban az évben a török kétszer jött át a Rábán, és összesen hat pásztort vitt magával.(101) Valamint panaszkodik is Potyondi, hogy a Rábán sok az átkelő, nehéz védeni őket.

A kiváltságlevél kiadásának évében, 1646 elején a török Kemenesalja környékét rabolta ki, hét faluból 284 személyt vittek el, vagy öltek meg.(102)

Szintén 1646. februárjában a török Batthyány falujára, Farkasfalura (Neumark) támadt. A csatazajra a csákányi és a körmendi katonák is kimentek, és az elvonuló török katonák után eredtek. Azonban a törökök lépre csalták őket, egypárat meg is öltek közülük. A halottak között volt a csákányi vajda is.(103) A hír alaposan felbolygatta a környéket, többek között Csákányt is. A rablóportya hatására vált véglegessé, hogy a csákányi várat létszámilag, és felszerelésileg meg kell erősíteni. Batthyáynak tehát katonára volt szüksége, az viszont akkoriban kevés volt a környéken.

Ennek oka az 1644-45-ös pestis volt, ami a környéken tizedelte az embereket. 1644-ben Csákány kimaradt a pestis pusztításából, de 1645 őszén viszont kifejezetten Csákányban említik a pestis előfordulását. „Hatvany Márton most halt meg dögben.”(104) Augusztusban Körmendről azt jelentették, hogy csillapodni látszik a járvány, de szeptemberben kezdett csak el igazán tombolni. Csákányban több halottja is volt a pestisnek, a pontos számot nem tudjuk. A legnagyobb probléma azonban az volt, hogy a pestis hatására, nagyon sokan elmenekültek lakóhelyükről, szinte elnéptelenedett a falu. A gyilkos kór elvonultával egy új jelenség lett megfigyelhető a faluban. Sokan érkeztek máshonnan katonák, és jobbagyok, akik az elhaltak, vagy az elköltözöttek házába akartak beköltözni. Batthyány nem utasította el a kérésüket, ugyanakkor kérte őket, hogy várjanak addig, míg elrendezi a helyzetet.(105) Ezen elrendezés alatt a kiváltságlevél kiadását értette. Batthyáynak tehát katonákra volt szüksége, akik adott esetben, megvédik Csákányt, ha a török arra portyázna.

A katonáknak a várba csábítását pedig a kiváltságok megadásával kívánta elérni. A kiváltságlevél kiadásáról az érseket, és a királyt is tájékoztatta. Mindkettejüknek ugyanazt az érvet hozta fel, mégpedig a farkasfalvi mészárlást, azonban némi különbség a két levél között volt. Addig, míg az érseknek csak 250 elrabolt emberről ír Batthyány, és saját katonái közül is csak 150 halottat említ, addig a királyhoz írt levélben azt írja, hogy 500 embert rabolt el a török, és az ő magánhadserégéből is 300-an estek el. Ezért kéri mindkettejüket, hogy tegyék lehetővé a kiváltságlevél kiadását, mert kevés a harcosa, és így próbál embereket toborozni.(106)

Az engedélyezés után megtörtént a kiváltságlevél kiadása. Pontos idejét a levélnek nem ismerjük, az biztos, hogy 1646 augusztusa előtt semmiképpen sem adta ki. Ugyanis 1646. augusztus 24-én még kérvény érkezett hozzá, hogy a katonák dézsmáját engedje el.(107) Batthyány szeptember 23-ától Pozsonyban tartózkodott az országgyűlésen, és még december 1-én is ott volt. Valamint egyes feljegyzések szerint december 29-én megint részt vett az országgyűlésen.(108) Támponot ad Keczer János kapitány levele Batthyányhoz, melyben megköszöni a katonák nevében a kiváltságlevelet,

valamint megemlíti, hogy a katonák ezt „Nagodtol igen io neuen uezik.”(109) Eme levél december 26-án került megírásra, tehát a kiváltságlevél valamikor december 1 és december 26 között került kiadásra. És Csákány középkori történelmének egyik legfontosabb eseménye volt.

A kiváltságlevél 10 pontból állt, és a következőket tartalmazta:

Az első pontban figyelmeztet Batthyány, hogy a kastélyban lakók az Istent és a „Szentfölségeket” tiszteljék, jámbor életet éljenek, és ha ezt megteszik akkor az Isten áldani fogja őket, és megvédelmezi őket a pogány töröktől.

A második pont, (mely a szabadköltözésről rendelkezik) elején Batthyány meghatározta, hogy a várban 100 lovasnak, és 200 gyalogosnak kell lenni. Ami pedig a továbbiakat illeti, megengedi mindenkinek, aki a vár területére akar épülni, hogy felépítse a házát, ugyanakkor tesz egy kitételt. Miszerint ha valaki el akarna távozni más helyre, akkor őt se semmizzék ki, hanem egy becsüssel becsültessék fel a házát, fizessék ki neki az árat, de a pénz átvátele után köteles a házat elhagyni. Ha egy katona meghalt és hátrahagyta a feleségét és gyermekét, de az a gyerek még kicsi, vagy nem akar katonáskodni, akkor ugyanúgy kell eljárni, mint az előbb, tehát fel kell becsültetni, majd kifizetni az árat, és utána az özvegynek el kell hagynia a házat. Abban az esetben viszont, ha a katona örökös nélkül hal meg, akkor az özvegynek minden ellenszolgáltatás nélkül ki kell menni a házból.

Ha egy elhalt katonának több háza, vagy házhelye volt a vár területén, akkor csak az egyiket tarthatta meg magának, a másikat pénzért el kellett adnia valakinek.

Ez a pont tartalmazta a legfontosabb részt melyben Batthyány kijelenti, hogy a katonáktól semmilyen anyagi (adók), és jobbágyi (robot) szolgáltatást nem kér, csak azt, hogy fegyverrel szolgálják a földesurat. Valamint kiköti, hogy a várkapitánynak, a vajdának, és minden felettesnek kötelesek a katonák elfogadni a parancsaikat.

Ha a katonák között olyan probléma vetődne föl, amit nem tudna egymás között elintézni, de még a kapitány sem tud igazságot tenni a kérdésben, akkor az úgynevezett hitesbírókhoz (másnéven seregbíró, 1673-ban Hantó Miklós volt a seregbíró), vagy pedig a vásárbírókhoz (1651-ben Varga Mátyás volt a vásárbíró) lehet fordulni jogorvoslatért. A vesztes fél, ha a kereset meghaladja a 20 forintot Batthyány főkapitányához, végső esetben pedig Batthyány saját törvényszékéhez is fellebbezhet.

A várban továbbra is kell alkalmazni porkolábokat, akkor, amikor a várkaput felnyitják, illetve lecsukják.

A hetes pont a vár őrzéséről rendelkezik, mely szerint a várat nappal a gyalogosoknak kell őrizniük, mégpedig úgy, hogy a várkapuban kell strázsálniuk, este a várat lovasok vigyázzák, éjjel egy ember, éjjel után pedig két ember. Ugyanakkor a kapitánynak, a vajdának, és a porkoláboknak az is a feladatuk, hogy ellenőrizték éjjel a katonákat, hogy megfelelően látják-e el a feladatukat. Ha valami kivetnivalót találnak, akkor a kapitány köteles megbüntetni azt a katonát, aki nem megfelelően látta el a szolgálatot.

Ha valamelyik katonának panasza volt egy másik földesúr, vagy kapitány, vagy tiszttartó ellen, és azt a csákányi kapitány, vagy csákányi tiszttartó elé vitte, aki aztán a panaszt továbbította Batthyány felé, aki általában a saját katonáinak adott igazat. Így a szomszédos kapitány, és tiszttartó kénytelen volt meghajolni Batthyány hatalma előtt. Igaz ezt a pontot a katonák ki is használták, mert a hatalmaskodásaikat annak tudatában tették, hogy Batthyány majd úgyis megvédi őket.

Batthyány kéri a lovas és gyalogos katonákat, hogy szolgálatukkal például mutassanak hűségben, és vitézségben, és ne csak a csákányi várban, hanem más helyen is. Cserébe a földesúr oltalmazni, és védeni fogja őket, megtartja őket a helyükben. Kijelenti, hogy a levelet saját akaratából adta ki, és az aláírásával meg is erősíti. Ennél a pontnál került a papírra a dátum is.

Az utolsó pont a lovasok, és a gyalogosok szántóföldjéről, és a rétjeikről rendelkezik. A földesúr kijelenti, hogy ez a levél nem rendezi a katonák földjeit. Ugyanakkor azt is kijelenti, hogy a katonák föld nélkül nem élhetnek, ezért azoknak, akik nem rendelkeznek földdel, fog majd adni. Azonban a föld miatt mindenkinek személyesen kell felkeresni a földesurát, és ha meg tudnak egyezni, akkor mindenki a földről egy külön szerződést fog kapni. Pontosán nem volt meghatározva, hogy egy katonának mekkora helyet kell biztosítani, de a szokás az volt, hogy lovas fél helyet, míg a gyalogos negyed helyet kapott.(110) (Már öt évvel a kiváltságlevél kiadása előtt volt szó a katonák földjéről, mégpedig olyképpen, hogy a katonák kérték Batthyányt, hogy a nekik járó földet a kastély mellett, de mindenképpen a Rába innenső oldalán adja ki, mert a Rába túlsó oldalán a török miatt nem lenne maradásuk.)(111)

A kiadás után valóban elkezdtek házakat építeni a kastélyon belül. Igaz ebben is Batthyány járt elől.(112) Sürgeti Keczer kapitányt, hogy meg kell csináltatni a kastély kapuját, hisz anélkül nem lehet őrizni a házat. De nemcsak a kaput kellett őrizni, hanem magát a várat is meg kellett alaposan erősíteni. Először egy árkot ásattak a vár körül. Az ásást az őrsei jobbágyok végezték robotmunkában. Ezt egy 1648. március 18-ai adat bizonyítja.(113)

A védelem erősítése miatt kapott a vár három tarackot, és hozzá löport, valamint pénzt is adott Batthyány, hogy a kerítést csinálják meg.(114) A vár megerősítése körül nem ment minden rendben, mert Csányi egy 1655-ben keltezett levélben könyörög Batthyánnak, hogy adjon még pénzt, mert a vár bástyáit a tél beállta előtt meg kell erősíteni, mert ha a Rába télen befagy a török könnyedén át tud rajt kelni.(115)

Úgy látszik még 1656-ban is volt mit tenni a vár körül, mert a kapitány parancsára csináltatták meg a mozsárgyú talpát vasból. Erre azért volt szükség, mert eddig fa volt az ágyú talpa, és minden lövésnél elmozdult az ágyú.(116) Elkezdődtek tehát a házépítések, melyre 1655-ből van is példa, ekkor az ispán a földesúr által a várba vitetett 3 ácsot felhasználta saját házának építésére. Szintén ebből az évből való adat, hogy Szecsődy István a várban épített házát, aminek építését nem fejezte be, 16 tallérért eladta Csányi Bernátnak.(117)

A kiváltságlevél nem rendelkezett a kocsmáltatásról, ezt a joghézagot a katonák maguk javára akarták kihasználni. 1647 őszén azt jegyezték fel, hogy az addigi egyhez képest már négy kocsmá is van a faluban, és már Szent Mihály napja előtt is elkezdtek a bor mérését, holott ez addig tilos volt. Jobbágy Jeremiás tisztartó is panaszkodik, hogy nem fogy úgy a bor, mint régen, és kéri Batthyányt, hogy ne küldessen több bort, mert az előző szállításból alig fogyott. Ennek oka a sok kocsmá, meg is jegyzi a tisztartó, hogy Fülöp András is tegnap nyitott kocsmát.(118)

Batthyány katonái nemcsak Csákányban laktak, hanem a környező falvakban is. A kiváltságlevél kiadása után sem szűnik meg a kintlakás, holott a levélnek pontosan az lett volna a feladata, hogy a várba gyűjtse a katonákat. Ez egyrészt előny volt, mert valamelyest növelte azon falvak biztonságérzetét, ahol a katonák laktak. Viszont nehezebben lehetett mozgósítani, fegyelmezni őket, és nehezen lehetett őket ellenőrizni. A falvakban lévő katonák általában lovas kisnemesek voltak. Egy részük például Taródfán élt, ezért nevezték Taródfát nemes községnek. Batthyány magánhadserégében is vékonyan csordogált a fizetés, ha csordogált egyáltalán, ennek viszont két következménye volt, egyrészt a katonák többször mentek Batthyányhoz bort, gabonát, és pénzt kérni, másrészt pedig többször indítottak rablóportyákat, melynek célpontjai a környező falvak voltak.(119) A kiváltságlevél kiadásával nehéz helyzetbe kerültek a környező falvak kis, és középbirtokos földesurai, mert a jobbágyaik sorban hagyták el őket a csákányi jobb élet reményében. A csákányi katonák látogatásait azonban nemcsak a birtokosok, hanem maguk a jobbágyok is megsínylették, mert a katonaságot az úgynevezett kiszálláskor a környező falvakra bocsátották kvártélyra. Ilyen esetben a katonák nem minden esetben viselkedtek megfelelően.

Egy vasaljai ember panaszkodott Csányi Bernát kapitánynak, hogy Káldy Ferenc katonái 25-30 lovas őhöz ment kvártélyra, ahol lerészegedtek, és meztelen kardjukkal hadonászva összevissza járnak a vetésben, és nemcsak az ajtókon, hanem az ablakokon mászkálnak be a helységbe.(120)

Kápolna a kastély parkjában

Batthyány Ádám mindent megtett annak érdekében, hogy a csákányi várban megfelelően folyjon a munka. A kiváltságlevél kiadása után beigazolódott az ispán félelme, mondván, hogy nem lesz ember, aki a földesúr földjeit megműveli. Ennek ellensúlyozására Batthyány kijárta az országgyűlésben, hogy Dobra járást (Addig a járás fele az egerszegi várhoz, másik fele pedig Szentgotthárdhoz volt rendelve.) Csákányhoz rendeljék.(121) Így valamelyest megoldódott Batthyány munkásgondja.

1646 szeptemberében alaposan megnövekedett a várban a katonák létszáma. Az 1646-os török portyák miatt ugyanis a vármegye elhatározta, hogy a várakat megerősíti katonákkal. Ez a megerősített szolgálat egy hónapig szólt. Batthyánnak Körmentre, és Csákányba kellett állítania összesen 193 lovas katonát, annyi könnyebbséggel, hogy a megemelt katonai létszámot a nemeseknek kellett fenntartaniuk. Oly formán, hogy a töröknek nem hódolt portáról egy köből búzát, vagy két köből rozst, és 5.5 szekér szénát fizetett a katonák fenntartására. A török által hódoltatott porták, ennek a felét kellett, hogy adják Batthyánnak.(122)

A hajdúk feladata: A hajdúk legalapvetőbb feladata volt a török elleni harc, illetve a rájuk bízott vár védelme. Kötelesek voltak bármilyen időpontban felülni a lóra, illetve gyalog kivonulni, ha hírt hoztak afelől, hogy a török a közelben van. Ilyenkor általában a közeli falvakból lövésekkel jelezték a veszélyt.(123) A kiváltságlevélből kiderül, hogy a várban ők látták el a strázsálási, és a kapuállási feladatot, valamint ők őrizték a csákányi hidat is.

Batthyány ilyen feladatra Nemetújváron szintén igénybe vette szolgáltatásaikat, olyannyira, hogy előfordult, a csákányi várban kevesebb katona volt a kellenél. Csányi Bernát kapitány panaszkodott is, hogy a hajdúk a sok újvári szolgálat miatt el akarják hagyni a csákányi várat.(124) Olyan is előfordult, hogy 10 hajdú volt Újváron szolgálni, kiket három hétig nem tudott leváltani Csányi, mert nem volt embere. Ha nem volt a kapitánynak arra alkalmas embere, akkor a rabok kíséretét is a hajdúk látták el. Keczer János leveléből derül ez ki, aki azt írja, hogy megkapta Batthyány levelét, érti a parancsát, miszerint 16 lovast kell küldenie Újvárra, akik rabokat fognak kísérni Szalónakra.(125)

A hajdúk adták a katonai kíséretet, ha valamilyen fontos személy a török által nem biztonságos területen akart áthaladni. Alapvető kötelességül volt a levélvívés is.(126) Ha a földesúr valaki ellen hadjáratra indul, akkor természetesen a hajdúknak csatlakozniuk kellett hozzá. 1645-ben volt is egy ilyen eset, amikor Batthyány, Rákóczi György ellen vonult hadaival. A feljegyzés szerint július 28-án indult meg hadával Újvárról, július 29-én volt Gencsen mustra, július 31-én Sopronban volt szintén mustra, augusztus 3-ára értek Pozsonyba, Újfaluban szálltak táborba, és onnan indultak el Szendrő felé.(127)

Feladata volt a hajdúknak még a szökött rabok, vagy a robotot nem teljesítők elfogása, és Körmentre a tömlöcbe vivése. 1652-ben történt azaz eset, amikor a török ismét elrabolta Batthyány három faluját. Ami azért következett be, mert a környező falvak nem vittek hírt a török érkezéséről. Ezért utasítására a

falvak bírót, és esküdteit a hajdúknak kellett elfogniuk, és a körmendi börtönbe szállítaniuk.(128)

Reprezentatív feladatuk is volt a hajdúknak, országgyűlések idején, vagy ha fontos személy érkezett a várba, akkor nekik kellett tisztelegni, és díszőrséget állni. Ilyen volt 1652-ben is, amikor az elesett Esterházy testvérek temetésén tisztelegtek.(129)

A hajdúkról, és egyáltalán a katonákról nemcsak jót lehet elmondani. Nagyon sokszor visszaéltek helyzetükkel. Már 1602-ből van feljegyzés, amikor Keserű István panaszkodott a földesúrnak, hogy a csákányi katonákra sok panasz volt a körmendi gyűlésen.(130) 1642. május 22-én már konkrét eset történt. Ekkor a csákányi katonák (10-12 lovas) Himfán keresztülmenve Tüjrére érkeztek, és onnan állatokat raboltak el. Visszafele jövet Himfán éjszakáztak. A tüjrieiek azonban követték őket, rájuk ütöttek, és az elrabolt jószágokon kívül még két lovat is zsákmányoltak.(131)

1646. május 17-én egy jobbágy panaszkodott Batthyáynak, mondván a katonák a faluban elveszik a jobbágyok házait, kikergetik őket onnan, és mindenüket elveszik. Hogy mennyi szava volt a jobbágynek az jelzi, hogy Batthyány hazugsággal vádolja őket, és védelmébe veszi katonáit.(132)

1655. december 12-én kelt az a levél, melyben szintén a jobbágyok panaszkodnak, hogy a katonák a házaikba bemenvén ott részegen járkálnak, és háborgatják őket. (Úgy néz ki, hogy ilyen eseteket már hallhatott Batthyány, mert szankcióképpen meghagyta, hogy tizedes 1 pint, közkatona pedig csak 1 itze bort kapjon ezután.)(133)

1658. január 20-án a katonák Karácsfára ütöttek, elvitték a jobbágyok szalonáját, és 5 jobbágyot is magukkal hurcoltak.(134)

1666. június 17-én Lőrincfalvay Éva panaszkodott, hogy a csákányi katonák Szőce falujára csaptak, elvittek egy jobbágyot, és két tarackot. (A tarackok közül egyet a várba, egyet pedig a hídhöz tettek.)(135)

A csákányi várkapitányok

Szerdahelyi Keserű István: A Vas megyei Szerdahelyen lévő birtokos családból származott. Keserű István rengeteg birtokkal rendelkezett. A családi birtokon felül helyet birt a zala megyei szabari, isebori, pacsai, alibánfai helységeiben. 1614-ben egy feljegyzés szerint Tótországban is volt egy kisebb területe, ahol pár jószágot tartott. Lakhelye Hásika volt, és sok helységet birtokolt Hásika mellett is. Gasztony, Taródfa (zálogba), Himfa, Kölked, Vasalja tartozott a birtokai közé. A Csákány környéki Furat nevű szőlőhegyen szőlője volt,

pajtástól, Németújvárott pedig háza. Batthyány Ferenc 1608-ban szolgálataiért cserébe 3 kúriát adott neki 150 forintért.

Első felesége Darabos Katalin, a második Kávássy Anna, a harmadik pedig, későbbi özvegy Pethő Anna. 1597-ben állt Batthyány Ferenc szolgálatába. 1605. február 28-tól, 1608. április 30-ig Vas vármegye alispáni tisztét is betöltötte. Többször megválasztották Vas vármegye országgyűlési követének. 1610-es években őfelsége hadnagya Szentpéteren. Halála pontos idejét nem tudjuk, egy azonban biztos, 1624. június 28-án már nem élt.(136)

Potyondi István: Potyondi első felesége Halápi Margit, rajta kersztül jutott a zala megyei Halápi birtokhoz. Csákányban három birtokkal rendelkezett, és egy házzal Németújvárott. Szőlője volt Szentkúton. Második felesége Bernáth Erzsébet, aki halálakor is vele volt. Potyondi valamikor 1638. szeptember 9, és október 20-a közt hunyt el. Egy 1644-es összeírás Farkast, Jánost, Zsófiát, Évát, és Erzsébetet nevezi meg utódául. Potyondi Erzsébetet a későbbi kapitány Szecsődy István vette feleségül.(137)

Keczer János: Keczer János 1596-ban született, a szüleit nem ismerjük. A forrásokban először 1620-ban szerepel, amikor hajdúkat fogadott fel, azok azonban nem akartak Kiskomárba menni. 1621-ben feleségül vette Hagymássy Orsolyát. Karrierje 1630-ban indult, amikor Esterházy Miklós nádor parancsára lovasokat kell neki szerezni. Ekkoriban már Thury Katalin volt a felesége. Keczer 1634-ben lett hadnagy Csákányban. Harmadik felesége Kisfaludy Margit, kit előző felesége halála után 1638-ban vett nőül. 1649-ben Kisfaludy Margit elhunyt, és negyedik, immár utolsó felesége Csányi Erzsébet lett. Keczer Sopron megyében, Miske, és Sajtoskál térségében lakhatott.

Csak 1640-ben költözik Csákányba. Helyi kötődése már előbb is volt neki, hisz 1639-ben említik vasaljai jobbágyságait. Több birtokkal rendelkezett Varasd megyében, valamint négy házassága révén sok új birtokhoz jutott. 1640-ben, amikor Csákányba költözött Batthyánytól a hásikai területet kapta meg zálogba. Majd szolgálataért cserébe a hásikai birtokot 800 forintért Keczernek és feleségének adta véglegesen, 1650 körül. A hásikai földön kívül Batthyánytól 1649-ben magkapta még Pankaszt. Nagyrákoson is volt neki másfél hely birtoka, valamint Marácon is bírt helyet. Keczer fiu utód nélkül halt meg. Két lánya született, Anna és Orsolya, mindkettőt Thury Katalin szülte neki.(138)

Csányi Bernát: Csányi a Zala megyében birtokos Csányi család leszármazottja. Apja Csányi György volt. Bernát Batthyány udvarában nevelkedett, miután apja oda adta őket neveltetésre. 1645-ben hagyta ott a csákányi várat, de valamikor visszatérhetett oda, mert 1649-ben Batthyány Ádámmal már viceasztalnokságra

szerződik. Apja halála után örökölte helyét, azaz a Csányi család tótfalui birtokának királyi fizetésű kapitánya lett. A tótfalui várban 2 lovas, és egy tizedalja gyalogság tartására kapott pénzt. 1655-ben a király megszüntette a kisebb várak fizetését, így Tótfaluét is, ezzel megszűnt itt Csányi Bernát kapitánysága.

Azonban már 1650-ben helyet kapott a csákányi várban. Csányi 1653-ban Szentpéter kapitánya lett. Mivel ekkor Keczer János volt Batthyány főkapitánya, ezért valaki kellett helyette Szentpéteren. Keczer halála után (1654. június) ideiglenes jelleggel Csányi volt Csákány főkapitánya. Az ideiglenes kapitányság 1657. márciusáig tartott, amikor Batthyány Kisfaludy Balázst nevezte ki várkapitánynak. Csányinak vissza kellett mennie Szentpéterre. Viszont nem elégedett meg a szentpéteri kapitányi tiszttel, ezért kérte, hogy engedje el őt az egerszegi várba.

Batthyány beleegyezett, és Csányi hadnagy, később főhadnagy lett Egerszegen. Sőt egy 1660-as feljegyzésen, mint várkapitány szerepel. 1662-ben pedig Batthyány körmendi lovasainak tiszttében találjuk.(139) Utóbbi kinevezés igencsak meglepő a korábban történetek miatt, de két magyarázat van rá. Az egyik szerint Batthyány Ádám 1659-ben meghalt, és a halálát követő ideiglenes zűrzavarban lett körmendi kapitány. A másik verzió szerint 1663 őszére az ország négy főkapitányságában egyenként 500 fős lovasbandériumot állítottak fel, és a két dunántúli bandérium egyikét kapta Csányi. (A másik Esterházy Mihálynak jutott.)(140)

Csányi 1655-ben csákányi kapitánysága idején összetűzésbe keveredett Dániel Boldizsárral. Ugyanis Dániel megvádolta, hogy a török elleni fehérvári csatában a halott törökök fejét levágta és hazavitte. Csányi visszautasította a vádakát, és kérte Batthyányt, hogy büntesse meg Dánielt, mert rossz hírért kelti, és senki nem mossa le róla a gyalázatot. Ellenkező esetben saját kezével tanítja móresre. A veszekedés végül tragédiává fajult, mert Dániel Boldizsár Csányi házához ment, és a csákányi lakosság előtt hangos szavakkal szidta. Olaj volt a tűzre, hogy még kardot is rántott, ezt viszont már Csányi sem nézte tétlenül, és kardjával összekaszabolta Dánielt.(141) Csányi legnagyobb vitézségét és halálát, az „Egy kis falu a nagy események sodrában” című fejezetben külön tárgyalom.

Kisfaludy Balázs: A Kisfaludy család Sopron és Vas megyékben volt birtokos. Németújváron kőháza, és majorja volt Kisfaludy Balázsnak. Ezeket jutalom képpen 1000 forintért cserébe Batthyánytól véglegesen megkapta 1658-ban. Később a hásikai birtok is az övé lett. Keczer halála után a hásikai birtokot egy ideig meghagyták özvegye tulajdonában. Az özvegy időközben férjhez ment Balogh Ferenchez, és ott éltek új férjével. Amikor Kisfaludy Csákányba ment Batthyány kilakoltatta őket, és Kisfaludynak adta a hásikai területet.(142)

Kisfaludy nagy portyázó hírében állt, a Batthyányak török rabjait számontartó könyvében számos töröknél előfordul, hogy azt Kisfaludy fogta el. Sőt III. Ferdinánd király parancsban utasítja Batthyányt, hogy fejezzék be a portyákat, és külön is kiemeli, hogy Kisfaludyt tiltsa el ezektől. A portyák során mindig szerzett kisebb-nagyobb sebesülést Kisfaludy, komolyabban azonban csak 1656-ban sérült meg.(143) 1657-ben lett várkapitány Csákányban, és az volt még 1664-ben, és 1666-ban is. Halálának pontos idejét nem tudjuk, így azt sem, hogy utóda Szecsődy István, mikor követte őt a kapitányi posztón.

Szecsődy István: István a korban jól ismert és nagy szerepet betöltő nyugat-dunántúli Szecsődy család tagja. Apja Lentiben volt királyi hadnagy. 26 faluval bírt, melyek között volt Rábadoroszló is, és ezek a falvak Vas és Zala megyében terültek el. 1650-55 között Csákányban szolgált, Keczer többször említi, hogy futárszolgálatot teljesített. Előbb a szentgróti várnak volt kapitánya, majd a királyi fizetésű várak (közte Szentgrót) megszüntetése után kerül Csákányba. Az első adat, melyben, mint várkapitány szerepel 1674-ből való. Ekkor Batthyány Pál özvegye, Illésházy Katalin vezette a csákányi birtokot. Szecsődy a hásikai részen lakott, csakúgy, mint az összes többi kapitány. Neki is volt egy háza Németújváron, melyet Batthyány adott neki 200 forintért szolgálataiért cserébe. Kapitánysága nem lehetett folyamatos, mert 1676-ban török fogságba kerül, ahonnan csak súlyos sarc lefizetése után szabadult. A sarc kifizetése után eladósodott, helyeit el kellett zálogosítani. Még 1691-ben is 2000 forint zálog terhelte a birtokait.(144)

1677. szeptember 9-én írta meg a levélben az elfogásának és szabadulásának történetét. A levél elején sorra veszi azokat az embereket, akikre a levél vonatkozik, majd a következőt írja: „Hogy én az elmúlt Ezér hatszáz hetven hatodik esztendőben viletlén, és gonosz szerencsétlenség miatt az pogány török fogságába esvén, Budára az Csonka toronyba vitettem rabságra, ahol az sok keserves és szokatlan sanyarúságokat tovább nem szenvedhetném kényszeríttem háromezer tallérban fejem váltságáért megsarcoltatnom.” A panasz után írta, hogy a váltságdíjat saját maga nem tudta megszerezni, mert rabságban volt, ezért feleségét bízta meg vele. Felesége, Nemzetes Svastics Borbála mindent elkövetett annak érdekében, hogy férjét kiszabadítsa. Nem is győzött hálálkodni a levélben Szecsődy István. Azonban, hogy a váltságdíjat kifizesse mindent el kellett, hogy adjon Borbála. Az egész Szecsődy birtokot el kellett zálogosítani Moson, Vas, és Sopron Vármegyében is. Szintén eladásra került az állatállomány. A feleség még apai és anyai örökségét is eladta férje szabadulása végett. Valamint Svastics Borbálának minden arany, ezüst, és gyöngy ékszerét el kellett zálogosítania. Végül nagy nehézségek árán összejött a

váltságdíj, de az összeget Szecsődy soha nem tudta visszafizetni, teljesen eladósodott.(145)

A vajdák: A gyalogság tisztjei a vajdák voltak. A vajdák 40-50 emberrel rendelkeztek. A csákányi vajdák közül Horváth Péter, Bödey Gergely, Gyarmaty Márton nemes volt. Tóth Mihály agilisaként jelenik meg a vasvári káptalan előtt. Lőcs István pedig jobbágyszármazású. Apja Batthyány jobbágya volt. Az ifjú Lőcs István deáknak állt, Újvárra ment, és ott konyhasáfárként dolgozott. Udvari szolgálata után visszatért Csákányba, apja helyére telepedett. Jobbági szolgáltatásokkal már nem tartozott, mivel fegyveresen, lovas katonaként szolgált a földesurat, míg az vajdává nem emelte.(146)

A kapitányokon, és vajdákon kívül alacsonyabb rangú szervitorok is éltek Csákányban. Ezek mindegyike hellyel rendelkezik Csákányban, melyet általában Batthyánytól kaptak szolgálataikért cserébe. 1646 előtti bejegyzéseknél a liber (szabad) szó állt a nevük mellett. Ilyen szabad ember volt a faluban Hatvany Andrásné, Trombitás Dávid, Bertalan Máté deák, Babócsay Mihály, Potyondy István, Kasza Mátyás.(147)

Az említett embereken kívül a gazdasági alkalmazottak is rendelkeztek hellyel Csákányban. Így volt tulajdona az ispánnak, a disznópásztornak, a tehénpásztornak, a vámosnak, a kocsmárosnak, és a molnárnak.(148)

A csákányi sereg lovas fegyveresei voltak a katonák. A katonák fele kint lakott a szomszédos falvakban. Ezek általában kismesek voltak. (Gasztony, Taródfa, Kemesmál, e községekben laktak leginkább, ezért nevezzük ezeket a községeket nemes községeknek.) A nemesi rang apáról fiúra szállt.(149) A csákányi várban lakó katonák egy része is nemesi ranggal bírt. Sőt a parasztság soraiból is kerültek be emberek a katonák rendjébe. Ilyen volt Cinege Benedek, aki először, mint a falu egyik gazdag polgára gyalogusként szolgált 10 évig, majd később a lovasok táborába került.(150)

Batthyány másképpen is tudott magának, illetve a seregébe katonákat szerezni, mely a kor egyik sajátossága, ugyanakkor érdekessége volt. Gyakran előfordult, hogy a török elrabolt egyes embereket, akár tiszteket, akár egyszerű jobbágyokat. Ilyenkor többnyire váltságdíj ellenében lehetett őket megváltani. Az emberek nagyrésze nem volt elegendő pénze a váltságdíjat kifizetni, ezért Batthyány általában kipótolta a hiányzó összeget. Cserébe viszont örökös katonaságot kért.

Ilyen volt Kovács Miklós esete, aki a Kányavárban lakott, amíg el nem rabolta a török. A váltságdíjat Batthyány fizette ki, Csányi Bernát ajánlására, és a kiváltott Kovácsot tette meg vajdává.(151) Egy Fekete Pál nevű nemesembert is kiszabadított Batthyány a fogságból, aki a rabság előtt Révkomáromban lakott, és míg rabságban volt, a házát elvették tőle.(152)

Hantó Ferencet a török Katafáról rabolta el. A földesasszonya nem akarta kiváltani, ezért Batthyányhoz ment segítséget kérni. Batthyány kifizeti a 100 tallér váltságdíjat, cserébe Hantó örökös szolgálatra kötelezte magát Batthyányhoz.(153)

Volt olyan eset is, amikor nem a török rabolt el valakit, Batthyány mégis segített. Ilyen volt Erdős Péter esete, aki miután egy háznál megszállt, odament hozzá Gencsy Ferenc, és szidalmazta őt. Erdős egy fát felfogott, és azzal megütötte Gencsyt, aki másnap meghalt. Erdöst lecsukták, de Batthyány adott garanciát a szabadulásához, így kiszabadult.(154)

A csákányi vár végnapjai

Csákány történetének egyik, ha nem a legnagyobb földesurának Batthyány Ádámnak 1659-es halálával gyökeres változás állt be a család, a vár, és Csákány életében. Batthyány Ádámnak két fia volt, akik 1662-ben megosztottak a vagyonon. Csákány az Őrséggel együtt a család ifjabbik ágát megalapító Pál birtokába került, aki ezzel megalapította a Batthyány család grófi ágát.

Bátyja Kristóf hozta létre más birtokokkal a család hercegi ágát, akik később Rábadoroszlóban lesznek birtokosok. A főkapitányi poszton, az idősebb jogán Kristóf követte apját, így a csákányi katonák kikerültek a Batthyány család magánkatonaságából. Batthyány Pál magánkatonaságának lettek a tagjai.(155)

A következő csapás, melyet a csákányi vár elszenvedett 1671-ben következett be. Ekkor a király, a királyi fizetésű végvárakban nagyszámú létszámleépítést rendelt el. A Dunántúlon Wilhelm Lueger hadfizetőmester hajtotta végre a parancsot. Batthyány Kristóf Luegerrel járta körbe a végházakat, és a rendeletnek megfelelő létszámon felül elbocsátott még 927 hajdút és 302 lovast. Igaz, az utóbbiaknak kifizetett kéthavi zsoldot, és azzal bízta őket, hogy nemsokára újra szolgálhatják őt, ez azonban soha többet nem következett be.(156)

Batthyány Pál is csökkentette a várakban lévő katonaságát, annak ellenére, hogy a parancs rá nem vonatkozott, hiszen neki magánkatonasága volt, és nem a király fizette a katonákat. Meghagyta, hogy Csákányban nem lehet több katona, mint 20 lovas és 15 gyalogos.(157) Ezek a számok annak tükrében érdekesek, hogy 1663-ban még 68 lovas és 81 gyalogos katona szolgált a várban.(158) A király, katonaságcsökkentő rendelkezésének pontos okát nem ismerjük, mindenesetre az igaz, hogy 7 évvel voltunk a szentgotthárdi győzelem, és a szégyenteljes vasvári béke után, ami után a török valóban meghátrált, nem

volt annyira veszélyes, mint korábban, de teljesen nem került legyőzésre. Így bármikor várható volt egy újabb támadás, amire 1683-ban sor is került. Ráadásul Csákánynál, a Rába folyó túlsó partja a gotthárdi győzelem után is török adófizető hely maradt. Sőt még Buda visszavétele után is török fennhatóság alatt volt, csak a karlócai béke (1699) után hagyták el a Rába túlsó partját.(159) Így bármikor újra Csákányra támadhatott volna. Ennek tükrében nem nagyon érthető a király, de méginkább Batthyány Pál döntése.

Magában a Batthyány családban sem minden volt rendben. Ádám halála után állandóak voltak a veszekedések, a civakodások, és az osztozkodások. 1681-ből előkerült egy adat, miszerint Batthyány Ferenc, és Batthyány Zsigmond osztozkodott a csákányi major hasznán. A döntés értelmében Zsigmondé lett a malom egész haszna. A fűrész hasznán fele-fele arányban osztoztak, valamint megállapodtak abban is, hogy a kocsmában csak újvári bort lehet mérni.(160)

Mint már említettem az utolsó csákányi kapitány Szecsődy István török fogságba került, ahonnan Batthyány váltotta ki. A kapitány nélküli megkurtított csákányi sereg, bomlásnak indult. Igaz ehhez hozzájárult az is, hogy míg Batthyány Ádám ideje alatt az adók fizetése alól ki lehetett bújni, addig az új típusú megsokszorozódott adók alól a csákányiak sem tudtak kibújni, és ez nagy teher volt a számukra. Teher volt számukra az is, amikor más várakhoz hasonlóan a csákányi várba német praesidiumok kerültek, melynek német tulajdonosai még a vár kulcsát is magukhoz vették.(161)

Az 1680-as évek közepének háborúiban a csákányiaknak is részt kellett venniük, habár herceg Batthyány Kristóf mindent megtett annak érdekében, hogy ezt elkerülje. Ez egy ideig sikerült neki, ekkor a csákányi katonáknak csak a Rába vonalát kellett védeniük, de később részt vettek nagyobb csatákban, így Buda visszavételében is.(162) Az egyre csak fogyó csákányi sereg nem tudott úgy fellépni érdekei védelmében, mint ahogyan azt korábban tette. Sőt Batthyány Ferenc, miután a visszafoglaló harcok nagyrésze sikeresen lezajlott, egyszerűen kikergette a várból a megmaradt katonákat, (mondván már nincsen szükség rájuk) akik szétszéledtek a környező falvakban.(163)

Ennek következtében Csákány az 1700-as évek elejére meglehetősen kiürül, és csak a betelepítések után (1740 körül) válik ismét népessé. De ekkor a lakosság nagy része teljesen kicserélődik. A csákányi vár jelentőségének csökkenésével természetesen a kiváltságok is megszűnnek, erről majd a következő fejezetben írok.

Gazdasági, polgári tisztviselők

Csákányi (major) ispánok:

András deák: 1615 előtt valamikor.

Károly Benedek: 1615-1620 5. 20. majd 1625. 3. 29.

Károly István: 1630.

Gencsy Ferenc: 1636. 4. 16. 1655. 11. 16. Majd inkvizícióval vádolták, és Batthyány fogságába került, 1655. 12. 5.-én. Később visszakerülnek a kulcsok hozzá, mégpedig: 1655. 12. 18. , 1656. 7. 19. , 1657. 10. 31.

Plesz Pál: 1681. 4. 29. , 1683. 4. 22.

Ismeretlen: 1685. 2. 21.

Gerebenics István: 1691. 4. 28.

Hüber Mihály: 1692. 11. 3. 1697. 9. 19.

Kocsmárosok:

Gergely Tamás: 1630.

Károly Ferenc: 1645-től. Vizsgálat indult ellene 1654. 8. 18. A vizsgálat után megtarthatta a kocsmát 1655. 12. 12.-ig.

Lancsák János: 1658. 3. 13.-tól 1658. 5. 21.-ig.

Vámosok a hídon:

Becsvölgyi Bálint: 1617. 12. 17.

Horváth Péter: 1620. 2. 23.

Manyóky János: 1621. 4. 24.-tól 1630-ig.

Köveskúty Sándor: 1647. 7. 19.

Kocsis-Vámos András deák: 1666. januárjától.

Halászek:

Györkényi: 1650. 3. 27.

Ismeretlen: 1656. 12. 21.

Kasza János: 1658. 8. 30.

Bírók:

Mihály Miklós 1630-tól.

Furati hegymesterek:

Cinege György: 1624. 2. 8.

Jakó Bálint: 1624. 2. 23. után.

Cinege Benedek: 1640 körül.(164)

Katonai tisztségviselők

Kapitányok:

Szerdahelyi Keserű István

Potyondi István

Keczer János: 1650-1654-ig. Ekkor Keczer főkapitány lett, a csákányi kapitányságot Csányi Bernát vette át.

Csányi Bernát: 1654-1657.

Kisfaludy Balázs: 1657-1666.

Szecsődi István: 1672-1689-ig.

Hadnagyok:

Potyondy István: 1620-1638.

Hidassy András: 1639.

Keczer János: 1640-1648.

Fülöp András: 1649-1659-ig.

Vajda 1:

Horváth (Nagy) Péter: 1620-1637.

Nagy György: 1638-1641.

Bödey Gergely: 1641-1646.

Oros János: 1646-1650.

Horváth György: 1650.

Gosztonyi János: 1650.

Soó Mihály: 1651.

Gyarmaty Márton: 1652-1655.

Lócs István: 1655-1659.

Vajda 2.

Tóth Mihály: 1646-1655.

Kovács Miklós: 1655-1656.

Takó Gergely: 1656-1659.

Vicehadnagy: Veszprémi Ferenc 1641. 3. 7.-től.

Szabad vajda: Salamon György 1645 augusztusától.

Seregbíró: Hantó Miklós 1673. 6. 15.-től.(165)

Földesurak és jobbágyaik

Élet a mezővárosban

Ha a XVIII. századot vizsgáljuk, akkor három dolgot kell kiemelni az akkor történetek közül. Az első mindenképpen a kiváltságok megszüntetése, és annak utóhatásai lennének. Másodsorban mindenképpen szólnunk kell arról, hogy Csákány az 1700-as években hivatalosan is mezővárossá (oppidum) vált, és vásárokat tarthatott. A harmadik, Mária Terézia úrbéri rendelete, és annak következményei voltak.

A kiváltságok megszűnése

A csákányi vár jelentősége a felszabadító harcok után megszűnt. Nem kellett a katonák (legalábbis nem annyi) a földesurak szempontjából ismét a jobbágyok adózása, és munkája került előtérbe, nem pedig a katonáskodás. A hajdúkból ismét jobbágyok lettek. A vár jelentőségével együtt szűntek meg azok a kiváltságok, melyeket Batthyány Ádám adott a katonáknak. Ezek az idők során, és a vár jelentéktelenedésével egyidejűleg maguktók váltak semmissé, hivatalos írás, ami arról szólna, hogy ezeket a kiváltságokat valaki megszüntetné, nincsen.

A kiváltságok megszűnése már az 1600-as évek végén kezdődött, amikor 1695. január 22-én a csákányi szabadosok a csákányi harmincadvám beszedőjét gyalázták, sőt a Körmendről kiküldött vámbeszedőt pedig meg akarták ölni.(166) Tehát alig tette ki a lábát a török a magyar földről, máris adóztatni akarták a csákányi szabadosokat. Ami később be is következett, hiába volt minden ellenkezés.

Az 1700-as évek elejére a kiváltságok már teljesen megszűntek. Ezt bizonyítja egy 1719. március 12-ei tanuvallomás, amiből kiderül, hogy régen milyen kiváltságok voltak a faluban, de ezzel bebizonyosodik az is, hogy ezek a kiváltságok 1719-re már megszűntek.

A tanuknak Marácra kellett menni, ahol Pálfi Miklós hallgatta ki őket. A tanuk Vámos László, Karó György, Karó Péter, Kökedi János, Kökedi Ferenc, Gerencsér János, Boronyai András, Boronyai Péter, és Mazalin István voltak. Először igazolniuk kellett azt, hogy ők valóban csákányi jobbágyok, és Batthyány Pál idejében is azok voltak. Amikor ez megtörtént, akkor megkérdezték tőlük, hogy fizettek-e adót Batthyány Pálnak, és amikor megkapták a kiváltságlevelet, az mit tartalmazott.

Először Vámos László válaszolt, aki elmondta, hogy ő a csákányi hídnál volt vámos, soha nem robotolt, hanem fegyveres szolgálattal tartozott Batthyáynak, és néha levelet is hordott. Ezután Karo György tett vallomást, majd utána sorban a többi jobbágy, és mindannyian ugyanazt mondták, mint Vámos László.

Utána azt kérdezték tőlük, hogy volt e földesuruk Batthyány Kristóf, valamint azt, hogy volt e várkapitány Szecsődy István, előtte pedig Kisfaludy Balázs. Megtudakolták, hogy tényleg igaz-e, hogy ezidőtájt nem fizettek dézsmát, és senki más (pl: ispán) nem parancsolt nekik, csak az aktuális várkapitány. Pálfi ezután már magára a kiváltságlevélre utalt, mégpedig arra, hogy Batthyány Ádám, Kristóf, és Pál idejében, a katonáknak csak fegyverrel kellett szolgálatot tenniük, sehogy másként. Ha valamelyik katona meghalt, akkor a házáat senki nem vehette el, csak pénzért megvehette. Valószínűleg Pálfi olvashatta a kiváltságlevelet, mert megjegyzi, hogy a levélen nagy pecsét van, és egy faládában őrizték.

A kérdések után a tanuvallomások következtek. Retkes János 65 éves gasztonyi lakos bizonyítja, hogy minden úgy volt, ahogy azt Pálfi elmondta. Salamon László 58 éves csákányi lakos azt vallotta, hogy egy hajdú addig szolgált ameddig akart, nem volt megkötve, hogy meddig kell maradnia, és ha úgy döntött, hogy távozik, akkor a házáat meg kellett becsültetni, árát ki kellett fizetni, és utána szabadon kellett bocsátani. Táncz György 73 éves lakos elmondta, hogy a csákányi hajdúkkal együtt ő is részt vett Buda visszavételében, és ő is megkapta a császár fizetését. Valamint a csákányi hajdúkkal beszélgetve hallotta a privilégiumukat, melyet Batthyány Ádám adott nekik. Németh Péter 58 éves csákányi, Vass János 57 éves ivánci lakos is meg tudta erősíteni azt, hogy Csákányban a hajdúknak ilyen kiváltságuk volt. Sipos György 66 éves csákányi lakos azt vallotta, hogy tudta, hogy posztót és puskát kaptak a csákányi hajdúk, de nem tudta megmondani, hogy hol, és azt, hogy ki adta nekik.

A török veszély elmúltával, mint már említettem nem kellett annyi katona a végvárakba, erről is szólnak a tanuk a kihallgatás során. Nagy János 52 éves gasztonyi lakos vallja, hogy amikor a Batthyányak elbocsátották a katonákat, akkor György kovácsnak a pénzen vett házáat hátrahagyva kellett elhagynia a falut. Nemcsak a házáat, de a jószágát, és a terményét (széna, gabona) is elvesztette, utóbbiakat maga a földesúr hordatta a saját portájára. Salamon László erről az esetről azt vallotta, hogy Batthyány 23 embernek mondta, hogy fel is út, le is út. Az elbocsátott emberek közül sok eladta a házáat, és állatait, volt aki lebontotta a faházát, a fát pedig elhordatta a másik faluba, ahova építeni akart. Salamon elmondta, hogy azok, akik elmentek a faluból egy másikba, még mind a mai napig ott vannak (1719). Az utolsó vallomást Csány Ferenc 55 éves Rába kis Tottfalusi lakos tette, aki elmondta, úgy tudja, hogy a csákányiaknak

nem kellett robotolniuk, és nem kellett adót sem fizetniük. Sőt saját szemével látta, hogy amikor a katonák táborra mentek, akkor pénzt, fizetést adtak nekik. Csány elmondta, hogy többször olvasta a privilégiumlevelet, és minden igaz, ami a tanukihallgatásokon elhangzott, sőt elmondta, hogy annak idején Batthyány a jobbág্যokat kitette a várból, és hajdúkat telepített a helyükre.(167)

A kiváltságok megszűnése, és az újbóli adóztatás a falu lélekszámának nem tett jót. A Kazó esperes által 1697. december 4-én végzett vizitáció tapasztalatainak leírása során megemlítette, hogy a falu lélekszáma 326 főre csökkent a kiváltságok megszűnése miatt. Olyannyira, hogy a birtokosok közül a korábbinak alig tized része maradt a faluban.(168)

Csákány, mint mezőváros

Csákány 1720. augusztus 21-én kapott mezővárosi privilégiumot III. Károly királytól.(169) Ezzel hivatalosan is mezővárossá (oppidummá) vált, és hivatalosan is tarthatott vásárokat. Azért írom, hogy hivatalosan, mert Csákányban már előtte is volt vásár. Kazó esperes a már említett vizitációjában említi Csákányt, mint mezővárost, ami azt bizonyítja, hogy 1697-ben már annak tekintették Csákányt, holott levele még nem volt róla. Sőt Bogárdi és Benczik Gyula is azt írja, hogy már 1680-ban Csákány mezőváros volt.

A Vas Megyei Levéltár cédulaanyaga szerint Csákány 1676-ban lett mezőváros, ahol 42 egész telek volt, azonban a telkek közül 27.5 telek lakói nem adóztak, és robotoltak, hanem fegyverrel szolgáltak. A fennmaradó 14.5 telken pedig nemesek laktak.(170) A csákányi vásárok kezdete azonban még előbbre tehető. 1649. szeptember 1-én vásárt tartottak a faluban. A vásárban kiskomáromi, és kecskeméti tőzsérek marhákat adtak el olasz kereskedőknek. Az üzlet során 765 ökröt vett meg az olasz kereskedő, és 10992 tallért fizetett érte. Azokat az ökröket, melyeket nem vett meg az olasz, azokat mészárosoknak adták el, egészen pontosan 240 darabot, melyekért a mészárosok 2585 tallért fizettek. Az üzlet Batthyáynak is hasznot hozott, hisz minden ökör után 1 tallért kapott.(171) 1691-ben a körmendi vásárosok panaszkodtak, hogy nem megy úgy az üzlet, mert a közelben lévő Csákányban is tartanak vásárokat, megoszlik tehát a nép, és kevesebb haszon marad a körmendi kereskedőknek.(172)

Csákány, egyes források szerint az év öt, más források szerint az év hat napján tarthatott vásárt, melynek bevétele mind a földesúré lett. A vásárok február 24-én (Szent Mátyás napján), húsvét utáni hatodik vasárnap előtti csütörtökön az Úr mennybemenetele napján, szeptember 8-án Szűz Mária napján, szeptember 29-én Szent Mihály arkangyal napján, és november 25-én

Szent Katalin szűz napján voltak.(173) 1804. november 9-én a hetivásártartási jogot is elnyerte a falu.(174)

A vásártartási napok az idők során alig változtak. 1884-ben a Nemzeti Kalendárium Csákány vásáraitól ezt írja: „Február 24, május 2, június 8, augusztus 6, szeptember 9, szeptember 29, és november 25. Ha a vásárnap ünnepre esik, akkor az utána való napon, vagy ha a körmendi, vagy a szentgotthárdi vásárok valamelyike szintén azon napra esik, akkor is az utána való napon tartatik meg a csákányi vásár.”

Csákány ideális hely volt a vásárok tartására, (régebben fontos utak folyók mellett tartották a vásárokat) nemhiába szerették is a kereskedők ezt a helyet. Ebben kisebb szerepet a Rába folyó játszott, inkább a fontos útvonalak miatt kedvelték, melyek a falun mentek keresztül, vagy a falu határát érintették. Akkor is, akárcsak most, Csákány szélén húzódott a Körmendet és Grazot összekötő fontos út, mely a mai 8-as útnak felel meg. Valamint Csákányt kettészelte akárcsak most, az az út is, mely az Őrségbe vezet. (Mivel a megyeközpont idővel Vasvárról Szombathelyre tevődött át, az Őrség, és Muraszombat felől jövő forgalom már Csákányon haladt át. A korábbi útvonal a Hegyháton keresztül vezetett Vasvárra.) Gondoljanak csak bele, hogy a két út találkozása milyen jó vásárhelyszín volt.

Mária Terézia úrbéri rendelete, és hatása

1767-ben Mária Terézia kiadta úrbéri rendeletét, mellyel teljesen új alapokra rakta le a földesúr és a jobbágy közti viszonyt. Így volt ez Csákányban és Rábadoroszlóban is. A jobbágyoknak jogokat adott, ugyanakkor kötelességet is rótt rájuk. Csákányban ekkor a Batthyányak, míg Rábadoroszlóban a Szegedy család uralkodott. Nézzük, hogy a királynő rendelete milyen jogokat adott, és kötelességeket rótt a csákányi jobbágyokra.

Azt, hogy a jobbágyoknak mennyi adót kellett fizetnie, és milyen robotos kötelezettsége volt, a jobbágytelek nagyságától függött. Megkülönböztetünk egész telkes, fél telkes, és negyed telkes jobbágyokat. Azokat, akiknek nem volt földjük, azokat zselléreknek nevezzük. Az egész telkes jobbágyoknak, telkéhez tartozott egy házhely, amihez az udvar, a szűr, és a veteményes tartozott. Ha a veteményes kisebb volt az előírtnál, akkor a jobbágy a szántó területéhez annnyival többet kapott, mint amennyivel a veteményes kisebb volt. Egy egész telek, 20-22 hold szántót foglalt magába. Ezen kívül tartozott hozzá még 6-8 hold rét, melyet egyszer vagy kétszer lehetett kaszálni, az időjárás függvényében. Egy 1550-ben elfogadott törvényt is beemelték a rendeletbe,

mondván, hogy a jobbágnak szabad volt a borát árusítania Szent Mihály napjától, Szent György napjáig.

Külön rendelet szólt az irtásföldekről, melyeket a földesúr nem vehette el, hanem minden jobbágnak kötelessége volt az ilyen területet felbecsültetni, és a felbecsült terület után adót fizetni.

Mindig nagy vitát okozott a földesúr és a jobbágy között az erdő kérdése. Ez kiemelten jellemző volt Csákányban, és Rábadoroszlón, hisz majd az úrbéri rendezésnél látni fogják, hogy a rendezést ott is az erdők használata körüli vita váltotta ki. A vita azért volt, mert abban az időben a fa az építkezés szempontjából felbecsülhetetlen értékű volt, egészen a XX. század elejéig, amikor új építési technikák következtében a fából való építkezés visszaszorult. Ha a jobbágy építkezett, akkor saját akaratából épületfát nem vághatott ki, csak a földesúr engedélyével, és csak azt a fát, amit az uraság kijelölt. Amúgy a jobbágy fát csak tüzelésre vághatott ki, és csak olyat, ami el volt száradva. Tölgy és gyümölcsfát egyáltalán nem vághatott ki a jobbágy. Az erdőben a jobbágy csak saját magának a szükségleteit elégíthette ki, más részére, pláne eladásra fát nem vághatott.

A jobbágyok szolgáltatásai: A szolgálat közé tartozott a robot. Minden egésztelkes jobbágnak a héten egy napot, (napkeltétől napnyugtáig) kellett dolgozni. Mégpedig egy kétmarhás szekérrel, és rendelkeznie kellett a jobbágnak ekével és boronával. Amennyiben a felsorolt eszközökkel nem rendelkezett, akkor ezt a hiányosságot kétnapi kézi robottal megválthatta. Ha valamely jobbágnak kevesebb, mint egy telke volt, akkor arányosan kevesebbet kellett neki robotolnia. A probléma azokkal a jobbágyokkal volt, akik messziről érkeztek dolgozni. Ezt úgy oldották meg, hogy ilyen esetben a sok utazással ne menjen el sok idő, egy hónapban egyszer kellett dolgozni a jobbágnak, de akkor egyfolytában négy napot. A tartózkodásának ideje alatt a földesúr gondoskodott az ellátásáról. Amikor nagyobb dologidő volt, kaszáláskor, aratáskor, és szüretkor a marhás, és a kézi robotot lehetett duplán követelni a jobbágytól, de ugyanakkor ez a dupláztatás beleszámított a többi munkába. Ha valaki az egyik héten kétszer volt aratni, az aratás utáni következő héten nem volt köteles dolgozni az uraságnak. A rendelet kikötötte, hogy a zselléreket nem lehetett duplán dolgoztatni. Ami a zsellérek további sorsát illeti a törvény kimondta, hogy az a zsellér, melynek van háza egy hónapban 18 napot, amelynek nincs az 12 napot szolgáljon. A robotot minden jobbágnak pénzért meg lehetett váltani. Az összeget az uraság kötötte ki.

Évente egyszer a jobbágy, egy hosszú fuvarral tartozott az uraságnak, mégpedig egy négymarhás szekérrel.

A faszedésért cserébe minden jobbággy köteles volt egy öl fát a földesúrnak a portájára beszállítani.

A jobbággyok évente egyszer vadászatra is kötelezhetők voltak. Természetesen ilyenkor, mint hajtók szerepeltek.

A jobbággyok pénzbeni szolgáltatásai: A földesúr részére minden évben egy forintot kellett fizetni, annyi könnyítéssel, hogy lehetett két részletben is. Kellett vinni az uraságnak két csirkét, két kappant, 12 tojást, és egy icce vaját. Az egész telkes gazdák közül, harminc jobbággynek összefogva kellett egy borjút vinnie a gazdának. A borjút pénzzel meg lehetett váltani, a borjú ára 1 forint 30 krajcár volt.

Ha a földesúr, vagy annak családtagja férjhez ment, vagy nősült, akkor a jobbággynek kötelessége volt a lakodalomra valamilyen élelmiszert vinni.

Ha a földesúr fogságba esett, akkor köteles volt a jobbággy pénzt adni, a kiszabadításáért.

Azon jobbággyoktól, akik pálinkafőzéssel, és bortermeléssel, és kimeréssel foglalkoztak a földesúr 2 forint adót szedett be.

Ezen szolgáltatásokon felül a jobbággy köteles volt minden terményének, és állat szaporulatának 1/9-ed részét a földesúrnak beszolgáltatni. Ezt egy közös előre meghatározott helyre kellett összegyűjteni.

Ha a jobbággy megszökik az urától, vagy úgy hal meg, hogy nincs utóda, akkor a földesúr visszaveheti a telket tőle. Azonban ha az elhalálozott jobbággynek van örököse, akkor nem vehette vissza a földet, hanem az, az örökösöké lett.

Halászni, vadászni, és madarászni csak a földesúrnak volt szabad.

Bort csak úgy mérhetett a jobbággy, ha azt a földesúr megengedte.

A vásárok jövedelme csak a földesurat illette.

A jobbággyok büntetése: Természetesen akkor sem volt ritka a bűncselekmény, és akkor is megtorolták ezeket. Ha egy jobbággyot a bíróság bűnösnek talált, akkor a cselekmény súlyosságától függően 1-2-3 napi kézi robot volt a büntetése. Ha valaki súlyosabb bünt követett el (a rendeletben az volt olvasható, hogy ha valaki nagyon elvetemült volt), akkor 24 pálcütés volt a „jutalma”. Ugyanez vonatkozott az asszonyokra is, annyi különbséggel, hogy a 24 ütéses büntetést nem pálcával, hanem korbáccsal hajtották végre. (A törvényből jól kivehető, hogy milyen becsületben voltak akkoriban az asszonyok, hiszen a rendeletben az asszonyokat, asszonyi állatként említették.) Ha valaki lopta az uraság erdejét, akkor 3 napi gyalogmunka volt a büntetése. A jobbággy fegyvert, vagy vadászó ebeket nem tarthatott. Amennyiben megtagadta a robotot, nem ment el dolgozni, akkor 12 pálcütést kapott érte.

Amennyiben a földesúr rosszul bánt a jobbággyával, és ezt a jobbággy a bíróság előtt bizonyítani is tudta, akkor a földesúr elítélhető volt.(175)

Ez a rendelet sem tette könnyebbé a jobbágyok helyzetét, ezt egy, az 1770-es évekből származó írás is bebizonyítja, melyen a jobbágyok panaszaik vannak afelől, hogy az úrbéri rendezés után még rosszabb lett a soruk, mint azelőtt.

1. A levél első pontja megállapítja, hogy a jobbágyok robotját az előzőekhez képest a földesurak duplán követelik.
2. Az eddigiektől eltérően a jobbágyoknak úgynevezett kappanpénzt kellett fizetniük a baromfi után.
3. Panaszolták azt is, hogy a földesúr elvette tőlük a jó minőségű szántóföldeket, és rossz minőségű földeket adott vissza helyettük. A legeltetést, és a téli takarmány megszerzését pedig egyszerűen lehetetlenné tette, mert elszedte a jobbágyoktól a jó minőségű rétet, és cserébe semmilyen más rétet nem adott nekik.
4. Az uraság maximálta a jobbágyok kezén lévő telek nagyságát is. A levélből kiderül, hogy egész telkes jobbágy nincs, csak féltelkes. Akinek maximum 12 hold földje lehetett. De voltak olyan jobbágyok, akiknek mindössze 4-7 hold föld jutott. Ezek a földek is rossz minőségűek voltak, mint már említettem, és sokszor előfordult, hogy a jobbágyoknak semmilyen takarmánya nem termett.
5. A fogattal végzett robotra is panaszkodtak, mondván, hogy azt is szinte minden nap követeli a földesúr, ráadásul nagyon messzire is el kellett menniük. Nem egyszer mentek a jobbágyok Grazig, Pinkafeldig, Szentgrótig.
6. Bevert szokás volt, hogy az úgynevezett pusztaföldek után, amit a jobbágyok megkaptak, azután nem kellett adózniuk. Az új rendelet viszont kimondja, hogy ezen földek után is kell árendát fizetni ezután.
7. Az utolsó pont megállapítja, hogy Csákányban voltak örökös jobbágyok, de voltak beköltözött (vagy szökött) jobbágyok is.(176)

A fentiekből is láthatjuk, hogy a jobbágyok helyzete, nemhogy javult volna, hanem még rosszabb lett. Egyre többet panaszkodtak, aminek egyenes következménye lett az úrbéri rendezés, amiről később írok.

A fent említett három fontos eseményen kívül jelentős dolog nem történt a faluban. Elmúlt a török veszély, jöttek a „békés” hétköznapiak.

1713-ban 10 féltelkes, 2 kettő és féltelkes, 17 pusztai féltelkes jobbágy élt a faluban, valamint volt 5 zsellér is.(177)

1720-ban 25 jobbágy élt a községben, nekik összesen 225 hold szántójuk, 10.5 hold réjük volt. A földeken egynyomásos gazdálkodást végeztek, és az elvetett termés után körülbelül ötszörös termést takarítottak be. A legelőhasználat, és a faizás (fakitermelés) meg volt engedve a számukra.(178)

1728-ban 30 jobbágy, és 11 zsellér volt a faluban, a két mezőre osztott szántók 250 köből termést hoztak. 1 köből búza elvetésekor háromszoros termésre számíthattak a jobbágysok.(179)

Az 1741-es nemesi összeírás mindössze 1 nemes embert talált a faluban.(180)

1746-ban 27 jobbágy élt a községben.(181)

Az 1751-es csákányi úrbéri összeírás a következőket tartalmazta: Csákány inkább faluhoz, mintsem mezővároshoz hasonlít, volt itt uradalmi allodium a hozzá tartozó épületekkel, valamint uradalmi vendégfogadó, ötkerekű malom a Rábán, és a kétkerekű Büksi-malom. A faluban 31 jobbágy, 4 szabados, 2 zsellér élt. Csákányban ekkor 52 fiú, és 1 testvér lakott. Az emberek 38 házban, 14 lakott sessióban, és 6.5 árendába adott sessióban éltek. Összesen 410 pozsonyi mérő szántójuk, 36.5 pozsonyi mérő réjük, 29 pozsonyi mérő írtásszántójuk, 15 pozsonyi mérő kaszás írtásréjük volt. Állataik közül tartottak 34 lovat, 56 ökröt, 59 tehenet, 44 növendékmarhát, 86 sertést, és volt 24 kas méhük is. Megjegyezték még, hogy a faluban néhány helyen még dohányt is termeltek. Valamint azt, hogy a jobbágysok földjei termékenysok ugyan, de sok gondot okoz nekik a Rába áradása.(182)

Az 1828-as összeírás 35 jobbágyot, 8 házast, és 6 házatlan zsellért, talált itt. A mezővárosban 2 molnár, 1 mészáros, 1 takácsmester működött. A jobbágysok kezén 516 holdnyi szántóföld volt. Búzát, rozsot, árpat, és zabot vetettek. A lakosok földművelésből, és fuvarozásból éltek, a legközelebbi piac Kőrmenden volt. A határnak a Rába völgyébe eső része termékeny volt, de a gyakori áradások miatt ennek hétévenként mindössze háromszor vették hasznát. Réjük is ki voltak téve a Rába áradásainak.(183)

Ezt írja a két faluról 1836-ban Fényes Elek Vasvármegye című írásában: Csákány, Chakersdorf magyar mezőváros közel a Rábához, a gráci postaút mellett. 590 katolikus 7 evangélikus 2 református és 6 zsidó lakosa van. Határa termékeny. Az uradalom Batthyány Károly és Zsigmondé. Doroszló-(Rába): 198 katolikus lakója van. Földje termékeny. Földesura Szegedy Károly.

Mint már említettem, a XVI. század végén hidat építettek a Rábán, és ezen a hídon aztán vámot szedtek, az azon átkelőktől. Az 1860-as évek elejére ez a vám olyan nagy összeget tett ki, hogy már nagyon nehéz volt kifizetni a termelők számára. 1863-ban az igazgatásilag Nagycsákányhoz tartozó területek gazdái (Halogy, Marác, Ivánc, Hegyhátszentmárton) azt kérték az Alispáni Hivataltól, hogy Csákányba, a malomhoz menet a Rába-hídon ne kelljen adót

fizetniük, mivel igazgatásilag Csákányhoz tartoznak. Azonban az Alispáni Hivatal ezt a kérelmüket elutasította, mondván a jelenlegi szabályok értelmében, az említett falu lakóinak ilyenfajta igényük nem lehet. Azért, mert a csákányi hidat az Országos Pénzügyi Alap tartja fenn, ezért minden azon átmenő emberre ugyanazok a szabályok vonatkoznak.

Ezt azzal a szabállyal magyarázták, hogy vámmentességet csak azok a gabonaszállítmányok nyerhetnek, melyek abból a faluból származnak, ahol a vámsorompó fel van állítva. Magyarul ez azt jelentette, hogy a csákányi lakosoknak nem kellett vámot fizetniük a gabonájuk őrlése után, de a sorompón túli területeknek, mint Ivánc, Marác, Szentmárton, Halogy igen. Az Alispáni Hivatal mikor az elutasító választ megadta, egyidejűleg kötelezte a szolgabíró, hogy minden erejével arra törekedjen, hogy ezt a szabályt be is tartsák.

Minden valószínűség szerint a szabály betartatása egy ideig ment is valahogy, mert egy 1863. április 20-án kelt levélben a vámhaszonbérlo biztosítja gróf Zichy Hermán vas megyei főispán helyettesét, hogy a vámnál minden azon átkelő tisztességesen megfizeti a vámot. A helyzet azonban csakhamar megváltozhatott, mert ugyanez a vámhaszonbérlo következő levelében már panaszkodik, hogy a parasztok nem akarják megfizetni a vámot. Igaz azonnal biztosítja a főispán helyettesét, hogy bármilyen nehézségekbe ütközzön, ő azért beszedi a kért összeget. Ugyanakkor felhívja az illetékesek figyelmét, hogy a vám tarifáját ne emeljék, mert már ezt is nehezen tudják megfizetni az emberek. Amennyiben a vámemelés megtörténik, akkor ő lemond a vámhaszonbér szedéséről, mert már nem éri meg neki anyagilag. Ugyanezen okból a szolgabíró hivatalába kéri a kihallgatásra Bolla Ferenc csákányi lakost, hogy mondja el, mit tapasztalt a vámszedési bonyodalmak körül. Bolla Ferenc ugyanazt mondta neki, mint a vámhaszonbérlo. Ezek után az alispán újra kiadta a rendeletet, hogy a nem csákányi lakosok mindannyian kötelesek vámot fizetni.(184)

1863-ban Csákány járási székhely volt. A következő falvak tartoztak hozzá: Besfa, Csákány, Halogy, Német-Hásos, Horvát-Hásos, Horvát-Nádalja, Katafa, Nagy-Mizdó, Nádasd, Német-Büks, Magyar-Büks, Német-Sároslak, Pinka-Mindszent, Rába-Doroszló, Sál, Szarvaskend, Szentpéterfa, Taródfa, Vasallya (Szentkirály pusztával).(185)

1872 szeptember 1-én adták át a forgalomnak, a Szombathely-Gyanafalva vasútvonalat, mely Csákánydoroszlót is érintette. A vasút megépítése nagy lendületet adott a falu gazdasági életének.(186)

1884: A Nemzeti Kalendárium ebben az évben ezt írja Csákányról: „, Február 24, május 2, június 8., augusztus 6., szeptember 9 és 29., és november 25.-én van Csákányban vásár. Ha ünnepre esik, akkor utána való napon, vagy ha a körmendi vagy a szentgotthárdi vásárok valamelyike szintén arra a napra esik, akkor is az utána következő napon tartatik meg a csákányi vásár.”(187)

Csákány mezőváros II. József idejében, a tótsági járásban volt, a csákányi uradalom tartozékaként. 1790-1849 közt a körmendi járás körmendi kerületéhez, 1850-1860 közt a körmendi járáshoz, 1861-1871 közt a körmendi kerület csákányi járásához, 1872-1901 közt előbb a körmendi járáshoz, később pedig a horvátnádalfai körjegyzőséghez tartozott. 1902-től körjegyzői székhely lett.

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharcnak a két falura vonatkozó eseményeit egy külön fejezetben tárgyalom.(188)

Rábadoroszló a középkortól az egyesítésig

A Rummy birtok mindennapjai

Doroszló községet 1291-ben említik először. Ekkor, mint már Csákánynál írtam Duruzlaus magister megvásárolta Csákány föld egy részét, Balzsam asszonytól. Az ügyletet III. Endre király még ugyanebben az évben szentesíti. 1560. december 2-án I. Ferdinánd király megerősíti a Rummy családot birtokaikon, többek között Doroszlóban is, és új adománylevelet ad a teljes birtokra.(189) Ez a Doroszló mester egy év múlva 1292-ben megkapja a királytól Rum községet, és innen származik a Rummy család. Doroszló község erről a Doroszló nevű mesterről kapta a nevét. Az 1500-as évek közepéig a falu a Doroszlócsákánya (Dorozlochakan) nevet viselte. Viszont egyes feljegyzésekből az is kiderül, hogy még mielőtt Dorozlo magister a helyet megvette, azt valószínűleg Balzsamasszonyfalvának hívták, az akkori tulajdonos Balzsam asszony miatt. Sőt Benczik Gyula közlése szerint mégelőbb Doroszlót Villapurculánnak, azaz kis falunak nevezték.

Doroszló község története korántsem olyan mozgalmas a vizsgált időszakban, mint Csákányé. Jobbára csak a Rummy család egyes tagjainak a története maradt ránk abból az időből.

Nemcsak Csákányban, hanem Doroszlóban is szokás volt területeket zálogba adni a családi birtokból. Így történt ez 1388-ban, amikor Rummy Gergely fiai, Pál, és Lőrinc, Dorozlochakanon 3 házhelyet adtak zálogba 15 aranyforintért Nádasdi Lőrinc fiának, Literárus Tamás mesternek.(190) 1462 szeptember 3-án Rummy András fia Gergely adott 14 aranyforintért zálogba 8 jobbágyhelyet, Ivánczy Gergely fiának, Mihálynak.(191)

Aztán ezek a zálogbirtokok néha más kezekbe is kerültek. Erre volt példa 1469. február 26-án, amikor Thorodfalvi Thorod Péter, a neki Rummy Imre által adott földet 18 aranyforintért továbbadta Nádasdi Gáspár fiának, Lászlónak.(192) A Nádasdi család, mint látjuk az 1400-as évek végére elég nagy birtoktesttel rendelkezett Doroszlóban, igaz ezek nem voltak a saját tulajdonukban, csak zálogba kapták őket.

A Rummy családban sem ment minden rendben, ott is kimondva kimondatlanul, dúlt az öröklési harc, melynek ékes bizonyítéka, hogy 1542-ben Rummy Ferenc, maga, és Gáspár testvére nevében tiltakozik Rummy Péter ellen, mert Péter a család többi tagjának tudta nélkül, Kopach, Dorozlo, Rum, és Azzonfalva birtokokat a saját nevére iratta.(193)

Egy 1549-es jelentés szerint a Rummy családnak 3 portája volt ekkor Doroszlóban.(194)

1561-ben a birtok elaprózódott, illetve több részre szakadt. Ugyanis Rummy Jánosnak a birtokát királyi rendelet szerint meg kellett osztania Ivánczy János felesége, és Kechky György felesége javára. Ez a megosztás nemcsak Doroszlóra, hanem a többi Rummy birtokra is vonatkozott.(195)

Egy 1598-as adat szerint Doroszlóban Rummy Mihály volt a földesúr, és 9 porta tartozott hozzá.(196)

A csákányi hajdúk garázdálkodásaik során Doroszlót sem hagyták ki. 1656. Karácsonyán, egészen pontosan december 26-án Kisfaludy 21 lovas katonája bement a faluba kvártélyra. Ott a népet sanyargatták, feltörték a kocsmát, maguk mértek italt, ami után természetesen „elfelejtettek” fizetni, lovaiknak pedig annyi élelmet adtak, ami három napra is elegendő lett volna.(197)

1698-ban egy jobbágy érkezett a faluba Halogyról, aki a Rummy földesúr szolgálatába állt.(198)

Doroszlóban sem tudtak kibújni a jobbágyok az adófizetés alól. Egy 1707. január 18-i adat szerint Hertelendi György jobbágy taxája 12 forint volt, amit be is fizetett.(199)

Az 1720-as összeírás szerint 16 jobbágy élt a faluban, nekik összesen 107.5 hold szántó állt a rendelkezésükre. Ezen kívül rendelkeztek még 12.5 hold írtásfölddel is. A jobbágyok a földeken egynyomásos gazdálkodást végeztek, mely így ötszörös termést hozott.(200)

1741-ben öt családfő élt a faluban.(201)

Fontos esemény volt a falu életében 1743. március 5-én. Ekkor jelentek meg először a Batthyányak Doroszlóban, de ekkor még csak a birtok egy részét szerezték meg. Fentebb említettem, hogy a Nádasdi család több földdel rendelkezett a faluban. Az említett időpontban a Nádasdy család fiágon kihalt, mivel Nádasdy Imrének nem született fia. Ekkor a törvény úgy rendelkezett, hogy a birtok tulajdoni joga, ilyenkor az állami kincstárra száll. A helyzetet tetézte, hogy ezidőtájt halt ki a Tarródy, és a Sankó család is fiágon. Így a kincstárra szállt földet Batthyány Lajos vette meg 3225 forintért. Majd miután Batthyányt beiktatták a földek tulajdonosaként, azokat a körmendi uradalomhoz csatolta. Ekkor két nagy birtokos volt a faluban, a Rummyak, és a Batthyány család hercegi ága. A hivatalos jelentés még megjegyzi, hogy a beiktatás ellen a falusiak hevesen tiltakoztak.(202)

1787-es adat szerint a község épületei rossz állapotban vannak. Van a faluban egy malom, egy megépített vendéglőház, az erdőnél pedig van egy juhudály. A postaút a község mellett vezet el, és a falu határában folyik össze a Rába folyó, és a Vörös patak, mely régen a Medus patak nevet viselte.(203)

A Rummy család az ősi birtoktól aztán 1819-ben vált meg, ekkor Rummy Károly eladta Doroszlót Szegedy Károlynak, 130000 forintért. Ekkor fejeződött

be a Rumyak uralma Doroszlóban.(204) Igaz a Szegedy családé sem tartott túl sokáig, mindösszesen 18 évig, 1837-ben ugyanis a föld a Batthyány család hercegi ágának a tulajdonába került. Így Rábadoroszló teljesen a Batthyány család hercegi ágának a birtokába jutott.

1828-ban egy kovácsmester élt a faluban, aki a feljegyzések szerint néha alkalmazott egy inast. Ugyanebből az évből való az a feljegyzés, mely szerint a faluban 7 és negyed jobbágyhely van, melyhez 195.5 hold szántó tartozik. A földeknek harmada ugaron van. Faizási lehetőségük nincs, a tűzifát, és az épületfát úgy veszik meg.(205) (A faizás lehetőség megszűnése vezet majd az úrbéri rendelet kiadásához Doroszlóban, de erről majd külön beszámolok.)

1839-ben 190 hold szántó, és 39 hold rét tartozott Batthyány uraság tulajdonába.(206)

Egy 1840-es összeírás ezt írja a községről: „Rábadoroszló szabályozatlan helység. 12 telkes jobbágy, és 4 házas zsellért találunk a birtokon. A faluban csak földművelésből, és állattenyésztésből élnek.”(207)

Doroszló község 1786-tól közigazgatásilag a körmendi járáshoz, 1790-től 1849-ig a körmendi kerület körmendi járásához, 1850-és 1860 között a körmendi járáshoz, 1861-től 1871-ig a körmendi kerülethez, míg 1872-től 1901-ig a horvátnádalfjai körjegyzőséghez, 1902 és 1939 között pedig a Csákányi körjegyzőséghez tartozott, majd 1939-ben egyesült Csákánnyal, és az új falunév Csákánydoroszló lett.(208)

Doroszló községet tehát elkerülték a nagyobb csatározások, békésen éldegélt a falu. Ennek a nyugalomnak volt a következménye, hogy az 1700-as évek végétől a lakosság száma folyamatosan emelkedett. 1790-ben, csak 150-en laktak a faluban, míg 1910-ben már 400-an. A lakosság összetétele sem cserélődött ki annyira, és annyiszor, mint Csákányé.(209)

Jobbágyságból parasztok

A XIX. század egyik nagy eseménye a falvakban az úrbéri rendezés volt.

A jobbágyság sanyarú helyzetében az 1848-as, áprilisi törvények elfogadása után állt be változás. A törvény kimondta a jobbágyszabadítást, ami azonnali hatályú volt a földesurakra nézve. Megszüntették az úrbéri terheket, mint például a kilenced, a robot, a pénzjáradék, és a terményjáradék. De megszűnt az egyházi tized is. A parasztok a birtokukban lévő földnek szabad tulajdonosai lettek. Elvileg. Azért írom, hogy elvileg, mert ezt a törvényt nem igen tartották be.

Úrbéri rendezés Csákányban

Csákányban, ahol ekkor gróf Batthyány Zsigmond volt a földesúr csak 1856-ban, 8 évvel a törvény kihirdetése után történt meg az úrbéri rendezés. Természetesen ennek az úrbéri rendezésnek Csákányban is, meg mindenhol az országban voltak előzményei. Elég ha csak visszalapoznak a könyvben, és elolvassák Mária Terézia rendeletét, abból egyértelműen kiderül, hogy milyen sanyarú volt a jobbágyság helyzete. A jobbágyság minden lehetőséget megragadtak, hogy kijátsszák a törvényt. A földesúr a békés egymás mellett élés érdekében bizonyos engedményekre kényszerült már az úrbéri rendelet kihirdetése előtt, hisz a jobbágyság naponta látták el panasszal.

Ennek következtében jött létre 1843. december 27-én, öt évvel az áprilisi törvények előtt egy csereüzlet a földesúr és a jobbágyság között. A csere azért következett be, mert a jobbágyság panaszkodtak, hogy a Berek alatti rét, amit használnak, nagyon rossz minőségű, és nem tudnak megfelelő takarmányt gyűjteni az állatoknak. Magát a rétet is csak nagyon nehezen lehet szekérrel megközelíteni. Batthyány Zsigmond meghallgatta a panaszkodást, és úgy rendelkezett, hogy a Gerebesen lévő réteket ugyanazon mennyiségben elcseréli a bereki réttel. Ekkor rendelkezett úgy a földesúr, hogy a Frítyában lévő földekért cserébe, ugyanakkora mennyiségben kap földet minden jobbágyság a Pálincás-kert nevű szántóban. (Mind a két föld másodosztályúnak minősült, és 1200 négyszögöl tett ki egy holdat.)

A következő lépés a megbékélés felé, és az úrbéri rendezés felé már az áprilisi törvények kihirdetése után történt 1848. október 25-én. Ekkor Batthyány Zsigmond legelőhasználati szerződést kötött a jobbágysággal. Ez azt bizonyítja,

hogyan hiába volt öt évvel azelőtt a csere, a jobbágyságok legeltetési helyzete semmit sem változott. A legelőhasználati szerződés értelmében:

1. A földesúr lemond azokon a legelőkön való legeltetésről, amelyeken a jobbágyságok legeltettek. Valamint lemondott ezeknek a területeknek a pénzbeni hasznáról is.
2. Lemondott a Berekben, a Patakon túli területeken, és a Csertai gyöpon való legeltetésről.
3. Ugyanakkor cserébe a jobbágyságok megígérték, hogy ők sem legeltetnek urasági réteken.
4. Szerződésbe foglalták, hogy a legelőre hajtáskor sem engedik az állataikat a másik legelőjén legelni.
5. A jobbágyságoknak kötelességük volt egy 6.5 öl széles csapást létrehozni, ahol a marhákat mindkét fél hajthatta. Itt a fákon kívül minden gaztól köteles volt a jobbágyság a csapást megtisztítani.
6. Ugyanez kötelező volt Batthyány Zsigmondra nézve is, annyi különbséggel, hogy ő az útba eső fákat is kivághatta, és ki is vágta.
7. Rendelet született arról is, hogy ha a Rába megáradt, akkor a jobbágyságok a földesúr tulajdonában lévő Boronás-kert nevű legelőn is áthajthatták a marháikat, hogy biztonságos helyre tereljék őket.
8. Ha a csapásba eső fa elszáradt, akkor azt csak mindkét fél jelenlétében vághatták ki, és fele-fele arányban elosztották egymás között.
9. Kikötötték azt, hogy ha a gróf a büksi erdejéből fát vágat ki, akkor a jobbágyságok engedélyezik a fáknak a saját csapásukon való szállítását.
10. Amennyiben a Büksi erdőben nagyobb fakitermelést hajtottak végre, akkor a kiírt területet a két fél egyenlő arányban elosztotta egymás között.
11. Kikötötték, hogy ha valamelyik jobbágyság ezt a rendeletet megszegi, akkor büntetésül minden, addig szerzett tulajdonát elveszíti.

A jobbágyságoknak nemcsak a földesúr, hanem az egyház felé is voltak kötelezettségei, melyek még nagyobb terheket róttak rájuk. Természetesen a jobbágyságok a plébánosokkal is próbáltak egyezkedni a helyzetük javítása érdekében. Ennek az egyezkedésnek lett a gyümölcse az az egyezés, melyre 1852. január 26-án került sor. Az egyik szerződő fél Udvardy Ferenc plébános volt, a másik fél pedig a jobbágyságok. A szerződés értelmében:

1. A plébános a Felső erdő berek és a gyep járandósága fejében megkapja a Pap erdőt. Ha a felkínált erdőrészt kevesebb lenne, mint egy telek, akkor azt a jobbágyságok területéből ki lehet pótolni.
2. Egy egész telek nagyságú gyep adassék a plébánosnak.

3. Az erdőn és a gyeprészen a legeltetés és a makkoltatás közös volt a jobbágyoknak és a papnak. Annyi kikötéssel, hogy ha valamilyen sérelem éri a plébánost, akkor kiveheti és elkerítheti a saját részét.
4. Kimondta az egyezség, hogy a gubacs és a vadgyümölcs a plébánosé lehet.
5. Cserébe a plébános lemondott arról, hogy minden évben a jobbágyok 7 szekér fát vigyenek a plébániára.

Veszekedések és „balhék” a megkötött szerződések ellenére is akadtak. Sőt kiderült, hogy akkor is voltak irigyei az embereknek. Példa erre Törő Antal esete, (községi előljáró volt) akit kizártak a Berek erdőben lévő csapás használatából, mert 40 osztrák forintot adott egy Mészáros Gergely nevű zsellérnek azért, hogy ne engedje át a csapásán a többi jobbágyot.

Az utolsó lépés az úrbéri rendezés előtt a magyarbükksi jobbágyok panasza volt. A jobbágyok szintén a legelő használata miatt panaszkodtak a grófnál. Ekkor telt be a pohár Batthyány Zsigmond grófnál, és ekkor döntött úgy, hogy végrehajtja az úrbéri rendezést. Az úrbéri rendezés előtt a gróf kérésére megtörtént a földösszeírás, és a regisztráció. Erről hivatalos dokumentum 1856. augusztus 22-én érkezett meg a grófhhoz. Az úrbéri rendezést két részletben hajtották végre. Az első részben kijelölték azokat a földeket, melyeket majd tagosítani fognak, valamint általános rendelkezéseket is hoztak. A föld kijelölésére 1856. július 19-én került sor. A második részben következett a tényleges tagosítás, amikor kijelölték, hogy egyes emberek hova, melyik táblába kerültek. Erre a regisztráció kézhez vétele után egy nappal, augusztus 23-án került sor.

A földek kijelölésére tehát 1856. július 19-én került sor. Ekkor egy egyezség született gróf Batthyány Zsigmond, és a volt jobbágyok között, akiket Zsigovits Imre, Kolman József, Szabó Imre, Szakasics Imre, Kajzinger Mihály, Törő Ferenc, Haigli Bálint, Törő Antal községi bíró képviselt. A papír aláírásakor jelen volt Udvardy Ferenc plébános is, mivel ő is érintett volt az ügyben. A szerződés a következőket hangsúlyozta:

Az első pont a maradványföldek sorsát intézte. Ez azt tartalmazta, hogy a maradványföldeket minden volt jobbágy között olyan arányban osszák szét, mint amilyen arányban eddig is birtokolt már földet. Kötelezték magukat a volt jobbágyok, hogy a maradványföldekért járó pénzüsszeget hiánytalanul megfizetik a földesúrnak.

A második pont több alpontból tevődött össze.

- a. Ebben a pontban megállapodtak a felek, hogy a gróf Felső mezei földje mellett a biztonságos gazdálkodás érdekében egy vízelvezető árkot létesítenek, mely a volt jobbágyok birtokai mellett fog húzódni, a fő csapás mellett. Az árok érinti még Batthyány gróf Felső majori földjének a szélét is.
- b. A b pont a közlekedési utak sorsát rendezte. Eldöntötték, hogy a gróf úgynevezett Kertész kertje sarkától, az úgynevezett Várkaputól, keresztül a Pitró és a füzbereki dűlőkön, egészen a felső majorig egy 8 öl széles utat építenek. Ez mivel keresztülmegy minden paraszt birtokán, ezért minden volt jobbágy, korlátozás nélkül használhatja. Ugyanakkor viszont kikötötte a gróf, hogy amint az új út elkészül, akkor az ő kertjén és udvarán megtiltja a volt jobbágyoknak az átjárást.
- c. Ez a pont a földek elkülönítését tartalmazta a következők szerint: A gróf birtoka közül ki fog adatni egy rész a Felső mezőben, az úgynevezett Fintya mezeje szomszédságában. Ebbe a részbe bele fog esni a Hegy dűlőből egy tábla, az alsó hegyaljai Gányon, a Csányi mező, és a Vízálló dűlőknek egy része. A Vízálló dűlőnek egy része a célszerű használat végett a közlekedési csapástól kezdődik 70-72 öl szélességben, és a hegyrejáró kis utat érintve egyenes vonalban jelölik ki, egészen a volt jobbágyok erdejéig, az úgynevezett Vágásig. Amennyiben Szabó József örököseinek az erdeje beleesik ebbe a kijelölésbe, akkor az örökösök egy másik helyen kárpótlást kapnak az elvett erdejüért. A kastély szomszédságában lévő telekföldi táblát, az úgynevezett Várkaputól, a falu alatt húzandó telekutig egyenes vonallal választották el a volt jobbágyok birtokától. Annyi kikötéssel, hogy a régi árkon túl eső kis földrészt továbbra is a gróf birtokában marad.

Kiadták a gróf birtoka közül a Patak és a Rába közt, a volt jobbágyoknak már az előbbi években elkülönített gyept, és a Tüskés nevű birtokát. Ezek a birtokok a gróf Kis berki birtokából, valamint a Kis Pókos, és a Diós dűlők egy részéből kerültek kijelölésre. A kijelölés oly formán fog bekövetkezni, hogy északról a Patak fogja határolni, egészen a patak összeköttetésében lévő érig. A táblát déli irányban ezen érnek nyugat felé hajlásáig az ér, innen pedig a Kis Pókos és Diós dűlők összeütközésénél lévő besarkallást érintve, egészen a Rába folyóig egyenes vonal fogja a határt képezni. Ha az imént említett birtoktestek érintik a Palántás, és más kertekben lévő magántulajdonokat, akkor a tulajdonosok egy más dűlőben kárpótolva lesznek. Ha az említett területen fa, vagy tüske lenne, akkor azt az új tulajdonosnak 1957. március 19-ig (József napig) azt ki kell vágnia, és el kell szállítania.

A szentmártoni birtokosoknak a Rábán innen fekvő birtokaik a gróf döntése értelmében a Rábán túli gasztonyi táblában lévő földdel lett kicserélve, természetesen akkora mennyiségben, mint amennyi birtoka előtte is volt.

Az ivánci birtokosoknak a birtokaik is a Rábán túli részben lett kijelölve, de ha ez a birtoktest nem lett volna elég, akkor a gróf Rábán túli Kis rét nevű rétjéből lett kipótolva. Ezek a kicserélt birtoktestek a grófnak a Rábán inneni birtokához hozzá lettek csatolva ugyanakkora mennyiségben, mint amennyit elcsatoltak tőle.

Azok a rétek, melyek az ivánci birtokosok kielégítése után fennmaradtak, így a Kis rét, a Kapitány rét, és Noé Antal rétje továbbra is a földesúr tulajdonában fog maradni. És ez lesz a grófi birtok harmadik tagja.

Batthyány gróf felső majori földje mellett a parasztok birtokhatárát egyenes vonallal szabályozták. Ennek fejében átenged egy részt az országút melletti táblájából. Cserébe viszont kap a volt jobbágyoktól a Füzberék és Nyáras dűlőkből annyi részt, ami kielégíti az átadott birtok nagyságát.

A volt jobbágyok átadják a földesúr birtokával határos Füz gyepes nevű dűlőt a grófnak. Ennek a területnek az átadása nem csere útján lett ellensúlyozva, hanem a maradványföldek elosztása után megmaradt részből kaptak annyit a volt a jobbágyok, mint amennyit átadtak a földesúrnak.

A Tóberekben, a gasztonyi határszáron a Patak és a Berek között egyenes határvonalat kell húzni.

A Berek alatt, a Templom rétből, és a Baranyai rétből kell a földesúrnak kárpótolni az elveszett területei miatt.

Toperczer Károly, és Hertelendy György birtokosoknak, akik Gasztonyban laknak, és ott birtokosok, a gasztonyi határban lévő rétjeiket, Batthyány Zsigmond birtoka mellett lévő Baranyai réten fogják megkapni.

A plébánia összes birtokához, a Gyepi elkülönített legelő része is hozzá adatik, és ezt az összevont birtokot, egy tagban a templom alatti kertben egyben kell kiadni. Amennyiben az iskola tanítójának a birtoka ezen táblába nem fér bele, akkor legelő illetőségével együtt a lakásához legközelebb lévő táblában kell kiadni.

A temető nagyságát 1 hold, valamint az iskola gyümölcsöskertjének kialakítása miatt is 1 holdat kell kimérni. Mindkettő részt célszerű helyen a templom alatti kertben kell kijelölni. A nevezett kétholdnyi rétet pedig a községi közös birtokból kell kiadni.

Azok a közös községi birtokok, melyek ezen tagosításnál nem kerülnek magán kézbe, egy következő földosztásnál majd felosztásra kerülnek.

A plébános szántóföld és rét birtokát a Berek alatti (másnéven Templom rétből) rétből, és a mellette lévő birtokból kell kiadni.

A fent említett tagosítás minden volt jobbágyra vonatkozik, kivéve a büksi volt jobbágyokat, kikre a mai rendelet nem vonatkozik.

Azt, hogy a volt jobbágyok melyik táblába, és milyen sorrendben kapják meg földjeiket egy külön egyezség fogja meghatározni.

Gróf Batthyány Zsigmond telekföldi tábláját egyenes vonal határolja. Ez a vonalat úgy kell megállapítani, hogy a falu felőli végpontja Pintér Jánosné kertje sarka irányában végződjék.

A volt jobbágyoknak kiadott földek közül a Füzgyepen lévő fákat ki kell vágni.

A csákányi földtulajdonosok aláírása

Ez volt tehát az az egyezség, melynek során a kiadandó földeket kijelölték. Ezek után már nem maradt más hátra, mint a tagosítás, melynek során eldől, hogy a volt jobbágyok közül, ki melyik táblába kerül. A tagosítási

szerződés, mely mint említettem 1856. augusztus 23-án született, a következőket tartalmazta:

A tagosítási szerződés is általános, mindenkre vonatkozó intézkedésekkel kezdődik.

- a. A falu északi részét úgy kell szabályozni, hogy Pintér János háza végétől, Musics Ferenc kertje végéig a határ egy egyenes vonalat alkosson.
- b. A telekföldekbe beleesett cigánylakot a már eddig is tapasztalt ellenséges hangulat miatt, egyezség után megszüntetik, és a Tüske szerbe teszik át. Az ugyanezen a dűlőben fekvő gödör mellékét a csapással összeköttetésben 1 hold kiterjedésig meg kell nagyítani, az így keletkezett utat majd föld hordására lehet használni.
- c. Az érintett nyolc öles csapáson túl alakítsanak ki négy dűlőt, hogy minden birtokos célszerű formában kaphassa ki az őt megillető birtokát. Ez a föld legyen a határa a külön tagosítandó hegyi birtoknak. A nevezett dűlők melletti utak iránya kelet-nyugati irányú legyen, míg a kiosztandó földek északnak és délnek dőljenek. Ezek között közlekedés végett egy csapást kell nyitni, mely csapás a mostani erdőbe vezető csapásba torkoljon bele. Kikötötték, hogy ez a csapás lehetőleg egyenes vonalú legyen.
- d. Azon birtokosoknak, melyeknek a házaik a Pálincás kertben, vagy annak a szomszédságában vannak építve, azok a tulajdonosok a telkeik végében azzal egyenlő szélességben kapjanak földet. Ez a földmennyiség az összes földmennyiségbe beleszámít, és a másik táblában lévő járandóságból le kell vonni.
- e. A Tóberek nevű táblát középen egy képzeletbeli vonallal két dűlőrészre kell osztani. A Füzgyepp nevű tábla a gróf tulajdonában marad, cserébe a volt jobbágyok az Iván rétből és a Kis Tóberek nevű dűlő keleti sarkából kapnak kárpótlást.
- f. A Közlegelő és a Kis Berek nevű dűlők továbbra is a gróf birtokát képezik, cserébe a volt jobbágyok a Vadkert nevű dűlőben lévő rétből kapjanak területet. A fel nem osztott legelő közös legyen, és mindkét fél használhassa.

Ezen a legelő részen a nagy árok mellet egy csapást kell húzni a vadkerti kapuig, innen pedig amennyire a helyszín megenged a régi úttal egyvonalban a Rába folyóig ki kell húzni egyenes vonalban. Ettől a csapástól keletnek négy, nyugatnak pedig három dűlőt kell nyitni. Ezekben a dűlőkben kell mindenki számára azokat a rét, és szántó birtokokat kiadni, melyek eddig még nem kerültek kiadásra. A Rába folyó melletti dűlőt rétként kellett felosztani. Annyi kikötéssel, hogy minden parasztnak kötelessége volt az árvíz elleni védelem.

- g. A Tehénállási kertet eredeti állapotban meg kellett hagyni az eddigi tulajdonosaik, a volt jobbágyok tulajdonában.
- h. A Hegydűlőben lévő erdőrésznek a szélét egyenes vonalúra kellett hozni. Ha ezáltal, valamelyik birtokos károsult volna, akkor azt a károsultat egy másik erdőben kell kárpótolni.
- i. A Pákász föld a Kövecses, és más egyéb magántulajdonban lévő földek továbbra is a tulajdonosok birtokában maradhattak. Elvenni és eladni a földet nem lehetett, ugyanakkor a föld elcserélését nem tiltották.
- j. A Büksi rétet is a maga helyén kellett tagosítani.

A területek kiosztásánál a földek minőségét is figyelembe kellett venni. Azért, hogy mindenki egyenlő értékű földhöz jusson a következő döntést hozták: Minden birtokosnak legyen egy tagja a Telekföldjén kívül a Felső mezőben, melynek a határa a Hegy alatt húzódjon, az utolsó dűlő utig. A Hegyalja és a Hegy nevű táblákban birtoklási arány szerint kell tagosítani. Külön kell tagosítani a Kis Berki táblát, a Közös gyepet, és azt a táblát, melyet a Fűzgyepért kaptak cserébe a volt jobbágyok. A Tóberek, a Vadkert, és a Berekallyi rét nevű dűlőkben is kapjon minden birtokos együttvéve egy tagot. Ezen kívül, ha a körülmények engedik, akkor minden volt jobbágynek legyen egy külön rét tagja. Ez azért fontos, mert a szántó járandóságát rétben, illetve fordítva tagosítani nem lehet. Fontos kikötés volt az is, hogy azon tulajdonosoknak, akiknek az egyik táblában az úthoz közelebb került a járandósága, az a másik táblában az úttól távolabb kapja meg azt.

Közös költségen vízelvezető árkokat kell építeni. Az egyik ilyen árok a fő csapás mellet fog húzódni, a volt jobbágyok kertjének közvetlen közelében. A másik árkot pedig a Szélmezőben kell kiépíteni, és egészen a Patakig ki kell húzni.

Megállapodtak abban, hogy a birtokok kijelölését nem a sorshúzásra és nem is a vakszerencsére bízzák, hanem a birtokok kijelölése egyezség útján történjen.

- a. Ha a telekföldeket nézzük, akkor megállapodtak abban, hogy a külső telki illetőség mindenki számára a belső telekhez kapcsolva legyen kiadva.

A négyes pont b jelű bekezdésétől kezdve kezdődött tulajdonképpen az igazi tagosítás, melyben név szerint mindenki megtudta, hogy hova kerül a földje. Ez a pont az alábbiakat tartalmazta: A Pálincás kertben fennmaradt és ki nem osztott részt kapja meg illetőségül Reisinger Mihály, és Horváth Ferenc az addigi birtoklási arány szerint.

- b. Az I. szám alatti dűlőbe a keresztfától kezdve, a birtoklási arány szerint kapta birtokát Koller János, Szabó József örökösei, Baumgartner Ignác, Koczán József.

A II. számú dűlőben a Pálinkás kerti elhelyezésnél megnevezett tulajdonosok után a következő személyek kaptak földrészt a csapásig: Kolman Ignác, és Kolman Pál, Pintér Jánosné, Zsigovits János, Noé Antal. A csapáson túl pedig a következő emberek lettek tulajdonosok: Törő Antal, Sugosits Józsefné, Leibinger György, Horváth József, Horváth Jakab, és Horváth János.

A III. dűlőben nyugatról kezdve földet kapott Németh István (mintegy 5 holdat). Németh István után azon tulajdonosok következtek, melyeknek birtokát az I. dűlőben nem lehetett kiadni. Név szerint a csapásig a következők kaptak földet: Koczán József, Szabó József örökösei, Baumgartner Ignác, Koller János, Kovács György, Kovács Mihály, Kovács Péterné, Fridli István, Fridli János, özvegy Takács József, és Fekete Dömötör. A csapáson túl földhöz jutott Zsigovits Ignác, Musics Károly, és Musics Ignácné.

A IV. dűlőben nyugatról kezdve a csapásig földet kapott Szakasits Imre, Szakasits Gergely, Szakasits József, a Rákovits család, Baumgartner János, Kolman Károly, Kolman Ferenc, és Sütő Péter. A csapáson túl birtokos lett Subics János, Subics György, Subics Gergely, valamint Horváth Imre.

Az V. dűlőbe belekerült az urasági birtok mellé a csapástól keletnek Primos István, Bedőcs András, Bedőcs Imre, és Bedőcs Gáspár. A csapástól nyugatnak pedig Szabó János, öregb és ifjabb Törő Ferenc, Heigli Bálint, és Németh András.

A VI. dűlőbe, az úgynevezett Gányodba, az urasági birtok mellé bekerül a csapástól kelet felé Horváth György, Horváth József, Bedőcs László, Bedőcs Zsigmond, Németh János, Törő Mihály, Törő Péter, Törő Ferenc, és Törő István. A csapástól nyugatra földet kapott Kolman József, Szabó Imre, Szabó Imre, Szabó Ádám, Szabó József, Szabó Györgyné, Szabó Ferenc örökösei, Horváth Imre, Horváth Ignác, Takács József, és Takács Ferenc.

- c. A Rába mezőn kijelölt birtokokban a következő változások következtek be. Azt a részt, mely a közös gyepből a volt jobbágyok tulajdonába került, azt a gróf ugyanakkora mennyiségben a Vadkerti dűlőben kapta vissza. Az ezen túl fentmaradt részt mindenkinek ki lett osztva a Rábamezei és a Tóberki dűlőben. A két földrész felosztása során olyan kikötések történtek, hogy a Tóberek nevű földet a Berektől a Patakig egy dűlőben kell kiosztani. Ebben a földrészben a következő volt jobbágyok kaptak földet: Szabó József örökösei, Kolman Pál, Kolman Ignác, Reisinger Mihály, Kovács József, Zsigovits János, Koller János, Musics Ferencné, Németh Ádám, és Heigli József.

3. A szerződés ötödik pontja kimondta, hogy a tagosítás befejeztével a birtokok elhelyezését, és a mennyiségét csak nagyon indokolt esetben változtatják meg, akkor, ha az valamilyen magánérdeket sért.
4. Ez a pont tartalmazta a záradékot, mely kimondta, hogy amennyiben valamely tulajdonosnak a kijelölt táblában valamilyen oknál fogva nem jutna hely, vagy a volt jobbágyság panasszal élnének a föld minősége és mennyisége miatt, akkor a vitás kérdések rendezése végett egy mérnököt fogadnak, akinek az lesz a feladata, hogy meghallgassa a panaszokat, és ha jogosnak találja azokat, akkor orvosolja őket, magyarul a birtokot egészítse ki.
5. Mivel a Törő család, a Subics család, Kolman Károly, és Kolman Ferenc birtokainak egy kis része a feljebb való elhelyezés miatt a Rába folyóba végződtek, ezért azt foglalták bele a szerződésbe, hogy azt a területet, melyet nem lehetett kimérni azt a belső dűlőben kapják meg ugyanakkora mennyiségben.
6. A nyolcas pont egy cserét tartalmazott, melynek során Horváth György és Horváth József kicserélték a birtokaikat a Heigli család birtokával.
7. Az utolsó pont szerint a Baumgartner családnak a Patakon túli kertje nem megfelelő nagyságban lett kiadva tulajdonosának, ennek következtében a telket egy másik dűlőben ki kellett pótolni.

Megtörtént tehát a tagosítás, melyet a Sopronban lévő törvényszék 1856. december 31-én hagyott jóvá. A hitelesítéssel azonban nem volt minden rendben, mert egy 1860. december 18-án kelt levél szerint a volt jobbágyság sérelmezte, hogy a gróf még mindig nem hitelesítette a tagosítást, azon belül pedig jobban a legelőfelosztás hitelesítésének az elmaradása miatt éltek panasszal. Gróf Batthyány Zsigmond 1861. január 28-ára hívta össze az Úrbéri Törvényszéket, hogy megtörténjen a hitelesítés, azonban ezt az időpontot a jobbágyság nem fogadta el. Kérték, hogy az időpontot tegyék át áprilisa. Az új időpont április 9-e lett. Ekkor történt meg a tagosítás hitelesítése (majdnem négy évvel a tagosítás után). A hitelesítésről a jegyzőkönyv 1861. április 18-án készült el. Ekkor írták alá a felek, és ekkor zárult le az a hosszú tagosítási folyamat.

Összefoglalva a csákányi úrbéri rendezést a következő mondható el. Amíg 1767-ben Mária Terézia úrbéri rendeletekor csak 680.5 hold föld (525 hold szántó, és 155.5 hold rét) volt a jobbágyság kezén, addig ez 1848-ban az áprilisi törvények (benne a jobbágyszabadítás is) kihirdetésekor 1105 hold (842.05 hold szántó, 26.36 hold belső telek, és 236.9 hold rét). Ha az arányokat nézzük, akkor jól megfigyelhető, hogy a szántó és a rét arány 80 év alatt szinte semmit

sem változott, hisz mindkét évben az összes birtok 80 %-a volt a szántó és csak a többi a rét. Ugyanakkor ebből az adatsorból az is kivehető, hogy a jobbágyok erdőbirtoka oly csekély volt, hogy még megemlíteni sem volt érdemes.

1767-ben a legmódosabb jobbágnak Törő Jánosnak 17 hold szántója és 13 hold rétje volt. Míg a legkisebb birtokkal Németh Miklós bírt, akinek mindössze 8 hold szántója, és 0.5 hold rétje volt. A tagosítás után, a legtöbb birtokkal Kolman József örökösei rendelkeztek, számszerint 78.5 holddal, melyből 52.5 hold volt a szántó, és 22.03 hold volt a rét, és tartozott hozzá 1.97 hold belső telek is. A legkevesebb birtoka a tagosítás után Pintér János örököseinek volt, számszerint 22.94 hold. Ebből 20.22 hold volt a szántó, 2.37 hold volt a rét, és járt hozzá 0.32 hold belső telek is. Ha az egyedüli, és nem örökös birtokot nézzük, akkor a legkevesebb Schaller Illyés bírt, mindössze 6.25 holddal. Ebből 0.29 hold volt a belső telek, 4.54 hold volt a szántó, és 1.42 hold volt a rét. A számhalmazból kiderül, hogy óriási mértékben nőtt a jobbágyok kezén lévő birtok aránya. Ha a legtöbb földdel rendelkező birtokost nézzük, akkor, több mint 300 %-al.

A tagosítás során 734.55 hold föld lett kiosztva, melyből 556.96 hold volt a szántó, 158.81 hold a rét, és 18.78 hold a belső telek.

1848-ban a jobbágyok kezén lévő föld 41 tulajdonos között oszlott meg, míg a tagosítás során a 734.55 holdon 71 ember osztozott. Természetesen itt az elhalálozás utáni öröklés is nagy szerepet játszott.

Kiválasztottam két családot, mégpedig a Primos és a Bedőcs családot és bemutatom, hogy a tagosítás után egyes örökösnek mekkora birtok jutott:

Primos család: Az öröklés két emberre szállt, Primos Ignácra, és Primos Istvánra. Primos Ignác a tagosítás során kapott 0.34 hold belső telket, 10.15 hold szántót, és 4.06 hold rétet. Összesen Primos Ignác a tagosítás után 14.55 hold földdel rendelkezett. Primos István járandósága ezzel szemben így alakult: 0.71 hold belső telek, 25.73 hold szántó, és 7.94 hold rét. Tehát Istvánnak a tagosítás során 34.38 hold föld jutott.

Ha a Bedőcs családot vesszük górcső alá, akkor megállapítható, hogy három örökösre kell számolni, úgymint Bedőcs Mihály, Bedőcs József I, és Bedőcs József II. Bedőcs Mihály a tagosítás során kapott 0.11 hold telket, 21.85 hold szántót, és 3.69 hold rétet. Összesen 25.65 hold illette meg Bedőcs Mihályt. Bedőcs József I kapott 0.78 hold telket, 27.94 hold szántót, és 8.04 hold rétet. Összesen: 36.76 holdat. Bedőcs József II kapott 0.91 hold belső telket, 20 hold szántót, és 3.64 hold rétet. Összesen: 24.15 holdat.(210)

Úrbéri rendezés Rábadoroszlóban

Rábadoroszlóban az úrbéri rendezésre sokkal később került sor, mint Csákányban. 1865. május 16-án történt csak meg. Az ok is más volt, ami miatt Herceg Batthyány Fülöp (Ekkor Rábadoroszlót a Batthyány család hercegi ága birtokolta. 1837-ben lett a falu a Batthyányaké.) a tagosítás mellett döntött. Annyiban különbözik, hogy maga a tagosítási jegyzőkönyv sajnos nincs meg, tehát az, hogy melyik volt jobbágy melyik táblába került azt nem tudom önökkel megosztani. Az úrbéri rendezést viszont igen.

A rábadoroszlói volt jobbágyok a favágás miatt panaszkodtak a földesúrnál. A gond amiatt merült fel, hogy elfogyott az erdejük, ahonnan minden évben a tüzelőjüket megvágták. Batthyány Fülöp pedig nem adott nekik. Azt írták, hogy már a gyümölcsfákat is kivágták, és végső elkeseredésükben fordultak a herceghez. Rábadoroszló egykor a Rummy család birtokában volt. És a földesúr kötött, az akkori jobbágyokkal egy megállapodást, ami az erdő használatáról szólt. Csakhogy időközben a Rummy családtól a Szegedy, később pedig a Batthyány család vette át a birtokot. Mindkét család semmisnek tekintette a Rummyk által kötött szerződést. Annak ellenére, hogy a jobbágyok kértek egy bizonyítványt a Rummyk leszármazottjától, mégpedig Rummy Antal táblabírótól. Ez a bizonyítvány az alábbiakat tartalmazta:

„Hogy a Rába Doroszlai jobbágyságot mind addig még kezem alatt volt, helység határában levő erdőbül a faizás szabad volt. Úgy mind azon által, hogy a számokra levágotandó fa, mindég vagy magam, vagy reá megbízott cselédem által mutatattott ki. Emelett az úgynevezett karácsonyi fa is megvágotott. Ezt ezzel bizonyítom. Szombathely, November 13-a 1843.”

Rummy Antal
Tábla Bíró

A leírt bizonyíték után, melyet a jobbágyok kézhez kaptak, még több panasszal fordultak Batthyány herceghez a favágás kérdésében. Az egyik ilyen panasztevő volt Hajmási György taródfai lakos, aki egy 1844. február 9-én keltezett levélben kereste meg a herceget. Hajmási a levélben bizonyította, hogy akkor, amikor még rábadoroszlói lakos volt, és Doroszlót a Rummy család birtokolta, megengedett volt számukra a favágás. Hajmási György megemlíti, hogy ez elsősorban a tűzifára és a karácsonyfára vonatkozott.

Ugyanilyen levelet írt Törő Ferenc jobbágy is 1844. február 2-án, melyben bizonyította, hogy 1811-ben, amikor Rábadoroszlóban élt, és amikor a

Rumy család volt a birtokos, akkor valóban lehetett fát szedni. Leírta, hogy vágott fát a doroszlói erdőben, miután arra a földesúr engedélyt adott.

A földesúr válasza azonban a bizonyítékok ellenére is elutasító volt. Németh Ignác községbíró által üzent, hogy amióta ő Rábadoroszló ura, azóta nem szedtek fát, és azt ezután se tegyék, mert nincs rá rendelet.

Ekkor a jobbágyok végső elkeseredésükben a vas megyei főszolgabíróhoz fordultak, hogy panaszukat orvosolja. Kelemen Gábor főszolgabíró 1845. október 25-én meghallgatta az érdekelt feleket. A jobbágyok elküldték a fent közölt leveleket a főszolgabírónak, valamint Mihály Ferenc helységbíró, Leibinger Ferenc, és Horváth János jobbágy személyesen is elment hozzá. Kelemen Gábor az uradalom részéről Chernel Elek uradalmi ügyészt halgatta ki a faszedési ügyben. A bizonyítékok, és a kihallgatások után a következő döntést hozta. A döntésről 1845. november 8-án kapták meg az érdekeltek az értesítést.

1. Megállapította, hogy valóban addig, míg az uradalom a Rumy család birtokában volt, addig szabad volt a faszedés tüzelés végett, valamint a karácsonyfaszedést is megengedték.
2. Amikor a helység Szegedy Károly kamarás úr birtokába került, amely helységet mindössze 18 évig birtokolt egy szerződés kötött, melyben Szegedy Károly kikötötte, hogy megengedi a faszedést saját erdejében, de cserébe 3 napi kézi robotot kér minden egész telkes jobbágytól. Azt is megállapították, hogy a szerződést Szegedy megszegte, mert fát csak mintegy 7 évig szedhettek a jobbágyok, utána már nem, annak ellenére, hogy a robotos szolgálatot továbbra is megkövetelte Szegedy Károly.
3. Az is megállapításra került, hogy azalatt a kilenc év alatt, miután herceg Batthyány Fülöp átvette Szegedy Károlytól Rábadoroszlót a jobbágyok nem szedhettek fát.
4. A főszolgabíró megállapította, hogy herceg Batthyány valóban úgy vette át az uradalmat Szegedytől, hogy semmiféle szerződés a faszedésről nem volt. Megállapította, hogy a régi úrbéri szerződés, melyet a rábadoroszlói jobbágyok a Rumy családdal kötöttek elveszett, csak Rumy Antal levele van, az viszont nem hivatalos irat. Így nincs bizonyíték arra vonatkozóan, hogy ki mennyi fát szedhet az erdőben. Valamint a főszolgabíró elfogadta Chernel Elek uradalmi ügyész azon kifogását, hogy Rábadoroszlóban mindössze 120-130 hold erdő van, és ráadásul az erdő olyan rossz állapotban van, hogy ebből nem tud, az uraság juttatni a jobbágyoknak.
5. Végül Kelemen főszolgabíró azt a döntést hozta, hogy a faszedés kérdését az úrbéri rendezés útján lehet csak törvényesen rendezni, mivel a felek közt békés megállapodás nem született.

Ekkor a jobbágyok követelték a hercegtől, az úrbéri rendezést, és külön kérték, hogy abban az erdők ügyére is térjen ki. Az úrbéri rendezésről a herceg már 1859. december 29-én hozott döntést. Érdekesség azonban, hogy a rendezésre mégis csak 6 év múlva került sor. Először a terület felbecslését hajtották végre, melyet Újvári József gasztonyi lakos végzett a herceg kérésére.

Végül az úrbéri rendezésre 1865. május 16-án került sor. Az egyezség egyrészről herceg Batthyány Fülöp részéről, másrészt pedig 18 jobbágy között jött létre. A rendezést a következő jobbágyok írták alá: Hajmási Antal, Hajmási Ádám, Hajmási Ferenc, Szalai Ferenc, Törő Károly, Mihály János, Büki György, Babos János, Babos József, Bálint Imre, Bálint Mátyás, özv. Horváth Mihályné, Mihátzi Károly, Musits József, Császár Miklós, Soós András, Soós Simon, Leibinger Lőrinc.

Ebben kitérnek a legelő, a szántó megváltására, és a földek elhelyezésére.

1. A volt jobbágyoknak a mintegy 60 holdnyi maradványföldet meg kellett váltaniuk a földesúrtól, mégpedig holdját 16 forintért, tehát összesen 960 forintért. Ezt az összeget 6 év alatt kellett megfizetni, mégpedig úgy, hogy félévenként kellett a törlesztést fizetni. Az évi két fizetés egyik napja Szent György, míg a másik napja Szent Mihály napján volt. Az összegre herceg Batthyány Fülöp 5 %-os kamatot is felszámolt. Az első részletet 1865. év Szent Mihály napján kellett befizetni, és innen számították a kamatot is.
2. A herceg legelő illetmény fejében adott a 194 hold közös legelőből, egy egész telekre 12 hold legelőt, holdját 1200 négyszögöllel számolva. Továbbá adott a tanítónak két holdat, a temető nagyobbításának céljából fél holdat, a faiskolának szintén fél holdat. Valamint kijelentette, hogy ha a területen, melyet a volt jobbágyok megkaptak, fa, bokor, vagy bármi hasznos növény van, akkor arra a herceg nem tart igényt, és az az új tulajdonosé lehet.
3. Az uradalom megtartotta a kocsma és a major melletti belső földeket, a többi járandóságát, mely az állami úttól délre, a falu felé esett, a Magyarnádalja, Horvátnádalja, Körmend, és csákányi határszélben, kiosztotta a volt jobbágyok között. Annyi kikötéssel, hogy a határszéleket elválasztó vonalnak egyenesnek kellett lennie.
4. Az uradalom egy fél öles utat nyitott a major alatti földből kihasítva, mely az uradalom tulajdonában volt, és ezt az utat Miseutnak nevezték el, melyet minden ember használhatott.

- [illegible]

Ennyi volt az úrbéri rendezés Rábadoroszlóban, amiről összefoglalva a következőket állapíthatjuk meg: Azonnal látható, hogy a faszedés, ami miatt az egész egyezség volt, nem került be az úrbéri rendezésbe. 1865-ben a rendezés előtt összeírták a jobbágyok kezén lévő földeket. Megállapították, hogy összesen 296. 01 hold volt a jobbágyok tulajdonában. Ebből 8. 91 hold volt a belső telek, 245.84 hold a szántó, és 41.26 hold a rét. Az összeírás alkalmával megemlítették a házas zselléreket, név szerint Legát Andrást, Császár Miklóst, Fajmán Istvánt, és Farkas Györgyöt. Ők csak belső telekkel rendelkeztek, négyen összesen 0.72 holddal. Összeírták a letelepedett zselléreket is, név szerint Szalai Ádámot és Kaffer Imrét, kiknek összesen 0.77 hold belső telek tulajdonuk volt. A zsellérek tulajdonával együtt összesen 297. 5 hold föld volt a jobbágyok tulajdonában. Az úrbéri rendezés során 228.375 hold föld került kiosztásra, plussz a maradványföldekből kaptak a jobbágyok 68.65 holdat, amit a jobbágyoknak pénzért kellett megvenniük a földesúrtól. A volt jobbágyok az úrbéri rendezés során összesen 1098 forint 40 krajcárt fizettek a földesúrnak a

maradványföldekért cserébe. A házas zsellérek a rendezés során összesen fél hold földet, és 0.245 hold maradványföldet kaptak, melyért cserébe összesen 3 forint 92 krajcárt fizettek. A letelepedett zsellérek csak maradványföldet kaptak 0.777 hold nagyságban, melyért 12 forint 32 krajcárt fizettek.

Nézzünk néhány tulajdonost konkrétan, hogy hogyan változott a birtoknagyságuk az úrbéri rendezés során.

Először nézzük a Soós családot, nevezetesen Soós Simont, és Andrást. Az úrbéri rendezés előtt, összesen kettejüknek 30.99 hold földjük volt. Ebből 0.64 hold volt a belső telek, 27.95 hold a szántó, és 2.4 hold a rét. Az úrbéri rendezés során a Soós család birtoka 18.125 hold szántóval bővült, valamint kapott a család a maradványföldekből is, egészen pontosan 4.835 holdat. A maradványföldért a család 77 forint 36 krajcárt fizetett a herceg Batthyánnak. A Soós család ezzel a birtoknagysággal a legnagyobb birtokos volt Rábadoroszlóban.

Most nézzük meg Büki Györgyöt, aki viszont a legkisebb tulajdonnal bírt a faluban. A rendezés előtt mindössze 10.39 hold birtoka volt, olyan eloszlásban, hogy ebből 0.37 hold volt a belső telek, 7.74 hold volt a szántó, és 2.28 hold volt a rét. A rendezés során Büki György kapott 7.25 hold szántót, és a maradványföldekből is részesült, 3.49 hold erejéig. Büki György a maradványföldért cserébe 55 forint 84 krajcárt fizetett Batthyány Fülöpnek. Ha a rendezés előtti állapotokat vesszük figyelembe, akkor az mindenképpen megfigyelhető, hogy Büki Györgynek alig kevesebb rétje volt, mint a Soós családnak, szántóföldje viszont majdnem négyszer kevesebb. Az iratból kiderül, hogy a favágási lehetőségről egyetlen szó sem esik, tehát hiábavaló volt a jobbágyok panasza, a rendezés után sem volt joguk faszedésre.

A rendezésre 1865-ben került sor, a hitelesítés azonban váratott magára, igaz nem olyan sokat, mint Csákányban. A hitelesítésre, a kataszteri térkép elkészítésére, és a hivatalos kimutatás elkészítésére 1867. június 25-én került sor. A hivatalos okiratot Hertelendy György segédesküdt, és Tarafás József hitelesítő látta el kézjeggyével.(211)

A „zajos” XX. század

1891-2003

Az 1857-es úrbéri rendezés után a faluban történt eseményekről a képviselőtestületi jegyzőkönyvek adtak volna tudósítást. Azért írom, hogy adtak volna, mert ezek az iratok csak nagyon hiányosan maradtak ránk. Az iratok nem megfelelő kezelése miatt azok része megsemmisült, mindössze 100 oldal maradt fenn 1891 és 1945 között. Így ez a korszak sajnos feltáratlan marad mindörökre. A hiányosságért, amiről nem én tehetek, szíves elnézésüket kérem. Azokat az iratokat felhasználva, amik megmaradtak egy kevés kis képet tudunk adni a faluról.

Az a rendszer, mely meghatározta, hogy az egyes ember mennyi közmunkát végezzen a falu érdekében, úgy tűnik, hogy nem működött, mert egy 1895-ös képviselőtestületi jegyzőkönyv bizonyítja, hogy sokan megszegték a szabályt, és nem mentek el a kötelezettségüknek eleget tenni. A testületi ülésen olyan döntést hoztak, hogy azok, akik nem mennek el igás közmunkára, azok vagy kézi munkával váltották azt ki, melyet a természetben kellett végezniük, vagy egyszerűen pénzen megváltották a munkát. Egy kettős lófogatós közmunka helyetti pénzösszeg 2 forint volt, egy kettős ökörfogatos munka kiváltása szintén 2 forint, egy-egy fogattal való munka megváltása 1 forintot kostált, míg egy egy napi kézi robotot 0.4 forintért lehetett megvenni.

Döntés született arról is, hogy a közmunka alól csak az mentesült, akinek nem volt háza, és még nem volt 18 éves, vagy elmúlt már 100 éves (!!!). Annak a családnak, aki rendelkezett házzal a család valamennyi tagja munkaköteles volt, akár nő volt, akár férfi. Aki házzal bírt, az minden hónapban 2 napi igásrobotot kellett, hogy végezzen. Akinek téglából épült a háza, az rosszabbul járt, mert annak 3 napi igás robotot kellett végeznie. A falunak a községbírája abban az évben Pintér János volt.

1896: Ebben az évben ezt írják a faluról. Nagy magyar község 186 házzal, és 1310 túlnyomórészt római katolikus vallású lakossal. Vasútállomás a grazi vasút mellett. Van postája és távírója is. Katolikus temploma a múlt század közepén épült. Itt van gróf Batthyány Iván nagyszabású tornyos kastélya, mely mögött gyönyörű angol-park terül el. (A park a mai napig is megtalálható a kastélyépület mögött. A park közepén található egy fejetlen Szent János szobor. Sok találgatás van a faluban, hogy miért is fejetlen a szobor. Nos ez azért van, mert az öreg Batthyány grófnak volt egy kedvenc lova Vámoszalónakon, ami elpusztult. A gróf emlékművet állíttatott neki egy fejetlen Szent János szobor formájában, amit később áthozatott Csákányba, és a park közepén helyeztette

el.) Az érdekes kastély újabb része a XVII. század elején épült s nagy kényelemmel és valódi főúri ízléssel van berendezve. A szobákat számos értékes műtárgy, fegyver, és ötvösmű díszíti. A szentgotthárdi vereség után a törökök Csákány alatt táboroztak egy ideig. A XVII. század elején pedig Bocskai és a császári seregek között volt itt ütközet. Míg a XVII. század második felében Batthyány Ferenc és Esterházy Pál seregei táboroztak itt, hogy a császári seregek átkelését a Rábán megakadályozzák. A férficselésdég fekete gulát visel szűr gyanánt. A nők öltözködésük során szeretik a rikító színeket. Ebben az évben a csákányi vasútállomáson feladtak 60000 m² tűzifát, 4000 m² doronghánypát, 25000 m² talpfát, és 7000 mázsa búzát.

Rába-Doroszló: Határmenti magyar község a grazi vasútvonal mentén. Házszám 38, lélekszám 261. Vallásuk római katolikus. Postája és távirója Csákány. 1709-ben itt táborozott Esterházy Antal kuruc serege. A község határában terjedelmes kavicsbánya van. Földesura a Szegedy-család volt. A faluban is megünnepezték a Honfoglalás 1000 éves évfordulóját. A templomot tatarozták, bővítették, és új harangot is kapott.(212)

A XIX. század végén is volt a falunak költségvetése, és azt minden év elején fogadták el, majd az év végén számadást készítettek róla. (Csakúgy, mint napjainkban.) Nézzünk egy számadást 1897-ből. Bevétel: 1355 forint. Kiadás 1388 forint. Előző évi maradvány: 28 forint. Hátralék: 0 forint. Ezen testületi ülésen, ahol elfogadták ezt a költségvetést döntöttek egy szegényalap létrehozásáról is. Az alap 299 forintról indult, mely a kamatokkal kiegészülve az év végére, 327 forintra bővült. Ebből az összegből segítették a rászoruló családokat.

Nemcsak napjainkban, hanem a XIX. század végén is jól jövedelmező munka volt, ha valaki megkapta az italmérési jogot. 1904-ből maradt ránk az az adat, mely ifj. Szabó Ferenc pinkamindszenti lakosról szól. Szabó Ferenc italmérési jogot kért a csákányi bírótól, amit meg is kapott. A bíró azt hozta fel indokul, hogy Csákánynak 3 kocsmája van, ahol italt lehetne mérni, de akkor csak kettő volt. Ez a kettő a helyi igényeket nem elégítette ki, ráadásul a Hirsch-kocsmája, ami az Őrségbe vezető út szélén volt, igazából csak az átutazókat szolgálta, a falusiakat nem. A bíró indokul még azt is felhozta, hogy ifj. Szabó Ferenc 12000 koronából építtetett a csendőrségnek egy épületet, olyan kikötéssel, hogy a csendőröknek jó pár évig állandó helyük lesz ott. Azonban a csendőrök csakhamar kiköltöztek az épületből, így az üresen maradt. A falu úgy kárpótolta Szabó Ferencet, hogy italmérési engedélyt adott neki.

1906-ban következők voltak az elöljárók a két faluban. Nagycsákány: bíró és vágóbiztos: Musits József, helyettes bíró: Pintér János, anyakönyvvizető

és körjegyző: Németh Lajos, közgyám: Zsigovits Ignác, körorvos és halottkém: dr. Pichovszky József, szülésznő: Klepeisz Katalin, plébános: Nagy László, tanító: Kolman János, segédtanító: Köberl Gyula és Kocsis János, tűzoltóegyesület elnöke: Tulok József, főparancsnok: Kolman János, alparancsnok: Zsigovits János, erdész: Fritscher Miklós, állomásfőnök: Brunner Imre, postamester: Fehér Karolina, gőzfűrésztulajdonosok voltak: Grassl, Schenk és társa, vegyeskereskedők: Jagadits József, Kellner Samuné, Németh Károly, Pintér Mór, asztalosok: Csoknyai Lajos, Klepeisz János, cipészek: Cser József, Dénes Ferenc, Koczán József, Rakovits János, bognár: Rámtfl Kálmán, kovácsok: Fóth Antal, Unger Lajos, Tanai János, molnárok: Hertelendy József, Márx Ferenc, Soós József, nyerges: Gáspár Pál, szabó: Somogyi Sándor, Hári Ignác, vendéglőtulajdonosok: Hirsch Ignác, Szabó Ferenc, Tamás Ignác, Zsigovits Ignác, biztosítási ügynökök: Adria Biztosító: Sütő József, Első magyar Biztosító: Kolman János, Fonciere Biztosító: Zsigovits Mihály.

Rábadoroszló: bíró és vágóbiztos: Mihácsi József, helyettes bíró: Horváth József, közgyám: Hirschmann Imre, szülésznő: Klepeisz Katalin, cipész: Majer Antal, vendéglős: Boldizsár Ferencné.(213)

1911-ben sem volt mindenki jómódú a faluban ezt mutatja az az adat, miszerint Janzsó Kálmán jegyző kért és kapott 200 koronát rendkívüli, drágasági pótlék gyanánt. Valószínű, hogy még ez az összeg sem fedezte a kiadásokat, mert rá egy évre 1912-ben 320 koronáról 500 koronára emelték fel Janzsó Kálmán fizetését.

Az I. világháború utáni gazdasági válság Csákányban is éreztette hatását. Az árak emelkedtek, a bérek reálértéke jelentősen csökkent. A jegyző fizetése évi 7800 korona volt, ami kiegészült évi 1500 korona fuvardíjjal. A közbába évi díja 1000 koronára rúgott, ugyanakkor kapott látogatási díjat is, 500 koronát családonként, igaz ennek az volt a feltétele, hogy a családot a gyerek születése után 8 napig, minden nap köteles volt meglátogatni és ápolni. Valószínű, hogy ez az összeg sem adott biztos megélhetést a bábának, mert egy korabeli levélben panaszkodik, hogy nem tud megélni a fizetéséből.

Már a XX. század elején is az állatorvos feladata volt az eladásra szánt vágóállatok egészségügyi megvizsgálása. Igaz akkor még nem állatorvosnak, hanem húsbiztosnak hívták. A húsbiztos fizetése minden sertés és borjú után 10 korona volt, minden ló, és szarvasmarha után pedig 20 korona. Ha az állatorvos éppen nem ért rá, akkor id. Zsigovits Jánost bízták meg a feladattal, aki korábban volt húsbiztos.

Az önkormányzatok anyagi helyzete jól felmérhető a falu 1922-es költségvetéséből. A falu bevétele 3200 korona volt, míg a kiadása 156160 !!! korona. A drasztikus költségvetési hiány természetesen nem a rossz gazdálkodás, hanem a háború utáni gazdasági válság következménye. Az

önkormányzat a helyzetet úgy oldotta meg, hogy bevezetett egy 1120%-os!!!! adót, mely ellen a lakosság erősen tiltakozott. Az első világháború volt a kiváltó oka annak a szintén 1922-es rendeletnek, melynek értelmében az addigi gyakorlatot, hogy a közmunkát pénzben meg lehetett váltani eltörölték, és minden embert köteleztek a közmunka természetbeni elvégzésére. Nagyon hiányoztak ugyanis azok a markos férfikezek, amelyek tulajdonosai elestek, vagy megrokkantak az első világháborúban. Ugyanezen év drasztikus áremeléseivel tartozott a húsvizsgálati díjak emelése is. Az addigi 10 és 20 koronáról 100-150 koronára emelkedtek az árak. A költségvetés lefaragása volt akkor is a cél, amikor a kántortanító fizetését nem emelték meg, pedig külön kérelmet írt miatta. Az elutasítás indokául azt írták, hogy nem működik iskolaszék a faluban, ennek következtében működési szabályzat sem készült. A képviselőtestület úgy döntött, hogy addig, míg a testület nem áll fel, és a szabályzatot be nem mutatja a testületnek, addig a tanító nem kap fizetésemelést. Az 1922-es év októberében egy vita borzolta a falu életét, mely a Teleki utcában alakult ki a vízelvezető árok kialakítása miatt. A vitázó felek nem tudtak megegyezni, hogy hol húzódjon az árok, ezért mérnököt kellett hívni, aki kijelölte a nyomvonalat.

Akkor is létezett az úgynevezett önkormányzati segély, melyből 1923-ban Zsigovits Rozália 100 koronát kapott. Ugyanebben az évben alakult meg a vásárbizottság, melynek alakuló ülésére a faluból Heigli Ferenc községbíró, Szabó József képviselő, Péter Zsiga kisbíró ment el. A kiküldöttek naponta 150 koronát kaptak napidíjként. Az éjjeli őrök sem voltak túlfizetve 1923-ban, mert egy ránk maradt adat szerint havonta 500 koronát kaptak. Megosztotta a közvéleményt, meg a képviselőket is, hogy Janzsó Kálmán körjegyző érintett volt egy gazdasági tevékenységet folytató cégnél, jelesül a csákányi Hangya Értékesítő és Fogyasztási Szövetkezet elnöke volt. A képviselők megkérték, hogy mondjon le a Hangya elnöki címéről, ő azonban azzal érvelt, hogy ha lemond, azzal veszélybe sodorja a szövetkezet létét. A meggyőzés jól sikerülhetett, mert megtarthatta mindkét beosztását. Szintén a 23-as év terméke, hogy a faluba való felvételt 10 korona lefizetésének fejében szentesítik. (Később ezt szigorítják, és nem pénzhez kötik.)

Az új Közegészségügyi Törvény után közegészségügyi körök létrehozásáról döntöttek. A törvény értelmében négy kis közegészségügyi kört kellett volna létrehozni, ezt azonban a képviselőtestület megvétózta. Egy közegészségügyi kör maradt 1925-ben, melynek központja Nagycsákány volt, hozzá tartozott Taródfa, Kemesmál, Magyarnádalja, Horvátnádalja, Vasalja, Felsőberki, Felsőmarác, Ivánc, és Hegyhátszentmárton. 1930-ban Vasalja el akart szakadni a csákányi körorvosi rendszertől, és szeretett volna Körmendhez tartozni, azonban a csákányi önkormányzat ezt merőben elutasította, sőt még

Pinkamindszentet is szeretne volna bekapcsolni saját körorvosi rendszerébe. Ugyanebben az évben az iskola gyakorlóiskola kialakítása végett kapott 2 hold, míg a Levente Egyesület 1 hold földet. Mindkét részt a falu közepén, nagyon jó helyen mérték ki. Továbbra is jó üzlet volt az italmérés, hisz 1926-ban Bolla Kálmán kért, és kapott jogot italmérésre, és ez már az ötödik korcsma volt a faluban. A házsámokkal sem volt minden rendben, mert törvényt hoztak, hogy akinek nincs a házán szám, azt sürgősen pótolja, vagy az önkormányzat teszi meg, de a költségeket a tulajdonosnak kell fizetnie. Mindeközben Janzsó Kálmán még mindig kevesellte a fizetését, és kérelmet nyújtott be a testületnek, egy kis segély gyanánt. A testület karácsonyi segély gyanánt 2772 koronát szavazott meg a jegyzőnek. Nem mindenki kérelmét fogadta el az önkormányzat, ezt bizonyítja az is, hogy Borbély Gyuláné kérelmét is elutasították, aki bábaképzőbe akart menni, és kérte, hogy az önkormányzat segítsen neki anyagilag, azonban elutasító választ kapott.

A két község Nagycsákány és Rábadoroszló 1939-ben egyesült, ezt talán minden helyi lakos tudja, de azt már talán kevesebben tudják, hogy ez nem ment ilyen egyszerűen, hisz már a két önkormányzat 1927-ben beadta kérelmét a két falu egyesítése kapcsán. A kérelmet elutasították mondván, hogy a falu még nem épült egybe, és gazdaságilag sem lenne ez szerencsés. Az egyesülés iránti kérelmet még 1928 májusában, újra beadták, de megint elutasító válasz érkezett. Utoljára 1935-ben kérték, ekkor a megye engedélyezte azzal az indokkal, hogy a két falu már szinte egyesült, meg gazdaságilag is kifizetődő. Érdekes, hogy döntés már 1935-ben megszületett, de csak négy év múlva 1939-ben valósult meg.

1927-ben kataszteri felmérés volt a faluban, melynek a költségét a tulajdonosok fizették, ennek az összege 1 pengő 20 fillér volt holdanként. Fentebb már említettem, hogy a faluba való felvételnek 10 pengő volt az ára. Nos, ez az idők folyamán megváltozott, és a felvételt ahhoz kötötték, hogy valamilyen kötődése legyen az illetőnek a községhez. Így aztán nem került felvételre Janzsó Erzsébetnek törvénytelen lánya Róza, mert senki családtagja nem volt neki itt. Ugyanígy járt a kiskorú Kovács Tibor, valamint Köppel Mária és Erzsébet, mert semmi illetőségük nem volt a faluban (föld, ház, stb.). Bencsics Rozi zalacsébi és Zsigovits Anna pesterzsébeti lakosok sem kaptak letelepedési engedélyt. Később ez a nagy szigorúság megszűnt, mert 1930-ból már maradt ránk adat arról, hogy Neszlánovits Gusztávot és családját, aki korábban elhagyta a falut, visszahonosították.

Az akkori telek és házviszonyokat is kivehetjük abból a levélből, melyben Horváth (Dudás) Kálmán 35 négyszögöles telket kért és kapott az önkormányzattól házépítés céljából. El lehet képzelni, hogy mekkora kis ház épült egy 35 öles telken. Az 1920-as évek végére a jegyzői iroda állaga erősen

megromlott, a falak mállottak, egészségtelenné vált az amúgy is pici épület. A felújításhoz azonban nem volt pénze az önkormányzatnak, ezért külön adó kivetését javasolták, ami a lakosság körében nagy ellenszenvet váltott ki. Így a pénzt az új adóból nem tudták összeszedni, azonban a ház felújítása mégis megtörtént. Ugyanis abban az évben Batthyány gróf gazdaságában előirányzatba nem vett borjúsaporulat lett, amit a gróf „elfelejtett” bejelenteni, emiatt az önkormányzat 2485 pengőre büntette, és az így befolyt pénzből fedezték a jegyzői iroda tatarozását. 1929-ben a magyarbükksi Wolf Hermán és Láder Hermán lakosokra az önkormányzat 92.28 schiling pótdát vetett ki. 1930 nyarán az iskola és a templom közti teret Szent Imre herceg térnek nevezte el az önkormányzat.

Abban az időben még nem voltak a falvakban inszeminátorok, így az anyaállatok megtermékenyítését tenyészállatokkal végeztették. A gazdának, aki fedeztetni akart, fedeztetési díjat kellett fizetni az önkormányzat kasszájába. Egy ilyen fedeztetésnek jó ára lehetett, amit egy 1934-es irat bizonyít, mely szerint sokan tartoznak az önkormányzatnak ezzel a díjjal, és nem lévén más megoldás, az önkormányzatnak be kell hajtania a pénzt.

Az apaállatok beszerzése az önkormányzat feladata volt, általában a szombathelyi vásáron szoktak venni tenyészállatokat. A harmincas évek elején apaállatokból is hiány keletkezett, vagy ha lehetett is venni a vásárbán, csak borsos áron. A harmincas évek elejére tenyészbika hiány keletkezett a faluban, ezért a képviselőtestület eldöntötte, hogy 4 tenyészbikát vásárol, azonban csak kettőt vettek, mert annyira volt pénz, azt a kettőt is csak kamatmentes kölcsönből tudták megvenni. Ez a tenyészállat hiány hosszú évekig gondot okozott a faluban.

1930-ban a gyermeknyaraltatási akcióba Csákány is beszállt, 15, 8-14 év közötti gyerek mehetett el üdülni, melynek a költségét vállalta az önkormányzat, ugyanakkor a szállást, és a gyerekek felügyeletét az üdülhelynek kellett biztosítani. Hogy kinek a gyerekei mehettek el, arról nincs adat. 1931-ben mentőállomás épült Körmenden, melynek költségébe 20 pengővel Csákány is beszállt. Ugyanebben az évben Hirschmann Imre és Mayer Gyula halászati szerződést kötött a faluval, melynek értelmében szabadon halászhattak a Rábán, de bizonyos összeget be kellett fizetni az önkormányzat kasszájába. A szerződés minden bizonnyal kifizetődő volt a falunak, mert még csónakot is biztosítottak a halászok számára.

Mozgalmas volt a 31-es év, mert év végén lemondott tisztségéről Szabó János községbíró, mondván, hogy nem kapja meg a kellő tiszteletet és bizalmat a testülettől. A rendkívüli testületi ülésen a képviselők biztosították bizalmukról a községbírót, ezért az visszavonta a lemondását. A következő év elején falopás

borzolta a kedélyeket a községben. A Dudás-szigetről ugyanis ismeretlen tettesek fát loptak, és a kár mértéke meghaladta a 300 pengőt.

Nyugtalan év volt az 1932-es, mert az év közepén határvita zajlott a két szomszéd falu, Csákány és Gasztony között. A gasztonyi képviselő testület 380 hold földet kért Csákánytól, amit a csákányiak elutasítottak. Mivel a két fél nem tudott megegyezni, ezért földmérőknek kellett rendet tenniük a két fél között, akik térképpel bizonyították, hogy a csákányiaknak van igazuk. 1933-ban a falu csatlakozik a Vöröskereszt Vas megyei csoportjához. Ebből az évből nem ez volt a legfontosabb hír, hanem a nyári nagy jégverés. A gazdák nem tudtak learatni, minden gabonát elpusztított a jég. Az önkormányzat a lehetőségeihez mérten megpróbált mindent megtenni a károk enyhítése végett. Ez nem pénzbeni adományban nyilvánult meg, hanem a kárt szenvedett gazdának az önkormányzat ingyenes vetőmagot biztosított. Így kapott többek között Boldizsár Kálmán 150 kg, Horváth József 200 kg, Molnár Vince 100 kg, és Kardos János 50 kg vetőmagot. Ugyanebben az évben a kárt szenvedett gyümölcsstermesztők részére az önkormányzat vásárolt egy 20 literes permetezőt 68 pengő értékben.

A fent említett adatok azt is bizonyítják, hogy a húszas évek nagy gazdasági válsága a harmincas évek elejére csökkent, sőt növekedésbe ment át. Korábban elképzelhetetlen lett volna, hogy az önkormányzat ennyi segítséget tudjon adni a lakosságnak. Az is igaz, hogy a jégkár miatt a községnek 1933-ban pótköltségvetést kellett készítenie. A téli iskola fenntartására évi 40 pengőt tudtak fizetni, valamint az 1934-es évben az iskola által felhalmozott adósságból 2845 pengőből az önkormányzat 2442-t magára vállalt.

1935. január 25-én gyászba borult az egész falu, meghalt ugyanis gróf Batthyány Iván a falu birtokosa. A képviselő testület döntött arról, hogy valamilyen formában tartanak egy megemlékezést róla. A rendkívüli ülés érdekessége volt, hogy a képviselők állva hallgatták végig a tanácskozást, így adták meg a tiszteletet a néhai grófnak. Figyelemre méltó, hogy először ezen a gyűlésen töltötte be a jegyzői tisztet Csaba József. 1936-ban a Nagycsákányt és Magyarbükköst összekötő utat törvényhatósági kezelés alá veszik. Ugyanebben az évben az italmérési helyek számát a képviselőtestület 7 korcsmára emeli fel. A második világháborúval együttjáró gazdasági válság is érezte hatását a faluban. 1942-ben a község költségvetési bevétele 10600 pengő volt, a kiadása meg 26783 pengő. A hiány kifizetése miatt az önkormányzat 118%-os adóval sújtotta a falu lakosságát.(214)

Emberi erőforrások

Népesség, lakosság

A település a Szentgotthárd- Körmend közötti Rába-völgy legnagyobb faluja. 1870 és 1910 között a falu népessége folyamatosan nőtt. A legtöbben 1910-ben laktak a faluban, amikor a létszám a 2000-t is meghaladta. Az első világháború alatt (miatt) alaposan megcsappant a falu lélekszáma, majd 300 fővel. Egy részük a fronton halt hősi halált, mások viszont a biztonságosabb területekre költöztek.

A második világháború nem befolyásolta annyira a lakosság létszámát, mint az első, sőt a sok hősi halott ellenére még kicsi emelkedést is mutat a népességi ráta. 1949-től (1956 nem okozott nagy törést, pedig szépszámmal távoztak a zöldhatáron nyugat felé az emberek.) 1980.-ig csökkent, azóta viszont folyamatosan növekszik a lakosok száma.

A faluban 1980-tól a halálozások száma nagyobb a születéseknél. Az 1970-es- 80-as években nagy volt a faluból elvándoroltak száma, elsősorban a város munkahelyteremtő képessége miatt mentek el. Ilyen üzemek voltak például az EGYT Gyógyszergyár, a Ruhagyár, és a cipőgyár. 1980-tól viszont sokkal többen költöztek be, mint amennyien elmentek. A beköltözöttek elsősorban magyar állampolgárok, de akad köztük külföldi is.

Ha a település korstruktúráját vesszük figyelembe, akkor el kell mondanunk, hogy a falu egy kicsit előregedett, hisz az öregségi index 1.47, ami kicsivel magasabb, mint a megyei átlag, (247 fiatalra 364 időskorú jut). Elmondhatjuk, hogy a községben nőtöbbség van, hisz 1000 férfira 1044 nő jut.

A falu lakosságának iskolázottsága megfelelő, ugyan vannak olyanok akik csak nyolc osztályt végeztek, kevesen érettségiztek, de öröndetes, hogy 54 fő rendelkezik diplomával (2000-es adat, azóta nyilván növekedett), ami a 25 éven felüli lakosság 4.6 %-a.

Csákánydoroszlóban a nemzetiségek aránya 2%, ebből legtöbben cigányok élnek a faluban. Egy 1990-es adat szerint 32-en. Az aktív keresők aránya 37.6%, ami lehetne magasabb is.

A faluban jelentős számú munkahely található, amit az is bizonyít, hogy a helyben munkahelyet találók száma sokkal több, mint az eljárók száma. 1990-ben a falunak még az 1/3-a a mezőgazdaságban dolgozott, ez, azóta nagyon megváltozott. Most legtöbben az egészségügyben, a szociális, és kulturális

szolgáltatásokban tevékenykednek. Az iparban dolgozók aránya a rendszerváltás után folyamatosan növekedett.(215)

A 100 éves Császár Józsefné

A lakásellátottság 3.21, a vezetékes vízhálózatba bekötött lakások aránya 97 %. A csatornahálózatba bekötött lakások aránya 40 % (ez 2000-res adat, tehát ez az arány is emelkedett). A telefonhálózat a megyei átlagot közelíti, 60%-os. Személygépkocsi ellátottság 18 gépkocsi /100 fő. A vezetékes gázzal ellátott lakások aránya 55 %. A kábeltelevízió rendszerébe a lakosság 35 % kapcsolódott be. A portalanított utak aránya a faluban 90%. A szilárd kommunális hulladék elszállítása megoldott.

Most pedig nézzük, hogyan alakult Csákány népessége ez elmúlt évtizedekben.

Csákánydoroszló története

1869-1211 fő, 1880-1341 fő, 1890-1571 fő, 1900-1661 fő, 1910-2176 fő, 1920-1896 fő, 1930-1941 fő, 1949-1946 fő, 1960-1934 fő, 1965-1890 fő, 1970-1807 fő, 1980-1627 fő, 1990-2000-1800 fő.(216)

A következő táblázat azt bizonyítja, hogy hogyan változott a nemzetiségek aránya a két falurészben az idők során.

Nagycsákány:

Év	Népesség	magyar	szlovák	román	délszláv	német	egyéb
1857	937			nincs adat			
1869	993			nincs adat			
1880	1113	1054	-	-	-	1	48
1890	1310	1230	-	-	2	77	1
1900	1382	1311	-	-	1	64	6
1910	1780	1701	1	-	2	73	3
1920	1574	1506	1	-	3	64	-
1930	1603	1545	-	-	2	54	2

Rábadoroszló:

1857	202			nincs adat			
1869	218			nincs adat			
1880	228			nincs adat			
1890	261	256	1	-	2	2	-
1900	279	279	-	-	-	-	-
1910	396	377	3	-	-	16	-
1920	322	331	-	-	-	1	-
1930	338	338	-	-	-	-	-

1939-ben a két falu egyesült, lett Csákánydoroszló:

1941	1957	1913	1	-	1	39	3
1949	1946	1945	-	-	-	-	1
1960	1934	1931	-	-	1	1	1
1970	1805			nincs adat			
1980	1627	1624	-	-	2	1	-
1990	1802	1799	-	-	3	-	-
2000	1807	1802	-	1	2	1	1(217)

Két évszám alapján meg lehet figyelni, hogy hogyan változott a faluban élők aránya, és hogyan változtak meg életkörülményeik.

1857:

A lakosok száma 859 fő, melyek közül 444 volt férfi, és 493 nő. A házak száma: 145, a családok száma pedig 201. A férfiak közül 265 volt nőtlen, 165 házas (ez az összes férfilakosság 61.8 %-a.) és 14 özvegy. A nők közül 274 hajadon 165 házas (az összes női lakos 53.7 %-a.) és 54 volt az özvegy.

Népesség kormegoszlása: férfiak: 0-6 éves: 73 fő. 7-14 éves: 104 fő. 15-19 éves: 44 fő. 20-24 éves: 29 fő. 25-40 éves: 107 fő. 41-60 éves: 63 fő. 61 évesnél idősebb: 24 fő.

Nők: 0-6 éves: 76 fő. 7-14 éves 110 fő. 15-24 éves: 114 fő. 25-40 éves: 115 fő. 41-60 éves: 64 fő. 61 évnél idősebb: 14 fő.

A faluban élő idegenek (más helységből származók) száma: 102.

Foglalkozás: Szellemi foglalkozásúak összesen 8 fő, ebből 2 pap, 4 hivatalnok, 2 tudós. 77-en, a mezőgazdaságban dolgoztak, ketten a kereskedelembe, 32 volt a szolgák, 5 pedig a napszámosok száma. Földbirtokos 103, gyáros, iparos pedig 20 volt a faluban. A kereskedők száma 259 volt. Az összes eltartott a faluban 678 fő.

1869:

A falu lakossága 1211 fő, ebből 619 a férfi és 592 a nő. A férfiak közül 400 volt nőtlen, 209 házas, és 10 özvegy. A nők közül 304 hajadon 204 házas és 84 volt az özvegy. A községben 162 ház és 244 család volt. A házak közül 160 volt földszintes kettő pedig emeletes. A házakban összesen 292 szoba volt. A népsűrűség 45.2 fő/m² volt.

A népesség kormegoszlása:

Férfiak: 0-6 éves 67 fő. 6-9 éves 83 fő. 10-14 éves 76 fő. 15-19 éves 71 fő. 20-24 éves 59 fő. 25-29 éves 64 fő. 30-34 éves 36 fő. 35-39 éves 38 fő. 40-44 éves 32 fő. 45-49 éves 33 fő. 50-54 éves 22 fő. 55-59 éves 13 fő. 60-64 éves 17 fő. 65 év felett 8 fő.

Nők: 0-6 éves 76 fő. 6-9 éves 69 fő. 10-14 éves 64 fő. 15-19 éves 76 fő. 20-24 éves 61 fő. 25-29 éves 56 fő. 30-34 éves 49 fő. 35-39 éves 27 fő. 40-44 éves 25 fő. 45-49 éves 22 fő. 50-54 éves 27 fő. 55-59 éves 18 fő. 60-64 éves 9 fő. És 65 év feletti nő 13 fő.

A férfiak közül 43 tudott olvasni. 273 tudott írni és olvasni, és 303 volt az analfabéta. A nők közül 185 tudott olvasni, 159 írni és olvasni, 248 volt az analfabéta. A faluban, ebben az évben idegen származású nem volt.

Foglalkozás: Szellemi foglalkozásúak 6 fő, ebből 4 hivatalnok, 2 pedig tanító. Az egészségügyben 1 fő dolgozott. A mezőgazdaságban 164-en dolgoztak, melyek közül 90 volt az éves szolga, 9 a napszámos. Négyen dolgoztak az iparban, 1 ember a kereskedelemben. 120 ember volt földbirtokos a faluban, 2 pedig földbérlet. 18 vállalkozó is működött a faluban. A községben az eltartottak száma 746 volt, a keresőké pedig 465 fő.(218)

A faluban élő gyerek eloszlása kor szerint 1942-ben:

1-2 éves: 82 fő

3-5 éves: 112 fő

6-7 éves: 87 fő

8-9 éves: 84 fő

10-11 éves: 99 fő

12-14 éves: 139 fő.

Ha a XX. század elejéről összevetünk két évszámot, akkor abból sok minden kiderül a falu akkori életéről. A két évszám 1920 és 1930.

Nagycsákányban az összlakosságból 598 fő volt a kereső, és 976 az eltartott. Tehát elmondhatjuk, hogy majdnem a dupla annyi embert kellett eltartani, mind ahány eltartó volt. Az adatokból egyértelműen kiderül, hogy a keresők nagy száma még a mezőgazdaságban dolgozott, egészen pontosan 389 fő. Nagy számban dolgoztak a kereskedelemben, 85-en, és jelentős volt a közlekedési ágazatban a dolgozók száma, egészen pontosan 20. Ezen kívül 5-en a kereskedelemben, 2-en pedig a véderőnél dolgoztak.

Ami a nemek megoszlását illeti, többségben voltak a nők, ami egyébként a mai napig jellemző a falura, habár az arányszám egyre inkább csökken. 752 férfira 822 nő jutott.

A kor építkezési szokásait jól bemutatja az az adat, miszerint a 237 házból 83 épült téglából, 130 vályogból, 20 pedig fából. Ezek az adatok egyértelműen mutatják, hogy mennyire visszaszorult a fából való építkezés, és egyben megfigyelhető, hogy mennyire csökkent a fának a jelentősége. Hisz emlékezzünk még 1865-ben mekkora probléma volt az erdőnek a tulajdonlása körül, elsősorban az építkezés miatt. Az összes ház közül 139-nek volt cserép a tetején, 95 volt nádtető illetve zsúptető. Az embereknek a céltalanságát, kiutkeresését mutatja az az adat, miszerint a falu lakosai közül 33-an választották az emigrálást, ennyien éltek külföldön csákányi lakosok.

1930-ra nőtt a lakosság létszáma, vele együtt nőtt a keresők száma is. Ugyanakkor a keresők közül még mindig az őstermelők voltak a legnagyobb számban, 480-an. Továbbra is jelentős maradt az iparban dolgozók száma, 85, tehát 10 év alatt mindössze egy fővel nőtt az ipari munkások száma. A többi adat nem változott, mind a közlekedésben (20 fő), mind pedig a véderő szolgálatában (2 fő) annyian dolgoztak mind 10 évvel azelőtt.

Rábadoroszlóban is hasonlóan alakult a helyzet, csak a számok mások természetesen. 1920-ban az összes 322 lakosból 113 volt a kereső, és 209 az eltartott. Ha százalékosan kiszámoljuk, akkor majdnem ugyanannyi a keresők-nem keresők aránya, mint Nagycsákányban. A keresők között ebben a faluban még nagyobb százalékban dolgoztak a mezőgazdaságban, mint Nagycsákányban. 113 keresőből 88-an. Az ipari dolgozók száma 12, a közlekedésben dolgozók száma 6, a véderőben dolgozók pedig ugyanúgy 2, mint Nagycsákányban. 1930-ban a lakosság 16 fővel nőtt, ugyanakkor 36 fővel nőtt a keresők száma 113-ról 149-re, de még ennél is meglepőbb, hogy a 149 keresőből 120-an a mezőgazdaságban dolgoztak, a lakosság 80 %-a. Az építkezési szokások itt valamennyire mások voltak, mint Csákányban, mert a 72 házból 44 készült téglából, és csak 20 vályogból, és 6 fából. Tehát Rábadoroszlóban, ha arányát nézzük, akkor sokkal több ház épült téglából, mint vályogból, ami megyei szinten is nagyon meglepő. A 72 ház közül 51-en volt cserép, 21-en nád, és zsúp.

A lakosság születési és halálozási arányáról is pár szót szólnék az 1901-es évből. Nagycsákányban ebben az évben 51-en születtek élve, az elhalálozottak száma 35. A népesség növekedése tehát 16 fő. 1901-ben 13-an kötöttek házasságot a faluban. 1901 és 1910 között egyébként a legtöbb élveszületést 1906-ban regisztrálták, akkor 67-en látták meg a napvilágot. A legtöbben 1905-ben haltak meg, szám szerint 63-an. Ha a 10 évet arányosan összevetjük, akkor átlagban 57-en születtek évente, és átlagban 41-en haltak meg. Az átlagos népszaporulat a faluban 16 fő/év.

Rábadoroszlóban 1901-ben 13 élveszületés volt, és 13-an is haltak meg. A népesség növekedése tehát 1901-ben stagnált. 1901-ben 3-an kötöttek házasságot a faluban. Ami az átlagot illeti 1901 és 1910 között 13 élveszületés mellett 11 volt a halálozások száma, tehát az átlagos népszaporulat 2 fő/év.

Csákánydoroszló község fontosabb adatai a XX. században, három évszámot kiemelve, 1970, 1980-ban és 2000-ben.

1970:

Területe: 26.61 km². Lakosság: 1805 fő. 18 házasság volt a faluban. 28-an születtek és 23-an haltak meg. A lakosság gyarapodása 5 fő. Ebben az évben 8 házat építettek, mind a nyolcba bevezették a villanyt. Összesen 471 házba volt bevezetve a villany. Az összes villamos energia fogyasztás 166000 KWh. A nagyobb üzemeket is beleszámítva 148000 KWh. Palackos gáz 284 háztartásban volt. A falun belül foglalkoztatottak száma 20 fő. A kisiparosok száma 28 fő. A községben lévő állóeszközök értéke 8038000 Ft. 8 bolt volt a faluban, melyeknek összes alapterülete 326 m². 4 vendéglátóhelység működött, melyeknek összes alapterülete 683 m². 13 kiskereskedő is volt a faluban. Az élelmiszerboltokban az éves forgalom 4548000 Ft. Ruhaeladásból származó éves jövedelem 926000 Ft. A vendéglátásból származó éves jövedelem 3711000 Ft. Iparcikk eladásából származó éves jövedelem 4436000 Ft. Rádió 371 háztartásban volt, televízió pedig 288-ban. Abban az évben 267 iratkoztak be a községi könyvtárba. 30 óvodás járt a falu óvodájába. Az iskolás gyerekek száma 298 volt. A tanerő létszáma 20 fő volt.

1980:

Terület: 26.85 km². Lakosságszám: 1627 fő. Élve születések száma: 20 fő. Halálozás szám: 19 fő. Népséggyarapodás: 1 fő. A faluban foglalkoztatottak száma 27 fő. Kiskereskedelmi bolt 5 (összes alapterületük 353 m² volt), élelmiszerbolt 3, vegyesbolt pedig 1 volt a faluban. 4 vendéglátóhely működött, melyeknek összes alapterületük 704 m² volt. Az élelmiszerboltok éves forgalma 10589000 Ft volt, az iparcikkboltoké pedig 3251000 Ft. A lakások száma 511. 1980-ban 8 új lakás épült. A villany 517 lakásba volt bekötve. Gázpalack 410 lakásban volt. A televízió előfizetők száma 417-re emelkedett. 92 gyerek járt az óvodába, sokkal több mint tíz évvel korábban, viszont az iskolás gyerekek száma 278-ra csökkent. A könyvtárba 224-en iratkoztak be.

2000:

Területe: 26.61 km². Lakónépesség az év elején: 1807 fő. Élve születés: 20 gyerek. Halálozás 28 fő. Természetes szaporodás, illetve fogyás: - 8 fő. Vándorlási különbözet 18 fő. Lakásállomány 554 ház. Épített lakás 1 darab. A faluban ebben az évben lakás nem szűnt meg. Villamos energiát fogyasztó háztartás 567 ház. A háztartások részére szolgáltatott összes villamos energia: 1780 MWh. Vezetékes gázt fogyasztó háztartás: 123 db. Háztartásoknál értékesített vezetékes gáz mennyisége: 133000 m³. Közütemi vízvezeték hálózat összesen: 13.6 km. A vízhálózatba bekapcsolt lakás 485 db. Közterületi kifolyó 3 db. A lakosság által elfogyasztott víz mennyisége: 42000 m³. Közütemi szennyvízcsatorna hálózat: 9.7 km. A közütemi szennyvízhálózatba

bekapcsolt lakások száma: 100 db. A faluban a munkanélküliek jövedelempótló támogatásában 5 fő részesült. Házi orvos, gyermekorvos: 1 fő. Kiskereskedelmi üzlet a faluban: 28 db. Ebből élelmiszer áruház 10 db. Vendéglátóhely 9 db. Személygépkocsi 335 db van a faluban. Távbeszélő fővonal 456 lakásba van beszerelve. Működő vállalkozás összesen: 107 db. Korlátolt felelősségű társaság: 10 db. Szövetkezet: 1 db. Betéti társaság: 9 db. Egyéni vállalkozás 86 db.(219)

Gazdaság

Mezőgazdaság

Csákánydoroszló községben mindig nagy jelentőségű volt a mezőgazdaság. A falu lakosságának a nagy része ebből élt. Gabonafélék közül búzát, rozst, és zabot termesztették előszeretettel, árpát nem sokat vetettek, mivel azt tartották, hogy az árpatermesztéshez a csákányi talaj nem megfelelő. Kapásnövények közül a burgonya és a kukorica termesztése terjedt el. Takarmányrépát, illetve cukorrépát a második világháború előtt nem igen vetettek. Takarmánynövények közül a lódihere volt elterjedve a legjobban, lucernát csak néhány módosabb gazda vetett. Másodvetésként igen elterjedt volt a tarlórépa (kerékrépa). Silókukorica vetése viszont csak a TSZ megalakulása után kezdett elterjedni. Nagy jelentősége volt akkor a tök termesztésének. Egyrészt, mint takarmánynövényt termesztették, másrészt a magját kiszedték, téli estéken a családtagok egymással beszélgetve a kemencepadkán kiköpesztették, majd ebből olajat sajtoltak, amit élelmezésre használtak, illetve eladásra kínáltak.

Az állattenyésztésben nagy szerepe volt a szarvasmarha tenyésztésnek, részben a tej miatt, részben a húzáért. Szintén nagy hagyományai voltak a lótenyésztésnek. A második világháború végén kezdett elterjedni a sertésenyésztés. Egy-két háznál előfordult juh is, de nem volt jellemző. Baromfiak közül igénytelensége miatt elsősorban tyúkot neveltek, de volt a háztartásban liba és kacs is. Néhány családnál megtalálható volt a nyúl is. 7 család foglalkozott méhészettel. Ez a helyzet a második világháború befejezése után gyökeresen megváltozott.

Csákánydoroszló mezőgazdasági földterületének nagy részét 1848 és 1945 között a Batthyány család birtokolta. Az uradalom vezetője gróf Batthyány Iván volt. Halála után 10 évvel herceg Batthyány Strattmann László, Iván nevű fia vette át a birtok irányítását. (Mely birtoknak intézője akkoriban Martina Mihály volt.) A Batthyány családon kívül, nagyobb földterülete csak Haigli Ferencnek (28 kh), és Subosits Ignácnak (40 kh) volt. Az uradalom földjein a faluban élő cselédek dolgoztak. A munkát természetesen nem a gróf irányította, hanem az intézője. A vizsgált időszakban az uradalom bérlői voltak: Ungár és Spitzer közösen, utánuk Gombás Gyula, végül Kálmán Jenő.

Pontos adatokat az uradalomról nem tudok adni, mert az adatok egy része elveszett, másik részét pedig Köpcsénybe, vagy Németújvárra vitték. Adatokat a birtokról csak a gazdacímárakban találtam.

1897-ben: Gróf Batthyány Iván főfoglalkozása: földbirtokos. A csákányi birtok adatai. Szántóföld: 1023 h, kert: 39 h, rét: 343 h, szőlő: - h, legelő: 298 h, erdő: 2360 h, nádas: - h, földadó alá nem eső terület: 46 h. Összesen: 4109 hold. Az uradalomban 62 cseléd dolgozott. Járművek: 1 lokomobil, 1 cséplőszekrény, 6 vetőgép, 3 rosta, 43 eke, 4 szecskavágó, 28 borona, 9 henger, 37 ígás szekér. Állatállomány: 267 szarvasmarha, 33 ló, 6 sertés.

A grófnak nemcsak csákányban, hanem máshol is volt birtoka, ezeket kiadta haszonbérbe. Volt birtoka Rába-Szent-Mihályon is. Azon birtok adatai: 520 h szántó, 4 h kert, 124 h rét, 6 h szőlő, 346 h legelő, 1685 h erdő, 30 h földadó alá nem eső terület. Összesen: 2715 hold. Ebben az uradalomban 23 cseléd dolgozott. Járművek: 2 járgány, 3 vetőgép, 3 rosta, 18 eke, 4 szecskavágó, 22 borona, 4 henger, 16 ígás szekér. Állatállomány: 148 szarvasmarha, 5 ló, 121 sertés.

Volt még birtoka Nagy-Német-Szent-Mihályon is. A haszonbérlet itt Thieben Győző volt. A birtok adatai: 311 h szántó, 1 h kert, 87 h rét, 12 h legelő, 20 h erdő, 5 h földadó alá nem eső terület. Összesen: 436 hold. A birtokon 13 cseléd dolgozott. Járművek: 1 járgány, 1 cséplőszekrény, 1 vetőgép, 2 rosta, 16 eke, 1 szecskavágó, 15 borona, 5 henger, 13 ígás szekér. Állatállomány: 70 szarvasmarha, 7 sertés.(220)

Most nézzük meg az összesített adatokat, hogy mennyi is volt gróf Batthyány Iván birtoka 1897-ben összesen. Földterület: 7260 h. Ebből 1854 h szántó, 44 h kert, 554 h rét, 6 h szőlő, 656 h legelő, 4065 h erdő, és 81 h földadó alá nem eső terület. Járművek: 1 lokomobil, 2 cséplőszekrény, 3 járgány, 10 vetőgép, 8 rosta, 77 eke, 9 szecskavágó, 65 borona, 18 henger, 66 ígás szekér. A birtokokon összesen 98 cseléd dolgozott. Állatállomány: 485 szarvasmarha, 38 ló, 134 sertés.

1925: A gazdaság tulajdonosa gróf Batthyány Iván. Bérlet a Spitzer testvérek voltak. Az összes terület 2044 kh. Ebből szántó 835 kh, kert 36 kh, rét 282 kh, legelő 136 kh, erdő 722 kh, és földadó alá nem eső terület 33 kh. Ebből a Spitzer testvérek béreltek 831 kh szántót, 2 kh kertet, 282 kh rétet, és 136 kh legelőt. Erdő nem került bérbe adásba. Ha összehasonlítjuk az 1897-es és az 1925-ös adatokat, akkor kiderül, hogy a Batthyány birtok a felére csökkent negyed évszázad alatt. A birtokok közül elsősorban az erdő nagysága csökkent drasztikusan, a harmadára, mint ami 1897-ben volt. A felsorolt adatokból az is kiderül, hogy a gróf a bérlet Spitzer testvéreknek szinte az összes földterületet (szántó, legelő, rét) odaadta bérbe. Ez bizonyítja, hogy maga a gróf nem foglalkozott a gazdasággal, sem a növénytermesztéssel, sem pedig az állattenyésztéssel. Erdőt nem adott bérbe. Mint láthattuk az úrbéri rendezésnél is az erdő körül folyt a vita, és ez nem változott 70 évvel később sem. Ez annak

volt köszönhető, hogy akkoriban a fának óriási értéke volt, egyrészt a téli tüzelő miatt, másrészt pedig az építkezések miatt, hisz akkor még szinte minden fából épült.

Ugyanebben az évben a rábadoroszlói uradalom tulajdonosa Batthyány Strattmann László herceg volt. Az uradalmat egy Kapuy Kálmán nevezetű horváthnádajai ember bérelte. Az összes terület 185 kh volt. Ebből szántó 105 kh, kert 1 kh, rét 15 kh, legelő 30 kh, földadó alá nem eső terület 34 kh. Kapuy Kálmán az összes területet bérletbe vette. Az 1925-ös gazdacímtárakba nem volt adat a gépek darabszámáról, és a bérlők hasznáról sem.

1935: Nagycsákány: A birtok tulajdonosa gróf Batthyány Iván. Az összes terület 1961 kh. Ebből 946 kh szántó, 58 kh kert, 169 kh rét, 143 kh legelő, 595 kh erdő, és 50 kh földadó alá nem eső terület. A területnek nagybérlője ekkor nem volt, kisbérlő az igen, de mindösszesen 1 kh-at bérelt. (Neve nem ismert.) Az uradalom éves jövedelme 22161 aranykorona. Az adatokból kiderül, hogy tíz év alatt is csökkent a grófi birtok. Ez az 1931-es földosztásnak tudható be. A szántóterület valamelyest nőtt, ugyanakkor az erdőterület drasztikusan csökkent. Ebből kitűnik, hogy sok erdőrészt levágtak, a helyét feltörték, és gabonával vetették be. De nemcsak a szántó, hanem a kert, és a legelőterület nagysága is nőtt. Az erdőgazdálkodás jelentősége az idők során kezdte elveszíteni a jelentőségét, inkább a legeltető és istállózó állattartás, és az azt kiszolgáló növénytermesztés kezdett előtérbe kerülni.

1935: Rábadoroszló: az uradalom tulajdonosa Batthyány Strattman László herceg volt. Mindösszesen 20 kh volt ekkor a birtok nagysága, ebből 16 kh volt a rét, 4 kh pedig földadó alá nem eső terület. A birtok éves jövedelme 136 aranykorona volt. A rábadoroszlói határban tulajdonos volt még Sigray Antal gróf is, igaz jelentéktelen birtoknagysággal, mindösszesen 6 kh-al. A birtok mind rétből állt, a birtok éves jövedelme pedig 110 aranykoronát tett ki. Az adatokból kitűnik, hogy a rábadoroszlói birtok nagysága nagyot csökkent. A doroszlói részt jobban érintette az 1931-es földosztás, ahol 322 kh szántó lett szétosztva.(221)

Két földosztás volt a faluban, az egyik, a már említett 1931-es, amikor a földbirtokrendezés során, 7 kh föld fel lett parcellázva házhelynek, 322 kh föld pedig szét lett osztva az azt igénylő gazdák között. A másik földosztás a II. világháború befejezése után történt. A nemesek földjeinek felosztása céljából Földosztó Bizottság alakult, aminek a következők voltak a tagjai: Janzsó Kálmán, Bálint Antal, Péter Ferenc, Boldizsár Kálmán és Bálint János. A földosztás során 2000 kh hold föld került szétosztásra 245 család részére.

Valamint 140 kh terület lett felparcellázva házhelyeknek. A földosztás során elsősorban a Batthyány birtok került felosztásra. (222)

Miután a lakosság nagy része földhöz jutott, gépek hiányában nem tudták egyedül megművelni földjeiket, ekkor vetődött fel bennük a szövetkezés gondolata. Az alakuló gyűlésre 1949. október 29-én került sor a község iskolájában. Itt három termelőszövetkezet alakult, a faluban lévő három major lakóiból. A nagyréti gazdák szövetkezetének a Földműves szövetkezet nevet adták, míg a másik két tsz közül az egyik a Petőfi, a másik pedig a Kossuth nevet kapta. A Petőfi TSZ induló taglétszáma 24 fő volt, a Kossuthé pedig 35.(223)

Utóbbi két szövetkezet 1951-ben egyesült, és a Szabadság nevet vette fel. Ennek az új szövetkezetnek 59 tagja volt, és 812 kh birtokkal rendelkezett. Ennek a termelőszövetkezetnek az elnöke Wéber József volt. Brigádvezetői pedig: Szabó Ferenc, Horváth József, és Babits Vilmos.(224) 1952 és 1956 közötti éveket a termelőszövetkezet megerősödésének tekinthetjük. Ekkor jelentek meg az első gépek, amik nagyban segítették a gazdákat, másrészt viszont ekkor kezdett megjelenni a közös szarvasmarhatartás. Igaz a gépek megjelenésével nem volt minden rendben. A szövetkezet által aratásra használt cséplőgépek egy részét csakúgy, mint sok minden mást a magángazdáktól beszolgáltatások útján szerezték, esetleg kevés pénzért megvásárolták. A gazdák nagy része azonban a leadás előtt megrongálta gépét, ami egyrészt abban teljesült, hogy aratásra teljesen alkalmatlanná tette, másrészt meg egy pár alkatrészt kivett belőle és „elfelejtette visszatenni”, így bojkottálva a beszolgáltatásokat. A géprongálások nagy méreteket ölthettek, mert egy rendeletet hozott a tanács, hogy aki a gépből kivett alkatrészt záros időn belül nem viszi el a gépállomásra, büntetésben fog részesülni.(225)

A sikerben elévülhetetlen érdemeket szerzett Wéber József, aki munkásságáért állami kitüntetésben is részesült. Helyét az elnöki székben, 1954-ben Soós József vette át. A törés 1956-ban következett be, amikor a tagság kimondta a szövetkezet felszámolását.

Pár héttel a felszámolás után a cselédek újraalakították a szövetkezetet, ami a Kossuth nevet vette fel. Elnökévé Martina Mihályt választották, de a megalakulásnál ott bábáskodott ismét Wéber József is. Az állatállományt, amit pár hét alatt széthordtak, ismét egy istállóba terelték, és ott etették őket. A tagok megkezdték a közös alapok lerakását. Az új szövetkezetnek 45 fős tagsága volt, és 489 kh volt a birtoka. A községben 1960-ig ez a szövetkezet vitte a prímet. Egy 1956-os adat szerint a falu összes vetésterülete és állatállománya a következőképpen nézett ki. (A TSZ és a háztáji gazdasággal együtt.)

1. A GAZDÁLKODÁS JELLEMZŐ ADATAI

Mutatók	1970.	1975.	1984.
Gazdaság összes terület (ha)	2383	5428	5336
Ebből: szántó	1317	2857	2983
gyep	624	1304	954
erdő	247	1032	1160
Összes foglaltszám(fő)	425	786	749
Ebből: dolgozó	257	409	393
nyugdíjas	168	377	356
Összes vagyon (mFt)	40460	107606	229289
Ebből: állóeszközök	18018	48729	114632
forgóeszközök	17146	44099	75273
Éves eredmény (mFt)	4095	4953	12186

A falu összes földterülete 4672 katasztrális hold volt. Ebből szántó 2357 kh. Most nézzük meg, hogy milyen és mennyi gabonafélét vetettek abban az évben. Búza: 464 kh, rozs: 194 kh, őszi árpa: 42 kh, tavaszi árpa: 31 kh, zab: 163 kh, kukorica: 267 kh, burgonya: 153 kh, cukorrépa: 26 kh, vörös here: 200 kh. Állatállomány: szarvasmarha: 796 db, ebből 470 a tehén. 386 db sertés, ebből 79 volt a koca. 19 db juh.(226) A lóállomány a következőképpen alakult: összesen 76 ló volt a faluban és 95 csikó. A legtöbb lova a Szabadság Tsz-nek volt 30 db, de sok volt az erdőgazdaságnak is 13 db. Elmondhatjuk, hogy 1956-ban a lóállomány 60 %-át ez a két gazdaság bírta.

Szintén 1956-tal, és szintén a mezőgazdasággal kapcsolatos az is, hogy június 30-ig a Tsz üzemi területéről a nagybirtokosokat (kulákokat) ki kellett telepíteni. A kuláknak kinevezett gazdának a házat hátra kellett hagynia, melyet később leromboltak. Ugyanakkor megengedték a kulákoknak, hogy máshol újra építsenek házat. 1956-ban már javában folyt a tervgazdálkodás, ami Csákánydoroszlóban a következőképpen alakult: Kenyérgabonából 697 holdat, cukorrépából 20 holdat, repceből 40 holdat, míg bíborból 15 holdat kellett vetni.(227)

1960-ban a termelőszövetkezetek szervezésének az évében (országszerte ebben az évben volt a nagy tétesítés) két szövetkezet alakult a faluban. A csákányi falurészen Búzakalász néven alakult egy, 154 taggal és 1180 kh birtokkal. A másik pedig a doroszlói részen alakult 56 taggal és 359 kh

birtokkal, és az Új Élet nevet vette fel. Ezek a kis szövetkezetek egy évig éltek, majd a tagság úgy döntött, hogy a jobb gazdálkodás, és a sikerebb munkavégzés miatt egyesülnek.

Erre 1961-ben került sor. A Tsz a Kossuth nevet kapta. Vezetője Bálint Antal lett. A szakmai munkát Martina Mihály végezte, brigádvezetők pedig Szabó Ferenc, Bedöcs Sándor, Bedöcs Ferenc, és László József lettek.(228) Bálint Antal 1966 októberében elhunyt, halála után a szövetkezet vezetését Matrína Mihály, később pedig Balla Árpád látta el. A hatvanas években a szövetkezet fejlődésnek indult, új istállókat építettek, nagy állatállományt alakítottak ki, és sikerült megoldani a szarvasmarhák szálaskarmány ellátását is. 1970. január elsejével a szövetkezet egyesült a halogyi Petőfi Mtsz-szel, 1975-ben pedig a felsőmaráci Arany János, és az ivánci Haladás Mtsz-szel.(229)

Nézzünk két táblázatot, hogy hogyan alakult a faluban az állatállomány, és hogyan alakult a takarmánynövények termésátlaga 1949 és 69 között.

Év:	1949	1953	1955	1959	1961	1963	1965	1967	1969
Szarvasmarha:	44	24	143	94	116	182	55	408	438 db
Tehén:	20	24	85	42	47	44	22	149	162 db
Ló:	10	4	16	8	13	21	13	38	31 db
Törzsbaromfi:	-	-	-	-	-	300	55	4850	3976 db

Termésátlagok:

Búza:	12	13	12.5	9.5	15	9.3	8.8	5.3	11.5	mázsa
Rozs:	-	-	8	11	9	7	7	11	10	mázsa
Árpa:	8	14	14.2	11	20.5	13.8	5.5	4.9	7.9	mázsa
Kukorica:	15	18	17.5	14	19.2	10.5	11	19.5	11.9	mázsa
Tejtermelés:	1200	1150	1400	3100	1731	1715	998	2540	2890	liter(230)

Mezőgazdasági falu révén a község az élelmiszert nagy többségben megtermeli. Gabonaőrlés ez időben nem volt a faluban, és a házi kenyérsütés is egyre inkább a háttérbe szorult. A faluban akkor egy péküzem működött, ami Mázsa József tulajdonában volt. A tej kezelését és elszállítását a Szombathelyi Tejipar Körmenyi Fiókja végezte. Ezeken kívül a szövetkezetnek működött a községben két italboltja is.

A régi rendszer engedett a szigorból a hatvanas évek végére, ennek tudható be, hogy megváltozott a termelőszövetkezeti törvény is. Az addig zárt keretek közé szorított háztáji termelés bővíthetett. A korábban tartható 1 tehén, 1-2 növendékmarha, 1 anyakoca és szaporulata, valamint az 1-2 aprójószág megkötés oldódott. Lehetővé vált több szarvasmarha tartása, csupán a lótartás volt továbbra is tilos a háztájiban. 1970-ben a szövetkezet vezetője Balla Árpád volt, helyettese pedig Palacsics József.

1970-ben a Tsz-ben nagy beruházásokra került sor. Felépítettek a Bálint-majorban két 120 férőhelyes tehénistállót, egy 240 férőhelyes borjúnevelőt, létrehoztak egy elletőistállót, és felépítettek egy hidroglóbuszt. 1971-ben a gépműhely került fejlesztésre. A hetvenes években új gépek kerültek beüzemelésre, előbb a Dutra gépcsalád gépeit vásárolták, a hetvenes évek végén pedig a Rába-Steigereket vettek, amely gépek a mai napig, az egész országban nagy népszerűségnek örvendenek. A tehenészet Csákánydoroszlóban a Bálint-majorban maradt, míg a marhahízlalást a halogyi telepen végezték.

A hetvenes években fejlesztették a zöldségtermelést és a baromfi ágazatot. Tojóállomány, broiler csirke, és liba nevelését végezte a Tsz 70-72 között. Fontos üzemág, a galvanizálás indult meg a szövetkezet keretein belül 1971-ben. Tevékenysége gyorsan fejlődött, kezdő munkáslétszáma 5-7 fő volt, később ez a szám 40-50-re duzzadt.(231)

A hetvenes évek elején több természeti csapás nehezítette a szövetkezet munkáját. 71-ben jégkár, 72-ben tűzkár a Bálint-majorban, 73-ban a Nagyréti hízó marha istálló égett le, 74-ben pedig a Kismajori szénapajta lett a tűz martaléka (utóbbi kettő villámcsapás következtében).(232)

A 75-ös egyesülés után vezetőségváltás is történt. Az egyesült Tsz elnöke továbbra is Balla Árpád maradt, elnökhelyettese a felsőmarácsi Tsz volt elnöke Vass József lett, főkönyvelő Vida János.

A Tsz fejlődésének és egyesülésének következtében szükségessé vált a géppark növelése, és új, korszerű gépekkel való kiegészítése. Így került a gazdaságba a már egyszer emlegetett Rába-Steiger, a K-701 erőgépcsalád, IFA tehergépkocsi család, valamint CK-5, Claas Dominátor, és E-512 kombájnok. A gazdaság a hetvenes években is folytatta a szántóterületek vízrendezését. Fejlődött a géppark, nagyobbak lettek a termésátlagok, ennek következtében egyre nagyobb igény lett egy gabona szárítóüzem létrehozására, ami négy Tsz összefogásával valósult meg, és üzemel mind a mai napig. A szövetkezet vásárolt egy autóbuszt is, amivel a munkások munkába járását oldották meg. A dolgozók kedvezményes üzemi étkeztetését, az iskola étkezdéjében valósították meg.

A Bálint-major napjainkban

Az állatállomány fejlődésében két fontos dolgot említhetünk meg, egyrészt azt, hogy az állomány mentesítve lett a TBC-től, másrészt azt, hogy egy fajtaváltás is történt 1976 és 78 között a nagyobb hozamú tejtermelés céljából. A magyar tarka fajtát felváltotta a sokkal jobban tejelő Holstein-Friz fajta. A baromfitartást a szövetkezet a piaci körülmények következtében a nyolcvanas évek elején megszüntette. A szövetkezetben fagazdálkodás is folyt. Ennek központja Felsőmarác lett, ahol a meglévő gatter mellett, egy 10-15 főt foglalkoztató faüzem is létesült. 1979-től Hegyhátszentmártonban üvegházás, és fóliasátras termesztő berendezéssel virág-dísznövény kertészet alakult. A szövetkezet két új szolgálati lakást is épített. A jobb munkavégzés miatt több emberrel bővült a szövetkezet létszáma. Jogtanácsosi teendők ellátása miatt felvették Dr. Rába Lajost, majd Dr. Dolgos Pétert. Állatorvosnak felvették Dr. Horváth Jánost (A mai napig Ő az állatorvos a faluban.). A galvánüzem vezetője Farkas Nándor, később Gueth Lajos lett.(233)

Az újabb nagy beruházásra 1988-89-ben került sor, ekkor a Bálint-major lett felújítva, és a mélyalmos rendszerrel ellátva. Nagy beruházás volt még ebben az évben a fejőház korszerűsítése, mely még napjainkban is korszerűnek mondható, és nagyszerűen üzemel. Ez idejű fejlesztésekkor a géppark is fejlődött valamelyest. Azonban ezek a nagyberuházások sok pénzt felemésztettek, valamint a fejlesztésekre sok kölcsönt is felvettek, minek következtében 1992 elejére 74 millió forintos hiány keletkezett. Ez a hiány a kölcsönök mellett a nagy dolgozói létszámból is adódott, mert a kilencvenes évek elején 250 főt foglalkoztatott a Tsz.

Az 1992-es év volt a sorsforduló a Tsz számára, januárban csődöt jelentettek. Az akkori elnök Takács Endre elment a szövetkezettől, hátrahagyva 74 milliós tartozást. Ebben az évben történt meg a szövetkezet névleges átalakítása. Az új név MTVSZ (Mezőgazdasági Termelő és Vállalkozók Szövetkezete) lett. Az elnöki posztról távozó Takács Endre utóda Homolka Ottó lett. 1992 év végéig drasztikusan csökkent a dolgozói létszám, olyannyira, hogy a tárgyalt időszak végéig, tehát 2003-ban átlagban 45-en dolgoztak a Tsz-ben. Az adósság törlesztése miatt a kilencvenes években a gépparkot fejleszteni nem nagyon lehetett, mindössze 1 MTZ traktort, 1 rotációs fűkasztát vettek, és a meglévő Rába-Steiger traktorban végeztek motorcserét. Időközben a melléküzemágak megszűntek.

A kárpótlás miatt, és a kiváltak földelvétele miatt nagyban csökkent a földterület a szövetkezetben. 5400 hektárról 1850 hektárra. A felhalmozott adósság rendezése mind a mai napig tart. A jelenlegi elnök Vass Józsefné elmondása szerint a hiányt 1997-98-ra kezelni tudták volna, azonban a természet többször is közbeszólt. 1996 és 1997-ben, valamint 1999-ben tavasszal és ősszel volt árvíz a szövetkezet területein. (A Rábát 1931-ben szabályozták le a sok árvíz miatt, ennek ellenére még mindig sok pusztítást okoz tavasszal hóolvadáskor.) 2000-ben és 2001-ben pedig a nagy aszály miatt lett termés kiesés. Az adósság törlesztése most is folyik, de már sokkal jobb a helyzet. Mivel a termőterület csökkent, ezért a faluban lévő szárítónak a fenntartása nem volt gazdaságos, ezért azt 2001-ben eladták. A kilencvenes évek végére a faluban lévő háztáji területek is lecsökkentek. A lakosság olajtököt, gabonát, és kukoricát termel. Valamikor a csákányi szövetkezet híres volt a csemegekukorica termesztéséről, elsősorban a nyolcvanas években. Ez később elszorvadt, csak 1997-ben kezdtek újra csemegekukoricát termelni. Azonban az 1998-as, és az 1999-es árvizek elvitték a hasznát, sőt 1999 óta nem is termelnek csemegekukoricát. 2000-ben a szövetkezetnek 1169 hektár szántója volt, és 122 hektár gyepterület. Az állatlétszám (tehenek és növendékek együtt) pedig 250-re csökkent.(234)

A jelenlegi Tsz iroda

A kilencvenes évek elején a községben is megtörtént a kárpótlás, és a részaránytulajdon kiadása. Csákánydoroszló, és a hozzá tartozó községekben az említett két okból összesen 1990.7 hektár külterületi föld lett kiosztva, valamint felosztásra került 3.5 hektár belterületi föld is. Ami a kárpótoltak, és részaránytulajdonosok számát illeti azt nagyon nehéz kideríteni, mivel még a kárpótlási, és részaránytulajdonlási események időben közel voltak napjainkhoz, az adatokat a Statisztikai Hivatal még nem dolgozta fel.

Annyi biztos, hogy a Tsz-ből az összes részarányra jogosult személy 1700 fő volt az öt faluban (Ivánc, Felsőmarác, Halogy, Hegyhátszentmárton, Csákánydoroszló). Ebből az 1700 főből elbeszélések szerint, mintegy 900 fő lehetett csákánydoroszlói. Tehát körülbelül ennyien kaptak részarányföldeket a faluban.

Ami a kárpótlást illeti még cifrább a helyzet, hisz ott a licitáláson bárki részt vehetett, akár még az Alföldről is. (Ausztriából is volt olyan, aki kárpótlási földet kapott.) Azt pedig így utólag kideríteni, hogy ki, mikor, hányszor, és kinek a nevében emelte fel a licitárcsát szinte teljességgel lehetetlen.(235)

A szárítóüzem közelről

A szárítóüzem távolról

Ipar, kereskedelem

Fentebb már említettem, hogy Csákány elsősorban mezőgazdasági falunak tekinthető, de természetesen ez nem azt jelenti, hogy iparosok egyáltalán nem voltak a faluban. Már a XX. század elejéről is találunk feljegyzéseket, az iparosok számát, és foglalkozását illetően. Adatok maradtak arról, hogy régebben honos volt a faluban a szénégetés. Takácsok is dolgoztak a faluban, sőt a régiek elmondása szerint a csákányi takácsok céhbe tömörültek. 1872.

szepember 1-én átadták a forgalomnak a Szombathely-Gyanafalva vasútvonalat, ami Csákányt is érintette. Azzal, hogy megnyílt a vasútvonal a kereskedelem és az ipar előtt is újabb távlatok nyíltak meg. Addig, amíg lovas kocsin szállították az emberek a termékeiket, a kereskedelem lassú volt, a vasút megnyitása után a szállítás alaposan felgyorsult. Egy 1896-os adatból vettem a következőt: Ebben az évben a következő termékeket adták fel a csákányi vasútállomáson: 60000 m² tűzifát, 4000 m² dorong-hánytfát, 25000 m² talpfát, és 7000 mázsa búzát. A kereskedelem fellendülése magával rántotta az ipart is. Egyre-másra vetették meg a faluban a lábukat különböző mesterségek. Egy 1908-as adat szerint az Adriának, a Fonciernek, és az első Magyar Biztosítótársaságoknak az ügynökei dolgoztak a faluban. Grassl, Schenk és társa gőzfűrészt üzemeltetett. Vegyeskereskedése volt Jagdics Józsefnek, Kellner Samunénak, Németh Károlynak, és Pintér Mórnak. Vendéglője Hirsch Ignácnak, Szabó Ferencnek, Tamás Ignácnak, és Zsigovits Ignácnak volt. Rajtuk kívül két asztalos, négy cipész, három kovács, három molnár, egy nyerges, és két szabó dolgozott. Az uradalmat Ungár és Spitzer bérelték. Foglalkoztak a faluban len, kender, szalma, illetve vesszőfonással is. 1910 körül a faluban téglagyár is működött. Ezek a munkák a háziiparban voltak honosak.(236)

A következő feljegyzés 1930-ból való: Ekkor a következő iparosok voltak a faluban: Bedöcs Zsigmond, Fálmon József, Fekete János, Keszti Sándor asztalos. Rámfil Imre bognár. Jandrasits Gyula borbély. Bleier Ignác cement és mészkereskedő. Bálint Ignác, Császár Ignác, Rákovits János, Subits József, Szabó József, Szakasits Ignác cipészek. Kasits Ignác, Unger Lajos cséplőgéptulajdonosok. Cser Józsefné fényképész. Borbély Gyula, Hány Ignác férfisabók. Büki Ferenc gabona és terménykereskedő. Guttman József kádár. Tóth Vilmos, Kosits Ignác, Unger Lajos kovácsok. Mihályi József kőműves. Gáspár Pál, Musits József szíjgyártók. Fűszer és vegyeskereskedése volt Jagdics Józsefnek, Kovács Ferencnek, Balla Kálmánnak, Breier Ignácnak, Subits Jánosnak. Italmérése Hirsch Ignácénak, Kardos Jánosnak, Musits Jánosnénak, és özv. Szabó Ferencnének volt. Dohányárudája két személynek, Jagadics Józsefnek és Kovács Ferencnek volt. A Hertelendy testvérek, Bezlánovits Gusztáv és Soós Vinczéné malmot üzemeltetett. Biztosítási ügynökök Cser József és Horváth Ignác voltak. 1947-től magpergető is működött a faluban az erdőgazdaságnál. Gróf Batthyány Iván uradalmának intézője ekkor Gombás Gyula volt.(237)

Az ipar és a kereskedelem fejlődése elősegítette a szolgáltatások kialakulását a faluban. Az 1800-as évek végén már szülésznőt (bába) tudott foglalkoztatni a falu. (1000 fő felett kötelező volt) 1914-ben megnyílt az első (és mindmáig egyetlen) patika.

A 8-as számú főút 2003 őszén

Egyre több kis szatócsbolt, iparcikkbolt és élelmiszerbolt nyílt. Az ipar és a kereskedelem fejlődését tovább segítette a két falurész (Csákány, Rábadoroszló) 1939-es egyesülése. Fontos dátum volt még 1949. december, amikor a villany került bevezetésre. Csákány XIX. századi kereskedelmét nagyban befolyásolta az a tény, hogy a falu III. Károlytól vásártartási privilégiumot kapott, és az év öt napján vásárt tarthatott. 1804. november 9-én a hetivásári jogot is megkapta.

Az 1884. évi Nemzeti Kalendárium Csákányról és vásáraitól a következőket írja:

„Február 24, május 2, június 8, augusztus 6, szeptember 9, és 29, november 25. Ha ünnepre esik, akkor utána való napon, vagy ha a körmendi vagy szentgotthárdi vásárok valamelyike szintén azon napra esik, akkor is az utána való napon tartatik meg a csákányi vásár.”

Gyógyszertár

Az ipar fejlődésébe a második világháború, és az azt követő rendszer nagy törést idézett elő. Ipar és iparosok továbbra is léteztek a faluban, sőt a számuk növekedett de azoknak be kellett lépniük valamilyen KTSZ-be, ha működni akartak. 1945 után a kisiparosok száma 24-re emelkedett, és ezek ellátták a lakosság különféle igényeit. 1952-ben az asztalosok, a cipészek, és a női szabók kisipari termelőszövetkezetbe tömörültek, megalakítva a Csákánydoroszlói Vegyes KTSZ-t.

Az asztalosok 1963-tól folyamatosan beolvadtak a körmendi Asztalos KTSZ-be, a cipészek, és a női szabók pedig a szentgotthárdi Szolgáltató KTSZ-be. A cipészek, mint a szentgotthárdi ktsz kirendeltsége működtek.(238)

A változást a rendszerváltás hozta meg, ami után sorra alakultak a különböző cégek, társaságok. A kilencvenes évek végére elmondhatta magáról a falu, hogy a megyében itt az egyik legnagyobb a vállalkozói aktivitás. A cégsűrűség városi szintű, 57.8 vállalkozás / ezer lakos. Egy 2000-res feljegyzés szerint a faluban 92 vállalkozás működik, ebből 12 gazdasági társaság. A kilenc jogi személyiségű társaságból 8 Kft, és egy szövetkezet.

A legnagyobbak a Kossuth Mezőgazdasági Szövetkezet, a Sipos és Sütő Kereskedelmi Kft. Jelentős még a Kompakt Vas Kereskedelmi Kft. A nem jogi személyiségű társaságok mindegyike Bt. A faluban 90 egyéni vállalkozó van, a legtöbbben közülük, a kereskedelem, az agrárgazdaság, és a feldolgozóipar területén működnek. A kereskedelmi szálláshelyeket két összesen 32 férőhelyes panzió jelenti, ahol a vendégek átlagosan két éjszakát töltenek el. A kiskereskedelem és a helyi vendéglátás jóval túlmutat a helyi igényeken. Hús- és kiskereskedelmi üzlet működik, található köztük nyolc élelmiszerbolt, kettő iparcikk, egy-egy ruházati, vegyi áru, kultúrcikk üzlet, tüzelő, és építőipari telep. Van a községben nyolc vendéglátóipari üzlet, köztük két melegkonyhás vendéglátóhely.

Ha az iparról írok, akkor külön meg kell említenem a Hangya mozgalmat, ami az egész országban elterjedt volt, így Nagycsákányban is. A magyar Hangya Termelő-Értékesítő és Fogyasztási Szövetkezet 1898. január 23-án alakult gróf Károlyi Sándor vezetésével. Célja az uzsorások kiszorítása az országból, és a különböző szatócsüzletek visszaszorítása, valamint az, hogy megfelelő, kultúrált körülmények között tudjanak az emberek vásárolni. A csákányi Hangya 1920-ban alakult ifj. Zsigovits József kezdeményezésére. Az évi forgalma 2.5 millió koronára rúgott.(239) A Hangya üzlethelyisége a jelenlegi felső kocsma helyiségében volt.

Zsigovits Józseftől Kovács Imre vette át a Hangya irányítását. Tőle 1929-ben testvére Kovács Ferenc vette át a boltot.

1933-ig a bolt a régi helyén működött, ekkor azonban Kovács Ferenc családi házába vitte, (jelenleg özv. Kovács Ferencné, Papp Ferenc és Papp Ferencné lakik a családi házban) és ott árusított tovább. Ezzel a csákányi Hangya ugyan megszűnt, de mint bolt működött. Egészen 1949-ig, amikor Kovács Ferenc visszaadta az engedélyt, mert sokan jelentgettek, és a helyi igazgatás sem nézte jó szemmel a működését. Ugyanakkor Kovács Ferencné, a tulajdonos özvegye elmondta, hogy minden valószínűség szerint nem Zsigovits József alapította a Hangyát, mert már Zsigovits előtt egy Hargitai Mária nevezetű hölgy, 1920 előtt dolgozott ebben az üzletben. Sőt az is biztos, hogy Hargitai előtt is volt egy ember, aki a Hangya üzletben dolgozott, de a nevére már nem emlékszik özv. Kovács Ferencné sem.

Az egyik legrégebbi vendéglátóhely a faluban a Kati Bisztró

A korábban MOL-kút, jelenleg S&S néven üzemel

A régi és az „új” Hangya-üzlet

Közigazgatás

A vizsgált időszakban többször megváltozott a helyi igazgatásnak a módja, illetve a rendszere. Az 1848-as törvények után az 1870-71-es, és az 1886-os törvények voltak azok, melyek változást hoztak a közigazgatásban. Ekkor kezdett az önkormányzatiság elve megvalósulni. Fontos volt még az 1891. évi XXXIII. törvény, mely többek között azt is tartalmazta, hogy a város jogi fogalmát megszüntették, és csak a községet ismerte el a törvényhozásban. Ebben a rendszerben a középszintű igazgatás szerve a törvényhatóság volt. A törvényhatóságok élén a főispán állt. Mellette legfontosabb ember az alispán volt. Voltak úgynevezett külső tisztviselők is, ilyenek voltak a főszolgabírók, a szolgabírók, akik a községek felügyeletét, irányítását látták el. A községekre vonatkoztatva nagy különbség volt az 1871-es, és az 1891-es törvény között. Addig, amíg a 71-es törvény csak akkor szólt bele a község belügyeibe, ha a község kívánta, addig a 91-es törvény értelmében ezt bármikor, külön szólas nélkül is megtehetette. Három fajta község volt ekkor: rendezett tanácsú városok (a mezővárosok utódait sorolták ide), nagyközségek, kisközségek. Ezek a települések a főszolgabíró útján tartották a kapcsolatot a járással. A község vezető ereje a képviselőtestület volt, azon belül is a községi előljáróság. Az előljáróság közé tartozott a bíró, az orvos, a jegyző és a közgyám. A törvények nagy feladatokat ruháztak a községekre, nekik kellett az adót beszedniük, vagy például az egészségügyi dolgokat megszervezni. Ezt először csak a jegyző tudta ellátni, mert csak neki volt hozzá megfelelő képesítése.

A két világháború között a közigazgatás rendszere a falvakban nem igen változott. A községi közigazgatást az 1929. évi XXX. törvény változtatta meg valamelyest. A törvény a választójogot is szabályozta, mely kimondta, hogy a választójog azt a személyt illeti, aki a választás évében a névjegyzékbe fel volt véve, ha legalább hat éve lakott a község területén, vagy ott van a lakása, vagy legalább két éve fizeti az adót. Községi képviselővé azt a férfit lehetett választani, aki betöltötte 30. életévét, és írni-olvasni tudott. A képviselőtestületekre nem sok feladat hárult, csak meg kellett szavazniuk a jegyző által benyújtott indítványokat. (A magasabb képesítésű jegyző a testületet teljesen a befolyása alatt tartotta.)

A II. világháború befejezése után a törvények haladéktalanul az önkormányzatok felállításáról rendelkeztek. Az önkormányzati testületnek a tagja lehetett az, aki 24. életévét betöltötte, büntetőeljárás alatt nem állt. A községi igazgatási szervek megmaradtak, a közgyűlés elnöke a községekben továbbra is a bíró volt. A községi előljáróság tagjai olyan nagy községben, mint Csákánydoroszló a következők voltak: a bíró és helyettese, a jegyző, a közgyám,

és a körorvos. A jegyzőt élethossziglan, az előjáróság tagjait 3 évre választották.(240)

Mint már említettem az 1900-as évek elején önkormányzatok működtek ország szerte, így volt ez Csákánydoroszlóban is. Egy 1908-as feljegyzésből a következőket olvashatjuk: 1908-ban Nagycsákány a körjegyzőség székhelye. Közgyám, körorvos, és szülésznő tartozott a községi előjárósághoz. Egy tanítót, és egy segédtanítót foglalkoztatott az elemi iskola. Tűzoltóegylete több mint 10 éve működött. Egy 1931-32-ben készült feljegyzésből megtudhatjuk, hogy kik voltak a falu előjárói azokban az években.

Nagycsákány: Körjegyző: Janzsó Kálmán. Segédjegyző: Walzel József. Jegyzőgyakornok: Kulcsár Antal. Bíró: Szabó János. Helyettes bíró: Zsigovits Sándor. Közgyám: ifj. Zsigovits János. MÁV állomásfőnök: Márton Béla. Postamester: Bántó Józsefné. Plébános: Bódiss István. Iskola igazgatója: Gyarmati Rezső. Tanító: Gyarmati Rezsőné született: Bottlik Ilona. Kántortanító: Pintér Gyula. Körorvos: Dr. Havas Imre. Patikus: Olert Emilné. Rábadoroszló: Jegyző: Janzsó Kálmán. Bíró: Soós Károly. Közgyám: Hajmási Ignác. Helyettes bíró: Budai János.(241)

Ez a közigazgatási rend a második világháború után a Rákosi-rendszerben változott meg, amikor 1950 októberében bevezették a tanácsi rendszert, és megtartották az első tanácsválasztásokat. Az első tanácselnök Németh István volt, akit 1952-ben Viserálek Kálmán váltott fel. Hatévi munkája után 1958-tól Szakasits László lett a Végrehajtó Bizottság elnöke.(242)

Most nézzük, hogy a tanácsi rendszer alatt, hogyan, és miként fejlődött a falu, 1950 és 1970 között. 1951-ben átalakítással kultúrházat kapott a község, amit 200000 Ft-ból 1965-ben felújítottak. 1952-ben 20 férőhelyes nyári idénybölcsőde létesült.

1953-ban megrovást kapott a községi tanács a megyei tanácstól, mert engedélyezte olyan embereknek a letelepedést az akkor határövezetnek számító Csákánydoroszlóban, akiknek nem volt állandó lakhelyük. A letelepülési engedélyeket vissza kellett vonni, és az illetőt ki kellett utasítani a faluból. Ebben az évben tárták fel a tatabányai bányát, a bányászati munkára a megyei tanács két főt kért a csákányi tanácstól. A csákányi tanács teljesítette a kérést, és két embert elküldött a tatabányai bányába vájárnak. Szintén az 1953-as év termése az a rengeteg jelentés, amiket a falu akkori vezetőitől kértek bizonyos helyekről. Ilyen volt például Lovonyák Imre is, akinek a lányát a megyei tanácson akarták alkalmazni, de előtte információt kértek a családjáról.

1956. május 27-én volt a bevonulás azon fiatalok részére, akik 1936-ban születtek. Április 3-án este hozták azt a rendeletet, talán már előre megérezve az

őszi eseményeket, hogy a lakosságnál lévő lőfegyvereket április 17-ig be kell szolgáltatni.

1957-ben a csákánydoroszlói tanács is megkapta azt a jelentést, miszerint addig, míg a módosított alkotmány el nem készül, addig a magyar zászlóban nem lehet betenni semmiféle címert, csak a piros, fehér, zöld színek lehettek bent.

1959-ben 1050000 Ft-ból modern négy tantermes iskola épült.

1961-62-ben négy mélytalajú sáros utat bazaltkő alappal építettek át, 260000 Ft-ból, a négy utca a Teleki utca, a Kis utca, az Andris utca, és a Dózsa liget volt.

1964-ben ravatalozó épült a faluban 104000 Ft értékben.

1965-ben kezdetét veszi a falu történetében először a községi szilárdburkolatú járdaépítés a Kossuth Lajos utcában, és átépítésre kerül a Dózsa ligeti híd.

1966-ban 8000 négyzetméteres park alakult, és gyermekjátszóteret is építettek.

1967-ben épült a politechnikai műhely 670000 Ft-ból, még ebben az évben kapott járdát a Vasút utca, a Petőfi Sándor utca, és a 8-as műút mellék.

1968-ban, a Körmendi utcában, a Szabadság utcában, és a Gyümölcsös utcában került sor járdaépítésre.

1969-ben autóbuszvárót építettek, megtörtént a belsőségi vízrendezés 85000 Ft értékben, valamint egy 25 férőhelyes óvoda épületnek a megvásárlása is megtörtént ekkor.

A fentiekén kívül portalanítva lett a Körmendi utca, a Fő utca, míg a Vasút utca teljes átépítésre került. Villanyhálózat bővítésére ment végbe a Telek, a Szabadság, és a Mező Imre utcában.

1945 után a kereskedelmi ellátás is fejlődött. 3 italbolt, 3 vegyesbolt, egy-egy bisztró, cukrászüzem, cukrászda, húsbolt, kenyérbolt, és TÜZÉP telep létesült. 1949-ben épült az új sportpálya is, de a sportéletről egy külön fejezetben szeretnék beszélni.

Az egészségügy terén is megindult a fejlődés, hisz a körorvosi, és a gyógyszerházi intézmény mellé házi beteg ápolónői, és védőnői státusz került bevezetésre. (243) 35 különböző hírlap járt 664 embernek. Motorkerékpár tulajdonosok száma 120-130 körül mozgott, míg autótulajdonos 14 volt a faluban. Gázpalackkal rendelkező személy 300 körül volt. A falu lakói közül 418 főnek volt takarékbetétkönyve, melyekben 3904000 Ft volt, míg az iskolai betét összege 30000 Ft körül mozgott.

A tanácsok az Elnöki Tanácsnak az 1970-es határozata miatt megváltoztak, illetve átalakultak. Úgynevezett községi közös tanácsok alakultak, amivel a tanács munkájának a korszerűsítését akarták elérni. 1970. június 23-án Csákánydoroszló, Ivánc, Felsőmarác községek (Hegyhátszentmárton már korábban csatlakozott Ivánchoz) megalakították a Csákánydoroszlói Községi Közös Tanácsot. A három község összlélekszáma 3875 volt, ebből

Csákánydoroszlóé 1807 fő. A közös tanács 59 tanácstagból állt. Az alakuló ülésen megválasztották a kilenc főből álló végrehajtó bizottságot, melynek tagjai a következők voltak: Csákánydoroszló részéről, Szakasits László tanácselnök, Dercsényi Sándor vb titkár, Szanyi József, és Varga Ferenc vb tagok. Ivánc részéről, Köbli József, és Szabados Emil vb tag. Hegyhátszentmárton részéről László Gyula vb tag. Felsőmarác részéről, Pintér Ernő, és László Ödön vb tagok.(244)

Csákánydoroszló, alsófokú központ szerepkört kapott társközségeivel együtt. Az akkori kormány az V. és a VI. ötéves tervben nagyfokú településfejlesztési programot indított el az országban. Csákány az V. ötéves tervben (1976-tól 80.-ig) hatmillió forintot, míg a VI. ötéves tervben 10 millió forintot kapott. Ekkor kezdődtek meg a nagyobb beruházások a faluban, ez idő tájt épült egy 75 férőhelyes óvoda, 8 tantermes általános iskola, 7 célcsoportos lakás, 400 adagos iskola napközi, törpevízmű, posta, sportöltöző.

A posta 2003-ban

Az összes tanácsi községben ravatalozók épültek, és gázcsere telepeket hoztak létre. Ezekből a pénzekből épült a faluban a TŰZÉP telep, amit később a gazdaságtalan üzemelés miatt bezártak. Közben megépült a csákánydoroszlói pártszékház, és akkor kezdődtek a kastély felújítási munkálatai a Fővárosi Tanács beruházásának jóvoltából, ahol egy 300 fős, 14-18 éves értelmi fogyatékos gyerekek szociális otthonát akartak létrehozni. (Utóbb ez meg is valósult, sőt a funkciója ki is bővült.) Ekkor kezdődött egy újabb járdásítási program, és a világítást is ekkor kezdték korszerűsíteni. A sok korszerűtlen és elavult tanácsi épület karbantartásának céljából létrehozta a tanács a Gazdasági Műszaki Ellátó Szervezetet a GAMESZT. Feladata a tanácsi épületek felújítása, és tatarozása volt, amit jól meg is oldott. 29 közművesített telket alakítottak ki, abból a célból, hogy minél többen építsenek a faluban. Ennek következtében nőtt a falu lélekszáma. Megkezdődött a csákánydoroszlói faluközpont kialakítása, a kastély felújításával megtörténik a gazdasági épületek felújítása, a Hirsch-féle sarkon elkészült az ABC áruház, és kisvendéglő, melléje épült a posta, és a már meglévő, Művelődési Ház is felújításra került.(245)

1989-ben megtörtént a rendszerváltás, október 23-án Szűrös Mátyás kikiáltotta a köztársaságot, a régi rendszer összeomlott, többek között a tanácsrendszer is. A tanácsokat önkormányzatok váltották fel. Az első önkormányzati választásra 1990. szeptember 30-án került sor, és a következő végeredményt hozta:

Polgármester Viserálek Sándor lett.

Képviselők: Balla Árpád, Bokor Rudolf, Fálman István, Haigli Sándor, Dr. Horváth János, Dr. Jójárt Tibor, Kozó József, Rákovits Sándor, Soós Róbert.(246)

Viserálek Sándor polgármester 1991. január 10-én lemondott, majd követte őt az addigi jegyző is, január 14-én. Február 1-ji hatállyal a jegyzői feladatokat Varga Sándor látta el. Az ideiglenes polgármesteri teendőkkel pedig Kozó József iskolaigazgató lett megbízva. A község választási bizottsága az ideiglenes választásokat 1991. április 7-re írta ki. Ez a voksolás azonban érvénytelen volt, mert nem vett részt rajt a falu lakosságának a 2/5-e. A második fordulóra április 21-én került sor, polgármesternek Bokor Rudolfot választották, aki egyedül indult a polgármesteri címért.(247)

A második önkormányzati választásokra 1994. december 11-én került sor. Polgármesterré ismét Bokor Rudolfot választották 489 szavazattal.

Képviselő: Balla Árpád 453, Kozó József 421, Joó Kálmán 379, Horváth István 375, Soós Róbert 355, Szeifert István 352, Rákovits Sándor 319, Haigli Sándor 310, Skoda Tamás 289 szavazattal lett.

1995-ben a jegyzői poszton is változás történt, ugyanis az év júniusától Császár Róbert látja el a jegyzői feladatokat.(248)

A harmadik választásra 1998. október 18-án került sor. Polgármesterré Horváth Istvánt választották 398 szavazattal négy jelölt közül.

Képviselők: Bálint László 508, Fálman Tamás 406, Kozó József 577, Mukics Lajos 463, Sinka Miklós 303, Solymosi Ervin 351, Szeifert István 493, Vass Józsefné 274, Zsigovits László 313 szavazattal lettek.(249)

Az eddigi utolsó választás 2002. október 20-án zajlott le. Polgármesterré ismét Horváth Istvánt választották 614 szavazattal. (Az ellenjelölt Már földi János 115 szavazatot kapott.) Képviselők Kozó József 519, Bálint László 455, Szeifert István 417, Zsigovits László 299, Bata László 289, Andrassy Istvánné 281, Fálmann Tamás 275, Boldizsár László 272, és Nagy László 265 szavazattal lettek.

A kilencvenes önkormányzati választások után a falu elöljárói lázas munkába kezdtek, hogy szebbé varázsolják a falut, melynek során beruházások kezdődtek. A volt pártházból egészségházat alakítottak ki, ahol a védőnői, és a fogorvosi szolgálatot tudják megfelelően ellátni.

A jelenlegi képviselő-testület a polgármesterrel

Az önkormányzat jelenlegi dolgozói

Pártházból egészségház

1992-ben a kábeltévé elindítása is megvalósult a faluban. Hozzákezdtek a szennyvíztisztító, és a csatornahálózat kiépítéséhez, ennek befejezése több évet vett igénybe, és több ciklusban zajlott. A következő nagyobb fejlesztés a telefonhálózat kiépítése volt 1994-ben. Sor került kerékpárutak építésére, a Vasút utcai járda leöntésére, a sportpálya előtti tér vörös kavccsal való borítására, két parkoló létrehozására, az árokrendszerek kitisztítására, és új árkok létrehozására. Megfelelő szakhatósági vizsgálat, és engedélyeztetés után sor került egy szeméttelep létrehozására. Az önkormányzat a falu határában lévő régi dögtemetőt felszámolta, és helyére szintén szakhatósági engedéllyel egy újat épített. A temető és környéke is felújításra került. A temetőben 300 méter hosszan helyi vállalkozók segítségével, vörös kavccsal borított utat hoztak létre, halothűtőt vásároltak, rendbetették a ravatalozó épületét kívül és belül, valamint WC-t építettek. Sor került még a temetőben egy 22 állásos parkoló létrehozására, valamint egy urnafalat, és egy urnaoszlopot is készítettek. Az ÁMK konyháinak összevonása, és az olajtüzelésről való átállás gáztüzelésre is nagy volumenű beruházásnak minősült.

Millenniumi díszkút

Ugyanebben az évben az iskola tetőfelújítása is megvalósult. Az orvosi rendelőben korszerűsítésre került a fűtés, ezen kívül kislabort, Holter-készüléket, számítógépet, nyomtatót, folyamatos áramforrást, és új EKG készüléket vásároltak. A fogorvosi rendelőbe egy fogászati lézer, és egy ultrahangos fogkö eltávolító készüléket vettek. A kommunális munkák ellátásához egy több funkciós kistraktort, és egy bozótvágo gépet vettek. Időközben a falu összevont rendezési terve is elkészült. A költségvetésben a legtöbb gondot az iskola költségeinek a fedezése jelentette, és jelenti mind a mai napig. Az önkormányzatiság első éveiben az iskola fenntartását szinte önerő nélkül, állami normatívából sikerült megoldani. Ez a helyzet a kilencvenes évek közepére változott meg. 1997-ben az önkormányzatnak 7902000 forinttal, 98-ban pedig 14775000 forinttal kellett megtoldania az állami normatívát. Azon társközségek, melyek gyerekei a csákányi iskolába járnak tanulni, évente 2000000 (a kilencvenes évek végén) forinttal járultak hozzá a költségekhez. Nagy, és a falu számára jövedelmező beruházásnak számított, amikor 1993-ban a MOL Rt egy töltőállomást nyitott a faluban, a nyolcas számú főút mellett. A falu is megünnepelte a Millenniumot.

Az ünnepségre 2000. augusztus 26-án került sor. A millenniumi zászlót Dr. Hende Csaba adta át az akkori és jelenlegi polgármesternek Horváth Istvánnak. Az ünnepségre a templomban egy Batthyány emlékszoba lett kialakítva, valamint a millenniumi parkban egy Batthyány emlékpark került kialakításra. A parkban egy díszkút is található. Az emlékpark szépségét növeli a honfoglalási, és az 1848-49-es szabadságharc áldozatainak emléket állító emlékmű.(250)

Honfoglalási emlékoszlop

Az 1848-49-es emlékoszlop

Kultúra

Közsoktatás

A csákányi oktatásról az első feljegyzést Kazó esperes tette 1697. december 4-én a faluban történt vizitációja után. A feljegyzésből kiderült, hogy akkor a faluban iskola nem volt, sőt előtte sem létezett. Oktatás azonban igen, már aki meg tudta fizetni. Egy iskolamestert fogadtak, aki általában a plébániahivatalban tanított, de előfordult, hogy máshova kellett mennie. A feljegyzésből az is kiderült, hogy a tanítót önkényesen fizették, tehát az a szülő, akinek a gyereke tanult, az fizette a tanítót.(251)

Az oktatás helyzetét Magyarországon az 1868. december 15-én elfogadott népoktatási törvény változtatta meg gyökeresen. A törvényt Eötvös József Vallás- és Közsoktatásügyi miniszter dolgozta ki. Ettől az időponttól lépett életbe a tankötelezettség Magyarországon.

Az oktatási rendszer teljesen más volt akkor, mint napjainkban. Az oktatás a hat osztályos elemi iskolára épült. Utána a gyerekek négy évig eljárhattak ismétlőiskolába. A továbbtanulás lehetőségét a polgári iskola jelentette. A polgáriiban a gyerekek az elemi iskola negyedik osztályának sikeres elvégzése után mehettek. A polgári iskola négy szemeszteren át tartott. Elvégzése után gimnáziumba mehettek a gyerekek, ami szintén négy évig tartott. Majd a gimnázium sikeres elvégzése után beíratkozhattak felsőoktatási intézménybe.

Ha egy fiatal abban az időben főiskolát akart elvégezni, akkor a következő iskolarendszer szerint kellett tanulnia: 4+4+4+3 vagy 4, vagy 5 év. Napjainkban ez úgy néz ki, hogy 8 év az általános iskola, 4 év a középiskola, és 3 vagy 4, vagy 5 év a főiskola illetve az egyetem. Tehát: 8+4+3 vagy, 4 vagy 5. Előfordulnak most 6 vagy akár 8 osztályos gimnáziumok is. A törvény előírta, hogy falusi iskolában elég egy tanító az összes gyerekre. A tantermek, és a tanórák így nagyon zsúfoltak voltak, nehezen lehetett érdemi munkát folytatni. A törvény elősegítette a tanárképzést is.

Az iskola, vagy ahogy akkoriban hívták tanoda, 1887 előtt a Vasút utca 5. szám alatti házban működött egy teremben, egy tanítómesterrel, aki a kántori feladatokat is ellátta. Az akkori tanítás még az egyház keretein belül folyt. 1885-ben a tanulók létszáma annyira megnövekedett, hogy szükséges volt egy korszerű, és nagyobb iskolaépületet építeni. Gr. Batthyány kegyúr a plébános segítségével fel is építtette, a régi iskola két földszinti tantermét. 1887-ben indult itt meg a tanítás, most már két osztállyal.(252) Az 1868. évi közsoktatási törvény serkentő hatása eredményezte, hogy már ezek a termek sem bizonyultak elegendőnek a korszerű tanításhoz. Ennek következtében 1905-ben a már

meglévő földszinti épületre építettek egy emeletet. Majd 1938-ban egy ötödik tantermet is építettek, ezt nevezték kisiskolának.

A régi iskola felszereltsége a mai iskolákhoz képest igencsak szűkösen mondható. Egy kályha, egy szekrény, egy tanítói asztal, székek, négyüléses tanulópadok, néhány könyv, és szemléltetőeszközök tartoztak a felszerelés közé. Egy 1871-es adat szerint az iskolában tanuló gyerekek télen kötelesek voltak fát vinni az iskolába, a tanoda fűtésének céljából. 1872-ben változott meg a helyzet, innentől kezdve a gyerekek szüleinek fapénzt kellett fizetniük, amiből a tanárok tüzelőt vásároltak. Ugyancsak 1872-ben hozták létre az ismétlőiskolát, ahova a gyerekek minden szerdán délután mentek tanulni. A 12-14 éves korú gyerekeknek kötelező volt ezen iskolafajta látogatása. Ez a forma 1945-ig maradt fenn.

Ebben az időszakban sok volt a mulasztás az iskolában, egy 1884-es adat ennek az okát is megjelöli, ami igencsak érdekesnek mondható. Ugyanis a hiányzás elsődleges oka a ruhátlanság volt. A mulasztások másik oka pedig az, hogy sok szegényebb család bizony már a 9-10 éves gyerek munkájára is rá volt szorulva. Ezekért a mulasztásokért a gyerekeknek büntetést kellett fizetniük, ez 1884-ben 20 forint 50 koronát tett ki.(253) 1887-ben már két tanító dolgozott a csákányi iskolában, majd 1906-ban kezdett tanítani a harmadik, 1909-ben pedig a negyedik.

Nagyon fontos volt akkoriban a gyakorlati oktatás, hogy a gyerekek gyakorlatban is elsajátítsák azt, amit az órán tanultak. Ezt bizonyítja az az irat, melyet 1903. február 2-án állítottak ki Nagycsákányban, és amelyet az akkori Vallás és Közoktatási miniszternek írtak. A levélben biztosították a minisztert, hogy továbbra is biztosítják a faluban a gyümölcsészeti oktatást. Döntés született az önkormányzatban, hogy egy 600 négyszögöles telket ad az önkormányzat a falu közepén az iskolának, hogy ott faiskolát tudjanak kialakítani. Döntött a testület arról is, hogy Nagy Károly tanítson a majdani faiskolában, mert a gyerekek nagyon szerették. Továbbá elutasították egy gazdasági iskola építésének lehetőségét, pénzhiányra hivatkozva. A jelentés utolsó pontja azt is tartalmazta, hogy 1901 év végén 50 fiú, és 55 lány bukott meg.

Az 1919-es Tanácsköztársaság idején két tanár is támogatta a vörösök hatalomátvételét. A bukás után a fehérterror idején, Vechselbaum Frigyesnek el kellett menekülnie a faluból, míg Dombi József kántortanítót 8 napi fogházra ítélték, és elvesztette állását is.

A Vas Vármegye Tanfelügyelőség iratai, című levéltári tájékoztatóban ez olvasható a csákányi iskoláról 1942-ben:

Római katolikus elemi iskola: fenntartója az egyházközség, és a szombathelyi püspökség. Az iskola helye a Fő utca 230 házszám alatt található.

A tanulók száma, és eloszlása osztályok, és felekezetek szerint:

I. osztály: 39 gyerek, melyek közül 38 római katolikus egy pedig református vallású. II. osztály: 44 gyerek, mely közül mind római katolikus. III. osztály: 49 gyerek, melyből 47 katolikus 1 izraelita, 1 pedig evangélikus vallású. IV. osztály: 48 gyerek, melyből 47 katolikus, 1 pedig izraelita. V. osztályban a 37 gyerek közül mind katolikus volt. VI. osztály: 32 gyerek, mely közül 31 katolikus 1 pedig izraelita vallású. 1942-ben összesen 249 gyerek járt iskolába Nagycsákányba, ebből 244 volt katolikus, 1 református, 1 evangélikus, és 3 izraelita. 42-ben 5 tanító tanított az iskolában, akik mind római katolikus vallásúak voltak.

A táblázatból megfigyelhető, hogy az évek folyamán hogyan változott a tanulói létszám az iskolában:

Év	beírt tanulók száma
1934	288 fő
1935	302 fő
1936	325 fő
1937	337 fő
1938	338 fő
1939	312 fő
1940	310 fő
1941	290 fő
1942	249 fő

Észrevehető, hogy 4 év alatt (1938-1942) a gyereklétszám majdnem 100 fővel csökkent.

Az iskolában 5 tanterem volt, az iskola területe pedig 357 m². Az iskolához két tanítói lakás is tartozott, melyek közül az egyik 3 szobás volt, a másik pedig két szobás. A tanítói lakást 1912-ben építették, és 1936-ban tatarozták. Az épület téglából épült, fedelét pedig zsindely borította. A padlózata deszkából készült, belmagassága 3 méter 30 centiméter volt. Az irat a következő jelentést tartalmazta a tanítói lakás állapotáról: A falak nagyon nedvesek, a második számú tanítói lakás szobái kicsinyek, és nincs kamra sem. Valamint hiányzik a pince és a padlás is.

Év	Anyaisk. létsz.	Ivánó F. Margó t. a. g. i. s. K. o. l. m. a. n.	Király t. a. g. i. s. K. o. l. m. a. n.	Napk. csop.	Napk. tan. s.
1971	298			2	53
1972	278			2	44
1973	275	48	23	15	62
1974	271	59	20	27	65
1975	253	34	26	16	76
1976	258	27	29	15	61
1977	260	25	26	14	62
1978	264	29	20	-	124
1979	266	33	17	-	134
1980	260	30	17	-	138
1981	290	28	-	-	155
1982	284	26	-	-	149
1983	288	22	-	-	159
1984	284	22	-	-	155
1985	276	21	-	-	165

Az írás, hibául róttá fel azt is, teljes joggal, hogy a nevelői WC egy helyiségben van a gyerekek WC-jével. A jelentés megoldásul az átalakítást javasolta, mégpedig olyan tervvel, hogy a meglévő tanítói lakásra egy emeletet lehetne építeni, így a helyszűke kiküszöbölhető lenne, és nőülés esetén sem kell a tanárnak más községbe elmennie a kicsi lakás miatt.

A beszámoló az iskoláról is tesz említést. Az iskola akkori épülete 1887-ben épült, amelyre 1905-ben egy emeletet húztak. 1937-ben egy ötödik tanteremmel bővült, valamint feljegyezték azt is, hogy 1930-ban az épületet ki is meszelték. Az épület téglából készült, a tetejét zsindely borította. Az iskola jellemzése: Az épület, tanításra megfelelő, de hiányzik egy tanterem, ahova a VII. és a VIII. osztályosokat lehetne elhelyezni. Az iskolának a költségvetése 1942-ben: bevétel: 5796.28 pengő, kiadás: 5746.28 pengő. Az iskola 1938-ban 4000 pengő segélyt kapott teremépítés céljára.(254)

1945-ben már hét tanítót foglalkoztatott az iskola. Közvetlenül a falu felszabadulását követően az iskolaépületet hadikórháznak használták a szovjet csapatok. A tanítás május elején így is beindult, igaz egy másik helyen, egy magánépület szobájában, ahol váltakozva folyt a tanítás. A ház Fránci Margit tulajdonában volt. A háború utáni első tanítást a következő tanérok kezdték meg. Gyarmati Rezső igazgató-tanító, Gyarmati Rezsőné tanító, Kolman László és Bulin Piroska tanítók. A volt testületből hiányzott Kocsis Sándor, akit 1944. január 9-én katonai szolgálatra vittek, és közben hadifogságba esett. Hiányzott Kávy Istvánné, aki Mezőkovácsházára költözött, és Zsolt Józsefné, aki

Németországba távozott. Helyükre érkezett állami tanítóként, Bencze Ilona és Szilágyi Sándor, valamint az erdélyi menekült Barra Ágnes.(255) Az 1945-46-os tanévben, mint felekezeti iskola kezdődött meg a tanítás Csákányban, és ekkor beindult a hetedik osztályban is a tanítás, egy évre rá pedig már a nyolcadik osztályba is jártak a gyerekek. Felekezeti iskolaként 1949. december 22-éig működött az intézmény, amikor ez is, csakúgy, mint sok más iskola, az 1949. évi III. rendeletre hivatkozva államosításra került. 1950-ben bevezetik az új tantervet, ami aztán többször korrekcióra szorul.

Ezekben az években többször váltogatják egymást a tankönyvek is. Az igazi áttörést az 1961.-évi III. törvény hozza meg, ami az új tantervet tartalmazta. Ezt az 1964-65-ös tanévtől kezdve vezették be. Az iskolában 1950-től orosz nyelvoktatás folyt, ami többször megszakadt szakos nevelő hiányában, és csak 1961-től lett folyamatos. Az 1960-61-es tanévben bevezették a gyakorlati oktatást, mégpedig a mezőgazdaság terén. Ez az oktatási fajta a felsősöknel folyt, 5-8.-ik osztályban. 1955-ben önszorgalomból az iskola tanárai kialakítottak egy iskolakertet. Ez a terület a Tsz tulajdonában volt, de az lemondott a további hasznosításáról és az iskola megkapta azt (1959-ben itt épült fel az új iskola). Gyakorlókertnek az iskola a temető mellett kapott egy 800 négyszögöles telket.

1967-ben megépült a politechnikai műhely, ezzel a gyakorlati oktatás minősége is ugrásszerűen megnőtt. A gyakorlati oktatást a következő tanítók végezték: Szanyi József, Lakossy Margit, Balázs Imre, Kolman Lászlóné, Szalai János, Simon Mária, és Horváth Miklós.(256)

1966 szeptemberében indult be az iskolában a napközis nevelés, egy csoporttal, aminek a létszáma maximum 40 fő lehetett. Ennél több volt a jelentkezés, aminek következtében rászorultsági alapon döntöttek a felvételtől. 1967-től a túljelentkezés miatt már két csoport működött. A volt műhelyt alakították át konyhává 35000 forint költségből. Délelőtt tanteremként, délben pedig ebédlőként működött. A napközis csoportvezető, és egyben az ételmezésvezető Kolman Lászlóné lett. A második évben Erdélyi Antalné segítette a munkáját, később őt áthelyezték. 1968-tól Bokor Rudolfné látta el a feladatot. A szakácsnő a kezdetektől Németh Istvánné volt.

A járási tanács 1968. szeptember 1-vel elrendelte Ivánc, Felsőmarác, Hegyhátszentmárton és Kemestaródfa iskoláinak (felsős osztályainak) a bekörzetiesítését.

1959-ben a nyolcadik osztály bevezetésével szűkösnek bizonyult a régi iskolaépület, ezért felmerült egy új épület építése. Ehhez az anyagi feltételek akkor még nem voltak meg. A lakosság azonban nagyon az ügy mellé állt, nagyon sokan adtak adományokat, hogy megvalósulhasson az építkezés.

Politechnika műhely

Ballagás 1969-ben

Az új iskola építését 1959-ben kezdték el, és még abban az évben sok társadalmi munka segítségével be is fejezték. Az építkezés költsége 1086301 forint volt, amiből a község 315000 forintot állt, a többi állami pénz volt. Az iskola ünnepélyes átadására 1959. november 8-án vasárnap, délután két órakor került sor. November 9-én 10 órakor kezdődött meg a tanítás az új épületben.

A körzetesítés miatt 144 fővel növekedett az iskola tanulójának a létszáma. A tanulókat a falvakból iskolabuszok szállították oda és vissza. A létszámnövekedés azt eredményezte, hogy az osztályokat a felső tagozatoknál párhuzamosítani kellett. Mivel nem volt megfelelő számú tanterem, ezért a Vasút út 6. sz. alatti szolgálati lakást is tanteremmé alakították át. A körzetesítésből adódó nevelőhiány megoldódott, mert ekkor lépett be a testületbe, Gergye Imréné, Bokor Rudolfné, Bokor Rudolf, Pajor Péterné, Vörös Ottóné, Hajnal László és Hajnal Lászlóné.(257)

A fejlesztések közé lehet sorolni azt is, hogy 1953-ban iskolarádiót, 63-ban hangos mozgóvetítőt, és televíziót kapott az iskola.

Az iskola vagyona 1970-ben az ingóval, és az ingatlannal együtt 5400268 forint.

1977. szeptemberében, újabb körzetesítés történt, ekkor kezdtek a kemestaródfai alsós tanulók a csákányi iskolába járni. A taródfai iskola tanítóját, Laskovits Kálmánt napközis nevelőként foglalkoztatták tovább Csákányban. 1981 szeptemberétől megszűnt a felsőmaráci tagiskola is, és ezeket a gyerekeket is körzetesítették. Ok az alacsony gyermeklétszám, és Balogh József addigi oktató nyugdíjba vonulása volt.

Épül a régi iskola

A régi iskola napjainkban

Nézzük kik voltak az iskola vezetői ezekben az években:

Igazgatók:

1. Gyarmati Rezső 1945-1948 VII.1.
2. Kocsis Sándor 1948 VII.1.-1949 I.1.
3. Kolman László 1949 I.1.-1953 III.1.
4. Szanyi József 1953 III.1.-1986 X.31.
5. Kozó József 1986- napjainkig.

Igazgató helyettesek:

1. Berki Elemér 1953 III.1.-1968 VIII.15.
2. Hajnal László 1968 VIII. 15.-1978 XII. 1
3. Kolman Lászlóné 1978 XII. 1-1981 XIX. 10

1981 októberétől Németh Lászlóné látta el ezt a feladatot, aki 1982-ben szülési szabadságra illetve gyesre ment, helyettesítésével Kozó Józsefet bízták meg, aki ebben az időben a Művelődési Háznak az igazgatói feladatát is betöltötte. Az addigi igazgató Horváth László 1984 augusztusától, 1985 augusztusáig katonai szolgálatát töltötte.(258)

1985-ben csak Iváncon működött tagiskola 1-3 és 2-4 összevonású két tanulócsoporttal.(259) 1977-től az addigi két napközis csoport mellé belépett a harmadik csoport is Laskovits Kálmán vezetésével. A 81-82-es tanévben a csoportok száma már ötre emelkedett a nagy igény miatt. A hatodik csoport szervezésére 1984-ben került sor. Ebben az időszakban napközis nevelők voltak: Szakasits Zita, Szájer Istvánné, Szederné Schindler Mária, Laskovits Kálmán, Csizmazia Nándorné, Balogh József. (Kardos Gábor is dolgozott a napköziben.) 1984. május 24-én a csákánydoroszlói Községi Közös Tanács elrendelte az általános iskolára épülő szervezeti összevonást (integrációt) 1984. augusztus 16-i hatállyal. Az alapintézmény, a Körzeti Általános Iskola lett, intézményegységek pedig:

- Tagiskola Ivánc
- Általános Iskolai Napköziotthon
- Napköziotthonos Óvoda Csákánydoroszló
- Művelődési Ház Csákánydoroszló
- Telephely: Hegyhátszentmárton
- Klubkönyvtár: Ivánc, Felsőmarác
- Közművelődési könyvtár: Csákánydoroszló, Ivánc, Felsőmarác, Hegyhátszentmárton.(260)

Ezek az integrációk országos szinten bekövetkeztek, oka pedig a közművelődés rossz állapota volt, és az, hogy a pedagógusokat az idők során kivonták a közművelődésből.

Különböző szakkörök is működtek az iskolában, ilyen volt a báb-szakkör, a díszítő-szakkör, néptánc-szakkör, mesejáték-szakkör, barkács-szakkör, perzsaszőnyegszövő-szakkör.

A hetvenes-nyolcvanas években tovább fejlődött az iskola. 1978 májusában felavatásra került az új 75 férőhelyes óvoda. Még ebben az évben elkészült a legújabb iskolaépületből 4 tanterem, a nevelőtestületi szoba és iroda, két szertár, WC-k, mosdók, és a lépcsőház 4500000 Ft-ból. Így felszabadulhatott a szükségiskola, ahonnan a gyerekek a legújabb iskolába mentek át tanulni, a szükségiskola épületét pedig TSZ irodává alakították át. Ezzel a beruházások még nem zárultak le, mert elkezdődött ennek a legújabb épületnek a bővítési tervei, sőt annak már a megvalósítása is. Ennek következtében 1981 szeptemberében már tanulhattak a gyerekek az újabb négy tanteremben, a természettudományi előadóban, amihez két szertár is tartozott. A bővítés során megépült a könyvtár, és egy úttörőszoba. A beruházás költsége 3207000 forint volt.

A felsős iskola

A tornaterem építését azonban elnapolták, sőt még terv szinten sem létezett. Ez a csákányi iskolának, azóta is a legnagyobb hiánya. A legújabb iskolával egyidejűleg elkészült a politechnika épület központi fűtése, és az óvoda fűtésrendszerébe való bekapcsolása. Ennek a beruházási költsége 100000 forint volt. 1980 őszén elkezdődött a régi iskola átalakítása étkezővé. A munkálatok 1982 februárjában fejeződtek be, ekkor készült el a 400 adagos konyha, és ebédlő, ahol a gyerekek étkeztetése mellett a TSZ dolgozók étkeztetését is megoldották. Az átalakítás költsége a szennyvízelvezetéssel együtt 4500000 forintba került. Az 1980 őszén kiürített régi iskolából a tanulók az új iskolába költöztek át, és itt lett a végleges otthonuk mind a mai napig. Ennek az új épületnek a korszerűsítése 1983-ban kezdődött el, melynek során a szertárakat WC-ké alakították át, az olajos padlókat műanyag padlókkal cserélték ki, korszerűsítették a világítást, és 1984 őszére elkészült a villamos fűtés is. Ez a fűtési rekonstrukció közel 1000000 forintba került, és rengeteg társadalmi munkába, hisz majdnem 1 km hosszú kábelárkot kellett ásni.

További fontosabb munkák ebben az időszakban:

1975: régi iskolában új WC-sor létrehozása, és az ivánci iskola vizesítése, és a belső WC-k kialakítása.

1976: a leendő óvodához a víz elvezetése 3 aknával, és a bölcsődéből az óvoda létrehozása.

1978: betonjárda építés 190 m².

1978: szeptember elsején vette kezdetét a 11 napos munkaciklus. Ezt követte 1982-ben a 10 napos munkaciklus.

1980: Sportpálya és futópálya kialakítása folyamatosan.

1987: a könyvtárak összevonása történt meg ekkor, létrejött az ÁMK Könyvtár, melyben körülbelül 13-14 ezer könyv található. Ugyanebben az évben a kézilabdapálya lett leaszfaltozva durva aszfalttal.

1989: Ebben az évben lett kialakítva egy tanteremből a számítástechnika terem, Bokor Rudolf kezdeményezésére, amely terem később az emeletre költözött.

1990: Ekkor történt meg a régi iskolaépület tetejének, északi oldalának a palával való lefedése.

1991: Sok társadalmi munkával betonozták le az alsós iskola udvarát, valamint megtörtént az új iskola kézilabdapályájának a finom aszfalttal való leborítása. Tornaszerek vásárlására is sor került.

1996: Megszűnt az önálló napközi konyha. Összevonták az iskolai, és az óvodai konyhát, mely melegítőkonyhával is kiegészülve az új iskola udvarán található politechnika épületébe került elhelyezésre.(261)

2003. június 7-én szombaton a csákánydoroszlói iskola felvette a falu híres szülöttének Csaba Józsefnek a nevét. Ettől a naptól kezdve az iskola neve Csaba József Művelődési Központ. Ezen a napon az iskolai névadó mellett, nagyszabású ünnepség is zajlott Csaba József születésének 100. évfordulója alkalmából. A megemlékezés Csaba József házában kezdődött, ahol Bokor Rudolf mondott beszédet, majd az érintettek elhelyezték a megemlékezés koszorúit. A koszorúzás után az egybegyűltek az óvoda udvarára mentek, ahol Csaba József mellszobrának a leleplezésére került sor. A bronzszobrot Kis-Kovácsné Tóth Emőke készítette, és Barbalics Imre János leplezte le. Az ünnepség az iskola udvarán folytatódott, ahol Kozó József az iskola igazgatója mondott köszöntőt, majd Spaitsné Sipos Éva a Csaba József Kör alelnöke ismertette az ornitológus életútját.

Horváth István polgármester elmondott beszéde után leleplezte a Magyarits József által fából faragott portrét. Az iskolát fenntartó önkormányzatok két zászlót adtak át az iskolának, egy nemzeti színtűt, és egy különlegeset, mely erre az alkalomra készült, és ez lett az iskola hivatalos zászlaja. A zászlót Dóka Ferenc plébános szentelte fel. Az ünnepség fogadással zárult.(262)

A régi ebédlő

A következőben szeretném ismertetni az iskola dolgozóit, akik a csákányi iskolában dolgoztak a felszabadulás után: Balázs Imre, Barra Ágnes, Berki Elemér, Berki Elemérné, Bencze Ilona, Bokor Rudolf, Bokor Rudolfné, Botka Márta, Csándli Jánosné, Erdélyi Antalné, Gergye Imréné, Gyarmati Rezső, Gyarmati Rezsőné, Hajnal László, Hajnal Lászlóné, Horváth Miklós, Kardos Gábor, Kocsis Sándor, Kolman László, Kolman Lászlóné, László Gézané, Maincz Tamás, Nagy Ferenc, Nagy Zoltánné, Németh Lajosné, Pajor Péterné, Simon Mária, Szanyi József, Szanyi Józsefné, Szalai János, Szalai Jánosné, Szilágyi Sándor, Vörös Ottóné, Naszádosné Laskovits Elvira, Laskovits Kálmán, Homolka Ottóné, Paál Ágnes, Breitenbach Józsefné, Fálman Istvánné, Horváth Erika, Németh Lászlóné, Balogh József, Szederné Schindler Mária, Törő Lászlóné, Szakasits Zita, Bulyáki Ágnes, Dr. Németh Sándorné, Szabó Lajosné, Henrik Istvánné, Márton Józsefné, Csóbor Zoltánné, Szájer Istvánné, Kozó József, Kozó Józsefné, Horváth László, Pfneiszli József, Csizmazia Nándorné, Kardos Gábor, Kovácsné László Katalin, Tornynos Jenőné, Farkas Béla, Gaál Kálmánné, Kovács Imréné, Horváthné Tánczos Szilvia, Bohusné Szívós Zsuzsa, Babos András, Dr. Jójátrné Molnár Szilvia, Spaitsné Sipos Éva,

Szabó Mihályné, Tajler Erika, Varga Gáborné, Horváth Erika, Sütő Zsuzsanna, Bindics Hajnalka, Szepessy Doloresz. (263)

Technikai dolgozók: Andrássy István, Kondor Gyuláné, Németh Istvánné, Guttman Sándorné, Bucsi Istvánné, Bálint Jánosné, Szabó Ferencné, Borbély Károlyné, Topor Istvánné, Császár József, Gorza Kálmánné, Winkelbauer Anna, Baár Anna Mária, Horváth Árpádné, Topor Lajosné, Bohus Istvánné, Szabó Jánosné.

Most pedig nézzük, hogy milyen eredmények születtek különböző tanévekben az iskolában.

1946-47-es tanév:

Tanévvégi létszám: 274 fő

Osztályozott: 221 fő

Osztályozatlan: 53 fő

Ismétlésre utasítva: 24 fő

Tanulmányi átlag: 2.8

1949-50-es tanév:

Tanévvégi létszám: 244 fő

Osztályozott: 244 fő

Osztályozatlan: -

Ismétlésre utasítva: 8 fő

Tanulmányi átlag: 3.5

1956-57-es tanév:

Tanévvégi létszám: 270 fő

Osztályozott: 265 fő

Osztályozatlan: 5 fő

Ismétlésre utasítva: 18 fő

Tanulmányi átlag: 3.0

Még egy érdekes adat addig, amíg az 1948-49-es tanévben a tanulók számának csak 36.3 %-a tanult tovább, addig ez a szám az 1970-71-es tanévre 96.5 %-ra változott. A 70-71-es tanévben a 86 tanulóból szakközépiskolába 36-an jelentkeztek, szakmunkásképzőbe pedig 47-en. A továbbtanuló diákok közül mindössze 10 fő jelentkezett mezőgazdasági iskolába továbbtanulás céljából. Az oktatás című fejezethez kapcsolom az úttörőcsapat létrejöttét, és munkáját, mivel az az iskola keretein belül működött.

Úttörőmozgalom

1945-ben kezdődött el az országban a gyermekmozgalmak szervezése. Az első országos konferencián, amire 1945. május 26-án került sor, kimondták, hogy minden általános iskolában meg kell szervezni az úttörőcsapatot. E felhívás után alakult meg Csákánydoroszlóban is az úttörőmozgalom, az 1948-49-es tanévben.(264) A leányok Bencze Ilona, a fiúk pedig Kocsis Sándor vezetésével kezdték meg működésüket. A megalakulás évében a mozgalom 78 tagot számlált. Megemlítek egy pár nevet a teljesség igénye nélkül: Bauer Ida, Kovács Klára, Péter Anna, Ingici Piroska, László Margit, Legáth Margit.

1948-ban nyitotta meg kapuit a csillebérci nagytábor, ahova több csákánydoroszlói gyerek is elmehetett táborozni. Az 1949-50-es tanévben az iskola összes tanulója (244 fő) úttörő lett. 1955. április 2-5 között volt az országos úttörő találkozó, ahova az 5000 gyerek közé meghívtak egyet a csákányi iskolából is. 1957. február 18-19-én megalakult a Magyar Úttörők Szövetsége, ezáltal megkezdődhetett az úttörőcsapatok újraszervezése. 1958-ban az akkor 30 főt kitevő csapat a Maláka alatt táborozott 10 napig.(265) Miközben a csapat egyre gyarapodott (1960-ban már 102-en voltak), kibővült a tevékenysége is. Különböző találkozók, gyűlések zenekarral, kórossal és versmondással színesítették a programot a csákányi úttörők. Ebben az időben kezdtek elterjedni avatószerű részvételével, az ünnepélyes úttörő és kisdobos avatások. A „pajtások” részt vettek különböző sport és tanulmányi versenyeken is, és ott szép eredményeket értek el.

A sport terén az asztalitenisz, a sakk, a torna, a kézilabda, és a négytusa vitte a prímet. A tanulmányi versenyeken matematikából, földrajzból, és oroszból értek el sikereket a csákányiak. Külön is ki lehet emelni Ferka Juditot, aki az országos orosz versenyen a hatodik helyen végzett.(266) Szalai Jánosné vezetésével működött egy bábcsoport, akik az 1968-as országos fesztiválon elnyerték az „Aranyparaván” díjat.

Az 1980-as években az úttörőmozgalom aktivitása visszaesett. Akkoriban inkább a tanulást tartották előtérben a mozgalmi munkán belül, ezen kívül pedig aktívan bekapcsolódtak az iskolai rendezvényekbe. Évente megismétlődő programokat szerveztek, és vettek rajtuk részt. Ilyen volt szeptember 29-e a Fegyveres Erők Napja, amikor elmentek az úttörők, és köszöntötték a magyarbüksi, és a kemestaródfai határőrség katonáit.(267) A csapatnévadó (Petőfi Sándor), és csapatzászló ünnepén megemlékezést, akadályversenyt, és számháborút tartottak. Minden évben többször hulladékot is gyűjtöttek. Téli műsort adtak a kisebb gyerekeknek.

Asztalitenisz, és sakk házbajnokságot szerveztek, valamint tanulmányi tárgyakból vetélkedőket rendeztek. Farsangkor zenés, táncos jelmezes karnevált tartottak. Részt vettek a minden évben legalább egyszer megszervezésre kerülő író-olvasó találkozókra, sőt segítették annak létrejöttét is. Minden évben gyermeknapon kerítették sort a kisdobos, és az úttörőavatásra. Évente többször vettek részt kirándulásokon, táborozásokon. 1973. június 27-étől július 5-éig Balatonberényben táboroztak a csákánydoroszlói úttörők.(268)

A legnagyobb táborozásra a csapat életében 1976. június 27 és július 11 között került sor. Ekkor a csákányi pájtások a következő útvonalat járták be gyalogosan: Rárópuszta, Ipolytarnóc, Zsadánypuszta, Karancs, Karancslapujtó, Salgótarján, Somoskö, Eresztvég, Domaháza, Ózd, Palinapuszta, Arló-tó, Borsodnádásd, Balaton, Szilvásvár, Szalajka völgy, Nagyvisnyó, Dédes vár. A nagy próbatételben 24 úttörő vett részt, őket három felnőtt kísérte el, Laskovits Elvira, Simon Mária és Takó Jenőné szakácsnő.(269)

Nézzük, kik vezették az úttörőcsapatot az idők során: Kolman Lászlóné, Szanyi József, Egervári Sarolta, Németh János, Lakossy Margit, Balázs Imre, Laskovits Elvira 1978.-ig, Danyi Mária 1979.-ig, Szederné Schindler Mária, Dr. Németh Sándorné, Csóbor Zoltánné 1981.-ig, Naszádosné Laskovits Elvira 1986.-ig és Spaitsné Sipos Éva 1989.-ig.(270)

Úttörőavatás 1978-ban

Úttörőavatás az iskola udvarán az 1980-as években

Óvoda

A községben 1945-től 1951-ig nyaranta három hónapon át idényjellegű óvoda működött. 1951-től 1958-ig még mindig idényjellegű, de már hat hónapon keresztül üzemelt. Többek között ez azért is volt fontos, mert ebben az időben a lakosság nagy része a mezőgazdaságban dolgozott, és a nyári időszakban az aratás, betakarítás idején biztonságban tudták a gyerekeiket. Szinte minden évben más épületben alakították ki az idényóvodákat, voltak a magtárépületben, a várban, az iskolában és a kultúrotthonban. A konyha akkori felszereléséhez mindössze egy polc, egy tűzhely, és néhány főzőedény tartozott. Az étkeztetéshez szükséges anyagokat a helyi, illetve a körmendi boltokban, valamint házaknál vásárolták. Így is napi háromszori étkeztetést biztosítottak (tízórai, ebéd, uzsonna). Ekkor még a szülők hozták a szalmazsákokat, az evőeszközöket, a bádogtányérokat, és a székeket. A gyermeklétszám ekkor 45-50 főt tett ki.

Az akkori óvodai teendőket kétfős személyzet látta el, óvónő László Ferencné (Berbás Györgyné) volt, a szakácsnő pedig előbb Pégán Ferencné, utóbb pedig Ciffer Józsefné.(271) 1959 és 1967 között nem működött óvoda a faluban, 67-ben viszont a Községi Tanács a pedagóguslakásból újra óvodát létesített. A gyereklétszám ekkor 25 fő volt, és a tárgyi feltételek is jobbak voltak. Az intézményben ekkor hárman dolgoztak, Balla Árpádné vezető, Berbás Györgyné dajka, és Bucsai Istvánné szakácsnő. 1967. október 31-én azonban anyagi feltételek hiányában mégis bezárt az óvoda, igaz csak két hónapra, mert 1968 januárjában ismét kinyitotta kapuit. 1970-ben, a Gyümölcsös utcában, egy családi házban 25 férőhelyes, a korhoz képest korszerű óvodát létesítettek. Az óvoda vezetője Spang Vilmosné lett, a dajka Berbás Györgyné, a kisegítő Barta Lászlóné, a szakácsnő előbb Guttman Sándorné, később pedig Lebics Károlyné.(272) Az új épületben már központi fűtést, és vízvezetékét is vezettek. Az óvoda udvarán a szülők társadalmi munkával járdát építettek, homokozót, fürdőmedencét létesítettek, és hintákat szereltek fel.

1976. április 7-én hosszú betegség után elhunyt Spang Vilmosné, helyettesítését előbb Soós Antalné, később Balla Árpádné látta el. A 75-76-os tanévben az óvoda befogadó képessége kicsinek bizonyult, több gyerek jelentkezését el kellett utasítani, ezért szükségmegoldásként 76-ban a bölcsőde épületében alakították ki, az óvoda második csoportját. Ez azonban csak ideiglenes megoldás lehetett. A tanács 1976-ban elkészítette az új óvoda építésének terveit. Végül 1977 januárjában kezdték el az új 75 férőhelyes óvoda építését. Az építéshez nemcsak sok pénz, hanem rengeteg társadalmi munka kellett, amit a falu lakói, a szomszéd községek lakói, és a KISZ-esek végeztek.

Az új óvodát 1978. május elsején adták át, és már május másodikán a gyerekeket itt fogadták a nevelők.

1985-ben a vezető óvónő Balla Árpádné. Óvónők: Andrásy Istvánné, Bedőcs Sándorné, Kómár Józsefné, Németh Ferencné, Vass Gyuláné, Szakasits Zita. A három konyhai dolgozó: Barta Lászlóné, Bohus Sándorné, Császár Józsefné. Három dajka: Tuliné Baranyai Éva, Bodó Istvánné, Miháci Józsefné. A fűtő Mozsolits Ferenc volt.(273)

Építik az új óvodát

Időközben az óvoda udvara is egyre szebb lett. Parkosítottak, új homokozók épültek, füvesítettek, pancsolók, babakházak létesültek. Az 1984-85-ös tanévben megtörtént a községben is az integráció, aminek következtében az óvoda is az Általános Művelődési Központ része lett. 2003-ban megünnepelték az óvoda fennállásának 25 éves évfordulóját. 2003 nyarán az óvoda tetejének az újracserépezését is elvégezték.

Az új óvoda épülete

Közművelődés

A második világháború előtt is jelentős volt az iskolán kívüli népművelés. Általában a kántortanítók szervezték azokat a rendezvényeket, melyeken a falu szinte minden tagja részt vett. Ez Nagycsákányban az 1920-as évek végén, és a 30-as évek elején lendült fel igazán. Szinte minden hétfőgén egy-egy színdarabot adott elő a lakosokból verbuvált amatőr színjátszócsapat. Ezek az emberek nemcsak Csákánydoroszlóban, hanem a szomszédos falvakban is bemutatták tudásukat. A 20-as évek egyik szerveződése volt az úgynevezett Margit-kör, mely egy vallási közösség volt.

1928-ban egyedülálló bált tartottak a faluban, amit azóta sem rendeztek meg újra. Ez volt az úgynevezett Pettyes-bál, mely során az asszonyoknak pettyes ruhában kellett elmenniük a bálba.

Margit-kör

Pettyes bál

Ilyen rendezvény a környéken sem volt soha. Ezt a fajta bált nem szervezte senki, önszerveződő alapon jött létre. Minden év őszen nagy sikert aratott a szüreti mulatság, melyen a faluból minden korosztály képviseltette magát. A mulatságon általában színdarabot adtak elő, de tánc és ének is szerepelt a repertoárban. A 20-as évek végén tanfolyamokat is szerveztek, ilyen volt például a varrótanfolyam, melyen általában fiatalok, és középkorú asszonyok tanultak varrni.

Nagyon elterjedt volt a színjátszás a faluban. 1928-29-ben adták elő a csákányi lakosok Soós Jenő kántortanító rendezésében a Nagymama című darabot. Kétévenként léptek fel a Süt a nap című színdarabbal, nemcsak Nagycsákányban, hanem a szomszédos falvakban is. Előadták még a Postás Klári című színdarabot is.

Bizonyított tény, hogy a faluban dalárda is működött. A színjátszók egy ízben becsapták a közönségüket. A csákányi társulat Felsőmarácon lépett fel. Két ember megállt a fellépésül szolgáló terem ajtajában, és mindenkitől beszédtek a belépési díjat. Felkészülési időt kérve nem engedték be az embereket, hanem becsukták az ajtót. Majd a csoport tagjai az ablakon kimásztak és elszaladtak, így elmaradt a fellépés.

Varrótanfolyam

Részlet a Postás Klári című színdarabból

Az 1930-as évek elején a Népművelési Gyöngyfüzér nevezetű rendezvények terjedtek el. Ezeket általában Szombathelyen szokták megtartani, de a falusi művészek is kaptak meghívót ezekre a programokra, és soha nem okoztak csalódást. Az előadások vasárnap délután kerültek megrendezésre. Szombathelyen a Széll Kálmán és a Kálvária út mindkét oldalán emberek álltak sorfalat, és e sorfal között vonultak végig a szereplők, hatalmas taps közepette. Ezután a fellépők, és a közönség a szabadtéri színpadra siettek, ahol a Gyöngyösbokréta esteket tartották. A felvonulásokon közel háromezren jelentek meg általában. Nagycsákányból hárman vettek részt a rendezvényen.

Kovács Ferencné szólótáncot adott elő, mellyel fergeteges sikert aratott. Így jellemezték a produkcióját: „Táncra, magyar táncra termett szép menyecske, az már igaz.” „Elragadóan mozog ez az egyszerű falusi asszony.” „Kovácsnének magyar táncra termett minden porcikája, minden mozdulata. Gyönyörűen kidomborította a magyar táncmozgás semmivel sem összehasonlítható méltóságát.”

Kovács Ferencné táncos ruhában

Takács István és felesége is táncot adott elő, mely szintén nagy sikert aratott. Cser József szavalt, később pedig megmutathatta füttyművészetét. Cser Józsefet így jellemezték a szakemberek: „Ilyent igazán nem láttam még. Művész embereknél is megelégedhetünk ennyivel.” „Szebben szavalni nem lehetne ezt a lélekbemarkoló verset.” Kovács Ferencné született Törő Ilona tánca annyira tetszett mindenkinek, hogy a Gyöngyfüzér után egy héttel rendezendő ünnepségre is meghívták táncolni. Ez Celldömölkön volt, amikor a Ság-hegyen avatták a trianoni emlékművet. Kovács Ferencné ott is sikeresen szerepelt. Olyannyira, hogy egy oklevelet is kapott a produkciójáért.(274)

A második világháború után az iskolán kívüli népművelést az 1946-ban országosan elterjedt „Szabad Föld Vasárnapok” jelentették. Ezeket a napokat a faluban az úgynevezett „Falujárók” szervezték meg. 1947-ben létrejött a falusi „Népművelői ügyvezető” rendszer, és ennek a feladata lett ezeknek a rendezvényeknek a koordinálása. Az első népművelői ügyvezető Kiss Tiborné volt. Az 1947-48-as esztendőben a fő rendezvények a „Szabad Föld Téli Esték” voltak.(275) Itt a helybéli értelmiségiek, elsősorban tanítók léptek fel.

Kovács Ferencné oklevele

Az 1948-as év legfőbb rendezvénysorozata az 1848-49. évi forradalom és szabadságharc 100 éves évfordulójának a megünneplése lett.

1949-ben a volt magtár épületben kezdte meg működését a mozi. Innen Martina Mihály gazdatiszti lakásába költözött át, mert a magtárépületnek beszakadt a teteje. Az első mozigépész Molnár István gépészkovács volt. Őt Simon Jenő követte 1951-től 57-ig, majd Horváth Jenő rátóti lakos következett

1960-ig. 1961-től Fébert János volt a gépész. Kezdetben keskenyfilmek vetítése folyt, majd később, 1964-től kezdődött a szélesvásznú filmek bemutatása. Az igazi áttörést az 1966-os év hozta, amikor kétgépes mozirendszert kapott a falu. Kezdetben csak fekete-fehér filmek kerültek levetítésre, majd folyamatosan a színes filmek kerültek előtérbe.(276)

1951-ben létesült Csákánydoroszlóban kultúrotthon a volt intézői lakásban, ez a ház aztán 200000 forint ráfordítással felújításra került.

Ebben az évben lett a kultúrotthon vezetésével megbízva Lakossy Margit tanárnő, aki 1955-ig látta el a feladatát mint pedagógus. A kultúrotthonban különféle rendezvények és szakkörök voltak, ilyen volt a leányok számára meghirdetett varrótanfolyam, és az asztalitenisz szakkör. A színjátszás is ebben az időben kezdett újra meghatározó szerepet játszani a kultúrház történetében.

A táncszakkör 1953-ban veszi kezdetét, Hiller Imréné vezetésével. Ebben az évben alakult Csákányban a majdnem állandóan működő Öntevékeny Színjátszó Csoport, Berki Elemér szervezése által. Ez a csoport aztán félévenként egy-egy színdarabbal szórakoztatta a falu lakosságát. Nézzük, az akkori színjátszó csoport kikből állt: Fóth László, Zsigovits János, Balla Árpád, Németh János tanító, Subits Sándor, Kovács Árpád, Szakasits Béla, Takács János, Takács Ferenc, Kolosits Tibor, Hajmási Ferenc, Tailer Imre, Magyar Borbála, Zsigovits Valéria, Subits Borbála, Horváth Mária, Kovács Zsuzsanna, Kolosits Ilona, Horváth Irén, Lakics Rozália.(277)

A helyi színicsoporthoz előadásai mellett állandósult a Déryné Faluszínház évenkénti 5-6 előadása. Ez a színház 1955-től 1965-ig állandó vendége volt a falunak, aztán az előadások egyre fogytak, míg 1969-ben már nem is jött a társulat Csákányba. Az ismeretterjesztés 1959 után szakkörjellegűvé változott. Itt volt az „Ezüstkalászos” tanfolyam, amit felváltott a Tsz akadémia.

A kultúrotthon vezetőinek névsora:

1. Lakossy Margit tanítónő 1951-től 1955-ig
2. Berki Elemér tanár 1955-től 1965-ig.
3. Tóth Elemér újságíró néhány hónapig.
4. Balázs Imréné 8 hónapig.
5. Balassa Judit tanár 1966-tól 1968 októberéig.
6. Kronekker Lajos 1968-tól 1980-ig
7. Kissné Hegyesi Katalin 1980-tól 1982-ig.
8. Hajmási Katalin 1983-ban.

A Művelődési Ház napjainkban

9. Gadácsi János 3 hónapig.
10. Horváth László 1984-től 1989-ig.
11. Babos András 1989-től 1991-ig.
12. Spáitsné Sipos Éva 1991-től 1992-ig.
13. Farkasné Szakasits Zita 1992-től 1993-ig.
14. Naszádosné Laskovits Elvira 1993-tól 2001-ig
15. Farkas Béla 2001 szeptembertől napjainkig.(278)

Az intézmény 1960-ig kultúrotthon, majd onnantól művelődési otthon néven szerepel.

1975-ben KISZ-tag fiatalok létrehozták a pinceklubot, ezzel a helyiséggel kibővült az épület. Új foteleket, szőnyeget, és új bútorokat vásároltak. A 80-as években, a kulturális életben a visszaesés jelei kezdtek mutatkozni. Természetesen programok akkor is voltak, például a T I T

rendezvények, vagy az egyedi jellegű előadások (politikai, gazdasági, egészségügyi). Több nagyszabású műsort is rendeztek a művelődési házban, fellépett többek között a Néphadsereg Művészegyüttese, a Piramis együttes Karda Beátával, Eszményi Viktória, Vince Viktória, Vámosi János és Zárai Márta, Kovács Kati és az Univerzál együttes, és Zorán is.(279) Többször volt vásárlással egybekötött festmény, és szoborkiállítás. A kultúrházban több zenés-táncos mulatság került megrendezésre, többször volt a házban disco is. Az éveket általában a Farsangi bál nyitotta, majd az Autósbál következett.

Szüreti mulatság

Ezt az óvoda Nyuszi bálja követte. A hetvenes években még megrendezték a szüreti mulatságot is. Novemberben Katalin bál, majd Karácsonyi bál volt, és természetesen sokszor e ház falai között búcsúztatták az óévet az emberek.

A téli időszakban a fiatalok sokszor vették igénybe a házat sakkozás, asztaliteniszezés okán.

A különböző társadalmi évfordulókra való megemlékezéseket, a különböző ünnepeket mindig a művelődési házban tartották. Ilyenkor az

általános iskolai tanulók, és a KISZ-tag fiatalok adtak műsort. Sok gyűlésnek, értekezletnek, és szavazásnak adott helyet az intézmény. Korábban esküvőket, és házasságkötéseket is tartottak a kultúrban. A községet érintő egészségügyi szűrővizsgálatok, és a véradások ma is itt zajlanak le.

Könyvtár

A községben 1949 óta működik könyvtár, kezdetben „Népkönyvtár” néven. Az első könyvtárost Majer Irmának hívták. A könyvtár akkori olvasóinak száma körülbelül 300 fő volt. A könyvtár az intézői lakásban kapott helyet, egy 20 m²-es helyiségben. Akkor még könyvvállománnyal nem rendelkezett az intézmény, hanem az igényelt könyveket a könyvtáros a járási könyvtárból hozta ki.(280) Ez a helyzet 1960-ra változott meg, ugyanis ettől az időponttól állt rendelkezésre pénzösszeg a könyvek vételére. 1978-ban ez az összeg 18000 forint volt.

AZ OLVASÓK KORCSCOPORT SZERINTI MEGOSZLÁSA					
Év	14 éves és fiatalabb	/ 14-18 év között /	14 év feletti	Összesen	Olvasó a lak.
1956	?	?	?	363	18,7
1957	?	?	?	361	19,6
1958	195	/ 84 /	114	309	15,9
1959	97	/ 85 /	85	182	9,4
1960	91	/ 43 /	73	164	8,5
1961	100	/ 44 /	159	259	13,4
1962	94	/ 18 /	39	153	7,9
1963	133	/ 38 /	96	229	11,8
1964	162	/ 31 /	118	280	14,4
1965	121	/ 32 /	92	213	11,-
1966	101	/ 46 /	90	191	9,8
1967	106	/ 42 /	109	215	11,1
1968	147	/ 51 /	130	285	14,7
1969	153	/ 71 /	152	305	15,7
1970	116	/ 63 /	151	267	13,8

A csákányi könyvtár kapott még könyveket különböző társkönyvtáraktól, és vettek könyveket a Kulturális Alap támogatásával. A létrejötte és 1972 között a könyvek közül 1372 kötetet selejtezték ki elhasználódás miatt. A kölcsönzési idő az idők során többször változott, volt

olyan év, hogy csak heti két óra állt az olvasók rendelkezésére, de volt olyan, hogy ez heti hat órára emelkedett. 1965-től a Művelődési Ház felújításától kezdve a könyvtár alapterülete 50 m²-re nőtt. 1971-től az ÁFÉSZ támogatásával szabadpolcos könyvtár került kialakításra. Ez a kezdetekben 78 polcfolyómétert jelentett, később ez 115 polcfolyóméterre változott.(281) A helyben olvasáshoz 1977-ben 10 férőhely volt biztosítva. Az olvasási kedv azonban időről időre változott a faluban, de sajnos egyre csökkenő tendenciát mutatott. Míg kezdetekkor 300 volt az olvasók száma, addig 1971-ben csak 200 főt regisztráltak, ami a lakosságnak a 11-12%-át tette ki. Ezt a számot az is befolyásolta, hogy ebben az időszakban alakult meg az iskolai könyvtár, és a 14 év alatti olvasók nagy része ott forgatta a könyveket. Meg kell említeni, hogy a „nagy” könyvtár mellett működött egy úgynevezett Fiókkönyvtár a faluban, ami a rendes könyvtártól 1.5 kilométer távolságra volt. A Fiókkönyvtárat 1972-ben szüntették meg.(282)

A könyvtári helyzet 1987. szeptember 1-vel változott meg gyökeresen, amikor megnyitotta kapuit az ÁMK Könyvtár az iskola épületében. Ez lett Körmenđ vonzáskörzetének legnagyobb könyvtára a maga 114 m²-ével. Kettős

feladatot lát el napjainkig is, egyrészt az iskolás gyerekek használhatják tanulmányaikhoz, és a község lakói is böngészhetnek a könyvek között. A kötetek száma 12655 darab, amiket szabadpolcos rendszerben helyeztek el. Azok a könyvek melyekből több példány is található a raktárba kerülnek. Az éves beszerzési keret 200000 forint körül mozog, de minden lehetséges pályázati módot kihasználják, hogy növeljék a könyvtár felszereltségét. A könyvtár felszereltsége jónak mondható, rendelkezik azokkal az audio-vizuális eszközökkel, amelyek mostanság már elengedhetetlenek.

OLVASÓK FOGLALKOZÁS SZINTJÉNEK EGYEZTETÉSE

Év	munkás	paraszt /mg.-i/	értelmiségi /szellemi/	tanuló	egyéb	összesen
1960.	-	74	-	-	90	164
1961.	39	28	20	135	37	259
1962.	11	14	5	106	17	153
1963.	16	19	6	161	27	229
1964.	21	9	-	183	67	280
1965.	15	10	-	143	45	213
1966.	8	6	-	135	42	191
1967.	17	9	12	138	39	215
1968.	26	4	39	189	27	285
1969.	29	11	39	207	19	305
1970.	26	12	45	157	27	267
1971.	30	7	30	131	16	214
1972.	32	6	27	116	18	199
1973.	27	8	12	121	35	203
1974.	57	4	25	112	15	213
1975.	63	7	37	93	14	214
1976.	63	5	27	98	13	206
1977.	61	12	35	105	11	224
1978.	65	9	37	94	11	216

A könyvtár videó gyűjteménye is napról-napra növekszik, hisz a tanórákhoz elengedhetetlen ismeretterjesztő kazettákon kívül különböző ünnepélyek iskolai események is megőrzésre kerülnek. A könyvtár előterében egy kiállító helyiséget rendeztek be, ahol különféle kiállítandó tárgyakkal várják az érdeklődőket.

A könyvtárban a tájékozódást a raktári-és szerzői-cím betűrendes, valamint videó katalógus segíti. Egy alkalommal hat kötet könyv kölcsönözhető, ami egyszer meghosszabbítható. A könyvtárban jelenleg 192 polcfolyóméter található, de ehhez hozzá kell számolni a raktárban található plusz 50 polcfolyómétert. A könyvvállomány három fő részre oszlik. Szépirodalomból

3778 kötet van a könyvtárban, gyermek-és ifjúsági irodalomból 3386 kötet, míg szakirodalomból 5491 kötet.(283)

Csákányban is voltak úgynevezett író-olvasó találkozók, ezek általában a könyvtárban kerültek megrendezésre. Nézzünk egypár nevet, hogy kik látogattak el a községbe az idők folyamán, a teljesség igénye nélkül: Tatay Sándor, Csóri Sándor, Gazdag Erzsi, Moldova György, Nemere István, Balogh Béni, Juhász Ágnes, Péntes Bethen, Kiss Anna.(284)

Könyvtárkezelők az elmúlt évtizedekben:

1. 1949-1955 Mayer Irma.
2. 1955-1961 Soós László.
3. 1961-1967 Subits Borbála.
4. 1967-1974 Szalai Jánosné.
5. 1974-1982 Kronecker Lajos, Zsigovits Sándor, Szakasits Zita.
6. 1986-napjainkig Horváth László.

Iskolai: Kolman Lászlóné, Szalai János, Hajnal Lászlóné, Márton Józsefné, Kozó Józsefné.

ÁMK:

1. 1987 Márton Józsefné- Horváth László.
2. 1988- Horváth László.

Fiókkönyvtár:

1. 1964-1967 Fébert Mária.
2. 1967-1970 Cser Borbála.
3. 1970-1972 Stern Jánosné.(285)

Csákánydoroszló története

AZ ÁLLOMÁNY MEGOSZTLÁSA TÁRTALOM SZERINT

Az egyes csoportok az egész állomány %-ában

	1961	%	1965	%	1971	%	1975	%	1978	%
Társadalomtudomány	70	11,2	157	8,2	295	9,5	452	11,6	693	14,1
Tudomány	21	3,3	45	2,3	99	1,0	103	2,6	153	3,
Műszaki	10	1,6	57	2,9	122	3,0	148	3,8	165	3,0
Mezőgazdasági	44	7	88	4,5	101	3,3	96	2,5	117	2,4
Egyéb ismeretterjesztő irod.	34	5,5	166	8,6	406	13	594	15,2	743	15,1
Ism.terj. és szakirod. összesen	179	28,6	513	26,5	993	31,6	1393	35,7	1891	38,4
Szépirodalom	307	49	841	43,5	1354	43,6	1615	41,5	1887	38,3
Gyermek és ifj.irodalom	140	22,4	581	30	771	24,8	888	22,8	1149	23,3
Összesen:	626	100%	1935	100%	3108	100%	3896	100%	4927	100%

Egyesületek

Önkéntes Tűzoltó Egyesület

A XIX. század végén nagyon sok helyen szerveződtek önkéntes tűzoltó egyesületek. Így volt ez Csákányban is. Itt 1875-ben alakult meg a Csákányi Önkéntes Tűzoltó Egyesület. 1877. február 18-án fogadták el az alapszabályát, ami 27 paragrafusból állt, melyet a Belügyminisztérium március 10-én hitelesített. Elnöknek Gróf Batthyány Zsigmondot választották, jegyzőnek pedig Borcsányi Gyulát. A fent említett alapszabály többször módosították, és mindig valamilyen módon kiegészítették.

Az első alapszabály a következőket tartalmazta: Az egyesület célja: tűzveszélyeknél segédkezni, vagy a hatósági tűzoltóknak segítséget nyújtani. Az egyesület önálló, és nem függ más egyesülettől. Az egyesület állt rendes és párttoló tagokból. A belépés során az újonnan felvett tűzoltó megkapta a ruháját is. A tűzoltókat különböző csoportokra lehetett beosztani úgymint: mászók, szivattyúzók, és mentők. A jelentkezőt csak akkor vették fel, ha elmúlt 18 éves, feddhetetlen életet élt, semmilyen bűncselekményt nem követett el, és megfelelt bizonyos fizikai, testi követelményeknek. (Az első alapszabályban még nem volt konkretizálva, hogy mit értettek ezalatt, később mint látni fogjuk, ezt pontosan meghatározzák.) Ha valaki be akart lépni, akkor azt a parancsnoknak kellett bejelentenie. Ha megfelelt a követelményeknek, akkor a következő gyűlésen az összes megjelent tűzoltó előtt kézbeadással (kezet kellett fogni a parancsnokkal) szentesítették a felvételt. Minden tag a felvételnél a felszerelésen kívül kézhez kapta a felvételi okmányát, valamint kapott egy példányt az alapszabályból is. A belépés egyébként azt is jelentette, hogy egy évig minimum szolgálnia kellett, kilépni csak nagyon indokolt esetben lehetett.

Ha a tisztségeket nézzük, akkor megállapíthatjuk, hogy volt az egyesületnek elnöke, parancsnoka, pénztárnoka, és szertárnoka. Létrehoztak egy úgynevezett választmányt, mely állt az elnökből, a parancsnokból, az alparancsnokból, a pénztárnokból, a szertárnokból, a három szakaszvezetőből, és a csoportvezetőből. Választmányi gyűlést minden év júniusában kellett tartani, valamint rendkívüli választmányi gyűlést is lehetett kezdeményezni, ehhez a tagok negyedének a kezdeményezése kellett. A vezetőségnek kötelessége volt a választmányi gyűlésen kívül, minden két hónapban egyszer közgyűlést összehívni, és az aktuális kérdéseket elrendezni. Az egyesület esetleges feloszlásáról csak a közgyűlés határozhatott. Aki az elvállalt kötelezettsége ellen vétett, vagy nem megfelelően viselkedett, vagy valamilyen hibát követett el, azt szigorúan felelőségre vonták.

Azok az emberek számítottak alapító tagoknak, akik a belépéskor fizettek 50 koronát, és ezt az összeget 10 éven át minden évben befizették a kasszába. Az egyesület a tagdíjakból, a hagyatékokból, adományokból tartotta fenn magát, ami később megváltozik, de erről majd később szólnék. A vezetőségnek minden évben számadást kellett tartania, hogy hogyan gazdálkodott a vagyonnal, az ellenőrzést egy háromtagú ellenőrző bizottság végezte.

Az alapszabályt 1900. november 18-án módosították, de úgy is lehetne fogalmazni, hogy ekkor alakult újjá az egyesület. Elnöknek Borcsányi Gyulát, jegyzőnek pedig Nagy Károlyt választották. A Belügyminisztérium 1901. június 21-én hitelesítette az alakuló okiratot. Ezután az egyesület új címe: Csákány község Önkéntes Tűzoltó Egyesülete lett. A pecséten a következő felirat volt látható: Önkéntes Tűzoltó Egyesület Csákány, Vas megye körirattal.

Az egyesület célja: a tűzvész, és egyéb veszedelmek bekövetkeztét meggátolni, megelőzni. Vész esetén való rendszeres működésre műszakilag kiképzetten, készen állni, a veszedelemmel, férfias bátorsággal, és katonai fegyelemmel szembe szállani. A belépett tagok közül megkülönböztettek tiszteletbeli, alapító, pártoló, és működő tagokat. A belépés ugyanúgy korhoz (18 év), és becsülethez (nem lehetett büntetett előéletű) volt kötve, azonban a testi, és fizikai képességeket konkrétan is meghatározták, ami abból állt, hogy 155 centi alatt senkit nem vehettek fel tűzoltónak.

Az alapító tagok éves tagdíja nem változott, tehát 50 korona volt, a pártoló tagoknak pedig 3 koronát kellett fizetniük évente. Amíg az 1877-es szabályzat azt mondta ki, hogy egy évet kötelesek a belépettek szolgálni, addig ez alaposan megváltozott, szigorodott, hisz, aki 1900 után lépett be tűzoltónak, annak 6 évet kellett szolgálnia.

A felvételt még annyiban szigorították, hogy a jelentkezők nevét a belépés előtt 14 napig az őrtanya falára közzszemlére kihelyezték, és csak akkor vették fel, ha senki nem emelt kifogást a belépése ellen. Módosították az egyesületből való távozás lehetőségeit is. A tagság megszűnt, ha az illető kilépett, (de ezt alaposan meg kellett indokolnia), megszűnt a tagság törléssel is (ezt akkor alkalmazták, ha az illető huzamosabb ideig nem fizetett tagdíjat) valamint a legszigorúbb, a kizárás volt, ami akkor következett be, ha valaki vétett a szabályok ellen, vagy bűncselekményt követett el. A tűzoltók éves jövedelme a korábbiakhoz képest kiegészült a gyűjtés által befolyt pénzzel, és azzal a rendszeres összeggel, amit a község minden évben fizetett a tűzoltóknak. (Ez a támogatási forma mind a mai napig szinte minden községben megtalálható.) A választmány intézményét megtartották, annyi változtatással, hogy kiegészült az orvossal, az ügyvéddel, és egy mérnökkel.

Tűzoltószertár napjainkban

Törvényben előírták, hogy minden harmadik évben vezetőségválasztást kell tartani, ahol az elnököt szótöbbséggel, felkiáltással, vagy titkos szavazással lehetett megválasztani. Az egyesületet csak a választmány oszlathatta fel, de ennek is megvoltak a maga szabályai. A feloszlató gyűlést a tagok háromnegyedének a kérésére kellett összehívni, és az ott megjelentek 2/3-ának egyhangú igen szavazatával lehetett feloszlítani. A választmányi gyűlést minden évben egyszer kellett tartani, de most meghatározták, hogy ez a nyár elején

legyen, és az éves nagy gyakorlattal vonják össze. Ezen kívül minden évben rendes közgyűlést is kellett tartani.

Az újabb alapszabály módosításra 1925. december 11-én került sor, ezt az okiratot a Belügyminisztérium 1926. május 12-én szentesítette. A szabályból az is kiderült, hogy ekkor az egyesület 46 tagot számlált. Elnöknek ekkor Janzsó Kálmánt választották. Az egyesület célját tovább konkretizálták: A falu +8 km-es körzetében a tűz oltása, emberek, ingóságok mentése. Meglepő, de ha jobban belegondolunk jogos kikötést tettek az alapszabályba, mely kimondta, hogy falun kívüli esethez csak a tűzoltók 1/3-a mehetett segédkezni, a többinek a faluban kellett maradnia. Szigorították a tagfelvételt annyiban, hogy a felvételi alsó korhatárt 20 évben határozták meg. Ugyanakkor eltörölték azt a kitétele, hogy 155 centi alatt senki nem lehet tűzoltó. Az alapító tagoknak belépéskor már 100 aranykoronát kellett fizetni, a pártoló tagoknak pedig ötöt. A minimális szolgálati időt (6 év) nem változtatták.

Változás volt az eddigiekhez képest az a segélyalap létrehozása is, melyet azon tűzoltók családjainak a megsegítésére hoztak létre, akik a mentés közben meghaltak, vagy maradandó károsodást szenvedtek. A segély maximum 100 aranykorona összegű lehetett. Az 1925-ös volt az első alapszabály melyben a fogadalom szövege, melyet a jelentkezők továbbra is a gyűlés előtt kellett hogy elmondjanak ránk maradt. Ezt a fogadalmat öt évenként meg kellett ismételni. Íme a fogadalom szövege 1925-ből:

„Én –XY- ezennel becsületszavammal ígérem, és fogadom, hogy édes magyar hazám iránt való igaz szeretetből, községemnek, és édes magyar hazámnak mindenkor hű fia, és jó polgára leszek. Becsületszómmal, és kézadásommal ígérem és fogadom, hogy édes magyar hazám iránt való igaz szeretetből községem önkéntes tűzoltóságába, működő tűzoltónak belépek. Becsületszómmal, és kézadásommal ígérem és fogadom, hogy mint működő tűzoltó szolgálatomat mindig a leglelkiismeretesebben, híven, és pontosan fogom teljesíteni. A szolgálatban feljebbvalóim parancsait híven, és pontosan fogom követni. Minden tűzoltó bajtársamat megbecsülöm és szeretem. Egyesületem alapszabályainak, nemkülönben Vármegyei Tűzoltó Szövetségünk, és a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség szabályainak és határozatainak magamat 5 évre feltétlenül, és minden ellenzés nélkül, teljesen önszántamból, de kötelezően alávetem. Becsületszómmal, és kézadásommal ígérem és fogadom, hogy semmi olyat, ami akár a magam, akár a tűzoltóság becsületét kisebbítené el nem követek. Sőt mindenképpen törekedni fogok, hogy testi és lelki erőim fejlesztése és gyakorlása által, úgy a tűzoltó ügynek, mint általában a közjónak, közügynek mentől kitartóbb mentől hasznavehetőbb, és mentől hívebb harcosa lehessen! Hogy mindezeket teljesen önként vállalt kötelezettségem egész idején

mindig szívből, és lélekből teljesítve híven követem, ismételten is igaz magyar becsületszavamra fogadom, és férfias kézzel megpecsételtem.”

A következő alapszabály módosításra 1938. október 9-én került sor, melyet a Belügyminisztérium 1939. szeptember 23-án szentesített. Az elnök továbbra is Janzsó Kálmán volt, társelnöknek Németh Ödön plébánost, titkárnak Horváth Ferencet, pénztárosnak Németh Ignácot, ellenőrnek Szakasits Ignácot, orvosnak Dr. Havas Imrét, ügyésznek Dr. Gosztolya Imrét, parancsnoknak Péter Ferencet, szakaszparancsnoknak Törő Józsefet és Horváth Ferencet, segédtitkárnak Németh Ignácot, szertárosnak pedig Törő Ferencet, és Kolman Józsefet választották. Megváltozott a pecsét felirata is. Ez volt olvasható rajta: Nagycsákányi Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1875. Ebben az alapszabályban is módosították a szomszédos falvakban való segítség mikéntjét. Csak akkor mehettek a csákányi tűzoltók más faluba oltani, ha az ottani polgármester erre megkérte őket. Ezt a kérvényt a csákányi polgármesternek is jóvá kellett hagynia, de kikötötte, hogy annyi embernek maradnia kellett a faluban, hogy az esetleges tüzesetet lokalizálni tudják. A tűzoltók kötelezettsége közé bekerült a közreműködés a légitámadás elhárítására, ami egyértelműen a háborúra való felkészülést mutatja. (Ne feledjük 1938. október 9-ét írtak ekkor, kevesebb mint egy év volt a háború kitöréséig.) Az alapító tagoknak ebben az évben 20 pengőt, a pártoló tagoknak pedig 2 pengőt kellett fizetni.

1925. május 7-én alakult meg a Rábadoroszlói Önkéntes Tűzoltó Egyesület. Az alapszabályt elfogadó közgyűlésre 1925. december 8-án délután 3 órakor került sor. Elnökké Soós Károlyt, jegyzőnek Horváth Mihályt választották. Sokat nem bíbelődtek az alapszabály megírásával, mert szóról szóra lemásolták a csákányi, szintén 1925-ös alapszabályt. A közgyűlés elfogadta az alapszabályt, körzeti tűzoltóparancsnoknak pedig Janzsó Kálmánt javasolták. A rábadoroszlói egyesület 17 taggal alakult meg. A csákányi és a rábadoroszlói egyesület 1939-ben a két falu egyesítése után egyesült.(286)

A csákányi tűzoltók munkásságának, és életének a bemutatását csak nagyon szűkösen tudom megtenni, mert a tűzoltónapló sajnos elveszett, így most csak néhány dolgot tudok felidézni a régmúltból, és a jubileumi ünnepélyből.

Büszkék a csákányiak arra, hogy a falujuk soha nem égett le, nem úgy, mint több szomszédos község (pl: Kemesmál 1911. szeptember 8). A tűzoltó egyesület 1934-ben 10 Pengőt fizetett az I. világháborúban elhunyt vas megyei tűzoltók síremlékének a felállításáért. Az egyetlen nagyobbak mondható tüzesetet 1967-ben jegyezték fel, amikor a Batthyány-kastély tetőszerkezete kapott lángra.

Ég a kastély teteje

Előkészületek a kastély tetejének oltására

Az igazi próbatételt a tűzoltók számára az 1965-ös nagy árvíz jelentette, amikor az önkéntesek is kivették a részüket a mentési munkálatokban. Mindenképpen megemlítendő, hogy az 1950-es évek elején a Tűzoltó Egyesületen belül egy női csapat is működött.

A 2000-es Millenniumi ünnepségek alkalmával ünnepelték meg a tűzoltó egyesület fennállásának 125 éves évfordulóját. Az ünnepi megemlékezés alkalmából először Dénes Miklós a tűzoltó egyesület elnöke szólt az egybegyűltekhez. Majd Szeifert István alpolgármester ünnepi köszöntőjében kitért arra is, hogy a régi elavult tűzoltószertárat szeretné az önkormányzat felújítani. Babák László az Országos Katasztrófavédelmi Igazgatóság képviselőjében emlékvázát, és emlékérmét adott át a csákányi tűzoltóknak. Az önkéntesek közül id. Bedőcs Sándor, id. Bedőcs Tibor, id. Musits József, és Simon István kaptak oklevelet eddigi munkásságukért. Ünneplés aktusként a tűzoltók zászlaját Dóka Ferenc plébános felszentelte, majd a falu szervezeteinek előljárói emlékszalagot kötöttek rá. A szép zászlót Szent Flóriánnak a tűzoltók védőszentjének a képmása díszíti. Az ünnepi műsor kulturális programmal zárult. (Sajnálatos dolog, hogy elveszett a napló, hisz minden bizonnyal még sok információt megtudtunk volna a tűzoltók életéből.)(287)

A kilencvenes évek végén megalakult a Polgárőrség is Csákányban. Jelen pillanatban 60 ember felváltva figyel a falu biztonságára. Az egyesület elnöke Németh Ferenc.

A női tűzoltók csapata az 1950 – es években

Olvasókör

Az Olvasókör 1878. szeptember 18-án alakult, önállóan belépni kívánó emberekből. Célja az olvasás megkedveltetése, fejlesztése, egy műveltebb társalgás kialakítása volt. Ha jól megnézzük az időpontot, láthatjuk, hogy az Olvasókör megalakulása időszerű volt, hisz akkoriban a XIX. század végén még nagyon sok analfabéta élt a faluban. (Így volt ez az egész országban.) Belépéskor a jelentkezőket a közgyűlés jóváhagyásával vették fel. A kört kétféleképpen lehetett elhagyni, vagy önként kilépéssel, vagy pedig kizárással. Utóbbi akkor következett be, ha valaki büntetetté vált, vagy az olvasókörben illetlenül viselkedett. Az igazgatóság a következőkből állt: elnök, jegyző, pénztárnok, könyvtárnok. Az olvasókörben volt tagdíj, hogy pontosan mennyi arról nincs adat, arról viszont van, hogy a díj negyedét belépéskor, a többi részét pedig havi bontásban kellett fizetni.

Évente kétféle közgyűlést tartottak, és ami merőben más volt, mint a többi egyesületnél, minden évben vezetőségválasztás volt. Igaz könnyítésként a tisztség elnyeréséhez elég volt a jelenlévők 1/3-ának szavazata. A pénztárnokot a pénzüsszeggel minden évben elszámoltatták. Az Olvasókör helyiségéből folyóiratokat, újságokat kivinni nem lehetett, könyveket azonban igen, de szigorú büntetés terhe mellett azokat időben vissza kellett vinni. Az olvasókör helyiségét bármikor lehetett látogatni. A minimális taglétszámot 5 főben állapították meg, 5 fő alatt a kört megszüntették. A működés feltétele volt az is, hogy az Olvasókör bevételeinek fedezniük kellett a kiadásokat, ellenkező esetben az elnök feloszlathatta a kört.

Egy érdekes kikötést is fel lehet fedezni az alapszabályban, mégpedig azt, hogy az Olvasókör termében tilos volt minden hazardjáték folytatása. Gondolom, hogy hazardjáték gyanánt a kártyajátékokra gondoltak, ami azt bizonyítja, hogy ekkor a faluban igencsak hódoltak ennek a szenvedélynek az emberek. Amennyiben az olvasókör nem megfelelően működött, vagy eltért attól a céltól, amit a megalakuláskor kitűzött maga elé, akkor a kört fel lehetett függeszteni. (288)

Gazdakör

A csákányi Gazdakör 1925. február 2-án alakult Nagycsákányban. A belügyminiszter 1925. május 29-én szentesítette az okmányt. Az alakuló ülést Kutas János gazdasági felügyelő hívta össze. A gyűlésen közfelkiáltással Kutas Jánost a gazdakör elnökévé választották. Jegyzőkönyvvezetőnek pedig ifj. Zsigovits Jánost, és Horváth Jánost tették meg. Választmányi tagok Németh

Ignác, Tóth István, Szabó János, Pencz Ignác, Péter Zsigmond, Bedőcs Zsigmond, Horváth Ferenc, Szakasits Ignác, Horváth János, Horváth József, Horváth Mihály, Rákovits János, Subits János, Törő Gyula, Musits József, Németh János lettek. Számvizsgálónak Noe Ignácot, Törő Ignácot, és Pencz Ignácot választották. A pénztáros Horváth Ferenc lett. A gazdasági ellenőr pedig Bedőcs Ignác. A jegyzői feladatokkal Horváth Jánost bízta meg.

A gyűlés elején felolvasták az alapszabályt, melyet a közgyűlés elfogadott. Az alapszabály elfogadása után a Nagycsákányi Gazdakör hivatalosan is megalakult. A szervezet pontos címe a megalakulás után: Nagycsákányi Gazdakör.

A kör pecsétjén a következő felirat volt olvasható: Nagycsákányi Gazdakör 1925. Nyolcvan csákányi gazda összefogásával alakult meg. Az alapszabályban a kör céljául azt tűzték, hogy a gazdák közös erővel tudják a jövedelmüket gyarapítani, segítsék azokat a gazdákat, akik földet akarnak venni vagy bérelni. Cél volt még a gazdák boldog egymás mellett élése, munkálkodása, egymás boldogítása, minél több gazda beszerzése, a falusi élet megkedveltetése az emberekkel, és a földhöz való ragaszkodás elősegítése. Fontos dologként emelték ki, hogy abban az esetben, ha valamelyik gazda megbetegszik, vagy rokkant lesz, akkor a kör többi tagjának kötelessége a bajba jutott gazdának segíteni. Ez összesítve úgy nézett ki, hogy a szervezet elnökének joga volt 100000 koronával segíteni a bajbajutottnak.

A Gazdakörnek bárki tagja lehetett, egyetlen feltétel volt csupán, hogy erkölcsileg feddhetetlen legyen. Alapító tag az a gazda lehetett, aki 2 vagy annál több aranykoronát fizetett be a kasszába. A „rendes” tagoknak az éves tagdíjuk 1 aranykorona volt. Az éves tagdíjat minden év október 1-ig kellett befizetni. Érdekes, hogy a kör pénztárába csak 500 korona lehetett, a többi pénzt a Hangya Takarékpénztárba kellett elhelyezni. A tagság akkor szűnt meg, ha valaki elhalálozott, vagy ha nem fizette a tagdíjat, és akkor törölték a névsorból, ha saját akaratából kilépett, vagy ha olyan cselekményt követett el, ami maga után vonta a kizárást.(289)

Levente Egyesület

1926. május 7-én alakult Nagycsákányban a Nagycsákány-Rábadoroszló Levente Egyesület. Az egész országban ekkor alakultak a levente egyesületek. Az egyesülésre azért került sor, mert a rábadoroszlói leventék, akik addig a

taródfai leventék soraiba tartoztak, ki akartak válni onnan. A körjegyző hívta össze az alakuló ülést, és elmondta a rábadoroszlóiak problémáját. Végül a gyűlés elfogadta a doroszlóiak kérelmét, és közösen alakították meg a levente egyesületet. A gyűlés végén megválasztották a tisztkart, elnökké Bódiss István plébánost, alelnökké Pintér Gyulát, jegyzővé Kovács Józsefet, pénztárossá Gyarmati Rezsőt, pénzügyi ellenőrre pedig Soós Károlyt. A Számvizsgáló Bizottságba Kártyás Gyula, Noe Ignác, Haigli Ferenc, és Janzsó Kálmán került. A tisztkar megválasztása után a választmányt is megválasztották, majd mindenki aláírta a megalakulási jegyzőkönyvet.(290)

Polgári Lövész Egyesület

A Polgári Lövész Egyesület 1935. november 29-én alakult meg Nagycsákányban. Elnöke Janzsó Kálmán jegyző volt, ügyvezető elnöke Mester Sándor gyógyszerész, alelnök Zsigovits Sándor községbíró, Soós Károly rábadoroszlói, és Horváth Sándor taródfai lakos, főtitkár Csaba József segédjegyző, az egyesület jegyzője (nem ugyanaz, mint a körjegyző) Soós László orvostanhallgató, pénztáros Bozsogár József gazdasági ellenőr, ellenőr Garab Béla uradalmi főkertész, intézőbizottsági tagok Vadányi Antal, Reverencsics Károly, Borovsky István, Kolman László, Magyar Ignác, Bedőcs János, póttagok Horváth Ferenc, Bucsí József, Szakasits Ignác. Az alakuló ülést Janzsó Kálmán vezeti, a jegyzőkönyvet pedig Csaba József írja. Neki jutott az a megtisztelő feladat, hogy felolvassa az egyesület alapszabályát, elmondja működési célját. Az alapszabály elfogadása után a jelenlévő tagok hivatalosan is megalakították az egyesületet. Az egyesület tagsági díjából, és adományokból tartotta fenn magát. Az alapító tagnak 50 pengőt kellett fizetnie évente, a „rendes” tagoknak 2 pengőt. Az egyesületbe mindenkit felvettek, aki elmúlt 18 éves, feddhetetlen erkölcsi életű volt, és legalább két tag ajánlotta. A tagság a belépés után három évig kötelező volt.

A tagság akkor szűnt meg, ha az illető elhalálozott, ha kilépett, ha törölték a nyilvántartásból (nem fizetett tagdíjat), vagy ha kizárták. Az egyesület közgyűlését az elnöknek kellett összehívnia minden évben egyszer, lehetőleg az első negyedévben. Az egyesület célja: A céllövő sport iránti érdeklődés felkeltése, a céllövés gyakorlása, a tagok vallási és hazafias érzésének az erősítése, erkölcsi felfogásuk nemesítése, jellemük szilárdítása, a tagok ismereteinek a bővítése, a tagoknak egymás segítése, többi sportág űzésére való buzdítás. Az egyesületben politikai kérdéseket tárgyalni nem szabadott, szerencsejátékot nem lehetett folytatni. Az egyesületnek volt jelvénye, ami a

következésképpen nézett ki: Kétoldalt babérkoszorúval övezett fém pajzs, a pajzsra két keresztbe fektetett puska, a puskák felett a magyar szent korona, belőle kiáradó sugarakkal a pajzs felső felfelé hajló körívén „A HAZÁÉRT” felirat.

Az egyesületi tagok versenyekkor, gyakorláskor, és különböző ünnepélyek alkalmával lövészkabátot, és lövészkalapot viseltek. A lövészkalap hátul felhajtott, elől egyenes karimájú, zöld színű nemezből készült. Tolókével ellátott 1 cm széles bőrszalaggal volt ellátva. A lövészkabát zöldes színű vászonból készült, hátránccal, kihajtott gallérral, elől kétsoros felső gombolással, derékban kétszer ferdén vágott, a kabát alsó részén két rávarrott zsebbel. A feloszlató gyűlésre 1940. február 2-án került sor, ahol a közgyűlés kimondta, hogy március 1-vel megszűnik. A vagyont, a 3 darab légpuskát, és a 4 darab mozgatható céltáblát, a két fekpadot a leventéknek adományozták. A feloszlató nyilatkozatot a belügyminiszter 1940. május 28-án hagyta jóvá.(291)

Csákánydoroszlói Frontharcos Csoport

A Frontharcos Csoport 1938. szeptember 30-án alakult. Az Országos Frontharcos Szövetség keretei között alakult meg, illetve annak megalakulása után onnan vették az ötletet, hogy Csákányban is alapítani kellene egy ilyet. Az országos szövetség megalakulásakor a következő célokat tűzte ki maga elé: Mint a világháborúban (I. világháború) részt vett frontharcosok elismert társadalmi szervezetének, a világháború volt magyar frontharcosai között ápolni, és továbbfejleszteni a hazafias alapon nyugvó bajtársi szellemet, a katonás fegyelmet, kölcsönös áldozatkészséget. Küzdeni a nemzetközi felforgató irányzatok ellen, a tagok erkölcsi és kizárólagosan frontharcos minőségükből származó anyagi érdekeik védelme, a tagok szellemi és anyagi erejét a nemzet egyetemes érdekeinek a szolgálatába állítani, frontharcos jóléti intézmények megteremtése. Az alapító okiratból egyértelműen kiderül, hogy ez a csoport a náci hatalom előretörése miatt, illetve annak félelme miatt jött létre nemcsak Pesten, hanem az egész országban. Ne feledjük, hogy a csákányi csoport megalakulásakor már kevesebb, mint egy év választott el bennünket a II. világháborútól.

A csákányi alakuló ülést Joó Ferenc szervezőtisztt hívta össze. Az ülés a Hiszekegy elimádkozásával kezdődött. Majd ünnepélyes megnyitó következett, ami után Joó Ferenc felolvasta az alapszabályt, ami alapjaiban, és célkitűzéseiben hasonlított az országos szervezet alapító okiratára, de a szövege

más volt: „Bajtársaim! Arra kérem a megjelent bajtársakat, hogy azt a közös sors szülte egymás iránti bajtársi szeretetet, mely részben a lövészárkok, részben pedig a hadifogság poklából merítettünk, ne engedjük feledésbe merülni, hanem inkább erősítsük, hogy ezáltal, a fiatal nemzedéket a szövetség megbecsülésére serkentsük, s egyben nekik követendő példát mutassunk.” - mondta buzdító beszédében Joó Ferenc. A beszéd után megkérte Dr. Havas Imrét, hogy az alakuló ülést vezesse tovább.

A személycsere után az új levezető elnök megkérdezte az egybegyűlteket, hogy meg kívánják-e alakítani a csoportot. A válasz egyhangú igen volt. A megalakulás után megválasztották a tisztkart. Elnök Walzel Sándor lett, társelnök Dr. Havas Imre, alelnök Boldizsár Kálmán, és Simon György, titkár Pavelkovits Kálmán, és Horváth János, pénztáros Horváth Ignác, ellenőr Holecz József, és Bognár János, számvizsgáló Horváth Ferenc, Wiszket Sándor, és Bedőcs János. A tisztkart, a gyűlés egyhangúlag választotta meg.

A választás után a fogadalomtétel következett, melyet Dr. Havas Imre mondott először, majd a társai mondták utána. A fogadalomtétel után a tisztkar elfoglalta a nekik fenntartott székeket. Az ünnepélyes aktus után Walzel Sándor mondott köszöntőt, melyben köszönte az előzetes bizalmat, majd utána közös összefogásra buzdított. A zárszó után, melyet Dr. Havas Imre mondott a Himnusz csendült fel, és ezzel zárult az alakuló ülés. A Csákánydoroszlói Frontharcos Csoport 25 taggal alakult meg. A megalakulás érdekessége volt, hogy a csoport bejegyzési kérelmét 1939. szeptember 1-én, a II. világháború kitörésének napján fogadta el az Országos Frontharcos Szövetség nevében Dr. Horváth Kálmán alispán.(292)

Sport, sportegyesületek

Csákánydoroszló községben mindig nagy sportélet folyt. A faluban, az 1920-as években kezdtek különböző csapatjátékok gyökeret verni. 1924-től ismeretes a községben a teke sport. A következő évben már versenyeztek a csákányi tekések. A kezdeti lendület a későbbiekben alábbhagyott, a mostani tekecsapat 1966-ban alakult, de az igazi kiugró eredményeket a kilencvenes évektől napjainkig érte el a csapat.

A tekecsapat a megyei osztályból napjainkig az NB II.-ig jutott, (közben megnyerte a megyei I és az NB III-as versenykiírást). Sőt az NB. II.-ben is fantasztikusan szerepelt a csapat. Újoncként a 2002-2003-as versenykiírásban a

második helyezést érték el. Ráadásul úgy, hogy valamennyi hazai mérkőzésüket megnyerték.

A tartalékcsoport a megyei másodosztályban bronzérmes lett, míg a női csapat a megyei első osztályban szintén bronzérmet szerzett, végig küzdve a bajnoki aranyért. Az NB. II.-es gárdának a tagjai: Szomi Ferenc, Németh István, Sütő Zsolt, Meixner László, Musits József, Marton Gábor, Vass József, Márton Szabolcs, Danyi Krisztián, Danyi Péter. A csapatot, mint szakosztályelnök, Sütő Zoltán irányítja.

Az NB II. végeredménye

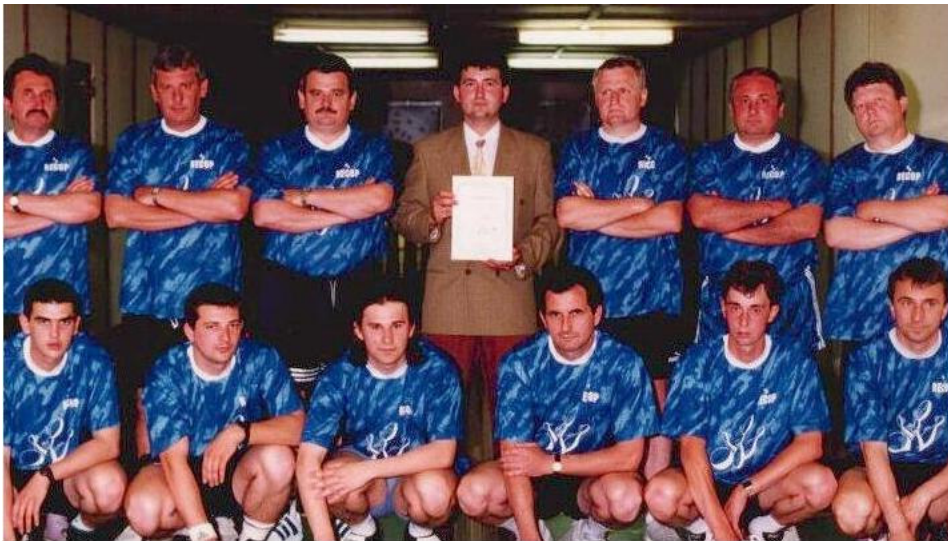
1. Péti MTE	16	1	5	110:	66	33
2. Csákányd.	14	0	8	102:	74	28
3. Soproni P.	13	1	8	99:	77	27
4. Répcelak	13	0	9	95:	81	26
5. Ajka	12	1	9	98:	78	25
6. Scarbantia	11	1	10	89:	87	23
7. Gyórhó	10	1	11	87:	89	21
8. Bázaker.	9	2	11	86:	90	20
9. Soproni T.	10	0	12	85:	91	20
10. Sárvári K.	8	1	13	77:	99	17
11. Elektr.	6	1	15	65:	111	13
12. Kőszeg	5	1	16	63:	113	11

Az NB II. tabellája 2003-ban

A megyei másodosztályú bronzérmes csapat gerincét Babits Ferenc, Danyi Krisztián, Markovics Péter, és Sütő Ferenc alkotta. Játszott a csapatban Soós Imre, Danyi Péter és az NB.II.-es csapatból kimaradó játékos is.

A hölgyek csapatát a következő amazonok alkották: Albert Jenőné, Büki Csilla, Dévainé N. Margit, Sütő Anita, Szabóné Joó Tímea, Csilinkó Marianna.

1927-ben megkezdődött az asztaliteniszezés. Jelentős esemény volt az asztalitenisz sport elterjedésében az 1929-ben Körmenddel vívott barátságos mérkőzés. Később az asztalitenisz főleg az ifjúság körében vált népszerűvé. Később ez a sportág is sorvadásnak indult, már csak a különböző úttörőversenyek alkalmával versenyeztek a csákányiak.

Tekebajnokok

A nyolcvanas években, a csákányi iskolában, szakkör formájában foglalkoztak ezzel a sporttal, Berki Elemér, később pedig Fálman István jóvoltából. Az egyik, ha nem a legnagyobb sikert ez a sportág 1991-ben aratta, amikor a csákányi csapat megnyerte a Szombathelyen lebonyolított megyei diák asztalitenisz bajnokságot. Számomra nagyon emlékezetes ez a siker, hisz a csákányi csapatot Hets Zoltán, és jómagam alkottuk. A kerékpársport elterjedése 1929-ben kezdődött. Még ugyanebben az évben Németh József, nagycsákányi kerékpáros nyerte meg a körmendi körzeti versenyt.

A régi sport-telep nem felelt már meg az újkor követelményeinek, ezért 1952-ben egy új készült, a mai sporttelep elődje. A labdarúgó pálya köré egy futópályát is építettek, valamint ugró és dobópályák is létesültek. A létesítmény azóta is üzemel, utoljára 2002-ben rekonstruálták, Soós Róbert búcsúmérkőzésére.

1949-ig a községi sportkör fogta össze a falu sportját. Az Őrségi Erdőgazdaság megalakulása után, mint erdőgazdasági sportkör működött, majd az országos Traktor SE megalakulásával, mint Csákánydoroszlói Traktor Sportkör létezett. A Traktor Sportkörön belül Csákányban hat sportág volt: asztalitenisz, atlétika, labdarúgás, torna, sakk, és kerékpár.

Sportöltöző napjainkban

A hatvanas-hetvenes években az úttörőmozgalmon belül folyt igazi sportélet. A csákányi gyerekek sokszor vettek részt versenyeken, melyeken szép sikereket értek el. Ilyen verseny volt például: négytusa, kézilabda, asztalitenisz, kispályás labdarúgás, torna és sakk.

Az úttörőmozgalom megszűnése után a kilencvenes években a sport, a labdarúgás és a teke kivételével iskolai szintre tevődött át. Itt a gyerekek főleg atlétikában érnek el szép sikereket.(293)

A sport azon túl, hogy „dicsőséget” hozott egypár embernek, összekovácsoló tényezőnek is bizonyult, úgy a játékosok között, mint a szurkolók vagy az egyszerű érdeklődők között. Elsősorban a labdarúgásban figyelhető meg ez a jelenség, de kisebb mértékben jelentkezik más sportágakban is. Régebben a szurkolók és a játékosok közösen indultak a kocsmából a mérkőzésekre, ahol előtte megbeszélték a jónak vélt „taktikát”.

A találkozót alatt nemcsak a focira figyeltek, hanem megtárgyalták a falu ügyes-bajos dolgait, majd a meccs után ismét összejöttek a kocsmában, hogy kielemezzék a találkozót. Sokan a vidéki mérkőzésekre is elkísérték a csapatot.

Csákánydoroszló a kilencvenes évek elején részt vett az úgynevezett Kihívás Napja, című rendezvényeken is.

A Kihívás Napja

Az önkormányzat minden évben megrendezi a sportnapot, ahol a falu lakói különböző vetélkedőkön, versenyeken mérik össze tudásukat.

A sportnap bajnokai

Labdarúgás

Ha a csákányi sportéletet vizsgáljuk, akkor külön, és nagyobb terjedelemben kell szólnunk a labdarúgásról, hisz a faluban ennek van a legnagyobb hagyománya. 1923-ban került az első focilabda Nagycsákányba, és innentől számíthatjuk a futball megszületését a faluban. Ha már volt labda, akkor szükség volt egy pályára is. Az első pálya igencsak kezdetlegesnek nevezhető, mert egy legelőn alakították ki, és két bot jelentette a kapufákat. Az első hivatalos mérkőzés itt zajlott le, az ellenfél pedig a Körmendi Cserkészek csapata volt.

A csapat alapítójának a Szakasits testvéreket (Gyulát és Jánost) lehet tekinteni. A környéken, rövid időn belül elismert csapat lett a csákányi. Most már csak az volt a kérdés, hogy milyen szerelésben játszanak a fiúk, és azt miből vásárolják. A csapat tagjai gondoltak egyet, a Soós testvérek irányításával egy színdarabot tanultak be, azt nagyszámú közönség előtt előadták, és a jegyeiből befolyt pénzből vásárolták meg a csapat számára az első garnitúra szerelést. A csapat neve NTK, azaz Nagycsákányi Testedzők Köre lett.(294) A harmincas évek elején Mester Sándor jóvoltából egyre jobban ment a csapatnak, mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy az akkori kor egyik nagy csapatával a Gotthárdi csapattal 5-5-ös döntetlent sikerült elérni. Ekkor már Ausztriába is eljutott a csapat, voltak Németújváron, és Gyanafalván.

A harmincas évek közepén távozott a faluból Mester Sándor, több játékos abbahagyta a játékot családi, vagy más okokra hivatkozva, a pályából is kiharítottak egy kis részt útépités céljából, aminek következtében a futball hanyatlani kezdett a faluban, mi több, egy időre meg is szűnt, csak a gyerekek látogatták a pályát. Az újrakezdésre 1938-ban került sor, Magyar Ferenc jóvoltából, aki a szomszédos Ivánc község csapatával kötött le egy barátságos mérkőzést.(295) Ekkor kezdett kialakulni az úgynevezett nagy csapat, amit még most is sokszor emlegetnek a faluban.

A csapat rendszeresen legyőzte Körmentet, és Szentgotthárdot is, nemegyszer nagy gólaránnyal. A közeli kis falusi csapatok ellen nem is egyszer kétszámjegyű győzelmet aratott Csákány. A gárda 1940-ben szerepelt a legsikeresebben, amikor 140-28 lett a gólaránya.(296) 1943-ban a nagy csapat feloszlott, már csak a leventék futballoztak, eléggé gyenge színvonalon. Amikor aztán őket is behívták katonának 1944-ben, teljesen megszűnt a foci, de más sport is Csákánydoroszlóban.

A felszabadulás után kezdett újra mozgásba lendülni a falu sportélete, igaz, hogy elég lassan, mivel több fiatal nem jött vissza a frontról. A futballt csak 1946-ban sikerült felélesztenie Szabó Jánosnak, aki miután hazatért a fogságból, nekiilátott a csapat alakításának. A felszabadulás utáni első mérkőzésre 1946. április 3-án került sor, nem is akármilyen ellenféllel szemben. Mivel a környező falvakban még nem éledt újra a labdarúgás, ezért Szabó János a faluban lévő várban elszállásolt szovjet katonákat hívta ki egy mérkőzés erejéig. Ezen a nem mindennapi találkozón 4-0-ás csákányi győzelem született.(297) Ebben az évben összesen 24 találkozót játszott a csapat, melyekből 19-et megnyert.

Az év, de talán az egész csákányi labdarúgósport legnagyobb sikere is ebben az évben történt. A körmendi sportvezetőség 6 csapat részvételével egy labdarúgótornát írt ki, melynek díja, egy focistát ábrázoló díszes serleg volt. A kupadöntőt, a csákányi, és a horvátnádajai csapat vívta, melyen Csákány 3-2 arányban győzött, és megnyerte a serleget.(298) 1948 húsvét hétfőjén ismét nagy ellenfél ellen készültek. Az ellenfél ezúttal az Újpesti Munkás Torna Egylet volt, akik egy hírverő mérkőzés erejéig látogattak a faluba. A találkozón a pesti csapat megalázó 3-1-es vereséget szenvedett a járási bajnokságban szereplő Csákánydoroszlótól.(299)

Az ötvenes évek elején Csákányi Traktor néven szerepelt a csapat, miután országszerte megalakultak a Traktor sportkörök. Időközben megnyerték előbb a járási, majd a megyei II. osztályú bajnokságot is, és feljutottak a megyei I. osztályba, mely akkoriban nagyon erős volt.

Egy csapat régebbről

A csapat szereplését nem kísérte szerencse, hisz kiesett ebből az osztályból. 1956 tavaszán kiköszörülve a csorbát ismét megnyerték a megyei másodosztályú bajnokságot, és ismét egyvel feljebb léptek. Jól sikerült a gárda megerősítése is, így végül 56 őszen az előkelő 7. helyen végeztek. Az október 23-ai események negatívan befolyásolták a futball életet a faluban. Az események hatására megszűntek a Traktor sportkörök, így a csákányi foci a legnagyobb anyagi bázisát veszítette el, minek következtében visszalépett a bajnokságtól, és újra a járásiba nevezett be. Idővel az anyagi helyzet rendeződött, a csapat újra szép sikereket ért el, többek között ismét megnyerte a járási bajnokságot. Az újabb törés 1963-ban következett be, amikor Szabó János lemondott a csapat edzői posztjáról.(300)

Ami a továbbiakat illeti Csákányban azóta is nagy futballélet folyik. A csapat hol a megyei I., hol pedig a megyei II. osztályban szerepelt. A 63 óta eltelt időszak talán legnagyobb sikere az volt, amikor a kilencvenes évek elején bejutottak a Magyar Kupa legjobb 64 csapata közé, és Csákányban fogadták az akkor az NB. I.-ben szereplő Soproni VSE együttesét, ahol akkor játszott a Ferencváros egykori nagy kedvence Fischer Pál is. A találkozót a Sopron nyerte 5-0-ra, de a vereség ellenére nagy élményt jelentett a meccs a falu sportkedvelői számára. Jelen pillanatban a csapat a megyei másodosztály élmezőnyében található.

És egy csapat nem olyan régről

Egyházi élet

A templom

Csákánydoroszló ősi középkori templomáról először egy 1290-ből származó adat tudósít. Az akkori templom a Medvespatak, (Medvespatak, a mai Vörös patak.) északi partján állt, és Szent Péter tiszteletére emelték. Egy 1512-es adat arról tudósít, hogy az ősi középkori templom Szent Péter és Pál néven szerepelt. 1674-ben egy felújított épületről számolnak be az írások, ami már Szent Cecília tiszteletére készült. A Vas Megyei Levéltárban megtalálható Kazó féle kánoni vizitációból (egyházlátogatási jegyzőkönyv), 1697. december 4-i dátummal a következőket jegyezték fel: „A templom ekkor is Szent Cecília védelme alatt állt. Körülötte terült el a temető, elég nagy sánccal körülvéve, azért, hogy az állatok ne férhessenek hozzá. Kicsiny fatornya volt egy haranggal, a templom teteje zsindellyel fedve. Mennyezete, kórusa fából, szószéke kőből készült. Sekrestyéje, keresztelőkútja, gyóntatószéke nem volt. Padjai alkalmatlanok, padlózata nincs. Szentélye boltíves, van egy oltára, a kereszteltek anyakönyve elveszett. Tabernáculuma régi szokás szerint a falba van elhelyezve, nyitott és nélküli a rácsot. Gyertyákról, kenyérről, borról a plébániabeliek gondoskodnak. Ugyancsak az ő feladatuk az építés, és a karbantartás is. A templomnak javai, és jövedelme nincsenek. Felszerelése nagyon kevés, mivel a helység plébánosa Károly János, úgy a kelyhet, mint a felszereléseket magával vitte, és nem is hozta vissza, mivel fizetése hátralékát a plébániabeliek nem adták meg neki. A plébániai lakot újonnan építették, de plébánosa nem volt.” Ugyanakkor a jelentés kitért arra, hogy nagy szükség volna egy plébánosra, és azt könnyen el is lehetne tartani, és ez a plébános a környező filiákat is el tudná látni. Amire azért is nagy szükség lett volna, mert a szomszédos falvakban sok lélek van elhagyatva lelkiekben, és az örökkévalóság szempontjából romlásnak vannak ítélve. Kazó a jelentésben írja, hogy biztos benne, ha lenne plébános, akkor sokan megtérnének a hitetlenek közül.(301)

A templom szántóföldje két helyen volt, egyik a temető mellett 6 hold 7 köböllel, és a Pap erdejénél szintén 6 hold 7 köböllel. Volt még kisebb föld az országút mellett, Besfa határában 4 hold 4 köböllel. Valamint itt volt a plébános kaszálója is. Ezt a rétet a hívek kaszálták, és ők is hordták be a plébánosnak. Minden háztól egy szekér fát kellett vinni a plébános udvarára. Minden telkes gazda egy mérő gabonát volt köteles fizetni a plébánosnak, aki kevesebb földdel rendelkezett az arányosan kevesebb gabonát vitt. Az üres plébániai házban az iskolamester lakott, akit önkényesen fizettek, mert a plébániának iskolája sem

volt. A hívek száma 326, részben katolikusok, részben nem. Valószínűleg azért voltak ilyen kevesen, mert sokan elköltöztek az adózás terhe elől.

Az 1700-as évek elején, pap híján a csákányi templomban nem volt istentisztelet, hanem a csákányi fára Ivánc filiája lett, Iváncra jártak a csákányi hívek misére. 1733-ban kezdték kérvényezni a hívek, hogy elszakadhassanak Ivántól, mert a Rába gyakran megáradt, és ilyenkor nem tudtak Iváncra menni. A mai templom elődjét 1765-ben építteti Batthyány Imre kegyúr. A templom védőszentje Nepomuki Szent János.

Egy hajós épület, melyet később kereszthajóval bővítenek. Görög kereszt alaprajzú, a homlokzathól lapos rizalitként lép ki tornya. Szentélye egyenes záródású, déli oldalán sekrestye áll. Főhomlokzata falpillérekkel tagolt. Főbejárata félköríves záródású, keretezett, csigakonzolokkal alátámasztott, törtíves szemöldökű, felette a karzat szintjén záróköves keretezésű, félköríves ablak látható. A kettős főpárkány a középső tengely felett ívesen megtörik, és közrefogja a Batthyány-címert. A torony két volutás faloromzattal csatlakozik a hajóhoz, a középen egy nagy körablakkal, fölötte a párkány félköríves timpaponos. A harangok szintjén az ablakok félköríves keretezésűek. Az enyhén ívesen megtört főpárkány felett a torony fedése hagymasisakos. Oldalhomlokzatai ugyancsak falpillérekkel tagoltak, a falmezőkben részben befalazott, részben vállköves-záróköves keretezésű, félköríves ablakokkal. A széles főpárkány összekapcsolja a homlokzatokat. A toronyalj fiókos dongaboltozattal fedett. Az egyenylású ívesen kihasasodó karzat, csehboltozattal fedett.

A XIX. században kétpilléres romantikus karzatrészek toldották meg. A szentélyben délen, a sekrestye felett oratórium. A gazdag barokk kegyúri ablakos oratórium-karzat Batthyány-címerrel díszített. A templom fedélszéke eredeti barokk. A gazdagon tagolt épületet kiegészíti az igen magas színvonalú négyoszlopos, megtört párkányzatú és oromzatú főoltár. Az oszlopok között Szent Joachim, és Szent Anna szobrai állnak, az oromzat csigás volutáin térdeplő angyalok, középen pedig sugarakkal keretezett Krisztus-monogram van. A kereszthajóban volutával díszített barokk oltárok, rokokó gyóntatószék, és a diadalív előtt szószék áll. A padok és a keresztelőkút is barokk alkotások. A ma használt új berendezés 1976-77-ben készült.

Az 1800-as évek közepén új plébániaház épült, melyet az 1900-as években építettek újjá. Csákánydoroszló 1803-tól lett önálló plébánia.(302)

A templom

Pár szó a falu védőszentjéről, Nepomuki Szent Jánosról: 1340 körül született Csehországban, a pilseni járás Nepomuk nevű helységében. Születése után súlyos betegségbe esett, s miután ebből kigyógyult, szülei megfogadták, hogy Isten szolgálatára nevelik. A prágai egyetem elvégzése után pap lett. Szavait mély meggyőződés és szent lelkesedés tüzesítette át. Csakhamar egyike lett a cseh főváros legelismertebb papjainak. IV. Vencel cseh király az udvarába hívatta. Feleségének Johannának lett a gyóntatója. János, vigasztaló szavaival, mindig ott állt a szegény, szenvedő királyné oldalán. Vencel azzal vádolta meg feleségét, hogy megcsalja őt, de bizonyítékot nem tudott előkeríteni. Magához

hivatta hát Jánost, hogy árulja el neki a királyné gyónását. A pap ezt visszautasította, mondván, hogy a gyónási titkot senki kedvéért nem hajlandó megszegni. Ezek után tömlöcbe vetette a papot, megkínóztatta, de ekkor sem árulta el Nepomuki János a titkot. A király megharagudott Jánosra, és 1383. május 16-án a Moldvába dobatta. Mikor élettelen teste felmerült a habokból ragyogó fény vette körül. Mikor az emberek meglátták a fényt ezrével tódultak a folyópartra, és a tetemet a templomba vitték. Hamvai jelenleg a prágai székesegyházban vannak eltemetve. Nepomuki Jánost 1729-ben avatták szentté.(303)

Nepomuki Szent János szobor Csákánydoroszlóban

A reformáció Csákányban: Csákányt sem kerülte el a reformáció szele, a protestantizmus előretörése, ugyanakkor korántsem játszott olyan fontos szerepet a falu életében, mint például Iváncon. Igaz koránt sem voltak olyan nagy mérvű konfliktusok a faluban, mint máshol a katolikusok, és a protestánsok között. A protestantizmus első jelének tekinthető az 1599-ben itt adózó

prédikátor említése, kire 1 forint haditaxát róttak ki.(304) A prédikátor ezidőtájt kért egy jobbágyhelyet, hogy házat építhessen maga, és családja számára. 1620-ból azt jegyezték fel, hogy a prédikátor a rossz anyagi helyzete miatt el akart menni a faluból. 1623-ban engedélyezték a prédikátornak, hogy taníthasson, miután elismerte vétkét. Igaz a tanítás engedélyezése nem volt hosszú életű. 1612-től 1657-ig Nárai Gáspár, Latinidesz Jakab, Lonkai Pál, Sallai Péter, Nemeskéri István, és Jobbágyi Mihály voltak a református lelkészek a faluban.(305)

Az 1662. évi országgyűlésen a protestáns rendek vallási sérelmei között szerepelt Csákány is. A katolikus Kisfaludi Balázs, aki akkor csákányi várkapitány volt, elkergette a református lelkipásztort a faluból, és a templomot elfoglalta. Ez ellen emeltek panaszt a protestáns képviselők. 1682 után megszűnt Csákányban a református eklézsia.(306)

Egyházi események

1860: szeptember 19-én volt bérmálás a templomban. A püspök 101 gyereket bérmált meg.

1868: Ismét bérmálás volt a faluban, ezúttal augusztus 24-én. 269 gyerek részesült a bérmálás szentségében.

1880: november 25-ei keltezésű az a szerződés, mely a plébános és a hívek között kötött. A szerződés az adógabona pénzzel való megváltásáról szólt. Ezek szerint Tulok József plébános lemond a gabona természetbeni beszolgáltatásáról, cserébe a Nagycsákányiaktól 200 koronát, míg a Rábadoroszlóiaktól 60 forint pénzbeni juttatást követelt. Az összeget minden év október 1-ig kellett a plébánosnak befizetni, és halasztani nem lehetett.

1884: Újabb szerződés kötött ekkor, szintén a plébános és a hívek között, ami a szántás megváltásáról szólt. A szerződés értelmében minden érintett 35 forintot volt köteles fizetni a plébánosnak minden év október 1-ig, és itt sem lehetett halasztást kérni.

1885: szeptember 22-én volt bérmálás a faluban. A püspök 1080!! embert bérmált meg.

1896: a Millennium tiszteletére a csákányi templom felújításra került. A felújításhoz a pénzüsszeget gróf Batthyány Iván adta. A felújítások Brenner János építőmester tervei alapján, és irányításával készültek. A felújítás során a templom egy kereszthajóval bővült, valamint a templomot is megnagyobbították, és a tetőt is újracserépezték. A felújításban kivették a részüket a falu lakói, mind a nők, mind pedig a férfiak. A munkálatok 7144

koronába kerültek. A templom felújítása mellett egy új harang vételére is sor került, mely 980 koronába került, aminek költségét Udvary Ferenc állta. A harangot Selkenhofer Frigyes öntötte, és 1896. szeptember 20-án Hidasy Kornél püspök szentelte fel. A felújított templomot 1896. november 22-én Tulok József plébános szentelte fel.

1902. januárjában a plébánia hivatal gazdasági épület állaga annyira leromlott, hogy azt fel kellett újítani. Mivel Batthyány gróf erre pénzt nem adott a felújítás 1000 koronás költségét mind a plébános fizette. Ugyanezen év augusztusában, a várban lévő kis kápolna állaga is leromlott, melyet Batthyány Iván javíttatott ki, és Tulok József plébános szentelt fel augusztus 6-án.

1913: május 28-án bérmálás volt a faluban. A bérmálást Mikes János püspök végezte. A püspök már 27-én Csákányba érkezett, és gróf Batthyány Ivánnál kapott szállást. Este fáklyás felvonulást tartottak a vár udvarán. 28-án reggel volt a szentségkitétel, 9 órakor pedig a püspöki mise. Fél 11-kor kezdődött a bérmálás, és 581 gyerek részesült a bérmálás szentségében. A bérmálás után fogadással egybekötött „vigadalom” volt a gróf udvarán.

1923: június 10-én volt a bérmálás a faluban. Mikes János püspök 457 gyereket bérmált meg.

1934: május 12-én szombaton volt a bérmálás a faluban. Mikes János 456 gyereket bérmált meg.

1940: május 14-én egy kikérő levél érkezett a csákányi plébánoshoz. „Misák János soproni hívő, aki Pozsonyban született 1910. február 2-án, és ugyanebben az évben keresztségben részesült, és állítólag katolikus nevelést kapott, és Csákánydoroszlóban, 1925 nyarán bérmálkozott. Kérem, méltóztassék ennek utánanézni és a bérmacédulát kiállítva, nekünk megküldeni, lehetőleg postafordultával. Köszönettel, tisztelettel: Sopron 1940. május 14.”

1941. május 10-én Grösz József püspök bérmált 309 főt.

1947. május 15-én Kovács Sándor püspök bérmált 163 embert.

1954. szeptember 19-én szintén Kovács Sándor püspök 248 főt bérmált meg.(307)

1958-59: a templom tatarozása folyt ebben a két évben. A munkálatok során a tornyot lefestették, és a templom külsejét bepucolták. A templomot belülről is lefestették. A munkálatok Molnár László tervei alapján folytak.(308)

1980. május: A plébánialakás külső vakolásának a javítására került sor ezekben a napokban.

1980. június: A templom felújítására került sor. A munkálatokat Horváth László végezte.

2000: a Millenniumi ünnepségekre rekonstruálták a templomot.

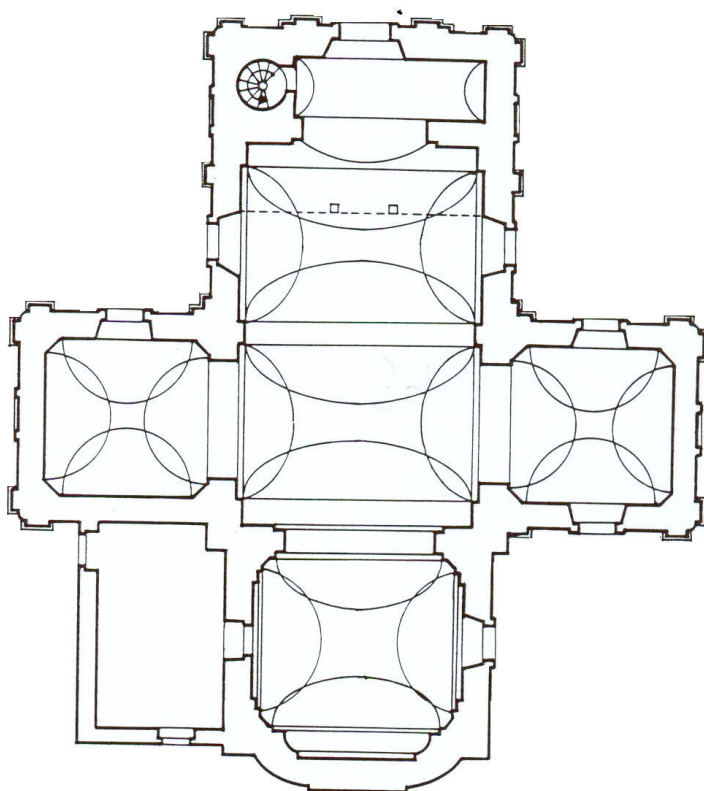
A plébánia épülete

2001: Kivilágították a templomot. 2001. március 22-én tartott képviselő-testületi ülésen Papp Ferenc a családja nevében felajánlotta, hogy a Papp család (özv. Kovács Ferencné Csákánydoroszló legidősebb embere, Papp Ferncné, Papp Ferenc) a templom díszkivilágításának az összes költségét magára vállalja.

A villanyszerelési munkálatok során a templom főhomlokzata, a torony, és a templom két oldala lett kivilágítva. A villanyszerelési munkálatokat Horváth Sándor végezte társadalmi munkában. A kivilágítás költsége 120000 forint volt.(309)

A falut egyházi életét sem kerülte el a kommunista rendszer megfigyelési sorozata. A Vas megyei Levéltár TÜK (szigorúan titkos.) anyagából derült ki, hogy 1956 Húsvétján Viserálek Kálmán tanácselnök jelentést küldött Körmendre, hogy mi történt a faluban a húsvéti ünnepek alkalmával.

A jelentés azt tartalmazta, hogy nagycsütörtökön, és nagypénteken kevesen látogatták a templomot, ellenben nagyszombaton nagyon sokan voltak, vagy 300-an. „A körmenet, és a szentmise rendben lezajlott, ellenséges megnyilvánulást nem tapasztaltunk” -jelentette Viserálek Kálmán.(310)

601

A csákánydoroszlói templom alaprajza

A csákányi plébánosok névsora

Napjainkig összesen 16 állandó plébánosa volt az egyházközségnek.

Bosichkó Pál 1714-1749

Vasváry József 1749-1776

Csolánczy József 1776-1778

Bossányi Ferenc 1778-1803

Lentz Ignác: 1803-1847.

Udvardy Ferenc: 1847-1880.

Tulok József: 1880-1907.
Nagy László: 1907-1926.
Bódiss István: 1926-1936.
Németh Ödön: 1936-1963.
Dr. Iszak Károly: 1963-1974.
Pálmai Kálmán: 1974-1978.
Bencze Sándor: 1978-1988.
Kiss Sándor: 1988-1991.
Varga István: 1992-1997
Dóka Ferenc 1997-napjainkig.(311)

Voltak még plébánosok a faluban, akik csak alkalmakkor tartottak szentmisét a csákányi templomban, úgynevezett kisegítő plébánosok voltak:

Mazaly János: Taródfán született 1813. október 9-én. 1840 és 41 között, mint kisegítő plébános működött több környező faluban, többek között Csákányban is.

Willesits Ferenc: 1894. június 16-án született. 1917. június 6-án szentelték fel. Segéd plébánosként működött Csákányban 1919. március 21 és október 1 között.(312)

Csákányi származású papok névsora: Mengel János 1741-ben született Nagycsákányban, 1766-ban szentelték fel, 1783. február 23-án halt meg.
Horváth József: 1783. november 23-án született Nagycsákányban. 1806. december 7-én szentelték pappá a Püspökvár kápolnájában.(313)

Csákánydoroszló a szombathelyi egyházmegyéhez, és a körmendi kerülethez tartozik. A faluban régen nagy hitbuzgalmi élet folyt, ezt a tényt bizonyítják a bérnálási jegyzőkönyvek, melyekből kiderültek, hogy a püspök rendszeresen bérnált meg a csákányiakat. Ezek közül kiemelkedik az, amikor egy nap 1080 embert bérnált meg a püspök. A bérnálás ünnepe mind a mai napig fent maradt a faluban, minden negyedik évben tartják a templomban. Viszont a gyerekek létszáma drasztikusan lecsökkent. Most csak alkalmanként 40-50 gyerek bérnálkozik. Hitoktatás is rendszeres volt a faluban (kivéve, amikor nem lehetett). A hittanórákat a plébános tartja. Hittanórák mostanában nem a parókián, hanem az iskola tantermében vannak.

Csákánydoroszlóban a búcsút, a falu védőszentjének tiszteletére tartják, május harmadik vasárnapján. Az emberek sokan és rendszerességgel látogatják a templomot. Még több hívő van a karácsonyi éjféli szentmisén, és a húsvéti

feltámadási körmeneten. Ha az idő engedi, akkor a templom előtti nagy udvar van feldíszítve, és ott tartják meg a körmenetet.

A faluból régebben sokan jártak el a vasvári búcsúba. Ez a hagyomány még mindig él, de most már egyre kevesebben mennek el. Amikor még nagyobb hagyománya volt a búcsúba járásnak, az asszonyok és a férfiak közösen, lovasszekéren indultak útnak és közben különféle vallásos nótákat énekeltek, és imádkoztak. Ezek közül egyet most felidézek, melyet özv. Kovács Ferencné őrzött meg az utókor számára.

Bánatunkban oltárodhoz,
Hozzád jöttünk jó anyánkhoz.
Órangyal ki ide hozott,
Úton minket így biztatott.
Mária segíts!

Te pártolod kérelmünket,
Ő betölti reményünket.
A szentfiát bizalommal,
Imádjuk mi buzgalommal.
Mária segíts!

Hozzád jöttünk, ezen bajjal,
Kisírt szemmel, mély sóhajjal.
Bizalommal nézünk reád,
Mert szavadra fiad megáld.
Mária segíts!

Egynek nincsen egészsége,
Másnak megtört reménysége.
Ez aggódik gyermekéért,
Az könyörög szüleiéért.
Mária segíts!

A bús özvegy hitestársát,
Az árva elhúnyt anyját.
Midőn siratja és áldja,
Szíve lelke azt kiáltja.
Mária segíts!

Hitestársát ez dajkálja,
Jó testvérét az ápolja.
Mindnyájunknak fáj valami,
Kitudná azt elmondani.
Mária segíts!

Úgy is tudod, mi fáj nekünk,
Jól ismered, mit rejt lelkünk.
Szánjuk, bánjuk vétkeinket,
Te gyógyítsd meg sebeinket.
Mária segíts!

Küldj fohászt az egekbe,
Ó végy kérlek kegyelmedbe.
Te pártolod kérelmünket,
Ő betölti reményünket.
Mária segíts!

Oltalmazd kik otthonvannak,
Kik miattunk tán aggódnak.
Ha majd egyszer visszatérünk,
Velük együtt majd dicsérünk.
Mária segíts!

A jelenlegi egyházközségi képviselők névsora: Spang Vilmos egyházközségi elnök, Bálint Sándor, Takács Antal, Szép Ferenc, Szeifert István, Horváth Sándor, Nardai István, Kozó József, Petrik András, Markovics Péter, Bérdi Zoltán, Ferka Ferenc.

A következő táblázatból azt tudhatjuk meg, hogy milyen vallási összetételű volt a falu lakossága, és ez az idők folyamán hogyan változott meg.

Év	Róm. Kat.	Ev.	Ref.	Izr.
1874	1118	-	-	-
1899	1540	4	3	20
1906	1465	-	5	40

Csákánydoroszló története

1909	1585	-	4	40
1910	1650	3	3	28
1914	2117	14	9	36
1929	2045	6	-	35
1934	1888	6	3	9
1943	2008	12	2	16
1954	1749	-	-	-
1972	1775	-	-	-
1977	1890	-	-	-
1984	1980	-	-	-
1991	1980	-	-	-
2000	1761	-	-	-(314)

Történelmi események sodrában

Harc a török ellen

1526. augusztus 29-én a mohácsi síkon a török had megsemmisítő vereséget mért a gyengén felszerelt, és kis létszámú magyar sereg felett. A bajt csak tetézte, hogy királyunk II. Lajos a megáradt Csele patakba fulladt. Se királya, sem pedig hadserege nem volt az országnak. Nyitva állt az út Szulejmán előtt Buda bevételére. Ő azonban ezt csak később 1541. augusztus 29-én tette meg. Megkezdődött a másfél évszázados török uralom, mely 1686-ban Buda visszafoglalásával ért véget.

Csákányt a nagy csaták elkerülték, de kisebb ütközetek, rajtaütések azért akadtak. Valószínűsíthető, hogy csákányi katonák is részt vettek Kőszeg 1532-es ostromakor a vár védelmében, habár, erre vonatkozó konkrét adat nincs. Szigetvár 1566-os eleste után egyre jobban megszorodtak a török csapatok portyázásai. 1579-ből van említés, amikor a törökök Körmend, és Szentgotthárd térségében portyáztak, habár pontos adat itt sincs, hogy ez a portya Csákányt érintette volna, de elképzelhető.

1583. Ebben az évben ismét a környéken garázdálkodott a török, és ennek a portyának csákányiak is kárát látták. Istvánffy Miklós: Magyarország története 1490-1606 között, című munkájában, a következőket jegyezte fel erről a támadásról.

„Ugyanis az alacsony termetű, ez okon kis melléknévvel illetett Hasszán szigeti parancsnok egy erős török csapattal a Rábán Csákánynál, Körmend közelében átkelt, hol néhány előkelő férfit, akik éppen lakadalmaztak, megrohanván, gyászra változtatták a nászt, részben megölt, vagy fogságra hurcolt, s egyúttal a falut kirabolván felgyújtá. Egyedül Potyondi Farkas ki a lagziból egy házba (Valószínűleg saját jól védhető házába.) húzódott az ostromló törökök ellen magát társaival vitézül védte, s bennök sokat meglövöldözött, menekült meg. Ezután az ellenség a közeli falvakat pusztítá, égeté, kiket pedig előkapott, foglyul ejté, vagy leölé. A megöltek, és egyéb zsákmányon kívül, csak foglyot 311-et hurcolván el.”(315) A török csapatot, mely Csákányt kifosztotta a veszprémi helyőrség szétkergette. A török nagy pusztítást végzett Csákányban, amit a falu csak nehezen hevert ki, hisz a férfiak jó részét vagy megölték, vagy elhurcolták. Egy 1585-ös feljegyzés bizonyítja, hogy a rajtaütés után a falu egy ideig el is néptelenedett, egyrészt a sok elhurcolt fogoly miatt, másrészt meg a félelem miatt.

Két kérdés felvetődik a rajtaütéssel kapcsolatban:

1: Miért pont a mennyegzőre csapott rá a török?

2: Honnan tudta, hogy Csákányban épp akkor van lakodalom?

Ami az első kérdést illeti, a török a rablóportyái során nemcsak ékszereket, értékeket rabolt el, sőt elsősorban nem azt, hanem a falvakban lévő embereket hajtotta szolgaságba, akiket aztán az emberpiacokon jó pénzért eladott, vagy ha gazdagabb volt a fogoly akkor felajánlotta, hogy bizonyos összegű váltságdíj fejében elengedi az illetőt. Természetesen ezt a nagy összegű váltságdíjat csak a gazdag nemes emberek tudták kifizetni. Ami pedig a mennyegzőt illeti, abban az időben csak a gazdagabb családok engedhették meg maguknak, hogy lakodalmat tartsanak, tehát Hasszán jól gondolkodott, hogy ha valahol lakodalmat ülnék, ott valószínűleg azt nemesek teszik. Tehát az értékesebb zsákmány miatt választotta Hasszán a mennyegzőt. Bizonyítja ezt egy 1585-ös irat is, melyben Dobroghosthyai Rachyth Mátyás felesége, Mezőlaki Zámbo Anna vallja, hogy a csákányi rajtaütéskor őt magát is elrabolta a török. Nem sok időt töltött fogságban, mert 500 forint ellenében, a törökök fennhatósága alá eső községek bíráinak esküvel való kezeskedése után szabadult ki. Az 500 forintból 100 forint volt a váltságdíj, melyet Lövvő (Zalalövvő) birtokosai, Perneszy András, Poghan János, Darabos Margit, Sernyei Gábor és utóbbinak a jobbágjai fizettek ki. Így Zámbo Anna kiszabadult a török fogságából. A váltságdíjat azonban nem tudta visszafizetni a lövvői birtokosoknak, ezért olyan megállapodást kötött velük, hogy ha majd ezt a pénzt a földbirtokos Batthyány Boldizsár kifizeti számára, akkor azt a pénzt Perneszy András és a jobbágyok osszák szét maguk között.(316)

A másik kérdés már érdekesebb: honnan tudhatta Hasszán, hogy Csákányban épp ekkor ülnék lakodalmat? Nos minden valószínűség szerint árulás történt. Egy Borsos György nevű szentkirályi (ma Vasalja) lakos árulta el Hasszán szolgáinak, hogy Csákányban lakodalom lesz. Az információk megint csak a Helytörténeti Lexikon cédulaanyagából kerültek elő, miszerint Batthyány Boldizsár birtokos tanúkihallgatásokat kér Borsos György ellen. Istvánffy Miklós nádori személynök meghallgatván Batthyány panaszát utasította a vasvári káptalant, hogy vizsgálják ki az ügyet. A káptalan kiküldte embereit, Simon dékánt és Köveskúti Sal Ferenc nádori helyettest, hogy derítsék ki, mi történt. A két kiküldött ember 1584 vízkereszt utáni szerdán érkeztek Mindszentre (ma Pinkamindszent), és ott az egyik jobbágy Török János azt vallotta, hogy előtte való nap, mielőtt a török Csákányra támadott volna, Borsos Györgyöt Szentkirály kútjánál látta, amint beszélget négy török rabbal, akiket Batthyány Boldizsár épp előtte bocsátott el.

Valószínű tehát, hogy ezzel a négy törökkel üzente meg Hasszánnak Borsos, hogy Csákányban másnap lagzi lesz. Az iratból kiderül, hogy Borsos

egy lovat kapott a töröktől „szolgálatiért cserébe”. Borsosnak egyébként nem ez volt az első összeütközése a törvénnyel, hisz tudták róla, hogy egyszer két asszonyt elrabolt, értékeiket elvette, és ezért a vas megyei bíróság, mint latort halálra ítélte. A tanúvallomás elég bizonyíték volt arra nézve, hogy Borsos áruló volt, amiért elfogták, és halálra ítélték. Nádasdy Kristóf Sárvárra vitette és 1584. február 2-án kivégezték.(317) Egy „haszna” azért volt ennek a rajtaütésnek, mert ekkor fogalmazódott meg, hogy Csákányban várat kellene építeni megvédvén a falu lakosságát. Ez évtizedekkel később meg is valósult, amiről már külön beszámoltam.

A törökök Csákányban való portyázásának kézzelfogható bizonyítéka is van. A Savaria Múzeumban megtalálható ugyanis egy török pipatöredék, mely a Rába szabályozásakor került elő. A pipa két méter mélyen bele volt ágyazódva a homokba. A pipa fekete színű, és erősen megrongálódott az idők folyamán.

1604-1606. A Bocskai felkelést már ami a csákányi vonatkozását illeti sokan sokféleképpen értelmezik. Sem Istvánffy, sem pedig Bogárdi János nem említi, hogy Csákánynál a felkelés alatt valamilyen összecsapás lett volna. Az egyedüli kivétel Borovszky Samu Vasvármegye 1898 című munkája, amiben azt jegyezte fel, hogy 1605. május 22-én Bocskai nagyjából hajdúkból álló serege Vasvármegye területére lépett, és Csákánynál véres ütközetet vívtak a császári sereggel. A pontos időpontról, illetve az áldozatok számáról, és győztes kilétéről nem tett feljegyzést Borovszky sem. A felkeléshez hozzátartozik az is, hogy Bocskai a felkelés végét követően több ezer hajdút telepített le, és valószínű hogy ezidőtájt érkeztek hajdúk Csákányba is, akik a következő évtizedekben nagy szerepet játszottak a falu életében.

1664. Zrínyi-újvár elfoglalása után a török észak felé vonult és az apró zalai várakat lerombolva csakhamar elérte a Rába vonalát. A szövetséges csapatok vonultak ellenük, akik azonban késtek, még nem érték el a Rába túlsó partját. Csányi Bernát, aki ekkor körmendi kapitány volt (korábban 1654-57 között csákányi kapitány volt) nagy vitézségről tett tanúbizonyságot. Hatszáz magyar és kétszáz horvát katonával rajtaütöttek a török táboron. A csata elején, talán azért, mert a törökök meglepődtek a hirtelen jött támadástól, a nyolcszáz fős magyar csapat megfutamította a török hadat. (Egyes vélemények szerint nem volt megfutamítás, hanem a török csak hátrált.) Később be is következett, amitől tartottak, a hatalmas sereg (Az egész török seregről szó van, amely a szentgotthárdi csatában részt vett.) ellentámadásba ment át és az is csoda volt, hogy egyáltalán valaki is túlélte magyar részről ezt a rajtaütést. Esterházy Pál írta, hogy a nagy túlerő ellenére a törökök közül legalább annyian elestek, mint a magyarok közül, ami a magyarok nagy vitézségét bizonyítja. A harctéren elesett

Csanádi az egyik főtiszt, ki Csányi Bernát barátja volt. A kapitányról Csányi Bernát sorsáról eltérőek az információk. Esterházy azt írja, hogy a csata hevében egy janicsár által kilőtt pisztolygolyó kioltotta az életét, és Körmenten temették el. Bogárdi János tanulmányában viszont megemlíti, hogy valószínűleg Esterházy nem mondott igazat, és Csányi halálát 1667-re teszi.(318) (Azt írja, hogy Csányi felesége Keczer Anna csak 1667. június 9-én kelt levélben van özvegyként feltüntetve, tehát Csányi valamikor az idő tájt halhatott meg.)

A rajtaütés a veszteségek ellenére sikeres volt, mert lefékezte valamelyest a török had előrenyomulását. Július 27-én érték el a törökök Körmentet, ahol megpróbálták átkelni a Rábán, azonban a heves puskatűztől megrémülve inkább felhagytak az átkelés gondolatával. Ez volt a körmenti csata, a híres szentgotthárdi ütközet előcsatája. A török miután feladta a Körmentnél való átkelés lehetőségét nyugatra fordult, és máshol keresett átkelőt a Rábán. Július 28-án Csákánynál a Rába jobb partján tábort ütöttek, és heves tüzéségi tűz alá vették a Csákányban állomásozó császári csapatokat. Azonban az átkelést nem kísérelték meg, mert a már Csákánynál táborozó Batthyány Ferenc és Esterházy Pál gróf csapataihoz megérkezett Nádasdy Ferenc is, kit a császáriak vezére Montecuccoli küldött Csákányba a török átkelésének megakadályozására. Másnap július 29-én a török ismét felkerekedett és végül Nagyfalvánál (Szentgotthárdtól nyugatra, 3-4 kilométerre, ma Ausztriában van a helyiség és Mogersdorf a neve.) kelt át a Rábán, ahol összeütközött Montecuccoli seregével és megsemmisítő vereséget szenvedett. Augusztus 5-én a meghátrált török sereg felkerekedett, és a Rába jobb partján előbb Csörötneknél, majd Csákánynál vert tábort. A török vezérek észrevették a Rába balpartján Csákánynál állomásozó Nádasdy seregét, és csatát nem vállalva meghátráltak, és csakhamar elhagyták Vas megyét.

A csatában részt vett Batthyány Pál is seregével. Pál részvételét a kastély falán elhelyezett kőtábla is megörökítette, a következőképpen: „Itt lakott gróf Batthyány Pál, ki a török világ idején a kanizsai vár körül vívott harcok egyik hírneves, és győzelmes vezére volt. S aki a csákányi Rába folyónál a török had átkelését megghiúsította, s a híres szentgotthárdi csatában is részt vett.” Magáról a szentgotthárdi csatáról ezt jegyezték fel. „A német birodalmi sereg vezére Hohenlohe a törökök közeledtére a Rába átjáróit mindenütt katonákkal szállotta meg, melyben Batthyány a terepviszonyok nagy ismerője szolgált útbaigazítással. A nagyvezér, híven a török taktikához, egy előcsapatot Stájerország felé küldött, melynek rendeltetése lett volna, hogy Gyanafalván a Rábán átúszva, oldalt támadjon. Montecuccoli azonban erről idejében értesülván, báró Sporck altábornagyot a horvát ezreddel, és a dragonosokkal Badafalva és Raks felé indította. Sőt nehogy esetleg az ellenkező oldalról is hasonló támadásnak legyen kitéve Nádasdyt, Eszterházy Pált, és Batthyányt

seregeikkel, a Rába mellett menve, Körmenre küldte.” E felderítő szolgálat végzése miatt Batthyány a csata idején távol volt, csak később érkezett a helyszínre. „A másnap megérkező Batthyány, a holtak eltakarítását teljesítette csapatai és a környékbeli jobbágyok segítségével. Itt temette el a hősöket a falun túl, a Rába folyó, és a Nagyfalváról Badafalva felé vezető út által határolt térségben.”(319)

A győzelmet követte a szégyenteljes vasvári béke, melyet szeptember 25-én hirdettek ki, és az összes addigi hódítást a vereség ellenére a török kezén hagyta. A sors Buda 1686-os felszabadításakor fordult meg. A császáriak folyamatosan felőrölve a török erejét, kiűzték az oszmánokat az országból. A háborút, és a 150 éves uralmat lezáró békét 1699-ben írták alá Karlócán.

A szentgotthárdi csatából való az a két ágyugolyó, melyet szintén a Savaria Múzeumban őriznek, és amelyeket Hegyhátszentmárton alatt találtak meg, a Rába innenső oldalán. Az egyik (nagyobb) ágyugolyó barna színű, a másik (a kisebb) fekete színű.

1703-1711-Rákóczi szabadságharc. A szabadságharc idején említésre méltó esemény a faluban nem történt, a krónikások mindössze annyit jegyeztek fel, hogy Esterházy Antal kuruc serege táborozott Rába-Doroszlónál 1709-ben, feladatuk az volt, hogy megakadályozzák a császári seregeknek a Rábán való átkelését.

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc

Miközben a 48-as események igazából Pesten és Budán voltak nagy jelentőségűek, a falvakban is feszült figyelemmel várták a híreket. Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök levele 1848. június 13-án érkezett a vármegyékhez, többek között Vasvármegyébe is, melyben azt kérte a vármegyéktől, hogy egy erős, és egységes nemzetőrökből álló, önkéntesen alakuló seregeket állítsanak ki. (Mivel időközben Jellasics Varasd környékére ért, és ott támadni készült, augusztus 15-én Batthyány második levele is megérkezett, melyben a seregek minél hamarabbi felállítását sürgette.) A miniszterelnök Vasvármegyétől 3000 fős sereg felállítását kérte.

A toborzás június 23-án kezdődött (még december 23-án is toboroztak). A nemzetőrség toborzására és későbbi vezetésére két személyt bíztak meg, Széll Józsefet (első alispán) és Csányi Lászlót. Egy zászlóalj 7 törzstisztből, 17 főtisztból, 473 altisztből, és a legénységből állott. A katonai behívásnak különböző módjai voltak. Volt sorozás, kor szerint, volt sorshúzás 19 és 22 éves

személyek között, és volt a tényleges toborzás. Vas megyében a katonai behívásnak a módja a toborzás volt. A nemzetőrség parancsnoka Vidos József lett (liberális középnyemes, az utolsó rendi országgyűlés egyik vas megyei követe), akinek a javaslatára döntöttek a toborzás mellett. A toborzás elején az emberek nagyon lelkesek voltak, sokan álltak be a nemzetőrségbe. Gondot csak a német ajkú lakosság elhárító magatartása okozott. Az önként jelentkezők zömét az úri osztály tagjai, és a tisztikar tette ki. A toborzás elején, a toborzandó embereket a vak véletlen útján választották ki, később már a névjegyzéket is „segítségül vették”.

A felállítandó ezred első zászlóaljja Körmend, a második Szombathely, a harmadik pedig Kemenesalja térségéből került ki. Körmend térségéből toborzott emberek az első zászlóaljba kerültek, többek között a csákányi nemzetőrök is. Július 3-ára 1600 ember állt fegyverben a 3000-ból. A toborzás során természetesen nemcsak a német anyanyelvűek, hanem a magyar ifjak közül is akadt, aki gyávaságból, vagy valamilyen más okból nem akart katonának menni. Az eredeti elképzelések szerint az ezrednek a gerincét Körmenden szállásolták volna el. Az ezred felállítása után a katonák fegyverzetét igencsak hagyott kívánnivalót maga után. A 3000 ember közül a nyár végére mindösszesen 500-nak volt puskája, a többi honvéd csak kiegyenesített kaszával, esetleg karddal tudott harcolni. Az ezredhez lovasság és tüzérség is tartozott. A tüzérséget Batthyány Fülöp gróf szerelte fel ágyúkkal. Mivel egyre közeledett az ősz, a zsellérek számára a munkás időszak, (szőlőszedés) egyre többen kívántak eltávozni az ezredtől. A kívánságokat a hadügyminisztérium azzal utasította el, hogy aki önként lépett be az ezredbe, az vállalta a három évi szolgálatot. Az ezredben a főtisztok megyei tisztviselők, és birtokos nemesek voltak.

A nemzetőröknek a gyülekező július 15-én volt Körmenden. 16-án történt meg a katonák felesketése, és 17-én már el is indultak Zalaegerszeg irányába. A hadianyag szállításához 80 szekérre volt szükség, amit szintén Vas megye adományozott. A szekereken túl a megye még 12000 forinttal támogatta a hadi kiadásokat. A három zászlóalj által alkotott védvonal a Dráva somogyi szakaszán húzódott. Ennek a vonalnak a jobbszárnyát, és a derékhadát az első és a második zászlóalj tette ki. A vasi nemzetőrök a Dráva egy ingoványos vidékére kerültek, ezért a táborban csakhamar felütöttek fejüket a járványos betegségek.

A zászlóaljok feladata a nagykanizsai, de főleg az eszéki vár védelme volt. A csákányi nemzetőröknek az első igazi bevetésére 1848. október 9-én került sor, amikor részt vettek Nagykanizsa sikeres ostromában. A pákozdi győzelem után Todorovic hadteste leszakadt Jellasic seregétől és dél felé fordult. Október 11-én ez a hadtest, döntő ütközetet akart kicsikarni a magyar hadvezetéstől. Ez be is következett az említett napon. A magyar és az ellenséges

csapatok erős ágyúpárbajt vívtak, egészen addig, míg Vidos meg nem érkezett a seregével. Vidos katonái (benne a csákányi huszárokkal) megfutamították az ellenséget.(320)

1848. március végén, április elején parasztmozgalmak alakultak országszerte. A parasztok a birtokrendszer igazságosabb elosztását, és nagyobb mérvű földosztást követeltek. Március 15-e után bíztak a sorsuk jobbra fordulásában, amikor ez nem következett be, fellázadtak. A lázadás annyira elfajult, hogy a katonaságot kellett bevetni a parasztok ellen. Csákánydoroszlóban és környékén ilyen parasztmozgalom nem volt.

A szabadságharcban részt vett Csákányi és Rába-Doroszlói katonák névsora.
Csákány: Szakasits Péter, Laky György, Vaida Imre, ifj. Horváth József, Németh Ádám, Stampfer Mátyás, Mészáros Gergely, Matzer József, Kovács János, Takács Ferencz.

Rába-Doroszló: Legáth András.(321)

A toborzás és a katonák ajánlása kiállítása nem ment simán ezt bizonyítja az a levélváltás, melyet itt olvashatnak. Mint minden háborúba, ebbe sem mentek szívesen az emberek. Mindent megtettek annak érdekében egyesek, hogy valamilyen ügyel-bajjal kivonják magukat a hazafias kötelességeik alól. Sokszor még a hazugságot sem nélkülözték annak érdekében, hogy ne vigyék el őket katonának. Így volt ez Rábadoroszlóban is, ahol egy Büki János nevezetű embert is be akartak sorozni, aki azonban nem akart katonának menni. Ezért mindent kitalált (betegséget, idősebb korát, anyja betegségét, és öccse magatehetetlenségét) csakhogy ne vigyék el katonának. Sőt még ajánlott maga helyett „nálánál sokkal alkalmasabb embereket”. Végül a háborúba nem kellett elmennie, mert nagy könyörgését meghallgatva más ifjút soroztak be helyette.

Tekintetes Biztos Úr
Különösen Tisztelt Nagy Jó Urunk

A Rába Doroszlói helység bélyiek mint látjuk egyenessen azon törekednek, hogy megmentvén magok, nálunknál fiatalabb magzattyokat, s testvérjekeket, minket kik időre sokkal öregebbek vagyunk akarnak hamis kodással el áztatni, már több ízben ki jelen tettük nekik, hogy addig még mind azok kik oda valók, és fel voltak írva, el nem mennek vizsgálatra, mink sem megyünk, sőt több ízben arra is fel szollítottuk az elöljárókat, hogy az illetőket, vélünk együtt vigyék fel Szombathelyre, mellik oda való lesz ott marad, de csupán azért késlették a dolgot, hogy az övéig hon maradhassanak, nevezetessen Németh Ignácz bíránk, kinek még egy haidu testvére vagy, melly szinte ujj évre ötszéhez haza akar

jönni, menti még hon lévő ötsét Németh Józsefet, úgy Haimási József is mindig azon fiát vüszí vizsgálatra melly szemére hibás, a másikat pedig otthon hadgya, nevezetessen Antal fiát, azért is, leg mellebb, alázatossággal könyörögni bátorkodunk Tekintetes Biztos Úr, kegyes színe előtt, ha a dolog igazságát ki kutatván, minket katonáskodástul felmenteni sziveskednék, mint hogy nálunknál fiatalabbak vagynak, mit keresztelők is hitelesít, kérésünket meg ujjitván, midőn magunkat kegyességébe ajállanak, legmellebb tisztelet mellett maradunk

Tisztelt Biztos Urnak
legalázatosabb szolgálai
Büki János 32 éves, és
Sóós Gergel 28 éves R. Doroszlói
lakósok.

Erre a levélre a következő válasz érkezett:

Bizonyítvány

Mi alul is meg irtt Rába Doroszlói Helységnek Elöljárói bizonyíttuk, hogy ezen Levelet által adó Hajmási Józsefnek fia már 8 éve házas és vannak néki 3 nevetlen gyermekei, és a Közönség még is erővel Katonának ragadja, holott van a Helységben ifju legény is nevezetesen Büki János, és azt meg mentik. Azért Könyörög az édes atya fiának fel mentéséért Te/kintet/tes Uraknak, és a fent írott okokat mi hittel is meg erősítjük. Kelt R. Doroszlóban December hó 14 dik napján 1848.

helség birája nimeth ignátz x
Eöreg Esküt mihály ferentz x
Horváth Lajos x
Előtem Bakai ádám helsig jegyzője

Nem késett azonban Büki János válasza sem:

Tekéntetes Biztos Úr
Különösen tisztelt Nagy Jó Uram!

Noha elég légén van falunkba, mellekbül az ujjontzok ki kerülnek, én nálom náll sokkal fiatalabbak, még is engem, ki 32 éves vagyok mit keresztelő levelem is bizonyít, sött gyámolatlan meg világtalanult, édes anyámnak, és egy 22 éves meg tibolodott Testvéremnek, kit mind kis gyermeket úgy kell etetni, egyetlen kenyér keresője vagyok, akarnak helységbéliek ujjontznak bé sorosztatni, bizván a Tekéntetes Úr bölts bé látásába s abba is, hogy 30 évet tull érvén, az

ujjontzok számábul ki véve is vagyok, sőt raitam tsak nem rég történt halálos verettetés, és a sok vér vesztség miatt, el gyöngülve, s testem öszve töretetése végett katonának alkalmatlan is lévén, leg mellebb alázatossággal, folyamodni bátorkodom, Tekéntetes Biztos Úr kegyes színe előtt, ha engem katonáskodástul fel menteni szives kednék, kérésem ismétlése után magamat kegyeibe ajálva leg mellebb tisztelet mellett maradok

Tisztelt Biztos Úrnak

legalázatosabb szegén szolgálja

Büki János R. Doroszlói lakos.

tekéntetes Biztos Úr
Kisbörzsényen tisztelt Helyi Járőr Úr

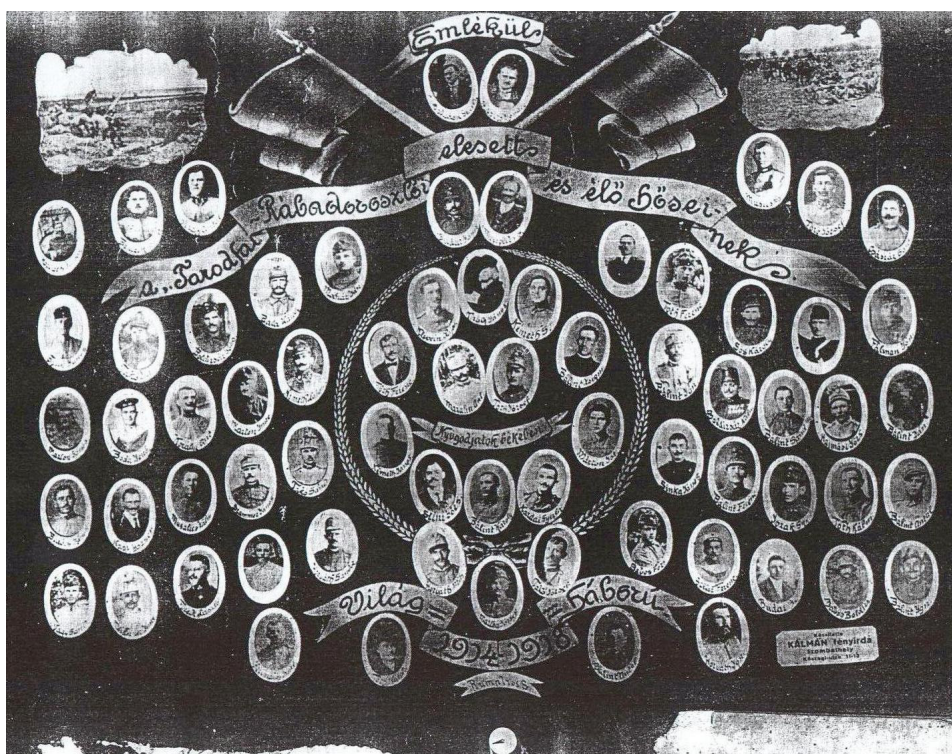
Noha még kevesen vannak falunkban, mellet bátran
ujjontzok ki kerülnék, és nálom náll sokkal
fáttalabbak, még is engem, ki 32 éves vagyok
még keresetbe levettem az országba, sőt hja,
mellétem még világtalanult és anyam,
még is 32 éves még kibőlódott fűtke,
nemek, hűt mind a hűt gyermekek szűk kell
ellett, egyetlen konyin kereséjs vagyok, akar,
még helyigbeliek ujjontrak és soroztatni,
börán a Tekéntetes Úr bötte ki látásai,
d. abba is, hogy 32 éves lett éven az ujjontrak
számábul ki véve is vagyok, sőt raitam tsak
nem egy történt halálos verettetés és a sok
vér vesztség miatt el gyöngülve, s testem öszve
töretetése végett katonának alkalmatlan is lé-
vén, leg mellebb alázatossággal folyamodni
bátorkodom

94
Kisbörzsény
Állami levéltár

Büki János levele

Az I. világháború

1914. június 28-án Gavrilo Princip szerb diák meggyilkolta Ferenc Ferdinánd trónörökösét, és feleségét Chotek Zsófiát. A Monarchia egy hónap múlva július 28-án üzent hadat Szerbiának, ezzel kitört az első világháború, mely oly sok szenvedést hozott az országnak. A kezdeti sikerek után az Antant hatalmak kerültek fölénybe, és megnyerték a háborút. Az Osztrák-Magyar Monarchia 1918. november 3-án kapitulált. A vereséget követte a trianoni békediktátum (1920. június 4), melynek során az ország (Horvátország nélkül) 283000 km²-ről, 92900 km²-re zsugorodott.

A rábadoroszlói és a taródfai első világháborús hősök

Az első világháborúban 113 csákányi, és rábadoroszlói ember vett részt, ezek közül az alábbiak soha nem tértek vissza szeretteikhez: Nagycsákány: Babos József, Balla Ferenc, Balogh Gyula, Balogh Lajos, Bauer József, Bedőcs

János, Bedőcs Károly, Brányi Gábor, Bucsí Ferenc, Bucsí János, Cser Imre, Cser János, Fekete Ferenc, Gergely János, Gasztony József, Holécz Károly, Horváth Ferenc, Horváth Gyula, Horváth Károly, Horváth Károly, Horváth Károly, Horváth János, Horváth József, Juhász Ignác, Kapornaki Bálint, Kolman János, Kolosits József, Köbli Antal, Krucsorits Lajos, Lebits Ignác, Musits Ignác, Musits János, Musits János, Nardai István, Nardai József, Németh József, Orbán József, Pap István, Sáfár Ferenc, Simon Lajos, Stangl Ferenc, Szabó József, Szabó József, Szabó József, Szakasits János, Szakasits József, Takács Ferenc, Takács Sándor, Törő József, Zsámár József, Zsámár Kálmán, Zsigovits Ferenc, Zsigovits József.

Rábadoroszló: Bálint Károly, Bálint Zsigmond, Császár József, Hajmási János, Horváth Mihály, Lovonyák Imre, Nagy József, Tóth József.(322)

Voltak olyanok, akik ugyan visszatértek szeretteikhez, de a háború nyomait halálukig magukon viselték. Az I. világháború nagycsákányi hadirokkantjai: Klesbenberger Ignác, Törő József, Császár Antal, Szakasics János, Szakasics Ignác, Szakasics József, Szakasics Ferenc, Dénes Ferenc, Herceg József, Vinkelbauer Nándor, Holecz József, Baumgartner István, Kovács Ferenc, Balog Mátyás, Rabi Gyula, Molnár József, Kokas Ignác, Horváth György, Unger József.(323)

Az I. világháború hősei

Trianon: A trianoni békediktátum alapjaiban rengette meg az országot. Aki a határokon belül maradt, az siratta a kívülmaradottakat, aki a határokon túlra került, az siratta az elveszett hazáját. Ebben a helyzetben nagyon sok vers, dal, mondóka született az országban, és természetesen a falvakban is. Ezt a dalt Kocsis Sándor csákányi kántortanító tanította az 1920-as évek közepén az iskolába járó gyerekekkel. A verset a falu legidősebb embere, a 95 éves özv. Kovács Ferencné őrizte meg, aki kora ellenére még mindig el tudja énekelni ezt a megható nótát.

Trianon

Erdély székely népe, vadócok kezébe.
Börtönbe mind, aki jó, ki nem lett áruló.
Komáromnak vára, cseheknek prédája.
Bácska-Bánát istenem, könnyekkel telt szemem.

Refrén: Magyarok istene legyél velünk,
Szörnyű nagy bajunkban segíts nekünk,
Ezer évig védted földünk, hazánk,
Ne hagyj ily csapást reánk.

Azt üzenjük néktek, elszakadt testrészek.
A jövőtől ne féljete, folyton reméljete.
Elmúlik az átok, elmegyünk hozzátok.
Kassa, Pozsony, Kolozsvár nem hiába vár.

Refrén: Magyarok istene legyél velünk.....

Mert eltiporni, azt nem hagyjuk magunk,
Magyarok voltunk, s azok maradunk.
Bár jönné az egész világ ránk,
Visszaszerzünk hazánk.

Refrén: Magyarok istene legyél velünk.....

Tanácsköztársaság

1919: 1919 elején a gyűjtőfogházban lévő kommunista vezetők, a szociáldemokratákkal összefogva, szervezkedni kezdtek. Tiltakozásuk legfőbb kiváltó oka a Vix-jegyzék volt. A Katonatanács a felkelők mellé állt, tűzérsegi ütegeket állítottak fel a Citadellán, az addigi kormánynak nem volt más választása, mint a hatalom átadása a vörösöknek, akik idővel megalakították a Magyarországi Szocialista Pártot. Garbai Sándor alakított kormányt, de az igazi szervező a háttérben Kun Béla volt. Idővel megalakították a hírhedt Vörös Őrséget (Lenin fiúk).

A Vörös Őrség és annak katonái Nagycsákányban, és környékén is garázdálkodtak. A nagycsákányi ügyet Szabó Tivadar vezette Ötös Tanács vizsgálta ki. A fővádott egy Udvaros nevezetű egyén volt, akinek a keresztnévét sajnos nem tudjuk. Ő volt, legalábbis a vádirat szerint az egésznek a kiobbantója. A többi vádlott: Weiselbaum Frigyes csákányi tanító, Mádl János, Szabó Géza körmendi hentes, Bendekovics Ferenc pincér, Horváth József, Szemenyei József pincér, Koncz Géza cserepes, Kocsis György Szekér János Cseke Gyula földművesek, Horváth Gábor főhadnagy, és Horváth József kalapos. A bíróság lázadással, izgatással, hatóság elleni erőszakkal, magánlaksértéssel, és zsarolással vádolta őket.

A vádirat szerint Nagycsákányba és a környező falvakba katonákat rendelték, valamint összefogdosták a férfiakat és bántalmazták őket. Valamint azzal fenyegetőztek, hogy ha nem engedelmeskednek, akkor lelövik őket. Jogtalanul hatoltak be házakba, és ki is fosztották azokat. Az összes vádlott közül Szabó Gézát találták a legdurvábbnak, amit nemcsak a taródfai eset, hanem az a szóváltás is bizonyította, ami a bírósági anyagba is bekerült. Ezek szerint Szabó azt mondta, hogy a vasutasok mind ellenforradalmárok, és a szíve szerint mindet felakasztaná. A bírósági tárgyalás során a vádlottak mindent tagadtak. Udvaros azzal védekezett, hogy a parasztok fegyvert fogtak, és ő csak a biztonságot akarta megvédeni, amikor összefogdostatta őket. Weiselbaum Frigyes mindent tagadott, míg Mádl állítólag csak a vasúti sínek állapotát nézte meg, a „törvényesen beszédett hadisarcot vitte el, és így keveredett bele az egészbe.

Egyedül Szabó Géza ismerte be a tettét, ő azt vallotta, hogy két embert megvert, Vizi Jánost Iváncon, és Mozsolits Jenőt Taródfán.(324) A felidézésre kerülő eset Taródfán történt, amely falu akkor Nagycsákányhoz tartozott. Az esemény főszereplője Szabó Géza nagycsákányi lakos, mint vádlott, akit azzal vádoltak, hogy több személyt Taródfán megvert, valamint a vöröskatonákat is hasonló cselekedetre bíztatta. Egy sértett a tanúvallomásában azt mondta, hogy

Szabó, Vizi csendőrmestert is alaposan elverte. A bántalmazások miatt Benczik és Mozsolits kocsmárosok is súlyos sérüléseket szenvedtek. A legrosszabbul a bíró Mesterházy István járt Taródfán. A történetét saját vallomásából tudjuk. Elmondta, hogy éppen a mezőn volt, amikor lövéseket hallott a falu felől. Gyorsan hazasietett, hogy kiderítse mi történt. Szerencsétlenségére a vörösök épp őt keresték. Odasietett a katonákhoz, akik egyszerre azt kérdezték tőle, hogy hol van a bíró. Mikor megmondta, hogy ő lenne az, a vöröskatonák azonnal elfogták.

Később kiderült, hogy az volt a bűne, hogy kidoboltatta a faluban, hogy azoknak az embereknek, akik a vörösök szolgálatába állnak, ne adjanak a falusiak tejet. Az elfogás után az egyik katona is ezt hánytorgatta fel a bírónak, hogy miatta nem kapott tejet a felesége. A bírót a malom mellé hurcolták, ahova a többi férfit vittek. A bíró látta hazafelé jövet a mezőről, hogy a parasztoktól a katonák elveszik a kapájukat, kaszájukat, letartóztatják őket, és egy csoportba terelik őket. A malom mellett aztán a bírót Szabó Géza puskatussal véresre verte. Mikor a bíró verését abbahagyták, a többi letartóztatott parasztnak estek neki a katonák, és puskatussal, valamint ököllel őket is helyben hagyták. A veréseket végig nézte egy Kocsis nevezetű taródfai ember, aki el akart távozni a malomból, de a vörösök kényszerítették, hogy nézze végig a veréseket. A megvert bíró még elmondta, hogy egy Horváth Gábor nevű főhadnagy volt az, aki bekötözte a sebeit a verés után. Több tanú látta, hogy Horváth József volt a géppuska mögött, aki lövöldözött, igaz lövés általi sérülés nem történt.(325)

A bírósági tárgyalás után a következő ítéletek születtek a csákányi ellenforradalom ügyében: Szabó Gézát, és Horváth Gábort 2.5 fél év börtönre ítélték. Bende Kovács Ferenc, Székér János, és Kocsis György 1 évnyi szabadságvesztést kapott. A két Horváth József pedig egységesen fél-fél év fogházat kapott büntetésül. A többi vádlottat a bíróság bizonyítékok hiányában felmentette.(326)

Tanácskormány bukását a külső, és belső fegyveres támadások idézték elő. A bukást Horthy hatalomátvétele követte, melyhez hozzákapcsolódott a fehérterror, melynek során sok olyan személyt megöltek, meghurcoltak, akik valamilyen módon kapcsolatban voltak a Tanácskormánnyal. Olyan esetek is előfordultak szépszámmal, amikor valakit koholt vádak alapján vittek el, és vertek meg. Ennek ékes példája a Hertelendi molnár esete. Hertelendi Ferencet elvitték Horthy katonái, mondván, hogy párttag volt, és biztos, hogy benne volt az ellenforradalom szervezésében. A fogházban vallatásnak vetették alá, egészen pontosan a talpát verték, hogy ismerje be tettét. De nem tudták megtörni, és csakhamar elengedték. A fehérterror nagycsákányi, és rábadoroszlói üldözöttjei az említetten kívül: Molnár József, Hirsch Ignác, Horváth József, Musits Ferenc, Dombi József kántortanító, akit 8 napi fogházra ítélték.(327) Maga a forradalom

megosztotta a falu lakosságát is. A falu két pártra szakadt a pap pártra, és a mester pártra, utóbbit a kántortanító képviselte. Ekkor történt az az eset is, amikor Weischelbaum Frigyes elvitette fizetés nélkül Törő Zsigmond hízó bikáját.

A II. világháború

1939. szeptember 1-én Németország lerohanta Lengyelországot, ezzel kitört a második világháború. 1941. június 26-án Kassát, Munkácsot, és Rahót légitámadás érte, máig nem tisztázott, hogy milyen felségjelű gépek bombázták a három települést. Mindenesetre másnap Bárdossy László bejelentette, hogy Magyarország hadba lép Németország mellett. Megkezdődtek a magyar harcoló csapatok felállítása, valamint német nemzetiségű katonák besorozása a Waffen-SS-be. A II. magyar hadsereget, melyben a csákányi hősök is részt vettek, 1942 augusztusában kezdték el toborozni. A sereg 200000 főt számlált, vezetője pedig Jány Gusztáv tábornok lett. A sereg azt a parancsot kapta, hogy egy 200 kilométer hosszúságú szakaszt védjen a Don mentén. Azonban 1943 elején Voronyezs térségében erős szovjet támadás kezdődött, melyet nem tudott feltartóztatni. Január 12-én volt a doni-áttörés. Becslések szerint 40000 katona halt meg, 70000 pedig eltűnt, vagy fogságba esett.

A második világháborúban elesett csákánydoroszlói hősök névsora: Balla József, Baumgartner József, Bálint Ignác, Bálint László, Bedőcs Ferenc, Bedőcs Ferenc, Bedőcs Lajos, Csillag Imre, Császár József, Dömötör József, Gerencsér István, Gerencsér László, Hajdu József, Hargitai Sándor, Herceg Ignác, Herceg János, Horváth Imre, Horváth Imre, Horváth József, Jandrasits László, Jandrasits Gyula, Jáger László, Kelemen János, Kolosits Károly, Kovács István, Kovács László, Lakics Lajos, Lakics Sándor, Mayer Béla, Nagy János, Németh Ferenc, Németh József, Németh Péter, Németh Sándor, Recán István, Sebestyén Imre, Sipos Ferenc, Somogyi Antal, Somogyi István, Spang Vilmos, Sütő Sándor, Szakasits Ignác, Tailer Imre, Takács József, Tóth Péter, Viserálek József, Zsigovits Lukács. A fasizmus csákányi üldözöttjei: Brenner család, Hirsch család, Kálmán család.(328)

A háború kirobbanását követően egyre sanyarúbb helyzet jutott a falun, így a Csákánydoroszlóban élőknek is. Egyre nehezebben lehetett megélni, gyakoribbak voltak az eltűnések, a szökések, és gyakrabban érkezett a falu lakóihoz a behívó parancs. Ezek a tények növekvő feszültséget okoztak a

faluban. Még sűrűbben lehetett az utcán kakastollas csendőrpárát látni, akik egyre gyakrabban avatkoztak be az uradalmi földeken a földesurak javára a vitás kérdésekben. A levegő ifjúság oktatása még inkább katonai testet öltött. Aki ezeken a foglalkozásokon nem vett részt, azt legközelebb már a csendőrpárát kísérték el.

1944. március 19-én hajnalban a német csapatok megszállták az országot. Megjelentek a faluban is a német katonák, a falu útjain pedig a német katonai járművek. A felszabadulásig nagyobb esemény, harci cselekmény a faluban és környékén nem történt. Ahogy Budapest felszabadult és a front egyre nyugatabbra tevődött a községben a hangulat is változott. 1944 utolsó, és 1945 első heteiben minden, 14 és 60 év közötti embert (férfit, nőt egyaránt) közmunkára vittek, ahol árkokat kellett ásniuk a német tankok számára. A lakosok ünnepnapon is dolgoztak, így 1944 Karácsonyán, és 1945 Újév napján is. Időközben a Batthyány-kastélyban, és egyes lakosok házaiban egy zászlóaljnyi repülő katonát szállásoltak el. A katonákkal, és a más településekről menekülőkkal együtt a falu lakossága 45 tavaszára elérte az 5-6000 főt.

A zsúfoltság és a félelem egyre nehezebben volt elviselhető, miközben egyre több menekülő, bujkáló magyar katona érkezett a községbe. A helyzetet Kolosits Károly (a falu szülötte) elégelte meg először, aki haza akart térni családjához, ezért szököni próbált. A csendőrök elfogták (bejelentés alapján) és a magtár udvarán, a mostani Szociális Otthon kapujában, minden ítélet nélkül agyonlőtték. Nyakába táblát tettek, melyen ez a felirat volt olvasható: „Így jár minden katonaszökevény.” A falut sokkolta a hír. A csendőrök a holttestet kivitték a kapu elé az árokba, és ott elrettentő példaként közsszemlére tették. Nagyon sokan elmentek, és megnézték a halottat. Egy érdekes hír is szóbeszéd tárgya a kivégzéssel kapcsolatban. Azt írtam, hogy minden tárgyalás nélkül ítélték el. Ez igaz is, meg nem is, ugyanis az a hír járja, hogy Kolosits Károlynak igenis volt tárgyalása, sőt a bíró Kolositsot fel is mentette a vádak alól. Csakhogy a csendőrök nem várták meg az ítéletet, hanem előbb kivégezték. A felmentő ítélet pár órával a kivégzés után érkezett meg Csákánydoroszlóba. A temetésen a falu apraja-nagyja megjelent és tüntetés alakult ki az elnyomó rendszer ellen. Mindeközben a városokból (fővárosból) elmenekült nyilasvezetők a falu egyik boltjában hallgatták a nyilas-rádiót, hogy mi hír a frontokon.(329)

A felszabadulás: 1945. március 24-én este nagy dübörgésre lett figyelmes a lakók többsége, mely a falu főutcájának környékén volt hallható keleti irányból nyugat felé haladva. Majd hamarosan látható is volt, hogy német páncélosok, Tigris tankok, Párduc tankok, és Ferdinánd nevű lövegek jelentek meg a főutcán tele német katonákkal, akik a Vörös Hadsereg elől menekültek. A

faluból elloptak mindent, ami mozdítható volt, különös tekintettel az állatokra, és az élelmiszerre. Március 24-étől 28-áig tartott a menekülés a községen keresztül. Időközben a messze távból már lehetett hallani a szovjet csapatok ágyúinak a zaját is.

1945. március 30-án (Nagypénteken) egész nap csend telepedett a falura. A községben lévők a bunkerekből feljőve látták, hogy egy-két német katona kószál a főutcán, páncélökölrel a kezében. Dél előtt 11 óra magasságában négy Tigris tank érkezett a főutcaába, ahol azonban útjuk végét ért, mert az üzemanyaguk elfogyott. A tankokból kettőt felrobbantottak, kettőt pedig otthagytak, majd futva menekültek az erdő felé.

15 óra előtt pár perccel nagy robaj volt hallható a pincékben. A Szovjet Hadsereg lovas és gépesített egységei megérkeztek a faluba. Mindenki feljött a pincékből, és előjött az óvóhelyekről. Csákánydoroszló felszabadult. Azért történt a felszabadulás ilyen „simán”, mert a csákányi Rába-híd épségben maradt, alá volt ugyan aknázva, azonban a németek azt már nem tudták felrobbantani, az idő rövidsége miatt. Így fordulhatott elő, hogy Csákány előbb felszabadult, minthogy a Körmend felől érkező német csapatok a falut elérhették volna.(330)

A németek elűzése nem jelentett azonnali felszabadulást, hisz a helyükre érkező orosz katonák néha több bűnt követtek el, mint a németek. Szinte minden házat „meglátogattak”, és ami mozdítható volt, és úgy gondolták, hogy az számukra fontos, azt elvitték. Például a Kovács családtól 36000 pengőt raboltak el. Elvittek egy motort is a háztartásból, pedig a gazdája szándékosan elrontotta, hogy ne tudják használni. Az orosz katona megpróbálta a ház udvarán elindítani, azonban nem sikerült neki, ennek ellenére elvitte a motort, mondván, hogy a műúton hátha jobban elindul. Megígérte a családfőnek, hogy ha ott sem lesz jó, akkor visszahozza. Természetesen a motor nem került vissza gazdájához. Sőt Kovács Ferencék házát konyhának rendezték be, ahol arra kényszerítették az asszonyokat, hogy süssenek, főzzenek a fronton szolgáló katonáknak. Elsősorban tésztaféléket készítettek az asszonyokkal, azért, mert az tovább elállt. Özv. Kovács Ferencné elmondása szerint az asszonyokat bezárták a konyhába, és az erre a célra kialakított helyiségekbe, és nem engedték ki őket, hogy minél többet tudjanak dolgozni. A faluból is kellett az embereknek, azok közül is inkább a férfiaknak „kis munkára, málenkij robotra” menniük. Szerencse a szerencsétlenségben, hogy munkát csak a környéken kellett végezni, és a faluból senkit nem vittek Szibériába, vagy más helyre dolgozni. A „kis munka” folyamán a férfiakat a műút takarítására vitték, valamint szintén férfiak dolgoztak, mint beteghordó a falu határában felállított tábori kórházban is. Mindeközben a nők sóskát szedtek, és hasonló mezőgazdasági munkát végeztek.(Özv. Kovács Ferencné közlése.)

*A „Birodalmi védőállás”
Reichsschutzstellung*

A Birodalmi védőállás közvetlenül nem érintette Csákányt, közvetve azonban igen. Mivel Csákány nem határfalu, ezért magán a falun nem haladt át az erődrendszer, de a felszabadító katonák Csákányon keresztül mentek, mikor a védőállást felszámolták, illetve Magyarbüks beleesett a védőállás vonalába, és ez, a mára már lakatlan falu akkor Csákányhoz tartozott közigazgatásilag.

Budapest felszabadítása után a szovjet csapatok megindították támadásukat Bécs elfoglalása érdekében. Az úgynevezett „bécsi hadműveletben” a 2. és a 3. Ukrán front vett részt. Magyarországot „hivatalosan” 1945. április 4-én szabadították fel a szovjet csapatok, azért csak hivatalosan, mert a már említett Birodalmi védőállás magyarországi kiszögelléseiben (Rábafüzes, Magyarbüks, Pinkamindszent) csak április 12-én hallgattak el a fegyverek.

A német katonai főparancsnokság 1944. júliusában a Hitler elleni sikertelen merénylet után vetette fel a Birodalmi Védőállás (Reichsschutzstellung) kiépítésének a lehetőségét. A megvalósítás szeptember 1-én kezdődött. A Védőállás kialakításakor az országhatárt akarták figyelembe venni. A Védőállás Fertőrákos-Sopron-Harka-Kopháza-Kőszeg-Cák-Bozsok-Bucsu-Nagynarda-Kisnarda-Felsőcsatár-Vashegy-Pinkamindszent-Nemesmedves-Magyarbüks-Alsórönök-Felsőrönök-Rábafüzes térségében lett kialakítva. Kiépítéskor a Gestapo a zsidó munkaszolgálatosokat vette igénybe elsősorban, de Vas megyében a polgári lakossággal is dolgoztattak. Naponta átlagosan 800-850 férfi vett részt a munkálatokban. A kiépítés december 11-én kezdődött. Mivel a szovjet csapatok nyomásának engedve a németek feladták Budapestet, sürgőssé vált a Védőállás építése. Ennek volt köszönhető, hogy 1945. március 1-én már 35000 dolgoztak a nyugati határszélen, az építkezésen. A Birodalmi Védőállás 1945. március 25-ére készült el, pont aznap, hogy a szovjet csapatok kijutottak a Bakony lejtőire, tehát megkezdődött a „bécsi hadművelet”.

A 2. és a 3. Ukrán front alakulatai másnap, azaz 26-án érték el Nyugat-Magyarországot. Vas megyébe a 3. Ukrán front gyorskocsi hadteste hatolt be először, majd megindult a határ felé. Csákánytól délre pedig a 27. Hadsereg és a 18. Önálló harckocsi hadtest nyomult előre. A falut is ez a két seregtest szabadította fel. A két említett seregtest március 31-én egyesült a Vasvárt és Körmendet felszabadító 93. Lövészhadosztállyal. Ezek a csapatok azonban április 1-én erős ellenállásba ütköztek Pinkamindszent térségében, ahol a harcok, mint említettem még 12-én is zajlottak. Pinkamindszent felszabadításakor vesztette életét az egész ezrednek a parancsnoka Potyemkin őrnagy április 1-én.

A délről támadó szovjet csapatoknak az volt a szerencsájük, hogy a csákányi Rába-hidat a németek idő hiányában nem tudták felrobbantani. Így március 30-án a szovjet csapatok vissza tudták foglalni a falut. Végül a Birodalmi Védőállást a szovjet csapatok április 12-én morzsolták fel, és elindultak Bécs felszabadítására.(331)

1956

1956. október 23-a. Ekkor elégelte meg a magyar nép a több, mint egy évtizedes elnyomást. Fontos és jeles dátum ez az ország és a magyar nép számára. A budapesti és a más fontos helyeken (Mosonmagyaróvár, stb.) történt eseményeket bizonyára mindenki ismeri. De mi történt ez alatt a falvakban? Szinte minden faluban történtek kisebb-nagyobb események, szinte minden faluban megalakult a Nemzeti Tanács. Most nézzük meg, hogy mi történt a forradalom napjaiban Csákánydoroszlóban.

A faluban október 28-án délelőtt felvonulást előkészítő megbeszélést tartottak Dr. Csergőffy Tibor körorvos lakásán. A főszervező Dr. Soós Jenő ügyvéd, rábadoroszlói lakos volt. A megbeszélésen jelen volt még Dr. Fehér Zoltán körállatorvos, Soós József Tsz-elnök, Balla Árpád DISZ titkár, Berki Elemér tanító, Bauer János az Erdőgazdaság vezetője, Kosits László és Geizbühl Ferenc parasztok, Szabó János a szombathelyi SZTK dolgozója, Bauer Jánosné VB titkár. Délután 2 óra után elfoglalták a községi tanácson lévő hangos híradót, és hirdetményt tettek közzé, melyben elmondták a céljaikat, és felvonulásra hívták a falu népét. A hangoshíradónak az elfoglalásában a következők vettek részt: Szabó János, Szabó Ferenc, Geizbühl Ferenc, Kardos Ferenc, Balla Árpád, Musits László, Musits Dezső. Később megjelent a tanácson Bauer Jánosné, és Vittinger Ferenc.

A felvonulást Tóth Zsigmond határőr parancsnok vezette. A felvonulás a tűzoltószertár elől indult, itt gyűlt össze a nép. A szertár előtt Kovács Ferencék boltjában, amit 1949-ben kellett bezárniuk, megmaradt sok nemzeti színű szalag. Ezt Kovács Ferenc kihozta a boltból, és mindenkinek vágott egy darabot, amit az egybegyűltek feltűztek, és így indult a felvonulás. A felvonuláson sorkatonák is részt vettek. A templom udvarára érve Szabó János elszavalta a „Talpra magyart”. A szavalat után ünnepélyes istentiszteletet tartottak, és hálát mondtak Istennek, hogy megadta a szabadságot, és a lehetőséget a demokratikus berendezkedésre.

Másnap október 29-én hétfőn megalakult a faluban a Nemzeti Tanács. A megalakulás tényét a Szabad Szombathely Rádió november 2-án 15 órakor

mondta be. A választáson Soós Jenőt választották a tanács élére, aki megválasztása után azonnal beszédet mondott. A beszédében kiemelte, hogy most a dolgozók kezébe került az irányítás, és olyan vezetőket választanak, akik az ő érdekeiket képviselik, és nem olyanokat, akiket rájuk erőszakolnak. A Nemzeti Bizottságba bekerült még a szervezőkön kívül Barabits Elemér az Erdőgazdaság mérnöke. A Nemzeti Tanács választásának előkészületeit a tanács épületében kezdték megszervezni, de mivel ott többször is megzavarta őket a volt tanácselnök Viserálek Kálmán, ezért később Csergőffy Tibor lakására mentek át a szavazást előkészíteni. A szavazást előkészítő bizottságban a következő személyek voltak: Szabó János, Csergőffy Tibor, Fehér Zoltán, Barabits Elemér, Bauer János, Soós Jenő és Szabó Ferenc. A vezetők Vittinger Ferencet adminisztrátori beosztásba helyezték, ponosabban futár lett, és ő hordozta a fontosabb embereket motoron.

A község lakosságának nagy része is az ügy mellé állt, amit az is bizonyít, hogy egy gyűjtés alkalmával egy vagon ruhát és élelmiszert küldtek a budapesti harcosoknak és a lakosságnak. Az adakozók azt kérték, hogy az adomány átvétele után valamelyik országos rádió értesítse az adomány átvételéről a csákányi lakosságot. A forradalom előtt a faluban a VB-elnök Viserálek Kálmán volt, VB-titkár Bauer Jánosné, a párttitkár pedig Bálint Antal. A Nemzeti Tanács megválasztásakor Viserálek Kálmánt és Bálint Antalt meg sem hívták a gyűlésre, addigi beosztásukat pedig megszüntették. A forradalom leverése után mindkettejüket visszahelyezték addigi pozíciójukba. A csákányi temetőben temettek el 7, II. világháborús szovjet hősi halottat. A sírjaikat a falusiak nem rongálták meg. Ezt azért fontos kijelenteni, mert más falvakban sajnos ez nem így történt.

Megtorlás: A Járási Tanács V.B. Bauer Jánosné VB-titkárt leváltotta, mert beválasztották a Nemzeti Tanácsba. Férjét Bauer Jánost 1957 februárjában letartóztatták állítólagos kémkedés miatt. Viserálek Kálmán tisztségébe visszahelyezett VB-elnök 1957 augusztus 1-én írta meg a beszámoló levelét a Járási Tanács V.B. elnökének, és a Járási Pártbizottságnak. A jelentés panasszal és kérelemmel zárul. Ezt most szóról szóra idézem, a benne elkövetett helyesírási hibákat nem én követtem el, hanem így írta le a szöveget a VB-elnök: „Így minket, mind becsületes komonistákat, akik tizen kettő éven keresztül kereste a kenyerüket, védte őket és épített nekik kisebb hibák mellett leszavaztatták azaz kirúgtak bennünket. Kérem a fenti címeket, hogy a komonistáknak a kérelmüket szíveskedjenek orvosolni, és távolítsák el őket az illetékes hejükről azaz biztosítsanak részükre olyan munkakört mejben kizárólag maguk legyenek a kapáló személyek”.(332) A forradalom leverése után, csakúgy, mint más falvakban, Csákányban is sokan gondolták úgy, hogy nincs

helyük ebben az országban, és a közeli zöldhatáron keresztül távoztak az országból. Igaz, hogy a forradalom és szabadságharc érdemi része november 4-én véget ért (kisebb, elszórt csatározások még decemberben is voltak Pesten), a kormány azonban félt egy esetleges újabb felkeléstől, ezért fokozott éberséget követelt a beosztottjaitól. Kiadtak egy utasítást, hogy a húsvéti, és a búzaszentelési körmenetet csak a templomban lehet megtartani, a templomon kívül nem. Szintén 1957-ben vezették be újra a titkos iratkezelést, amit a forradalom alatt eltöröltek.(333)

Egy érdekes eset is történt a faluban, ami 1956-al kapcsolatos, melyet Takó Jenőné mesélt el nekem. 1957 elején Vida Károly és családja, akik Pesten éltek, át akartak szökni a határon (disszidálni akartak), mert Vida Károly részt vett az 1956-os pesti eseményekben, és félt a megtorlástól. 57 elején indultak Pestről a nagy hidegben, ráadásul úgy, hogy a felesége mindennapos terhes volt. Pestről dél felé indultak, majd végül Iváncon kötöttek ki. Itt kértek segítséget az ivánciaktól, hogy hol van a határ. Egy ivánci ember segítségét ajánlotta, de csúnyán becsapta a menekülőket. Annak fejében, hogy átviszi őket a határon, mindenüket elvette, majd a Rábához érve azt hazudta nekik, hogy az már Ausztria. Átsegítette a menekülőket a folyón, majd magukra hagyta őket. A Rábán átérve az asszonynál jelentkeztek a fájások, sőt ott a folyóparton 10 centis hóban meg is szült. (Az apa a zsebkésével vágta el a köldökszínort.) Ahogy csak lehetett a gyereket betakargatták, de így is fázott a csecsemő. Vida Károly és feleségén kívül a menekülők közt volt első szülött gyermekük, aki akkor 6 éves volt, valamint az anya öccse is.

A két férfi elindult, hogy segítséget kérjenek a faluban. Vida Károly Csákány egyik végéről, felesége öccse meg a másik végéről indult el, hogy hátha találnak egy családot, akik befogadják őket. Hosszas keresgélés után végül Törő Ferenc (Gájger) házához értek, aki segített nekik. (Ott lakott Guttman Sándor és felesége Guttman Sándorné, aki a férje korai halála után újra férjhez ment, most Takó Jenőnének hívják.) Az anyát és a kicsit Törő Ferenc hozta be szánkóval a pusztából. A gyerek teljesen át volt fagyva, tiszta kék volt a bőre. A házba való érkezés után a gyereket azonnal ölbe kapták, és a kályha fölé tartva melegítették. Időközben kihívták a bábaasszonyt és az orvost, akik ellátták a gyereket és az anyát. Mindketten túléltek a nem mindennapi kalandot, habár az anya nagyon megfázott, és a tüdejével valamilyen baj történt. A faluban hamar híre ment a nem mindennapi esetnek. Az egész falu összefogott. Volt, aki élelmet vitt, volt aki fát, Papp Ferencék tábori ágyat vittek, ahova az új jövevények le tudtak feküdni. Az orvos adott 100 forintot (akkor nagy pénz volt), hogy a gyerekek kenyeret vegyenek.

Olyan sok adomány összegyűlt, hogy 4 nap múlva rengeteg csomaggal mehettek át a határon. A csecsemő a csákányi templomban lett megkeresztelve,

és oda is van bejegyezve. A keresztapa Guttman Sándor, a keresztanya pedig a felesége lett. 4 nap után a jövevényeknek tovább kellett menniük, mert félték, hogy elfogják, és elviszik őket. Sőt, Bíró István akkori rendőrfőkapitány meg is érkezett a házhoz, az anya öccsét el is vitte. A további fejleményeket nem tudni, annyi azonban bizonyos, hogy egy kis idő után Amerikában találkozott a családtagjaival, tehát valahogyan kiszabadult, vagy elengedték.

Mikor felkerekedett a család, akkor Vida Károly azt kérte Törő Ferencről, aki lovasszánon szállította őket, hogy a vasútállomáson tegye ki a családot. Útközben Vida megállította a szekeret, és arra kérte Törő Ferencet, hogy a határhoz vigye őket. Teljesítette a kívánságukat, valahol Kemestaródfánál segítette át a menekülteket a határon. Sikerült a szökés, először Ausztriába mentek, majd onnan repülővel az Újvilágba, az Amerikai Egyesült Államokba. Pár nappal azután, hogy elhagyták a csákányi házat, a Szabad Európa Rádió bementa, hogy a legkisebb emigrálóval, egy pár napos csecsemővel most szállt fel a repülőgép Amerika felé.

Amerikába érkezésük után sokáig tartották a kapcsolatot Guttmanékkal, sok levelet írtak a csákányi családnak. Azonban Guttman Sándor nem engedte a feleségének (teljes joggal), hogy válaszoljon rájuk, mert félt a megtorlástól. Guttman Sándorné édesanyja válaszolt a levelekre, de a levelezés később teljesen megszűnt. Nem volt egyszerű a család letelepedése Amerikában, mert a családapa egyik levelében írta, hogy nagyon sok munkahelye volt már.

Szívbemarkolóan szép történet egy családról, akinek menekülnie kellett, és egy másíkról, aki nem törődve a veszéllyel befogadta őket, és egy faluról, mely összefogott, hogy ezt a kis családot megmentse.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése után Csákánydoroszlóból emigrált emberek: Szabó Ferenc, Szabó János, Dr. Soós Jenő ügyvéd az egész családjával, Sinka László (Vasút utcai lakos), Szabó Ferenc (Fránczi), Csándl Sándor, Havasy Árpád, Horváth Zoltán (Lovonyák) a családdal, (hazatérte után a II. világháborús márványtáblát, mely ott van a templom falán, ő ajánlotta fel), Horváth Ferenc, Kolosits Margit, Kolosits Károly, Rákovits Márta, Rákovits Gyula, Horváth Irén, Márton József, Pencz János, Márton János, Szakasits János, Szakasits József, Horváth Dezső meg a lánya, és a vője, Tóth Zsuzsanna, Törő János, Sütő János, Molnár János, Cser Tibor, Mukics József, Cziffer József, Einhoffer Teréz, Császár Ferenc és felesége, Legárt Ernő, Pál János, Stángli István és fia, Raposáné harmadmagával, Horváth Gyula (Hánzi), Szabó Ferenc, Tuisz Ottó, Bucsi József, Ingiczi Zoltán, Boldizsár Zoltán harmadmagával, Hargitai József, és Hargitai Rozália.(334)

1965- A nagy árvíz

Az árvíz története. Érdekes történet. Azt hittem, ha egy szemtanút meghallgatok az elég lesz ahhoz, hogy rendesen megírjam az árvízi eseményeket. Tévedtem. Amikor először foglalkoztam az árvízzel, sem az árvízi naplót, sem pedig a korabeli iratokat nem olvastam el. Úgy gondoltam egy szemtanú vallomása elég lesz, egy olyan emberé, akik szinte az egész eseményfolyam alatt a vízparton volt.

Aztán 2003. júliusában a Vas Népe című napilapban elkezdődött a csákányi árvízzel az írás, és ahogy olvastam, azon vettem észre magamat, hogy nem tudok semmit a történetekről. Eltelt pár hét és a véleményem megváltozott. Rájöttem, hogy pontosan annyit tudok, mint a többiek, egy kis részletet, ami akár az egész történet is lehet. Amikor Burkon László riportsorozata elkezdődött, elhatároztam, hogy én is elolvasom az árvízi naplót, meg a korabeli újságcikkeket. Ahogy teltek, múltak a napok eldöntöttem, hogy mégsem olvasom el őket, mert ugyanarra a megállapításra jutnék, amire Burkon László is jutott az augusztus 19-i számában. Magyarul minél több embert megkérdez, annál több adat jut a birtokába, azonban ezek az emlékfoszlányok néha annyira ütik egymást, hogy lehetetlenség összeállítani az eseménysort úgy, hogy abba belekötni ne lehessen. Ha a pontos eseményeket akarjuk megtudni, ahhoz egy időgépre lenne szükségünk, amivel vissza tudnánk menni az időben 1965. április 22-ére. Én Horváth László csákányi kőműves elbeszélését írom le, aki maga is (sok csákányival együtt) a partról követte figyelemmel a tragikus eseményeket. Utána természetesen megpróbálom elemezni a történetet, felhasználva a Burkon László féle riportsorozatot.

1965 tavaszán a hirtelen jött hóolvadás miatt a nyugat-dunántúli folyók megduzzadtak, és kiléptek medrükből, veszélyeztetve ezzel sok határ menti falut és várost.

1965. április 22-én csütörtökön reggel a Rába Csákánydoroszlónál kilépett a medréből. 6 és 7 óra között már olyan nagy volt a víz, hogy a lakosságot értesítették a várható veszélyről. A kora délutáni órákban kezdődött az ártérben lévő kacsatelepről a kacsák mentése. Hogy miért kellett a kacsákat menteni ez még mind a mai napig rejtély, mindenesetre 6 ember az életével fizetett az értelmetlen mentési kísérletért. Az ártérben lévő réten 50 cm-es víz alakult ki, és a víz folyamatosan nőtt. A körmendi gépipari technikum tanulói időközben a helyszínre érkeztek, és segíteni próbáltak. Be is mentek a vízbe, de egy idő után nem tudtak tovább menni, elsodorta őket az ár, a csónak felborult, a

tanulók a fákra, bokrokra másztak a dolgozókkal együtt. Ekkor 2 dolgozó és 4 tanuló volt az ár fogságában. 16 óra tájékán megérkeztek a határőrök. Az ár miatt négy cigány család élete forgott veszélyben, először oda mentek, és őket mentették ki. 17 óra körül érkeztek a kacsatelepre a faluból a magyar határőrök, akiket nem értesítettek, hogy már itt is ekkora a víz. A kétéltű járművet a faluban hagyták. Amikor látták, hogy ekkora a baj (ekkor már mintegy 10 ember volt az ár fogságában), egy részük visszaindult a kétéltűért a faluba.

Két katona azonban, név szerint Gyurikó Miklós és Vass József nem tartott a többiekkel, hanem egy csónakot kerítettek, és Németh János helyi lakossal együtt elindultak a bajbajutottak felé. Az ő mentési kísérletüket sem kísérte nagyobb szerencse, csakhamar őket is elkapta az ár, csónakjuk felborult, de így is eljutottak egy fához. Felmásztak rá, nagyon fáztak, de legalább biztonságban voltak egy ideig. Miután egyre többen kerültek bajba a falubeli Kecskés Géza nevű halászember, aki a csónakkal való közlekedés minden csínját-bínját ismerte, indult el a bajbajutottak mentésére. Több csákányi lakos (többek között Horváth László is) vele akart tartani, de Géza bácsi senkit nem engedett a csónakba szállni. Azonban neki sem volt szerencséje, az ár rajta is kifogott, csónakja felborult, és ő is egy fa ágán talált menedéket, a tanulók és a dolgozók mellett. Ekkor már az egész falu összesereglett a víz partján. A fán lévő bajbajutottak a biztonságuk érdekében derékszíjjal, vagy mással (már akinél volt) kikötötték magukat a fákhoz. Időközben egy csónakot kisodort az ár a benne lévő emberrel a 8-as út mellé, ő szerencsésen megúszta a dolgot, tüdőgyulladást kapott, de életben maradt.

Már esteledett, amikor megérkezett Szigeti százados, egy katonával, és a faluban hagyott kétéltű járművel. Kérték, hogy egy falubeli menjen be velük, egy olyan, aki ismeri a terepet. Császár László vállalkozott rá, Ő egyébként önkéntes tűzoltó volt. Beszállt a járműbe, és elindultak a bajba jutottak irányába. A kétéltűt azonban egy nagy sodrás elkapta, felborította, a vízen forgatta, majd egy nagy fűzfa törzséhez csapta. Mivel a kétéltű tetejét nem csukták le, a víz azonnal a járműbe ömlött. A százados kimászott, és egy közeli szalmakazal tetején talált menedéket. Császár Lászlónak is sikerült kimásznia, meg is tudott kapaszkodni egy fűzfa bokorban, de később életét veszítette. A kétéltűt kormányzó katona, mivel ő a jármű legalján volt, a sok felszerelés miatt nem tudott kimászni és megfulladt.

Beesteledett, a mentési akciókat reggelig fel kellett függeszteni. Az este folyamán, a fákon, bokrokon lévő, vagy azokba kapaszkodó emberek kiabáltak a parton állók felé. A parton lévők pedig rakétáztak, hogy tartsák a lelket a vízben lévőkben. Időközben Zalaegerszegről újabb kétéltű járművel érkezett meg Horváth János ezredes és csapata, azaz a honvédség. Ők más irányból próbáltak a vízre menni, de nem jártak szerencséivel, viszont őket nem borította fel a víz.

Hajnali négy órakor megérkeztek az ide vezényelt szovjet katonák is. Motoros gumicsónakkal indultak el menteni. Az ár azonban őket is elkapta, a csónak felborult, a benne lévő négy katona a vízbe esett. A parancsnokuk megparancsolta nekik, hogy vetkőzzenek le, csak az alsó nadrágjukat hagyhatták magukon. A szovjet tiszt azzal fenyegetőzött, hogy föbe lövi magát, ha valamelyiküknek baja esik. Végül mind a négyen elértek egy szalmakazlat, ahova fel tudtak mászni. A szalmakazalon lévő négy szovjet katonát, és a magyar őrnagyot egy traktor hozta ki, ami bemerészkedett a kazalig.

Időközben a helyszínre érkezett Török százados a kemestaródfai őrsről, de segíteni nem tudott. Mikor látták, hogy minden hiába csónakkal nem lehet az embereket megközelíteni, helikoptert kértek az illetékesek. Az első helikopter 9 óra tájban ért a helyszínre. A mentést csak késve tudta megkezdeni, mert elfogyott az üzemanyaga, nem tudott felszállni. Mikor feltankolták a helikoptert, egy csákányi ember szállt be a gépbe, aki megmutatta, hol vannak a bajba jutottak. Végül ez a helikopter szállította ki a fákon, bokrokon lévő embereket. A kacsatelepen dolgozók közül senki sem halt meg. Ellenben meghalt két határőr, két honvéd, egy tanuló és egy falubeli lakos. A halottakat a helikopterből nem lehetett látni, mert a víz alatt voltak. Őket vasárnap találták meg, miután az ár levonult. (Németh Jánost egy hónappal később Körmendnél.) Mindezt pár kacsáért, ami csak úgy mellékesen mondva, tud úszni.(335)

Az 1965 április 22-23-ai árvíz hősi halottai:

Császár László: született Rábadoroszlóban 1924. január 28-án. Apja Császár Ignác anyja Bedöcs Franciska. Nős volt, 1949-ben nősült Winkelbauer Erzsébetet vette feleségül, több gyereket hagyott árván.

Csuka József honvéd: Répcelakon született 1943. március 27-én. Apja Csuka József anyja Szoclea Karolina. Felesége és gyereke nem volt.

Gyurikó Miklós határőr: Nagytétényben született 1942. március 9-én. Gyurikó István és Drábóczi Erzsébet fiaként. A tragédia idején Budapesten lakott szüleivel. Felesége és gyereke nem volt.

Kósik József honvéd: 1943. december 3-án született Budapesten, Kósik József és Kudelák Teréz gyermekeként. Nős volt, feleségét Igrécz Évának hívták.

Németh János középiskolai tanuló: Őt nem Csákányban találták meg, hanem a tragédia után egy hónappal Körmendnél, így őt ott anyakönyvezték.

Vass József határőr: 1945. március 27-én született Budapesten Vass József és Konkoly Ilona gyermekeként. Felesége és gyereke nem volt.

A halotti anyakönyvi kivonatban úgy szerepel, hogy mindannyian április 22-én haláloztak el, és április 25-én és 26-án anyakönyvezték őket. A halál oka: vízbefulladás-baleset.(336)

Az árvízi hősök emlékét mind a mai napig őrzik a falubeliek. Egy emlékművet állítottak a halottak tiszteletére, amit minden évben megkoszorúznak április 23-án.

Az árvízi emlékmű

Ennyi tehát Horváth László emlékezése. A Vas Népe cikksorozatához, és az ahhoz való végkövetkeztetéshez nagyon hasonló történetet mondott el ő is.

Mentés 1965. április 23

Megpróbálom az eseményeket az elbeszélés, és a cikksorozat alapján összerakni időrendbe. Ugyanakkor nem állítom, hogy pontosan így történtek az események.

1. Április 22-én reggel már lehet látni, hogy hatalmas árhullám közeleg, figyelmeztetik a lakosságot a várható veszélyről.
2. Kora délután elkezdik a kacsatelepről a kacsák mentését, hogy kinek a parancsára azt nem lehet tudni, és ne is feszegezzük.
3. 15 óra körül a tanács segítséget kér a határőrségtől, mert 4 cigány család vagyona, élete veszélyben forog az ár miatt. Ez idő tájt érkeznek a helyszínre a diákok, és a munkásokkal együtt nekilátnak a kacsák mentésének. Nem járnak szerencsével, valamennyiük csónaka felborul. (A négy diák közül az egyik Szabó András, a másik pedig Molnár József lehetett. A harmadik diák esetleg az, aki egy csónakkal kivezett a partra.) 6 ember volt a víz fogságában.
4. 16 órakor a határőrök újabb értesítést kapnak, menjenek kacsákat menteni a telepre. A mentőcsónakot a faluban hagyják, és hatan elindulnak a kacsamentésre.
5. 16. 30 körül érkeznek a határőrök, akik látják, hogy már nagyobb a baj. Már nem kacsákat kell menteni, hanem embereket. A hat emberből négy visszamegy a faluba a csónakért, kettő viszont, Gyurikó, és Vass kiegészülve Németh János diákkal bemennek az árba. De a vízzel nem tudják felvenni a versenyt ők sem.
6. 17 óra körül indul Kecskés Géza a bajbajutottak mentésére, de nem jár szerencsével, ő is borul.
7. 18 óra körül megérkeznek a honvédek egy kétéltűvel, úgynevezett fuggal. Menteni próbálnak, de ugyanazon a helyen, ahol a többiek, ők is borulnak. A fug teteje nem volt lecsukva, aminek következtében a jármű azonnal elsüllyedt. Csuka a fugban marad, meghal. Császár László kijön a járműből, de később meghal (vagy infarktust kap, vagy megfullad, talán soha nem tudjuk meg). Szigeti százados és egy Gerwald nevű katona kimászik a járműből. Előbbi egy szalmakazalba ássa be magát, utóbbit, két diák veszi fel a csónakjába.
8. Április 23-án hajnali 4-5 óra körül a Rába jobb partja felől érkezik egy újabb kétéltű, egy lug. A zalaegerszegi őrsről érkeztek, vezetőjük egy Horváth vezetéknévű ember volt. Igazából menteni nem tudnak, de felveszik a járműbe Szabó és a Molnár nevezetű diákokat, és a Gerwald nevű katonát. Később őket a helikopter szedi fel a lugból.
9. Valamikor 5-6 óra tájban érkeznek meg az orosz katonák, még sötétben próbálnak meg menteni, a hangok után tájékozódva. Ők is felborulnak, négy

orosz a vízbe esik, de eljutnak egy szalmakazalig, ott várják meg a segítséget. Szerintem velük volt Kósik is, mint ahogyan Kecskés Géza bácsi is látta, és ő, mármint Kósik József pár méterre a parttól lebukott, és megfulladt.

10. 9 óra körül megérkeznek a helikopterek, és egy kis intermezzo után kimentik a fákon, bokrokon lévő embereket.
11. A halottak nagy részét (3 embert) vasárnap találják meg, az ár levonulása után. Őket a csákányi hullaház udvarára viszik, és ott felboncolják.

Koszorúzás az emlékműnél.

Ennyi az én verzióm, de most elemezzünk egy kicsit.

1. Azon nincs vita, hogy kora délelőtt elkezdik a kacsák mentését a telepen lévő munkások és a diákok. Felborulnak, vízbe esnek. A számukról már

megoszlottak a vélemények. Horváth László hat emberre emlékezik, és ennyire emlékezik Kecskés Géza is, hisz azt mondja, hogy amikor bement Gyurikóékat menteni kilencen voltak az ár fogságában. Gyurikó, Vass, és Németh, meg az említett 6 ember, meg is van a kilenc. Ugyanakkor egyes vélemények 10, sőt 11 diákról beszélnek, akik felborultak.

2. Arról is volt vita a cikksorozatban, hogy volt-e mentés a községben, és, hogy kik mentettek, határőrök, vagy honvédek. Nos, volt mentés a faluban, 4 cigány családot mentettek a katonák, akik valószínűleg a határőrök voltak. Egyrészt azért, mert a honvédek csak 18 óra körül érkeztek a helyszínre, és addigra a családokat már kimentették, ezt több falusi is elmondta. Másrészt meg a határőrök miért mentek volna vissza a faluba a családok mentése után otthagyott csónakért.
3. Ugyanakkor felmerül a kérdés: Hova tűnt az a négy határőr, akik elmentek a csónakért, és hova tűnt a csónak? Hisz további sorsukat nem taglalta senki, csak azt, hogy visszamentek érte.
4. Ha már itt tartunk, kanyarodjunk kicsit vissza Kecskés Gézához. Az is érdekes kérdés, hogy miért pont Gyurikóékat ment menteni az öreg halász, miért nem a többi hat bajbajutottnak próbált meg segíteni?
5. Utána következett a honvédek balesete. Tiszta ügy, annyi kiegészítéssel, hogy négyen voltak a fugban, és nem volt köztük Kósik József, mint ahogyan emlékeznek egypáran. Amit nem tudunk, és valószínű, hogy soha nem is tudunk meg az az, hogy Császár László infarktusban halt e meg, amit a borulás okozta sokk miatt kapott, vagy kiűszott a fuginál és utána vízbefűlt. Mindenesetre a halotti anyakönyvi kivonatban az szerepel, hogy vízbefűlt. Az sem biztos, hogy a jármű felrobbant, vagy „csak” nekiment a vízből ki nem látszó fatuskónak. Volt, aki látott füstöt, és volt, aki nem látott füstöt a fuginál feltörni.
6. Az is tiszta sor, hogy másnap reggel a zalaegerszegi honvédek egy luggal a Rába másik oldaláról érkeztek menteni. Ugyanakkor szinte biztos, hogy nem volt a lugban bent Kósik József, hisz akkor nem lehetett az oroszokkal egy óra múlva a Rába túlsó partján.
7. Az oroszok jelenléte már egy kényesebb kérdés. Megoszlanak a vélemények, hogy mikor jöttek meg az orosz katonák. Van, aki azt mondta, hogy még 22-én este érkeztek meg, többen viszont azt állítják, hogy csak 23-án reggel hat óra körül mentettek. Perdöntő lehetne Kecskés Géza vallomása, azonban ebben az esetben ő sem fogalmaz egyértelműen. Azt mondja a fuggal történt baleset után, hogy később megérkeztek az orosz katonák. Mit jelent a később? Egy-két órát, vagy több órát? Ha csak egy-két óra telt el a fug balesete, és az oroszok érkezése között, akkor borul az egész teória. Ha viszont több órát jelent, akkor igaz lehet. Valamint ki lehet

- jelenteni, hogy nem halt meg orosz katona. Való igaz, hogy az orosz tiszt igencsak kiabált a parton, de képzeljük bele magunkat az ő helyzetébe. 1965-öt írtunk, a kommunizmus még elég kemény időszakát élte, három évvel a prágai tavasz eltiprása előtt. El lehet képzelni, hogy milyen büntetést kapott volna az a tiszt, ha a rá bízott négy katona közül akár csak egy is nem éli túl az akciót. Szibéria, kényszermunka biztos, de lehet, hogy a kivégzőosztag lett volna a vége. Nem hiába kiabálta a parton, hogy ha egy katona is meghal, ő öngyilkos lesz.
8. Ami a helikoptereket illeti, biztos igaz, hogy előbb kértek helikopteres segítséget, mint ahogy a gépek megérkeztek. És az akkori helyzetet ismerve biztosnak tartom, hogy volt, aki akkor sem az emberi életet nézte, hanem a dezertálás lehetőségét firtatta. Ugyanakkor az is biztosnak tűnik, hogy a gépek, mikor megérkeztek, akkor sem szálltak fel időben, mert kifogyott belőlük az üzemanyag, és csak a tankolás után tudtak felszállni.
 9. Talán a legtitokzatosabb kérdés: Hol, hogyan és mikor halt meg Kósik József? Volt, aki azt állította, hogy a fugban volt benne. Ez tévedés, bebizonyosodott ugyanis, hogy négy ember volt a kétéltűben és nem volt köztük Kósik. Az igazság talán az lehet, hogy az oroszokkal ment menteni másnap reggel, hisz Kecskés Géza bácsi is azt mondta, hogy a négy orosz kiúszott, de egy ember a part fele úszva egyszer csak lebukott, és többé nem jött fel. Ő lehetett Kósik József. Most már csak az a kérdés, hogy mikor jöttek az oroszok menteni, 22-én este, vagy 23-án hajnalban? A válasz talán soha nem derül ki. Úgy tűnik, hogy Kósik József az oroszokkal ment bele a Rábába, Németh János diákot akarták kimenteni, de felborultak, és Kósik nem ért ki a partra, meghalt.
 10. Az egyik legfontosabb kérdés: Ki volt a felelős? Ez a kérdés, amivel én nem szeretnék foglalkozni, megtették ezt már mások máshol, és mégsem tudták biztosan állítani, hogy ki volt a felelős hat ember haláláért. Az mindenesetre biztos, hogy hatalmas felelőtlenség volt embereket küldeni a kacsák mentésére, amik ráadásul tudnak úszni.(337) (338)

Az ár az úr. 1996 április 5

Csákánydoroszlói születésű filmrendező

Joe A. Eszterhas

Joe A. Eszterhas azaz Eszterhas József Antal. Hollywoodi forgatókönyvíró, rendező, többek között a híres Elemi ösztön, és az Evita című film rendezője. Hogyan van kapcsolata a sikeres rendezőnek a községhez? Úgy, hogy Csákányban született 1944. november 24-én, és a faluban is keresztelték meg rá két napra november 26-án. Kutatásom után találtam rá két cikkre, az egyik a Vas Népében, a másik pedig a Csákányi Hírlevélben volt. Így e két írást segítségül véve mutatom be Önöknek Joe A. Eszterhast.

Apja Dr. Eszterhás István miniszteri tanácsos, író, a Magyar Futár című lap főszerkesztője, nagyon gazdag családból származott. Anyja Bíró Mária a Gödör (a vendéglő mind a mai napig megvan Kispesten) vendéglőben dolgozott, mint pincérnő. A vendéglő egyébként a Bíró család saját tulajdonában volt. Dr. Eszterhás István egyszer betért ebbe a kispesti vendéglőbe, ott azonnal beleszeretett Bíró Máriába. (Mária nagyon csinos, és kedves lány, sok ruhája és staférungra volt, hírlett róla, hogy nagyon erősen dohányzott, és szeretett kártyázni, főleg römizni.) Legközelebb, amikor visszatért a vendéglőbe már konkrét házassági ajánlattal érkezett. Összeházasodtak, majd Pesten telepedtek le, ott éltek. Az idilli hangulatnak csakhamar vége szakadt, mert 1944 elején Eszterhást Szombathelyre helyezték, a hivatalával együtt. Ekkor támadt az az ötletük, hogy ha már úgylis Vas megyében vannak, akkor lakjanak Csákányban a rokonságnál. (A rokonság onnan van, hogy Bíró Mária édesanyja, valamint Péter Kati, és özv. Babits Vilmosné Péter Ilus néni nagyapja testvérek voltak.) A falu hamar megszerette a tisztelettudó embert, aki minden nap autóval ment Szombathelyre dolgozni. Mikor az Eszterhás család Csákányba ért Mária már előrehaladott terhes volt. Csakhamar megindult a szülés, de orvos nem volt a környéken, így a kastélyban lévő pilóták közül, akik közül jött el egy a házhoz vezetni a szülést, aki melleleg orvos volt. A már említett Babits Vilmosné, Ilus néni jelen volt a szülésnél, és az ő elmondásából tudjuk, hogy a baba nagy volt és erős, inkább az anyjára hasonlított, mint az apjára. A ház, ahol a híres filmrendező született a Kis utcában volt, Kolman-háznak hívták, de sajnos ez a ház már nincsen meg. (Eszterhásék azért költöztek abba a házba, mert a Péter nővérek apjának a testvére, Péter Mária és annak férje Kolman János fogadta be Eszterhásékát.) Mikor az anya megerősödött a család Szombathelyre költözött, és a Kovács Szállóban talált szállást. Aztán közbeszólt a háború. A történetet 44

decemberében folytatódik. A Babits családnál disznóvágás volt, és Ilus néni vitt egy kis kóstolót Szombathelyre Eszterháséknak. Azonban a legrosszabb időpontban mentek meglátogatni a kis Józsikát, hisz ekkor már erősen folyt Szombathely bombázása. Mikor Ilus néniék elindultak a vasút felé a mindenhova csapódó bombák egyike pont telibe találta a Kovács Szállót, amiből romhalmaz lett. Mária és a kis Józsika túlélte a támadást, mivel lent voltak a pincében és az védelmet nyújtott a számukra. Viszont nem maradt semmijük sem. Ezt bizonyítja az a levél is, melyet Mária Németországból küldött: „Semmi sem maradt, csak a karomon ülő Józsika.” A bombatámadás után egy ideig egy vasúti vagonban húzták meg magukat, majd a család elhagyta Magyarországot. Németországban éltek egy darabig, onnan kivándoroltak az Amerikai Egyesült Államokba, és Józsika, vagy ahogy ott hívják Joe története, itt folytatódott.

A kitérőjük után nem sokkal, mind Eszterhas István, mind Bíró Mária meghalt, az asszony tüdőrákban. Joe Eszterhas Clevelandben telepedett le, és a clevelandi magyarok között nőtt fel. Itt megismerkedett egy Naomi Baka nevű magyar lánnyal, akit később feleségül vett. Joe közben újságíróként dolgozott a Rolling Stone magazinnál. Az igazi áttörést az hozta meg számára, hogy írt egy oknyomozó riportot a feketék polgárjogi mozgalmáról, amire felfigyelt az United Artists. Felhívták a figyelmét, hogy írjon forgatókönyveket, mert igen jól fogalmaz. Ezután megírta a F.I.S.T. című darabot. A filmben nem más, mint Sylvester Stallone játszotta a főszerepet. A film nagy elismertséget hozott neki. Később elköltözött Clevelandből és Hawaii-ra ment lakni. Itt nem volt maradása és elköltözött San Franciscóba, ahol eléggé belemerült a hatvanas évek világába. Egy ultrabaloldali, ultraliberális lázadó vált belőle. Természetesen folytatta tovább forgatókönyvírói munkásságát, megírta a Flashdance-t, a Music Bokszt, majd ezután jött a fő műve az Elemi ösztön, Sharon Stonnal, és Michael Douglassal. A forgatás alatt Joe rettenetesen beleszeretett Sharon Stonba, olyannyira, hogy a forgatás végeztével, már, mint egy pár mentek el a forgatás helyszínéről. Naomi Baka, aki akkor még csak barátnő volt elköltözött az Eszterhas családhoz Hawaira. Nemsokára Joe és Sharon összevesztek, Joe visszament Naomihoz, és elvette feleségül. Joe-t egyébként elmondása szerint nagyon érdekli a magyar 1956-os forradalom, azon belül is Maléter Pál és Nagy Imre alakja. Már megfordult a fejében, hogy filmet forgat a forradalomról, de ez még nem következett be. Joe Eszterhas, mióta a háború alatt elhagyták az országot, nem sokszor volt hazánkban. Egyszer, akkor vetődött fel, hogy ellátogat Magyarországra, mikor a magyar filmesek világtalálkozója volt. El is fogadta a meghívást. Már a beszálláshoz készülődtek a repülőbe, amikor telefonhívást kapott, hogy a feleségének az apja infarktust kapott, és így vissza kellett fordulniuk. Az előzetes tervek szerint a protokollon kívül mindössze két

helyre látogatott volna el Joe, és az egyik helyszín Csákánydoroszló, a szülőfalu lett volna. 1996 májusában már valóban volt Magyarországon, ekkor forgatta Budapesten az Evita című nagysikerű filmjét a két szupersztár főszereplővel, Madonnával, és Antonio Banderassal. A forgatás alatt Joe nem látogatta meg szülőfaluját.

Talán majd idővel sor kerül a nem mindennapi látogatásra! Joe apjának Eszterhás Istvánnak volt egy valódi, felbecsülhetetlen értékű Stradivári hegedűje. Mikor elhagyták Csákánydoroszlót, a hegedűt Kolman Jánosra bízta, hogy őrizze meg. Egy alkalommal a várban lévő, és hegedülni tudó pilóta kölcsönkérte a hangszeret, mondván, hogy elmegy vele a bálba hegedülni. János bácsi oda is adta neki a hegedűt, azonban a pilóta nem vitte neki vissza. A híres hangszer eltűnt, és azóta sem került elő.(339)(340)

Csákánydoroszló híres szülöttje

Csaba József

Csákánydoroszló történetétől elválaszthatatlan Csaba József a falu híres szülöttének a neve.

Csaba József 1903. június 1-én született Nagycsákányban. Elemi iskolába szülőfalujába járt, a polgári iskolát Körmenden, a Felső Kereskedelmi iskolát pedig Szombathelyen végezte, ahol érettségizett is 1922-ben. Érettségi után jegyzőgyakornok volt két évig Nagycsákányban, majd Szombathelyen elvégezte a másfél éves községi közigazgatási tanfolyamot, és 1926-ban jegyzői oklevelet szerzett. A tanfolyam elvégzése után előbb Nagycsákányban volt körjegyző, majd 1941-től a péterhegyi körjegyzőség élén működött. 1945-től a tanácsok megalakulásáig Csákányban volt körjegyző, 1950-től két éven át pedig tanácstitkár.

1952-ben, mint volt körjegyzőnek, le kellett mondania állásáról, sőt még a munkakönyvébe is bepecsételtek neki. „Ilyen múlttal” nem vették fel sehova, pedig még messze járt a nyugdíjas évektől. Végül 1952-ben a csákányi erdészethoznál kisegítő adminisztrátorként dolgozott. 1953-tól pedig 10 éven át nyugdíjazásáig a Nárai Állami Gazdaságban helyezkedett el, és statisztikusként dolgozott. 1963-ban vonult nyugdíjba.(341)

Csaba József szülőháza

Odaadó munkájáért megkapta az Állami Gazdaság Kiváló Dolgozója kitüntetést. Tudományos munkásságáért a Magyar Ornitológusok Szövetsége 1944-ben Herman Ottó Díszéremmel, a Magyar Néprajzi Társaság 1967-ben Sebestyén Gyula emlékéremmel, a Hazafias Népfront Országos Titkársága 1974-ben Széchenyi István Kitüntető Plakettel, a Művelődési Minisztérium pedig a 1980-ban a Szocialista Kultúráért jelvénnel tüntette ki.(342) Nyugdíjba vonulása után, 9 hónapon át a kőszegi Jurisich Miklós Múzeumban, 1971 és 75 között pedig a szombathelyi Savaria Múzeumban dolgozott hetente 1-2 napot. Tagja volt a Magyar Néprokossági Egyesületnek, a Magyar-Finn Társaságnak, a Magyar Ornitológusok Szövetségének, a Magyar Clusius Kutató Munkabizottságának, a Magyar Néprajzi Társaságnak, a Magyar Madártani Egyesületnek, az Országos Erdészeti Egyesület Mikológiai Szakosztályának, a Vas megyei Környezet-és természetvédelmi Bizottságnak, a körmenői Magyar-Finn Baráti Körnek, külső munkatársa volt a Magyar Madártani Intézetnek, és a szombathelyi Savaria Múzeumnak.(343)

1944-ben a Vasvármegye című újságban megjelent írás szerint, a faluban múzeum is működött, amiben Csaba József a falu helytörténeti

gyűjteményének az alapjait rakta le. Voltak ebben a múzeumban, csákányi történelmi, néprajzi tárgyak, régen használt madárfogók, halászó szerszámok, vadászszerszámok, gyümölcsszedők, pásztoréleti tárgyak, csákánydoroszlói népviseleti ruhadarabok, régi pénzek, házi eszközök, faragványok, őskori balták, fokosok. Megőrizte Csaba József a csákányi hadifoglyoknak, katonáknak a világ sok országából hozott tárgyait, tábori levelezőlapjait, háborús képeit. Amikor nyilvánvalóvá vált, hogy falumúzeumának Csákányban nem kap helyet, a teljes gyűjteményét, a körmendi múzeumnak ajándékozta, aminek alapító tagja is lett.

Összesen 203 cikke, közleménye, tanulmánya jelent meg 23 folyóiratban, illetve újságban. (Ilyen volt a Nimród Vadászújság, a Természet című folyóirat, a Természettudományi Közlöny, a Búvár, a Turista, a Természet és Társadalom, a Természet Világa, a Madártani Tájékoztató, valamint publikált országos, megyei, és helyi újságokban is.) Közülük mintegy 90 cikk az Aquilához, és a Vasi Szemléhez kapcsolódik. (Utóbbi 1934-ben alakult, Csaba József 1935 és 45 között publikálta a legtöbbet ebben a folyóiratban. Főleg Pável Ágostonnal való 1934-es találkozása gyakorolt rá nagy hatást.) Írásai nagyrészt néprajzi, illetve nyelvi vonatkozásúak. Csákánydoroszlóról 1935 és 1972 között 68 oldalnyi írás jelent meg, amivel nagyon jól bemutatta szülőfaluját. Írt még természettudományi, tudománytörténeti, és helytörténeti munkákat is.

Több finn tárgyú írást is publikált, ezekben a Kalevaláról, Sibeliusról, Gallen-Kalleláról, Lipoláról, Jarventausról, és a körmendi Magyar-Finn Baráti Körről cikkezett. Fontosnak tartotta a pályatársak, nagy elődök életének a bemutatását is. Írt a vas megyei tudósok közül Chernel Kálmánról, Herman Ottórol, Carolus Clusiusról, Molnár Lajosról, Almásy Györgyről, Dabasi-Fromm Gézaról, Vönöczky-Schenk Jakabról, Chernel Istvánról, és Ambrózy-Migazzi Istvánról. Csaba József munkásságát a szombathelyi, és a körmendi könyvtárban bibliográfia őrzi, melyben külön vannak a néprajzi, és a természetrajzi írásai. Elmondhatjuk, hogy Magyarországon az egyik legnagyobb kutatója volt Arvil Jarventausnak. Irodalmi munkássága a felsoroltakon kívül még sok mindenre kiterjedt. Írt a hazai szlovének gyűjtögető tevékenységéről, méhészkedésükről, fazekasságukról. Írt a felsőöri magyar reformátusok fejfáiról, a felsőcsatári horvátok rönkhúzásáról, és a péterhegyiek bicskakészítéséről is. Vezetett egy madártani naplót, ami Vas megye madarászati anyagainak kincsesbányájává vált.(344)

Járta a falvakat, értette, és szerette a paraszti világot, nyakában mindig ott lógott a fényképezőgép. Élénken foglalkoztatta a magyar-lapp nyelv rokonságának ügye. A finn néphez való vonzódása közismert volt Csaba Józsefről, annak ellenére, hogy soha nem járt Finnországban, de még a magyarországi finn nagykövetségen sem volt soha.

A finn-szovjet háború idején egy finn hadiárvét fogadott keresztfiává, akit havonta rendszeresen pénzzel támogatott. Keresztfiával, Lassi Erik Toikkanennel soha nem találkozott, csak egy gyerekkori fénykép maradt fenn róla. Kapcsolatuk a háború után megszakadt. A fiú sorsát végül a budapesti Finn Nagykövetség derítette fel, és tudatta Jóska bácsival.(345)

A háború alatt a jegyzői munkájáért soha nem fogadott el pénzt, hanem azt átutalta a Magyar-Finn Társaság számlájára, a finn hadiárvárk megsegítésének céljára. Csaba József nagy tisztelője volt Németh Mária körmendi származású világhírű operaénekesnek, sokat tett azért, hogy a Bécsbe emigrált művésznőt méltatlanul ne felejtsek el.

1983. október 30-án este agyvérzést kapott a lakásában, másnap találták meg, bevitték a kórházba, de már nem tudták megmenteni az életét, október 31-én 80 éves korában meghalt. Végakaratának megfelelően elhamvasztották.(346)

1998. július 4 és augusztus 31-e között a csákányi ÁMK épületében kiállítás nyílt, Csaba József Emlékezete címmel. 2003 év elején megalakult a Csaba József Kör Csákánydoroszlóban, a híres ornitológus emlékére. Az alakuló ülésen elnöknek Bokor Rudolfot, alelnöknek pedig Spaitsné Sipos Évát választották. Születésének századik évfordulóján nagyszabású ünnepséget rendezett a Kör, az önkormányzattal karöltve. Erről az ünnepségről az iskolai fejezetben emlékezem meg. 2003. október 31-én pénteken, halálának huszadik évfordulóján a templom előtti részen egy emlékoszlopot avattak. A fából készült oszlopot Marosits József faragta, Dóka Ferenc plébános kezdeményezésére, aki maga is nagy tisztelője Csaba Józsefnek.(347)

A falu országgyűlési képviselője

Bálint Antal

Bálint Antal 1906. május 12-én született Nagycsákányban, 10 gyerekes szegényparaszti családban. Az első világháború végéig Csákányban lakott, és az otthoni családi gazdaságban dolgozott. 1945-ben belépett a Magyar Dolgozók Pártjába (a Magyar Szocialista Munkáspárt MSZMP elődpártjába). A csákányi Nemzeti Bizottság, és a csákányi Földosztó Bizottság elnöke lett. 1947-ben országgyűlési képviselő lett. 1949-ben több társával együtt termelőszövetkezetet alakított a faluban, melynek az elnöke lett. Ezt követően állami gazdasági igazgatóként, később pedig vállalat igazgatóként dolgozott. 1956 után tagja lett az alakuló Munkásőrségnek. A forradalom után néhány évig a tanácsapparátusban dolgozott, majd 1960-ban visszatért szülőfalujába Csákánydoroszlóba, és ott, mint Tsz elnök dolgozott egészen haláláig. Az ő elnökségének évei alatt a Kossuth Mtsz Vas megye egyik legjobban működő termelőszövetkezete volt. Csákányban még községi tanácstagként és végrehajtó bizottsági tagként is dolgozott. A Megyei Pártbizottságban pedig, mint póttag működött. Munkájáért a földművelésügyi miniszter, a Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója kitüntetésben részesítette.(348)

Érdekességek a faluból

Kölcsey Ferenc verse a csákányi csatáról

Tettem említést arról az eseményről, ami 1583-ban történt a faluban, amikor egy török rablóportya rajtaütött egy csákányi mennyegzőn. Ez a csatának magában is nagy hírértéke van, hát még úgy, ha hozzávesszük, azt, hogy a Himnusz szerzője, híres költőnk Kölcsey Ferenc az egyik versében megemlékezett a csatáról. Az, hogy ez valóban úgy történt, ahogy Kölcsey leírta, az nem valószínű, legalábbis semmilyen bizonyíték nincs rá. A versben Kölcsey Lilának írja a hős hölgyet, aki inkább a halált választja, mint a rabságot. De az Auróra 1827-i kötetében „A csákányi vérmenyekző” címmel jelent meg a vers, s ott a nő neve Lóra volt. Íme a vers:

Vérmenyekző

Nyugszik Hasszán sátorában,
Rába zúgó partjain,
Jön Olajbég, s vad lángjában
Felriasztja hangjain:
„Fel, fel bajnokok vezére,
Csákányba a menyekzőre,
Lesz kit ott rabszíjra fűzz,
Sok szép legény, sok szép szűz!”

Zsákmány a török bálványa,
Gyorsan felriad Hasszán,
Vállain leng már kaftánja,
Kardja függ már oldalán.
„Fegyvert, fegyvert minden karnak,
Foly ma vére sok magyarnak!”
Így harsogván szavai,
Készülnek bajnokai.

Bús az éj sötét leplébe,
Zúgva leng a déli szél,
S a török Csákány elébe
Rába habján általkél.
Terhesen mint jégfelhőnek
Vészhozó dörgési jönek:
Pusztulás minden nyomán,
Úgy közelget a pogány.

László nyert a szép Lilának,
Idvességet hű kezén,
És szomszédi felszállának
Kedve zajgó ünnepén.
S a billikom kerültében
Minden férjfi gyúl szívében,
S víg ének zengésinél
Az ifjúság táncra kél.

Nézi László szív-merülve
Hölgye lángtekintetét,
S kedv, remény közt lelkesülve
Vére kényhullámot vét.
S az könnyű mint esti szellet,
Táncát vőlegénye mellett
-Szíve olvad, arca ég-
Pártájában lejt még.

Hajh, de mint vulkán egyszerre
A sötét éj felpirúl,
S a dühödt szél arra s erre
Szikrát s lángot szór vadúl.
A pogány nép ordítása
S a rémület bús jajgása
Egy hanggá keveredvén
Harsog át a lég öblén.

Elnémul a palotában
Tánc és élet, kedv és zaj,
Fennakadva dobbantában
Minden könnyű, minden jaj.

Színe halvány minden képnek,
Minden keblet gondok tépnek,
Elszorulva minden szív,
Küzd és habzik, forr és vív.

Jön most Hasszán s tigris nyája
Vérrel ázott nyomain,
Zúg, mint orkán, lángszablyája,
S száz magyar nyög láncain.
S ah, fendörgő szózatjára
Dúlva ront a palotára,
S holttestről holttestre lép
A kegyetlen szolganép.

Öszvejajdul irtózással
Hölgy és nő, s remegve néz:
De sebes meggondolással
Kardon minden férfikéz.
Kél és forr a harc dagálya,
S nem reményt nyújt a vérpálya:
Rablóikkal mindenek
Csak halálért küzdenek.

Halnak ők, s hős lelkeiknek
Szabadság nyújt koszorut,
Hajh de árva hölgyeiknek
Örökségül rablánc jut!
Fájdalomról kínra szállva,
Minden reménytől megválva,
Honnan lelkök nyugtot vár
Egy ohajtás sincsen már.

Lila áll még oltalmában
Lászlójának egyedül:
Harcol ő, de bús harcában
Keble s arca sebesül.
És midőn fogytán vérének
Érzi gyöngültét kezének,
Még egyszer hölgyére néz,
S új erővel sujt a kéz.

Nézi hulltát sok töröknek,
S ajka habzik, keble ég,
S ordít Hasszán: „e kölyöknek
Egy halál még nem elég!
Bajnokim! Csak ellenébe,
Mártsatok fegyvert szívébe,
Nyíljon bár seb, s folyjon vér,
Szép hölgy ott a pályabér!”

Mint a villám, vad szózatja
A nemes szívébe csap,
S testét-lelkét áltszaggatja,
Borzad ő, s hölgyéhez kap:
„Gyászos a halál hörgése,
Hajh, de a rablánc csörgése,
S törvény, melyet rabló szab,
Lila, Lila, gyászosabb!”

„Nyugtat a halál hörgése,
Lila mond nem félem azt,
Hajh, de a rablánc csörgése
S rabló törvény megborzaszt.
Szálljanak bár ellenedbe,
Mártsanak fegyvert szívedbe,
S nyíljon bár seb s folyjon vér,
Szép hölgy nem lesz pályabér!”

Veszi László gyötrelmére
A halálvigasztalást,
S rátolongó ellenére,
Készít még egy bús csapást.
Jön olajbég, s „gyáva féreg-
Így zeng ajkain a méreg-
Száz sebben félhalva már,
Kardod még is ölni vár?”

Mond, s kezéből nyíl módjára
Vasbuzgánya zúg s röpül,
S ím itt a perc melyet vára
A magyar hős, s öszvedül.

És ott fekszik mell-hörögve
Hölgye látja s könyörögve
Felsóhajt az égre még:
„Isten, isten itt a vég!”

S ráborulva s elroskadva
Lelke zajlik, keble reng:
„Én halok, mond az lankadva,
Búcsút ajkam mégsem zeng.
Ó ne retteg bús pályámat,
Vér-hintette nyoszolyámat,
Lélek él ha vész a szív,
Kardom itt van, mátkád hív!”

Mond s hal: és ím szép hölgyétől
Jaj nem hangzik, könny nem hull,
Áthevülve szellemétől
Kardjához buzogva nyúl:
„Nékem nékem bús pályádat,
Vér-hintette nyoszolyádat,
Lélek él ha vész a szív,
Mátka, mátkád hozzád vív.”

Vészi kardját: Hasszán látja:
„Jer lányka, mit mivelsz?
Vágyaidnak nem lesz gátja,
Kényt s szerelmet nálam lelsz.
Kard csak a búsult vitéznek,
Téged engesztelve néznek,
Kelvén érzeményei,
A bajnok lángszemei.

Jer velünk a büszke ménen,
Váram gazdag, keblem hó:
Jer s derülj a jobb reményen
Mely egedre most feljő.
Légy e győzelem pompája,
Szép keretemnek szebb rózsája,
Melynek bíbor kebelén
Bőv jutalmat leljek én.”

„Félre rabló! Fájdalmában
Így sikolt a hű leány:
Dúltál éltem forrásában,
S vad kegyelmed még lest hány.
Itt, hol áradván testére
Kedvesem gőzölgő vére,
Melyet ontál ó pogány,
Int, hogy induljak nyomán!

Menj, eredj a büszke ménen,
Várad zsákmány, kebled düh:
Nincs remény: a vérösvényen
Nem kél virág, nem kél fű.
Győzelmedre átok hulljon,
Kerted tüskével viruljon,
S árnyékába hogyha mégy
Kínjutralmat bőven végy!”

Szóla s hallgat, és intézi
Hómellének hű vasát:
A török dobbanva nézi
A hős lány mozdulatát.
S fut, hogy (melynek vesztét szánja)
Megtarthassék szép zsákmánya,
Hajh de késő jötte már,
Lila lelke mennyben jár!

Látja Hasszán, s elfagy vére,
Visszaborzad s megfordúl:
Int, s nyomában intésére
Népe zajgással tolúl.
S közte búsult érzeménynék,
Hátán a nyerítő ménnek,
Vivén átkot s hagyván jajt,
Szigetvárra visszahajt.(349)

Jancsó Miklós Csákánydoroszlóban?

Több csákányi embertől hallottam már azt, hogy Jancsó Miklós híres filmrendezőnk Csákánydoroszlóban töltötte katonai szolgálatát, ami nem is volt katonai szolgálat. Nem lehet tudni, hogy igaz-e a hír, vagy pedig csak szólas-mondás. Egy azonban biztos, Jancsó Miklós így ír katonai szolgálatáról önéletrajzában: „Néhány hónapot voltam katona, akkor sem valóságosan. A nővérem férje repülőtiszt volt, hogy nekem ne kelljen a frontra menni magához vett. Megvártuk az oroszokat, így kerültem hadifogságba.” Ez az adat pontosan nem mutatja meg, hogy Jancsó Csákányban lett volna katona, de azt azért ne hagyjuk figyelmen kívül, hogy Csákányban a második világháborúban német és az őket szolgáló magyar repülőtisztok voltak elszállásolva. Ezt két dolog is bizonyítja, egyrészt a második világháború végén Csákány felszabadulásának leírásakor említik, hogy repülősök voltak a várban, másrészt Joe Eszterhásról szóló Vas Népe cikkben is megjelent, hogy a kis Józsika születésénél orvos hiányában egy a várban lakó repülőtishti orvos segített az anyának. Valamint az is érdekes, hogy amikor fogságba esett akkor is valószínűleg a repülőtiszt közelében lehetett valahol, különben nem került volna hadifogságba hisz nem volt valóságosan katona. Konkrét bizonyíték arra vonatkozóan, hogy Jancsó Miklós valóban Csákányban töltötte katonaságát nincs, de az adatok nagyon egybevágnak, így elképzelhető, hogy igaz a szóbeszéd.(349)

Sir-domb

Balogh Lajos Vas megye földrajzi nevei című munkájában találtam egy említést, illetve kettőt ugyanarról a helyről. A helyet, mint már fentebb említettem Csaba József is ismerte, hisz konkrét utalást tesz róla. A helyet 94-es számmal jelölik, be is lehet azonosítani a térképen. „Sir-domb: Középen egy méter magas és hat méter átmérőjű mesterséges domb.” Ugyancsak Sir-dombot említ Csaba József a 98-as számú helyen is, de ott teljesen más annak a leírása: „Másfél méter magas hét méter széles halom, belül köves, többször megbolygatták.” Pontosán mit takar a két hely, azt senki sem tudja. Az azonban biztos, hogy már másokat is foglalkoztatott, hogy vajon mi lehet az, mert említi az írás, hogy többször bolygatták. Az is biztos, hogy mindkét hely a mai Magyarbüks területén van az erdő közepén. Ráadásul az elsőnek említett domb közel van ahhoz a helyhez, ahol a régi vár (Várdomb) lelőhelye található. Az is

biztos, hogy a kettő nem egy és ugyanaz, ez a térképen jól kivehető. Az is biztos, hogy mindkét helyet ismerte Csaba József, tehát feltételezhető, hogy a XX. század elején mindkettő megtalálható volt. Ugyanakkor elgondolkodtató, hogy miért nem említi Pesty Frigyes a gyűjteményében. Két dolog lehet, vagy akkor még nem volt ott egyik sem, vagy egyszerűen Pesty nem tudott róla. Az is kizárt, hogy esetleg második világháborús lövészárók, vagy bombatölcsér lett volna, mert akkor minden bizonnyal arról tudott volna Csaba József, mint ahogyan tudott a Tankcsapda nevű hegyről. Mindenesetre érdemes lenne feltárni azt a két helyet, hátha nyomára bukkanna az ember Csákány régi történetének nyomaira.

A kihalt falu

In memoriam Magyarbüks

Ha a Magyarbükkös falunév etimológiáját nézzük, akkor megállapítjuk, hogy a falu nevét a magyar népnév, és a bükk szó –s képzős „bükkös” származékának az összetétele adja. A bükk szó valószínű, hogy egy fa fajtából a bükk fából ered.

Elpusztult, vagy megszűnt falvaink egyike Vas megyében, a Körmen di járásban, 3.5 kilométerre északra Csákánydoroszlótól. Az 1898-as Vasvármegye térképén Lovasza d, és Taródfa között jelölik Magyarbüksöt. A határ túloldalán pedig Németbüks helyezkedett el. A második világhá ború előtt itt még nótaszó hallatszott a kocsmából, és működött a malma is. Magyarbüks falu a kezdetektől Csákány része volt. Így története egybefonódott Csákány történetével. Külön történetet írni róla nem lehet. Lakói nagyrészt német anyanyelvűek voltak.

A há ború befejezése, és a náci hatalom bukása után a megtorlás időszaka következett. A magyarországon kialakuló kommunista hatalom azonnal megkezdte a há borús bűnösök keresését. Meg is találta a Magyarországon élő németek személyében. A kormány a parlament elé terjesztette az országban élő német ség kitelepítését. Akkoriban nemcsak a kormány, de a lakosság is a kitelepítések mellett tette le a voksát, ezt bizonyítja az a felmérés, miszerint Magyarország 70 %-a támogatta a németek kitelepítését. A parlamentben egyre több képviselő követelte a kitelepítést. Majd hivatalossá is teszik a dolgot, amikor kérik 200000 német Magyarországról való kilakoltatását. Amire a potsdami határozat igenlő választ ad. Tolna megyében kezdődtek a kitelepítések, 1946. januárjában, és 1946. július 1-ig be is fejeződtek. Mindenkinek mennie kellett, aki németnek vallotta magát, német katona volt, nevét németesítette, német anyanyelvű volt, és tagja volt a Volksbundnak. Végül a kitelepítések 1946. november-december környékére teljesen leálltak. Összesen mintegy 180-200 ezer németet távolítottak el az országból.

Magyarbüks német lakói egy éjszaka alatt hagyták el hazájukat, mindenüket hátrahagyva 1946-ban. A maradottak közül sokan Csákányba költöztek, sokan máshova, (pl: Kemestaródfa). A házak anyagát széthordták, vagy lebontották, és másutt felépítették. Amikor 1958-ban Tóth Rozália is elköltözött a faluból, akkor vált Magyarbüks teljesen lakatlanná. (Tóth Rozália a körmen di várkert i iskolában volt hivatalsegéd. A lakásuktól a vonatállomásig minden nap 3.5 kilométert kerékpározott. Már évekkel az elköltözése előtt foglalkoztatta a költözés gondolata, de nem talált magának házat.) Határfalu

lévén ezt a települést is „fokozottan kellett védeni”, úgy, mint Kemestaródfát. Ez a védelem előbb az aknazárat, később az elektromos határzárát jelentette. A vasfüggöny 1968-ban borult Magyarbüksre, ahol akkor már nem éltek emberek. Végül a falu egy határőrizeti pont lett.

Trummer Rudolf még emlékezett Magyarbüks vendéglőjére és vízimalmára, melyek 1948-ban még megtalálhatók voltak a faluban.

Póczek László emlékezett arra, hogy 1974 tavaszán még állt a 8-as út mellett az az útjelzőtábla, amire az volt írva, hogy MAGYARBÜKS. A táblát, mivel a falu megszűnt a KPM levette.

Arról, hogy kik is éltek Büksön nehéz lenne pontos képet festeni, most egy kis ízelítőt adok a csákánydoroszlói plébánia anyakönyveit segítségül véve.

Házasultak vegyes anyakönyve I. kötet, pg. 186. 1760. szeptember 8-i bejegyzés.

Andream Udvari ex Bükös cum honeste virgine Barbara Mari ex csákán. Tanuk: Georgius Ruk et Barbara Kárlovics.

Házasultak anyakönyve II. kötet. Pg. 36. 1837. november 22-i bejegyzés.

Copulati sunt: Alexander Horváth 23 éves katolikus. (Szülei: Georgius Horváth, és Mari Sárközi.) és Anna Farkas 17 éves zingari (szülei: Georgius Farkas és Anna Oláh) ex Zsámánd.

1836. február 6. Hujber Mihály 27 éves kovács (szülei: Hujber János és Trezsi.) és Anna Klujber 22 éves katolikus. (szülei: Klujber József és Borbála.) A házasultak születési helye Büks. A házasság után a fiatalik Gasztonyban telepedtek le.

1850: Hujber Antal és Németh Julianna.

1854: Joannes Huber és Barbara Urbán.

Házasultak anyakönyve III. kötet, pg. 3-4. 1866. november 7. Franciscus Vunderlich inquilinus és Catharina Csitkai ancilla (szülők: Josephus Vunderlich és Rosalia Meichl a férfi részéről, és Georgius Czitkai és Elisabetha Molnár a lány részéről) Tanúk: Michael Horváth és Josephus Volf.

1869. augusztus 13. Hrozek Antal 30 éves római katolikus uradalmi vadász, (szülei: Hrozek János és Bürger Erzsébet.) és Hoffman Mari 32 éves római katolikus, a várban segédfőzőnő. (szülei: Hoffman Antal és Unger Rozália.)

1879. május 5. Máyer Elek római katolikus özvegy sertéspásztor és Kováts Julianna, néhai Vorniyk György özvegye.

1892. május 3. Bárdos Elek uradalmi gazdatiszti írnok, római katolikus nőtlen. Született 1863. február 7-én. Lakóhelye Csákány. A vőlegény első neve Schreiner volt, amit később Bárdosra változtatott. (szülő: Bárdos Mária

hajadon.) és Hoffmann Szerafian római katolikus hajadon, kisasszony. Született Magyarbüksön, 1863. szeptember. 29-én. Lakóhelye Csákány. (szülő: Hoffmann Mária hajadon.)

A halottak anyakönyvében szereplő magyarbüksi nevek: Juditha Volf 1863. 1873 Adolf. Unger Terézia zsellérnő törvénytelen fia. Született 1873 Magyarbüks. Eltemetve Csákányban 1873. június 20. A halál oka sorvadás. Hoffmann Mária. Hrozek Antal uradalmi vadász felesége. 64 éves, Magyarbüksön született. Csákányban lakott, és ott is temették el. A halál oka anyaméhrák.

Özv. Fálman Sándorné, született Reisinger Rozália. 70 éves volt, Magyarbüksön született, Csákánydoroszlóban temették el 1940. január 20-án.

De valóban kihalt falu-e Magyarbüks? A kérdés azért jogos, mert a mai napig is élnek családok Büksön a volt határőr laktanyában. Egészen pontosan két család. Akkor tehát kihalt-e a falu vagy sem?

A könyv írása közben Horváth László csákányi lakostól tudtam meg, hogy az utolsó büksi lakos, aki elhagyta a falut, azaz Tóth Rozália (Büksi Rózsi) még él. Természetesen elmentem hozzá, hogy interjút készítsek vele, mint az utolsó kitelepülővel, azonban a hölgy nem kívánt nyilatkozni. Sajnálattal vettem tudomásul, hisz ő lett volna az egyedüli, aki el tudta volna mondani, hogy milyen volt az élet Büksön az utolsó években.(350)

Magyarbüks

Lakóhelyünk, életünk és szokásaink

Csákánydoroszló elhelyezkedését már elég részletesen tárgyaltam. Azt már tudjuk, hogy hol élünk, azt még nem, hogy miben élünk, és élünk napjainkban. A téglából épült házak csak az 1920-as években kezdtek egyre nagyobb számban elterjedni, addig a fából és a vályogból készült házak voltak a jellemzőek a faluban. Régebben általános építkezési mód volt a tömés a vertfal, a fecskerakás, a borona és a cserénfal. Hogy miért volt ez az építkezési mód elterjedve a faluban? Nos azért, mert olcsó volt, és ezzel nem a falu anyagi helyzetére kell gondolni, hanem arra, hogy a két falu a Rába árterében helyezkedik el. Az 1931-es szabályozás előtt, bizony szinte nem volt olyan év, amikor kisebb, nagyobb kárt nem tett volna a házakban a víz. Ezért inkább olcsóbb, és gyorsabban felépíthető házakat készítettek, hogy ha viszi a házat az ár, akkor ne legyen az embernek olyan nagy kára.

Az 1920-as évektől aztán egyre inkább előretört a téglából rakott fal, és ez az építkezési mód mind a mai napig, (és még gondolom nagyon sok évig) a legfontosabb építkezési mód lett. A házaknak a teteje még napjainkban is megmaradt olyan alakban, melynek őseit a régi sátrakban kereshetjük. A fedélszerkezet prizmatikus volt elől, és hátul ferdén levágva. Most már megszoktuk, hogy cseréppel fedett házakat látunk, régebben azonban nem volt ez így. Általában a házakat kontyolt zsúptetővel készítették. Akkoriban a füstöskonyha terjedt el, amin nem volt kémény, így a füst a tetőn keresztül távozott a szabadba. Bizony az embereknek volt félnivalójuk, hogy egy szikrától lángra kap a szalmatető. Ráadásul olyan házaknál, ahol hiányzott a csúcsfal, a tetőrész teljesen zárt volt, dohos, büdös lehetett, mert sem fényt, sem pedig levegőt nem kapott. Pontosan a szigorú tűzrendészeti szabályok miatt lettek egyre gyakoribbak a cserépfödeles, kéményes épületek.

A tűz elleni védekezés egy újabb lépése az volt, amikor a házakat tűzfalakkal látták el, hogy ha az egyik házrészben tűz keletkezne, akkor az ne terjedjen olyan hamar át az egész épületre. Régebben az volt a szokás, hogy a házakat és a gazdasági épületeket a pajta kivételével egybe építették. Általában ez úgy nézett ki, hogy a ház homlokzata az utcára nézett, és általában két ablak volt rajta. A szoba volt elől, amit a konyha követett, tehát a szobába a konyhán keresztül jutottak be. A konyhát a kamra követte, majd utána építették az istállót. Az istálló után következett az úgynevezett szín, ahova az udvarról lehetett bemenni. A módosabb embereknél nem volt ritka a két szobás ház. Az 1900-as évek elején terjedt az a szokás, hogy a lakást és a gazdasági épületeket külön építették egymástól. Az épületrészek bejáratát a tetőnek körülbelül egy méternyire szabott eresze (isztergye) védte, amely a nyitott tornácnak a tetejét

képezte. A ház telkét a kapu zárta el az utcától. Ez általában egy egyszerű deszkakapu. Elég gyakori volt a rácsos kapu, de az úgynevezett bálványos kapuk nagyon ritkák voltak. A házak udvarát virágos ládákkal, és gyümölcsfákkal díszítették. Minden ház udvarán volt régebben kút (ma már az újonnan épített házaknál ez nem jellemző).

A házakat sűrűn egymás mellé építették, és a házsorok egyenesek voltak. A régi otthonok belső berendezése úgy nézett ki, hogy az ajtóval szemben a sarokba tették a konyhaasztalt, ami a módosabb helyeknél tölgyfából, a szegényebb házaknál fenyőfából készült. Az asztal előtt volt a pad, esetleg a faragott székek. Az asztal mellett a ládás szekrény, a sublót. Módosabb helyeken nem, vagy nem csak ládás szekrény volt, hanem álló szekrény (almáriom) is. Ezen tartották az értékesebb tárgyakat, üvegeket, poharakat stb, melyeket a mindennapi életben nem használtak, csak ha valaki vendég érkezett. A szoba másik sarkában a kemence mellé tették általában a magasra vetett ágyakat. Szintén a szobában helyezték el a ládát, melyben a felső-ruhát (gunyát), és az alsó-ruhát (fehérműt) tárolták. A konyhában állt a konyhaszekrény (almáriom), a vizes pad, melyeken a vizes dézsákat tárolták, valamint az edénypad, melyen a főzőedényeket tartották. Az említett bútorok is vagy tölgy, vagy fenyőfából készültek, attól függően, hogy a család mennyire volt módos.

Ruházat: A ruházat megváltozása a faluban egybeesett azzal, amikor a nők és a férfiak már nemcsak falujukban dolgoztak, hanem elmentek dolgozni városokba, sőt sokan jártak az 1800-as évek végén a fővárosba is. Erre főként a Szombathely-Graz vasútvonal megépítése után volt lehetőség. A csákányiak a városokban megismertkedtek az ott lévő divattal, és azt hazahozták a faluba. A változást nem mindig, és nem mindenki fogadta el.

Bizonyíték erre az az eset, amikor Baumgartner Mária (Subics Milliomos édesanyja) 1870 körül Pula községben járt a rokonoknál. Amikor hazajött, egy addig nem ismert hajviselettel érkezett. Nagyon sokan csúfolták miatta, különösen az idősebb asszonyok voltak megbotránkozva. A vele egykorú lányok hamar megbarátkoztak vele, és egyszer csak elkezdtek úgy hordani a hajukat, ahogy azt Baumgartner Mária hordta.

Amíg, ez az új hajviselet nem hódított teret, addig a copfos hajfonat volt a divat. Ezt úgy hordták, hogy a haját középen elválasztották, és két oldalt befonták, 3-4-5-8 ágra. Amikor nagyobb ünnep, mulatság volt, akkor 4 vagy 8 ágra fonták a haját. Amikor a lányoknak a copf volt a divat, akkor a menyecskék, és az asszonyok kontyot hordtak. A kontykötéshez úgynevezett lapickát használtak, amit az asztalosok készítettek. Az utolsó két asszony Kukor Juli, és Fekete Dömötörné volt, aki hordott a hajában lapickát. Ez körülbelül 1910-re tehető. Amikor a lapicka lekerült az asszonyok hajáról, akkor helyét a

necc foglalta el. A csákányi, és a doroszlói nők is a legnagyobb egyszerűséget keresték.

A rendes ruházatuk a következőképpen nézett ki. Nem bő, és elég hosszú sima szoknya, másnéven rékli (testhez álló zubbony). Hordtak ugyanakkor bő zubbonyt is, úgynevezett röppencset. Ezek alatt rejtőzött az úgynevezett fűző, melyet midernek neveztek. A nők általában cipőt viseltek. Nem is akármilyet, hanem az úgynevezett „briner-cipőt”. Ennek utolsó falubeli készítője Rákovics János volt, aki legény korában Cser Józsefnél dolgozott. A lábukra harisnyát húztak, melyet kapcának neveztek (ez a név mind a mai napig fennmaradt, annyi különbséggel, hogy ma már inkább a férfiak hordják a csizmájukban). Ezeket a harisnyákat általában maguk kötötték, melynek színe fehér, égőpiros, búzavirágkék, zöld, vagy sárga volt. A mintázata általában apró sűrű búbos, vagy nagyobb ritkább búbos, valamint az ezektől eltérően kötött nyolcas harisnya volt. A bubosharisnya felső sima részére pávafarkas motívumot kötöttek.

Átlagos időben egyszerű kendőt viseltek a fejükön, hűvösebb időben nagykendőt kötöttek át a vállukon. A keszkenők közül a lányoké világos volt, míg az idősebbeké sötétebb színű, általában fekete. Többnyire rózsás mintzatú volt, de előfordult más is. Anyaga selyem, kásmír, vagy berliner. Az ünneplőbe öltözött lány kezéből nem hiányozhatott a csipkés szélű zsebkendő, színes virágos, rozmaring motívumú hímzéssel. Felöltőül különböző kabátokat, réklit, krispint, köpenyt viseltek. Hordtak még pintót (más néven pendelyt), azaz alsószoknyát, valamint inget is, más néven ümögöt. Általában ezeket a ruhákat az asszonyok maguk varrták, fehérneműt pedig a maguk fonta fonálból szövették. Szerették a csákányi asszonyok a rikító színeket, főleg a kéket, de nem vetették meg a pirosat sem. Doroszlóban inkább a barna szín volt divatban, de az asszonyok hímzéssel, és ékszerekkel próbáltak változtatni a komor szín hangulatán.

Ami a férfiak ruháját illette jellemző volt a németes szabású felsőkabát, valamint a bugyogó, és a pantalló. Ezeknek a színe általában barna, fekete, vagy kék. Munkanapokon a nadrág helyett gatyát hordtak. Bevett szokás volt a dolmány viselése, de egyesek a dolmány helyett az úgynevezett zekét hordták. Jellemző volt még a lajbi (mellény) a magyar nadrág, vagy a pantalló. A lábukon hétköznapi sima csizmát viseltek, mely tehénbőrből készült, ünnepnapokon pedig ráncos szárú csizmát. Fejükön, nyáron keskeny karimás kalapot, télen báránybőr sipkát hordtak. Felöltőként bekecset, gubát, az öregek pedig bundát vettek magukra. Szűrt csak kevesen hordtak, szinte alig fordult elő. Borovszky Samu könyvében megemlíti, hogy Csákányban a cselédség visel gubát szűr gyanánt. Doroszlóban pedig inkább a közönséges téli kabátot hordták. A csákányi férfiak ősszel, télen, és tavasszal még egyszerűbben öltözködtek. Ekkor az úgynevezett

ceig ruhában jártak, és kék kötényt kötöttek maguk elé. Nyáron háziszőttesből készült üngöt hordtak, amihez rojtos gatyát vettek fel, valamint mesztállább jártak.

A legutolsó emberek, akik ilyen ruhába jártak, Sinka János, és Törő Lajos voltak, mindketten 1920 körül haltak meg. (Érdekesség, hogy Törő Lajos fia, Törő István már nem hordott ilyen ruházatot, mert apja miatt Gatyás Pistának csúfolták.)

Az 1880-as évek végén azt jegyezték fel a faluban, hogy a legszebben akkor egy Bedöcs Teréz (Bongyor Reza) nevezetű, 16 éves lány öltözködött. A következő volt a viselete: Derékhoz simuló rékli. A szoknya fehér molanyagból készült. Előbbinek ujjai fölött félarasznyira szalaggal összehúzott, és így a felsőkarhoz simul, és ezáltal a vállnál kiszélesedő. Elöl a nyak alatt lefele öblösödően koszorú alakban háromsoros csipke húzódik, melyekbe gulmirozott világoskék selyemszalag volt húzva. A szoknya alsó peremén gulmirozott fodor, felette két sor csipke, ugyancsak gulmirozott selyemszalag befűzéssel. A kötény pirosszínű selyemből készült, s fehérrózsás mintázatú volt, fodorral szegélyezve. Azon belül pedig hólyagos szalaggal díszítve.(351)

Egyházi szokások: A régebbi időkben a legények fiatalon házasodtak, addig az 1900-as évek elejére ez alapvetően megváltozott, és tart mind a mai napig. A XX. század elejére alakult ki az a szokás, hogy a fiatal férfiak 25-30 év között nőültek meg. Ennek az oka a múlt század elején az általános hadkötelezettség volt, amikor is 24 év alatt csak külön engedéllyel nőülhettek a férfiak. A lakodalom ezen a környéken, tehát Csákánydoroszlóban is csak egynapos volt, nem úgy mint az Alföldön és a Tisza vidékén, ahol kétnapos lakodalmakat ülnek még mind a mai napig.

A keresztelés: A keresztelési ebéd (azaz a paszita) általában csak szűk családi, rokoni körben megy végbe, és általában csendesen történik nagyobb mulatozás nélkül. A régi időkben jellemző volt, hogy a komaasszonyok süteményt, kalácsot, perecet, és egy tyúkot vagy kakast visznek az ebédre, valamint az újszülöttnak is visznek ajándékot, ami általában vászon, vagy ruhaszövet szokott lenni. Ezt az ajándékozási módot korozsmának nevezték a régiek.

A halotti tor: A halotti tor is fenntartotta magát a faluban, az elhunyt rokon temetése után a rokonok a halottas házhoz mentek, ahol csendesen iszogatva és eszegetve emlékeztek meg az elhunyról. A húsvéti és karácsonyi szokások is megmaradtak a faluban. Ilyen például a Betlehemjárási, másnéven a Betlehemezés, amit gyerekek szoktak végezni. Megemlíthető még a suprálás, amit apró szentek ünnepekor tartanak. Húsvétkor a katolikusoknál bevett szokás az ételszentelés, valamint húsvéthétfőn a locsolás. A lucázás szokását sem feledték még el a faluban.(352)

Falucsúfolók, melyek Csákánydoroszlóról szólnak:

1. Csákányban kiharangozták a fásszín: Az iskola közelében kigyulladt egy fásszín. A majoriak gyereket küldtek a templomba, hogy tüzet jelezzon a harang félreverésével. A gyerek viszont rendesen harangozott, úgy ahogy azt halálesetkor szokták tenni.
2. Csákányiak a bükksi oldalon felfelé hordták a fát: Fát termeltek ki és olyan ügyetlenek voltak, hogy nem az erdő alatt húzódó szekérúton szállították haza, hanem a meredek domboldalon darabonként húzogatták fel a bükksi oldal tetejére.
3. Csákányban megpofozták a malacokat, mert nem akartak szopni: Musics Károly (Vesperás) részegen ment haza. Első dolga volt, hogy megnézte a malacokat. Amikor az ól ajtaját kinyitotta, az öreg anyadisznó felállt és így a malacok nem értek fel hozzá, nem tudtak szopni. Ezért Musics megpofozta őket.
4. Csákányban túrózsákkal fogták meg a tüzesembert: A masinamalomnál tüzesembert láttak repülni a levegőben. Kivitték a túrózsákat, és azzal megfogták. Amikor bevitték a hajlékba, hogy közelebből megnézzék, akkor látták, hogy szentjánosbogár volt.
5. Csákányiak fejszével támadták meg a bokrot: Musics Károly (Vesperás) egyik este nagy hóban ment haza a malomból. A szél mozgatta a bokrot, amiről azt gondolta a sötétben, hogy farkas. Otthon fellármázta a falut, és az emberek fejszével mentek ki, hogy agyonütik a farkast. Bekerítették, és amikor közel voltak hozzá, akkor látták, hogy szél mozgatta bokor volt.(353)

Hiedelmek, és mágikus eljárások Csákánydoroszlóban:

A különböző hiedelmekben, és mágiákban a XX. század közepéig hittek az emberek, nemcsak Csákánydoroszlóban, hanem az egész országban. Ennek oka az iskolázatlanságban, és a tudtalanságban keresendő. Az 1950-es évektől kezdve ezek a hiedelmek mindjobban feledésbe merültek, sőt ma már szinte nem is emlegetik őket. Most Csaba József gyűjtéséből közlök néhányat a teljesség igénye nélkül.

1. Boszorkányok távoltartása: szentgyörgyvirágot tűztek a kerítésoszlopra, kapura, ajtókra, ablakokra.

2. Fekete Dömötörné boszorkány volt: Babics Náci egyszer nagy csirkelármát hallott a füstöskonyhában. Feketéné beszélgetett velük. Babics benyitott és legnagyobb csodálkozására egyetlen baromfit sem talált ott. Eltűntek.
3. Boszorkány hírében állott másik öregasszonyról meg azt tartották, hogy aki a mákjából lopott a mezőn, annak félreleffent a szája és úgy is maradt.
4. A ludvérc éjjel jelenik meg: Általában tüzes seprű alakjában száguldozik a levegőben, de felveheti az állatok, sőt az ember alakját is. Gyakran kiszemel magának egy kancacsikót, nála éjjelenként megjelenik, vele szerelmi viszonyt folytat. Az állat nem bír tőle szabadulni, úgy, hogy teljesen lesoványodik. Ugyan ezt teszi a ludvérc a nővel, amikor férfi alakot ölt, és a férfival, amikor női alakot ölt. Ismertetőjele, hogy a lába nem emberi, hanem lóláb. Előfordul, hogy éjnek idején felkeres olyan asszonyt, aki egyedül van, a férje nincs otthon. Bezörget hozzá, a férje hangján szólítja, így az asszony mit sem sejtve beengedi. Későn veszi észre, hogy lólába van, de az ilyenkor már késő, a ludvérc szeretkezik vele. Ha valahova a ludvérc rendszeresen jár, onnan úgy lehet elűzni, hogy néhány markos ember botokkal felszerelve elrejtőzik, de előtte e botok végét fokhagymával bekenik. Ha a ludvérc megjelenik, az emberek a botokkal jól megverik, és közben minden ember páratlan számokat olvas. Arra kell ügyelni, hogy a páratlan számok mondását senki el ne hibázza. Ha minden rendben megy, akkor a ludvércet sikerül elűzni, és oda soha nem tér vissza. Legtöbbször ütlegetés közben a ludvérc összerondítja magát, így amikor eltűnik köleskását hagy maga után.
5. A ludvérc nem tud eltűnni, ha a kisujjunkkal mutatunk rá.
6. Bálint Ferkó (Kriszli) legény korában egy ízben látta, hogy postamesterék szolgálojától éjfélkor fehér ló alakjában távozott a ludvérc.
7. Többen kijártak a Bükksi-rétre részeskaszásra. Az egyik hajnalon a régi várdomb közelében megjelent előttük a zöldjáger, aki a kezében egy tüzes kulcsot tartott. Kérte a kaszásokat, hogy vegyék át a kulcsot tőle. Az emberek azonban nagyon megijedtek, és elszaladtak. A zöldjáger utánuk kiabált: „Szerencsétek, hogy nem fogadtátok el, mert aki átveszi tőlem ezt a kulcsot az elkárhozik és mindaddig tartania kell, míg végre valakinek sikerül átadnia.”
8. Azokból a gyerekekből lesz garabonciás diák, akik burokból vagy foggal jönnek a világra. Ezért minden bába először a megszületett gyerek száját nézi meg, hogy nem foggal jött-e a világra. Ha igen, akkor azokat kiszedi így mentesíti az újszülöttet, hogy garabonciás diákká váljon.
9. Ha nagy fergeteg támad, mely jégesőt hoz magával, akkor azt mondják, hogy most repül a garabonciás diák sárkányon. A hiedelem szerint a jeget a sárkány potyogtatja el, az a trágyája.

10. Azt tartották, hogy a Szent János szobor alatti patak csúrgójánál éjfélkor mindig halottak mosnak, és ezért hallani ott nagy csobogást.
11. Id. Fekete János az apjától hallotta, hogy Törő Jánosnak elveszett a sárga csikója. Amint a Rába mentén keresgéltek egyszer csak a Liliom malom tájékán az öntésről előjött a csikó. Magukhoz csalogatták. Törő János már a fejébe akarta húzni a nála lévő kötőféket, hogy annál fogva hazavezesse, de szerencsére észrevette, hogy a csikónak nincs alsó szájaszéle. Kötőfékkel megütötte a csikót, mire az eltűnt, táltos volt.
12. Ha valaki átbújik a boszorkány abroncsán, az küldött farkassá változik. Ha visszabújik, úgy ismét ember lesz.
13. Szintén id. Fekete János mesélte a következőt: Édesapja Fekete Dömötör, valamint Rákovics János Szakasits Gergő és még néhány gyerek ökröket legeltettek a berekben. Éjjel nagy tüzet raktak és melléje telepedtek, és beszélgettek. Egyszer csak didergő hangon megszólalt valaki a közelben: „Jaj de fázom.” – „Gyere ide, ha fázol”-mondták neki. Az idegen odament, és egy pillanat alatt úgy szétrúgta a tüzet, hogy semmi sem maradt belőle. Utána hirtelen eltűnt. Küldött farkas volt.

Szólások, mondások a faluban Csaba József gyűjtése alapján a teljesség igénye nélkül:

1. Vásárra menő, ha útközben vasdarabot talál, vágja zsebre, mert szerencsét hoz.
2. Vadászatra menőnek nem lesz szerencséje, ha útközben először nővel találkozik.
3. Ha utunk közben pappal találkozunk nem lesz szerencsénk.
4. Zsidóról vagy cigányról álmodni szerencse.
5. Az a lány, aki ebéd közben az asztalsarkánál ül, nem megy férjhez.
6. Nem tud férjhez menni az a lány, akinek a mosogatóvíze megforr.
7. Négylevelű lóherét imakönyvbe téve, templomba menet, amelyik legénnyel találkozik az lesz a férje.
8. Újszülött gyerek markába pénzdarabot tesznek, hogy gazdag gyerek legyen belőle.
9. Ha a vörös színű tyúkhöz szalmaszál tapad, és azt magával cipeli, akkor tűzvész lesz.
10. A hideglelős embert megseprűzték, majd a seprűt feldobták a háztetőre.
11. A hideglelés gyógyítása: A beteg 20 körméből levágott darabkákat vörshagymába dugják. Hajnalban ezt a hagymát a beteg ingben, gatyában mezítláb kivitte az utcára, és ott letette. Aki felvette, magával vitte a betegséget is.

12. Gyereket, ha átlépik nem nő többé.
13. A csillaghullás valakinek a halálát jelenti.
14. Aki tökmagot eszik tetű lesz a hajában.
15. Tűzre, parázsra köpni nem szabad, mert hólyagos lesz az illető nyelve.
16. A fogfájás elmúlik, ha a fájós fogat villámsújtotta fa szilánkjával megpiszkálják.
17. Ha a fiatal lány fejletlen emlőit egy férfi zsíros kalappal megdörzsöli, akkor a lány emlője kifejlődik, megnő.
18. Kotló alá páratlan számú tojást kell rakni, hogy a csirkék jól keljenek.
19. Jobban tojnak a tyúkok, ha tavasszal a malomból lopott darával etetjük meg.
20. A pók szerncsét hoz a házhoz, ezért nem szabad elpusztítani.
21. Szarvasmarha szemére nőtt hályogot úgy kell gyógyítani, hogy bagólevess nyált kell az állat szemébe köpni.
22. Ha vastag a kukorica sása hideg tél lesz.
23. Ha a hajnalt megfutja a felhő, eső lesz.
24. Medárd napi eső rossz szénakaszálást jelent.
25. Ferenc hete (október 4) a legjobb vetőhét.(354)

A néhai Törő Ferenc babonáskönyvéből:

1. A szeplőről: A zablisztet szitáld meg, és mosakodjál meg benne, elmúlik a szeplő.
2. Ha az ember vizelete eláll ezt kell cselekedni: Főzz meg három rozsdás vasszeget vízben, annak vizét idd meg, tüstént meg fog eredni.
3. A hernyót a káposztáról úgy kell elűzni, hogy a szomszédba lopni kell egy nyomó rudat. Éjszaka ki kell vinni a kertbe, le kell dobni a vállról, majd mielőtt a hajnal eljön vissza kell vinni a helyére. A káposztáról mind lemegy a hernyó.
4. Ha valakinek az orra vére annyira foly, hogy éppencsak meg nem hal, akkor venni kell egy kis papírost melyen valamilyen írás van. Össze kell gyűrni, és a vérző orrú ember nyelve alá kell tenni. Egy kis idő múlva meg fog állni a vérzés.(355)

Lakodalmi hujjantások Csákánydoroszlóból

Csákánydoroszlóban régebben a lakodalmi jó hangulat kialakításánál a férfiakon kívül nagy szerepe volt a nőknek is. Különösen a koszorúslányoknak volt nagy szerepe, kik a vendégek megérkezésétől a násznap

templombamenetelég, majd a házasság megkötése után a kocsmábaérkezésig, és az egész lakodalom alatt „hujjantásokkal” tették színesebbé az esküvőt. Ezek a hujjantások kettő, ritkábban négysoros versikék, melyek inkább nevetetők, mint komolyak. Csaba József gyűjtése alapján nézzünk most ezekből néhányat:

Indullatok szekerek,
Készen vannak a hívek!

Góla száll a háztetőre,
Mast menünk az esküvőre!

Menyasszonnak koszorúja,
Rózsabimbó lelógg róla!

Ha picin is a legin,
Lehet azér vőlegin,
Széket tesznek alája,
Ugy megy fő a kiságyra!

Ez az ucca kanyarékos,
Menyasszonyunk takarékos!

Állj meg kocsis a piacon,
Hadd pisállon a menyasszon!

A tojásnak sárga széke,
Férhoment a lányok szépe!

A konyhába ég a tűz,
A szakácsnő egy se szűz!

Menyasszonnak csöcső nincs,
Vőleginnek pöcső nincs!

Kálho vállán e hatos,
Ehógass te pocakos!

Aki minket nem szeret,
Egye meg az egeret!

Huzzd meg cigán tizest adok,

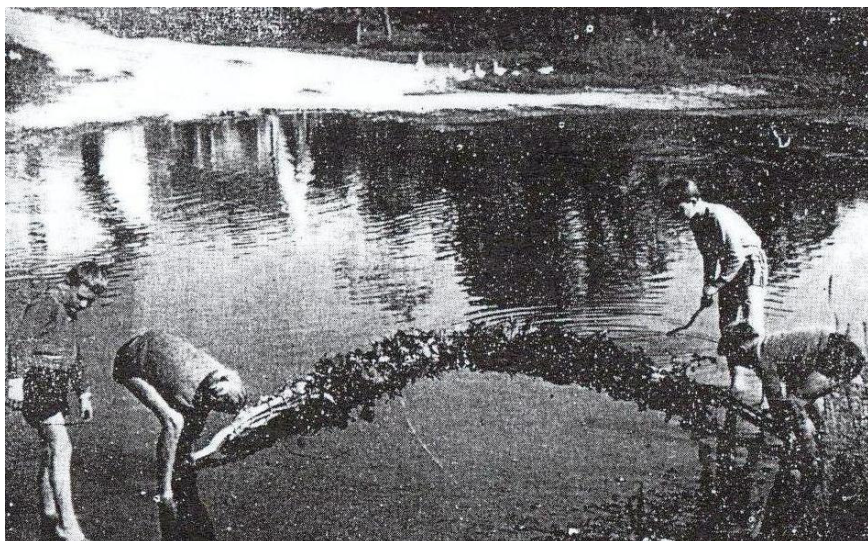
Nagycsákányi kislán vagyok!

Ajtókilincs, fakilincs,
Menyasszon sehun sincs!
A csákányi faluvégen,
Háromcsillag van az égen,
Ahun az a csillag ragyog,
Én is oda való vagyok!(356)

Csákánydoroszló népi halászata

Halászati szempontból falu legjelentősebb folyója természetesen a Rába. A Rába Gasztornynál lép be a falu területére, majd annak déli szélén halad tovább. A doroszlói falurészt északkeleti irányba fordulva érinti, amely után nemsokára eléri Horvátnádalját. A Rába a községben 8 km-t tesz meg, a szintkülönbség pedig 10 méter, ami megfelelő esést biztosít a folyónak. Mélysége változó, régebben az 1 méter és a 7 méter körül mozgott, azonban a mélysége az utóbbi évek szárazságai miatt alaposan lecsökkent. A folyóban elsősorban harcsa, a márna, a ponty, és a paduc fordul elő. Több kisebb patak is van a falu területén, melynek a felsorolását a Csákánydoroszló vízrajza című fejezetben külön tárgyaltam.

A halászat a XVI. században kapott igazi jelentőséget, amikor a Batthyányak kapták meg a halászati jogot. A Batthyány családnak külön halásza volt a faluban, akit a család fogadott meg. A vizekből kifogott halak közül az élőket lajtban, a lesózottakat pedig úgynevezett karikában szállították Németújvárra. A beszolgáltatandó halakon kívül fogott halakat Kőszegen, Szombathelyen, és Grazban értékesítették. Egy karika hal 6-8 mázsát nyomott. A legkeresettebb hal a középkorban a viza volt, melynek darabjáért egy időben elkértek 128 tallért is. Az 1800-as évek közepétől már nem bírt olyan nagy jelentőséggel a halászat a faluban. A Batthyányak a halászati jogot a II. világháború végéig bírták, jelenleg a halászati jog a MAHASZ Rábavidéki Bizottsághoz tartozik.

Halászat leveles vesszőnyalábbal a Vörös-patakon

A halászok csoportosítása:

1. Alkalmazott halászok.
2. Alkalmi uradalmi halászok: a Batthyányak saját felszerelésükkel, más munkakörben dolgozókkal húzóhálóval halásztattak a Rábán.
3. Paraszt halászok: Musics Károly (Vesperás), Fekete Dömötör, Törő Zsigmond (Gájger), Törő Ferenc (Gájger). A halászati engedélyük a patakra szólt, de néha rajtakapták őket a Rábán halászni.
4. Részes halász: ilyen volt a századfordulón Borsits József, aki saját húzóhálójával dolgozott néha az uraságnak.
5. Társult alkalmi halászok: ez a halászati jog a Vörös patakra vonatkozott. 1942-ben közösen bérelték a jogot a következők: Kovács Ferenc, Törő Ferenc, Kolosits Károly, Németh Jenő.
6. Termelőszövetkezeti alkalmi halászok: a Rátóti Mtsz néhány tagja húzóhálóval halászott a Vörös patakon.
7. Egyéb alkalmi halászok: Lepsik József, Somogyi József, Dénes Antal, Májer Gyula, Kecskés Géza, Kovács György.
8. Sporthorgászok: az utóbbi évtizedekben egyre több olyan ember van, aki nem csak hobbijának tekinti a horgászatot, hanem versenysportszerűen is űzi. Azonban a Rába mostani vízállása nem nagyon alkalmas erre.

9. Orvhalászok: szinte minden faluban előfordul, ahol folyóvíz van. Általában a paduc ívásakor szoktak ők halászni, és nagy károkat okozni a halállományban.

A halászatnak a fajtái:

1. Rekesztő halászat. Ennek eszközei lehetnek a cége, a vejsze, a varsa, dobháló, csíkkosár (az 1917-ben, 82 éves korában meghalt Fekete Dömötör házának padlásán találtak ilyen szerszámot).
2. Kerítő halászat. Eszközei: húzóháló, vörsökös húzóháló.
3. Emelő halászat. Eszköze az emelőháló.
4. Hajtóhalászat. Eszközei: kosár, silinga, bokorháló.
5. Kereső halászat. Eszköze a kuruglaháló, és leginkább csuka fogható vele.
6. Hurokvető halászat. Eszköze a csukahorog, és ebből is kiderül, hogy ezzel a módszerrel is csukára szoktak halászni.
7. Szigonyos halászat. Eszköze a szigony, melynek különféle fajtái vannak. Van a makkos szigony, a köpüs szigony, az egyágú szigony, a kétágú szigony, a háromágú szigony, a négyágú szigony, és a nyolcágú szigony.
8. Horgászat. Eszköze a horgászbót, melynek a részei a következők: horognyel (bot), zsinór (zsineg), úsztató (dugó), és a horog. Csaliként ennél a halászati módszernél a cserebogarat, a gilisztát, a szöcskét, és a marinabogarat használták, és használják most is. A horgászaton belül még megemlíthetjük a kikötő horgászatot is.
9. Mérgező halászat. Ezt a halászati módot már régen nem használják. Utoljára 1953-ban ismeretlen tettes, ismeretlen mérget juttatott a Vöröspatakba, amitől a halak elkábultak. A tettes közel 3 mázsa halat fogott így. Az első világháború előtt a szatócsboltokban lehetett kapni az úgynevezett Anamirta cocculus nevű szert, amivel a fejcsomolykókat szokták mérgezni. Sokkal „egyszerűbb” megoldás volt az, amikor a gazdaságok trágyalevet engedtek szintén a Vöröspatakba, (természetesen ez nem mostanában, hanem az 1900-as évek elején történt) amitől a halak a víz tetején körbe-körbe úszkáltak, és kézzel könnyen kiszedték őket. Id. Heigli Ferenc elmondása szerint régen úgy is halásztak, hogy a máknak a szárát szórták a vízbe, amitől a halak szintén elkábultak, és könnyen ki lehetett szedni őket. Utóbbit általában a Berekalli-tóban szokták alkalmazni.
10. Halászat robbantással. A mai modern világban ezt a műveletet már bombával végzik, régebben azonban ez teljesen másként volt. Egy sörösüveget oltatlan mésszel megtöltöttek, majd lezárták parafadugóval, de úgy, hogy egy kis víz beszívároghasson az üvegbe. A dugót lekötötték, majd az üveget egy kutyorba (csendesebb öbölbe) helyezték. A fenékre

süllyesztett mészre víz folyt, ami gázt fejlesztett, az szétrobbantotta az üveget, és a körülötte lévő halak elpusztultak.

11. Halfogás felkavart, iszapos vízben. Ezt a halászati módszert általában áradás után szokták alkalmazni, amikor a visszamaradó sekélyebb vízben maradt hal. Ilyenkor az emberek az iszapot felkavarták, a fulladozó halak pedig a víz tetejére jöttek levegőért, ahol a kábult halakat könnyen megfoghatták.
12. Halászat pusztá kézzel. A vizek szélén a faágak között, vagy kövek alatt megbúvó halakat szabad kézzel fogták. Még most is él ez a szokás.
13. Fejszés jeges halászat. A tavaszi hóolvadás után, ha újra egy kicsit hidegebb idő áll be, és a víz tetején egy-két centis vékony jégréteg keletkezik, akkor a halak, de főleg a csuka feljön a jég közvetlen közelébe. Amikor a halász észreveszi a halat, óvatosan megközelíti, majd amikor a közelébe ér egy erős ütést mér a jégre. Az ütéstől a hal megszédül, ami után már könnyen kivehető a vízből.

Az eladáson kívül az ember a saját ételmezése szempontjából is szokott halászni. Íme néhány finom halétel az 1900-as évek elejéből.

1. Parázsban sült sügér.
2. Paduc, ropogósra sütve.
3. Sósvízben főtt hal.
4. Rántott hal.
5. Halpaprikás.

A halászattal kapcsolatos regék és mondókák

1. Ha baráthál akad a horogra, akkor nem érdemes tovább horgászni, mert más halféleség ilyenkor nem kap.
2. A paduc kökényvirágzaskor ereszt a patakon.
3. Ha a patakon ereszt a paduc, akkor rá egy hétre a Rábán is ívik.
4. A kora reggeli szép időt ne dicsérje a halász, mert estére mindig elromlik.
5. A csuka ősszel akkor is jól kap, ha borús és szeles az idő, mert ilyenkor nem jár az apró hal, és ezért éhes a csuka.

Egy mondóka a csákánydoroszlói halászoiktól: A mondóka Csaba József gyűjtése alapján, és kiejtés szerint van írva.

„Áll a malom, áll a vitorlájó,
Barna kislán mi lesz vacsoráro?
Halpaprikás, mi gongya van rájó,
Estire várom a babám vacsoráro.”

„Ién vagyok a halászlegin
Ién járok a víz tetejin.
A csákányi nagy híd alatt
Ién fogom a zaranyhalat.”(357)

Népi vadfogó eszközök és eljárások Csákánydoroszlóban

A vadon élő emlősállatoknak nincs nagy jelentősége a csákánydoroszlói nép életében. Ezek között is kevés olyan van, melyet kártékonyasága miatt pusztítani kellene. A kártékony emlősök közül elsősorban a házi egér említendő. A házi egeret a következőképpen fogták:

1. Zúzó egércsapda.
2. Rugós egérfogó.
3. Vörsökös egérfogó.
4. Csapós egérfogó.

A másik kártékony állat a patkány, melyeket úgynevezett patkányvasban csíptek el. Egy adat van arról, hogy a faluban farkast is ejtettek. Ez az eset még az 1800-as évek elején történt, mikor egy muzsikuscigány a szomszéd faluból hazafelé jövet beleesett egy farkasverembe, melybe nem sokkal előtte egy farkas is beleesett.

Kártevésük miatt, de főleg a prémjéért fogták a rókát, a görényt, a sárganyakú nyestet, az ebiborzot, és a vidrát, csak prémjéért a pockot.

A rókát úgy csalták csapdába, hogy megkeresték a föld alatti lyukát, kénrudat gyújtottak benne. A bejáratot földdel elzárták, és ha már elpusztult a róka, akkor kiásták a vackából. Megenni csak a két hátsó lábát szokták, mert úgy tartották, hogy az hasonlít a nyúléhoz.

A görényt és a nyestfélét görényládával kapták el, míg a kisebb méretűeket patkányládába csalták. A vidrát vidravasba fogták. A pockot pedig pocókhálóval. A vidrafogás nagymestere a faluban Dudás Gyula volt. Sokan még a mókust is elkapták a prémjéért, ezt a műveletet nevezték mókushajtásnak. Ekkor a mókust egy olyan tisztásra hajtják, ahol nincs a közelben fa, majd a kimerült állatot kézzel megfogják, vagy bottal agyonütik. A mókusok prémje nagyon sokat ért, hisz a feljegyzések szerint egy erdész két tehenet vett a mókusok prémjéből.

Étkezési célra nyulat (más néven bencike) szereztek az emberek. A nyulat nyúlhurokkal fogják, de régen bottal is szoktak nyulat dobni. Ennek a nagymestere Horváth József (Mesztéllás) volt, aki messze vidékekre is eljárt nyulászni. (Többek között Jákon, Egyházaskárocon, és Magyarszecsődön is nyulászott.) Felszerelése mindössze egy kb 50 centiméter hosszú bot volt. A nyulat mindig cipő nélkül közelítette meg, hogy ne csapjon zajt. Mikor meglátta az állatot, letűzte a földre a kampósbotját és ráterítette a kabátját. Majd körbemenve lassan megközelítette. A nyúl nem vette észre, mert a kabátot figyelte. Amikor közel ért hozzá rákiáltott. A nyúl ekkor felugrott, Horváth József pedig eldobta bottal a lábát, ami azonnal eltört. Utána megfogta és hazavitte.

Az őzet a csákánydoroszlóiak őzhurokkal csalták kelepcebe.

Csaba József beszámolója szerint Csákányban a sünt is megették, elsősorban a cigányok. A Berekben, és más helyeken végigkutaták a kis levélhalmokat, kisebb kupacokat, majd az alatta lévő sünöket vagy a helyszínen, vagy pedig otthon megsütötték, és megették. A sünt úgy készítették el, hogy agyagréteggel vonták be, majd a tűzbe helyezték, és parázssal betemették. Amikor megsült az agyagréteget a tüskével, és a bőrrel együtt lefejtették a sünről, majd csak ezután dobták ki a belső szerveit, utána pedig fagyasztották.

Madarak fogása Csákánydoroszlóban:

Régebben annyira elszaporodott a madarak fogdosása a faluban, hogy a XX. század elejére egypár madarat védetté nyilvánítottak, és nem engedték őket megenni. Törekrostaival kapták el a verebet, és a balkáni gerlét. A gyerekek kedvenc foglalatossága volt télen a tökfogóval való cinkefogás. A cinkét kalitkával is szokták fogni. Régebben általános volt a madarak parittyával való lelövöldözése. A vetési varjakat télen hódvassal fogták. A kábítással történő madárfogást már a XX. század elején sem űzte senki. Technikáját azonban mégis megőrizte a hagyomány. Fekete János mesélte el, hogy úgy szereztek meg

a madarakat, hogy télen, amikor hó fedte a határt, és a foglyok nem jutottak vízhez a tartózkodási helyük közelében pelyvát szórtak széjjel. A pelyva mellé egy kis tálba pálinkát öntöttek víz gyanánt. A madarak csakhamar megtalálták az eleséget és az innivalót, majd miután ittak a pálinkából elkábultak, és utána nem volt nehéz őket összeszedni.

Érdekes technikája volt az énekes madarak befogásának, melyhez Molnár Ferenc napszámos értett a legjobban. Kellett hozzá egy kalitka, és abba egy olyan fajta, élő madár, amelyet akartak fogni. Kellettek hozzá fűzfavesszők, meg kellett hozzá enyv. A madarat betették a kalitkába, majd elhelyezték arra a helyre, ahol a többi ilyen madár szokott tartózkodni. A fűzfavesszőt miután jól bekenték enyvvel, a bokrokra, fák ágaira helyezték. A kalitkába zárt madár hangja odacsalta a többi madarat, melyek közül egyesek az enyvvel bevont fűzfavesszőre szálltak, és odaragadtak. Utána az embernek már nem volt sok dolga, csak annyi, hogy a vesszőre ragadt madarakat össze kellett szednie.

Különös módját választotta a madárfogásnak Kovács János (Bózsai) pályaoőr is. Télen a házához közel, egy négyzetméternyi területen elhányta a havat, majd a földre pelyvát szórt. A pelyvás terület közvetlen közelében a hóban egy fadoronggal egy lyukat fúrt, majd annak a belsejét is teleszórta pelyvával. Mikor az éhes madarak megérkeztek, elkezdtek enni a pelyvát, csakhamar megtalálták a lyukban lévő eleséget is. Mikor a madarak bementek a lyukba eleség után kutatva, Kovács János kiszaladt a konyhából, betemette a lyuk végét, majd mind jobban szűkítette a nyílást. Végül a kifáradt, rémült madarakat kiszedte a lyukból. Csaba József feljegyezte azt is, hogy Németh János (Pötye) ősztől tavaszig horoggal fogta a vadkacsát. Télen a vetési varjú fogásához kányatórt használtak, melynek három fajtáját ismerték a régiiek.

Természetesen olyan gyerekcsínyeket is feljegyzett Csaba Jóska bácsi, miszerint a gyerekek nyáron, amikor őriztek a legelőn, felmászta a fákra, összeszedték a madarak tojásait, és megsütötték azokat. Sőt olyan eset is előfordult, hogy nem a tojást vitték el, hanem a már kikelt fiókát, és azt sütötték meg.(358)

*Útban madárfogásra. A madarász kezében reispáng, kabátja alatt enyvesvesz-
zők és a hívómadár kalitkában, 1940.*

Reszkessetek madarak, Molnár Ferenc útban madárfogásra

A hajdina termesztése és felhasználása Csákánydoroszlóban

A hajdina Közép-Ázsiából származik, onnan terjedt el Európában a török, és a mongol népek által. Hajdina termesztésével sok probléma adódott, mert csak olyan helyen termett igazán jól, ahol nem volt hűvös az idő, és jó volt a rovarjárás. Az 1900-as évek elején már nem igen termeltek hajdinát, ugyanis azt mesélték az akkori emberek, hogy nem érdemes termelni, mert sokszor megcsípte a hóharmat, meg a köd, és nem lett jó a termés.

4. kép. A hajdinahántoló kezelésének bemutatása. Zsida, 1940.
Abb. 4. Zeigen der Bemühung des Heidenschälers; Zsida, 1940

A hajdinahántoló kezelése

Régebben azonban elképzelhetetlen volt olyan kisparaszt, aki nem vetett volna hajdinát. Azt tartották, hogy jól megtrágyázott földben jó termést ad, de a gyengébb minőségűben is, mint például az őrési, jól megterem. Általában a parasztok rozstarlóba vetették, de vetették őszi árpa után is. A keresztek még a földön voltak, amikor már alászántották a tarlót hajdinának 10-15 centiméter mélyen. Ez után boronával apróra törgelték a rögöket, majd egyszerre el is vetették, mert akkor még vérmes volt a föld. Utána ismét boronáltak, majd hengerrel tömörítették a földet. Maga a vetés június végén vagy július elején történt. Egy holdra 25-35 kilogramm magot szórtak. A vetést általában kézzel végezték. Mégpedig azért, mert általában csak 400-600 ölön termeltek hajdinát,

és annak kár volt nekiállni vetőgéppel. A hajdina teljes beéréséig a vetéstől számított három hónap kellett. Általában októberben szokták aratni, amikor a hajdina szára piros, a magja pedig barna lett.

A csákánydoroszlói Sipos Antal szerint: „Az első hónapban keserűre virágzik, a másodikban bokrosodik, míg a harmadikban magra virágzik.” Az aratást kaszával szokták végezni. A rendre vágott hajdinát az asszonyok szedték fel, sarlóval kisebb csomót felnyaláboltak, s abból kötelet sodortak. A kötelet a tarlóra fektették, majd egy nagyobb hajdina adagot helyeztek rá, és a magvas rész alatt megkötötték. A kévét babának, puslinak, vagy kupacnak hívták. A hajdinaszárnak nagy a víztartalma, ezért a kévét a tarlón „lábra” állították, hogy így jobban kiszáradjon. Ezután egy hétig kint hagyták a mezőn. A behordás után a kévét a pajtában rakták le, és ott került sor a cséplésre is.

A cséplést régebben cséphadaróval végezték, később egy lovakkal vontatott járgányos masinával, majd ennek a helyét átvette a cséplőgép. A hajdinaszalmát csak alomnak használták, mert nem ette meg a tehén. A kicsévelt pelyvát vagy trágyaként szétszórták a mezőn, vagy kerékrépa közé keverve megetették. A kicsévelt magot ponyvára terítették, vagy pedig a padlásra vitték, és ott szárogatták. A kiszáradás után a szemet zsákokban tárolták. Kedvező időjárás esetén a hajdina jó méhlegelő volt. A száraz hajdinát vagy kásának dolgozták fel, vagy lisztet öröltek belőle a malomban. A hajdinakását kásacsínálóban készítették, ilyen kásacsínáló közül egy maradt meg az utókor számára, melyet ifj. Babos Ferenc őrzött meg.

A hajdinából a következő ételeket készítették: hajdinagánica, kevert hajdinamálé, kelt hajdinamálé, tejfölös kevert hajdinamálé, hajdinalisztes „gömbölümácsik”, hajdinapogácsa, mákos hajdinapogácsa, hajdinagombóc leves, hajdinakásás leves, „dinctüt” hajdinakása, hajdinakásás hurka.

Emberi fogyasztáson kívül felhasználták még a hajdina síkos lisztjét hintőporként is, kipállott kéz és lábujjakra.

Egy történet is megmaradt a hajdinával kapcsolatban a faluban: Csákánydoroszlóban özv. Bántó Józsefné postamesternél tollfosztás volt. Munkájuk befejeztével ádomást kaptak a munkások, ami borból és hajdinamáléból állt. Utóbbival nem voltak megelégedve, mert finomabb süteményre számítottak. Bánatukban hazafele menet jó hangosan ezt a nótát énekelték:

„Hajdinamálé izetlen,
A postásné szüntelen,
Tyuhajj!”(359)

Halottaink és nyughelyeik

Csákánydoroszlóban jelen pillanatban egy temető van, a templom mellett, annak északi oldalán. Régebben volt temető Rábadoroszlóban is, mégpedig a falu belterületének a keleti peremén. A legrégebbi, már régen megszűnt temető pedig a volt Batthyány kastély mellett helyezkedett el. Ezt bizonyítja, amikor 1728-ban a kastély mellé még két szárnyat építettek, akkor az alapás során emberi csontokat találtak, valamint 1953-ban, amikor a vízvezetékot kötötték be a kastélyba, akkor is kerültek elő emberi maradványok. 1965 óta csak a templom melletti temetőbe temetkeznek a csákánydoroszlóiak.

1968-ban Csaba József egy tanulmányában írt a temetőről, illetve a temetkezési helyekről, szokásokról. Ezt idézem most fel.

Általában idősebb asszonyok keresték, és keresik fel most is a temetőt. Felkeresték szeretteik sírját, a sír mellett elmélkedtek, beszélgettek, betegségükről, gondjaikról. Az idős, beteges asszonyokra jellemző volt, hogy előkészítették azt a ruhát, amiben eltemették őket. Régebben a beteget a családtagok ápolták, orvost nem hívtak, mondván: „U sé lehet rajta segítenyi !”

Horváth Károly (Birka) nem vette be az orvosságot, azt mondta: „Ha meghalok meghalok, evüsznek a bihalok.” Néhány nap múlva meg is halt.

Az utolsó órák:

Ha az illető nem hirtelen halt meg, hanem hosszabb ideje betegeskedett, akkor a végórái előtt papot hívtak hozzá, hogy feladja rá az utolsó kenetet. Míg a pap kiérkezett a rokonok kitakarították a házat, tiszta ágyneműt húztak, a beteget pedig felöltöztették fehérbe. Az ágy elé tettek egy asztalt, az asztalra tettek két gyertyát, a gyertyák közé pedig egy keresztet. Mikor kiérkezett a pap, meggyóntatta a beteget, és feladta az utolsó kenetet. Az utóbbit úgy csinálta, hogy a beteg ajkára, homlokára, és a tenyerére szentelt olajba mártott vattával keresztet rajzolt. A halál beállta előtt valamelyik családtag egy égő szentelt gyertyát tett a haldokló kezébe.

A végtisztesség megadásának kezdete:

A halál beállta után a halott szemét pénzzel lenyomták, állát ruhával felkötötték, mondván, hogy különben nem lesz szép halott. Miután ez megtörtént, imádkozni kezdtek a halott mellett, majd ennek befejeztével elmentek az öltöztető asszonyért. Régebben Drákszerné (Fekete Jánosné) volt az öltöztető. Feketéné halála után egy darabig az akkor 70 éves Gájger Kati öltöztetett, 1968 után pedig Fóth Vilmosné. A halottra alsó és felsőruhát,

valamint cipőt adtak. A fiatal holtakat fehér, az időseket fekete ruhába öltöztették fel addig, míg meg nem merevedett.

Az öltöztetés után hívták a halottkémeket, aki kiállította a halotti anyakönyvi kivonatot. Amikor ez megvolt, akkor a családtagok elmentek a paphoz, ahol a plébános kitűzte a temetés idejét, valamint kiharangoztatta a halottat. Ha gyerek volt halott, akkor egy percig, ha nő, akkor két percig egy megszakítással, ha férfi, akkor három percig harangozták két megszakítással. A halottat naponta kétszer harangozták ki. A sírhelyért akkoriban 50 ft-ot kellett fizetni. A sírásó díja 200 forint volt. 1968 előtt nem volt a faluban ravatalozó, csak egy kis hullaház, ahol többek között bonceszközöket tartottak. Valamint ott tárolták az úgynevezett Szent Mihály lovát, amin a halottat vitték a sírhoz.

Régebben a halottat otthon a szobába ravatalozták fel. A koporsót az akkori helyi asztalossal csináltatták. Az utolsó ilyen mester Fekete János (Drákszer), előtte Skalák József volt a koporsókészítő. A koporsó színe gyerek esetén fehér, fiatal elhunyt esetén világosszürke, középkorú esetén barna, míg idős halott esetén fekete színű volt. 1953 óta a koporsókat a körmendi temetkezési vállalatnál vették. A koporsót a szoba közepére tették két stokedlira. Ebbe fektették a halottat. Feje alá sziaccsal töltött vánkost tettek. A halott fejére fejfedőt helyeztek.

Nyáron, volt egy hiedelem, amikor is a koporsó alá vizes tálat tettek, mert a hiedelem szerint a tál leszívta a halott szagát. A halott mellé különböző tárgyakat helyeztek, elsősorban imakönyvet, és az olvasót. De voltak különös tárgyak is. Például özvegy Horváth Józsefnének (Bözsének) halála előtt az volt a kívánsága, hogy halála után tegyék melléje a koporsóba urának a katonai képét. Aki le akarta róni kegyeletét a halott előtt, az a háznál megtehetette, a halottat beszentelhette. Ilyenkor kereszt alakban háromszor szentelik a halottat. A családtagok, és az idős asszonyok a temetésig esténként virrasztottak a koporsó mellett, közben énekeltek, imádkoztak. 1890-ig Németh János, 1942-ig pedig Szabó János (Fülöp) volt az előénekes.

Régen mindössze két koszorút készítettek a családtagok. Egy kisebbet, amit a fejfára tettek, és egy nagyobbat, amit a koporsóra helyeztek. 1965-ig egyetlen koszorúkészítő volt a faluban, mégpedig Trummer Rudolfné, később többen is elkezdtek foglalkozni koszorúkötéssel.

A temetés régen:

A pap a minisztránsokkal, és a kántorral egyetemben elindult a halottas házhoz. Az út során egész végig szólt a lélekharang. Mikor odaértek a halottas házhoz az asztalos rászegelte a koporsó fedelét a koporsóra. Utána a koporsót kivitték az udvarra, és rátették a Szent Mihály lovára. Ekkor kezdődött ott a ház

udvarán a búcsúztatás. Szokás volt, hogy a szertartás alatt egyvalaki családtag elengedte a teheneket, majd a szertartás végén újra a jászolhoz kötötte őket.

A búcsúztatást követően elindult a menet a temetőbe. Elöl ment egy gyerek, aki vitte a feszületet. A feszületen volt egy szalag, amit később a sírba dobtak. A feszületet vivő gyerek után szintén gyerekek mentek, akik a koszorúkat vitték. Utánuk mentek négyes sorban a férfiak, akiket a sírkeresztet vivő legény követett. A legény után a minisztránsok, majd a plébános, és a kántor következett. A plébános után a koporsóvivők haladtak, majd a rokonok, családtagok, legvégül pedig az asszonyok. Az elhunytak koporsóját általában a tűzoltók vitték, kivéve ha a halott gyerek, iparos, vagy fiatal volt. Nyáron, ha a halottnak már bűzös szaga terjengett, akkor a koporsót vivők a szabad kezükben fodormentalevelet fogtak, és az út során azt szagolgatták.

Maga a temetés kétféle lehetett, egyszerű, és vesperás. Utóbbinál a szertartás bővebb, ünnepélyesebb volt. A szertartás második része a templomban zajlott, ahol a pap szentmisét celebrált az elhunyt tiszteletére. Itt beszentelték a halottat. A szertartás után elmentek a temetőbe, ahol a pap beszentelte a sírgödört, és a koporsót. Végül imát mondott a következő halottért. Ezután csak a rokonok és a közeli hozzátartozók maradtak a sírnál, a többiek hazamentek. A behantolásnál ugyanis már csak ők szoktak részt venni. A temetés végén a családtagok a halottvivőknek, a kocsmában több liter bort vettek szolgáltatásaikért. Ha a tűzoltók vitték a halottat, akkor a pénzüket is a kocsmában kapták meg.

A temetés után halotti tor zajlott a háznál, ahol a rokonok ettek, ittak, zene nélkül. A temetés utáni reggelen, vagy pedig a halál évfordulóján a családtagok misét mondtak az elhunyt lelki üdvéért.

1965-ben felépült a ravatalozó. Azóta a temetések rendje, és menete is megváltozott, és az a temetési mód zajlott, ami mostanság is tendencia.

Azokat a halottakat, akik nem természetes halállal haltak meg a falu külterületén, gyilkosság áldozatai lettek, vízbe fulladtak, vagy öngyilkosok lettek, azokat ott temették el, ahol megtalálták őket, mondván, hogy ha beviszik őket a rendes temetőbe, akkor büntetésül a jég elveri a határt. Egy ilyen esetről hiteles elbeszélés is ránk maradt. E szerint élt a faluban egy szép parasztlány, akibe a gróf mindkét vadásza egyaránt szerelmes volt. Nem tudták eldönteni, hogy melyiküké legyen a lány, ezért kicsalták az erdőbe, és agyonlőtték, majd mindketten öngyilkosok lettek. Mindhármut a tragédia helyszínén temették el. Aki arra járt mindig letört egy gallyat egy fáról, és azt a sírra dobta. Évente egyszer pedig az így összegyűlt faágakat meggyújtották a síron. Szokás volt régen, hogy az elvetélt csecsemőt, vagy azt, amelyik keresztelés nélkül halt meg, azt a temető szélén temették el.

A temető napjainkban:

A mostani temető 3 hold nagyságú, délről-északi irányban hosszan elnyúló. A temető közepén egy út vezet. Az úton két nagy temetőkereszt található. Az egyiket 1909-ben Törő Mihály és neje Bedöcs Anna állíttatták. A másikat 1871-ben Noe Antalné, született Reizinger Erzsébet hagyatékából plussz adakozásból építtették. A régi sírok a rátemetkezés miatt eltűntek. A legrégebbi sír több, mint 200 éves, 1801-ben temették oda Colson János francia menekült papot. 1856-ban Lentz Ignác plébános temetkezett a temetőbe, de a templom bővítésekor ráépítettek a sírjára, így most a volt plébános valahol a templom alatt nyugszik. Kezdetben a papokat a templom mellé temették, később már őket is a hívek közé tették. A temető felső részének közepén van Udvardy Ferenc, Tulok József, Németh Ödön volt plébánosok nyughelye.

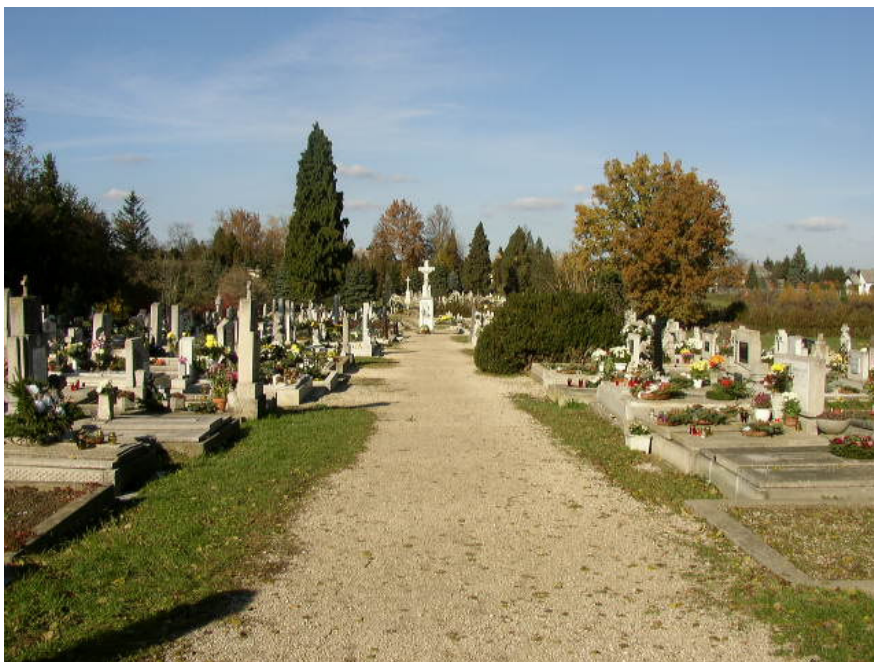
Régen a papok mellett a gazdagabb embereket is a templom mellé temették. Ilyen volt az 1849-ben a templom mellé temetett Haám Anna. A Batthyányak a családi sírboltba temetkeztek, kivéve két személyt, akik a csákánydoroszlói temetőben vannak. Az egyikük gróf Taxis Jánosné született Batthyány Ágnes, aki 1920-ban halt meg. A másik pedig, id. Batthyány Iván, aki 1935-ben hunyt el. Őt Németújvárott akarták elföldelni, de mivel akkor Németújvár már Ausztriához tartozott a trianoni döntés miatt, a gróf pedig nem akart idegen földben nyugodni, ezért kérte, hogy Magyarországon temessék el.

A templom mellett a bejáratnál oldalon egy nagyobb kriptá található, ide a faluban állomásozó ulánusok parancsnokának a családtagjait tették. A kriptával szemben van a falu volt módosabb embereinek a nyughelye, ide temették az Udvardy és a Szabó család elhunyt tagjait. A temetőben van 7 szovjet katona, akik a felszabadító harcok során estek el. Egy elesett német katonát a csata után a helyszínen, valamelyik mezőszélen temették el, azonban a háború után exhumálták, és a csákánydoroszlói temető szélén helyezték örök nyugalomra.

A régi sírkeresztek közül a fából készültek már mind elkorhadtak, az öntöttvasból készültek közül egypár még áll, és megtekinthető.

Régen a párttagok és a katonák sírját kereszt nélküli fejfával jelölték meg. Temetésükön pedig nem volt pap. Aki nem volt római katolikus, hanem más vallású, annak nyughelyét nem jelölték meg fejfával. 1968-ban vette kezdetét az a szokás az országban, hogy a párttagokat a szovjet katonák mellé helyezték. Csákánydoroszlóban egy ilyen volt, 1968-ban Bálint Antalt temették a szovjet hősök mellé.

Csaba József ezzel fejezte be a temetőről szóló írását: „A temető mindig szép, gondozott, de legszebb Mindenszentek napján. Ekkor az égő gyertyák ezrei dicsfényként világítják meg a virágerdőbe borított temetőt. Másnap Halottak Napján szentmisét tartottak a háborúban elesett emberekért.”

A temető napjainkban

Sírfeliratok a csákánydoroszlói temetőből:

Rövid volt életed
Örök a fájdalmunk
Édes jó anyukám
Még élünk siratunk.

Kinek gyermekét takarja e sírhalom,
Csak az tudja mi a fájdalom.

Ami néktek béke, és nyugalom,
Az nekünk örökké fájdalom.

Sok szólásmondás fentmaradt a faluban mindenről, többek között a halálról is, ezek közül írok le párat:

Ha a vakondok a ház mellett túr, kitúr valakit a házból, halott lesz a háznál.

Ha a halálmadár kuvikol a ház körül, meghal valaki.

Ha a kutya tutul, halált, vagy tűzvészt jelent.

Szűz Máriáról álmodni halált jelent.

A halállal kapcsolatos más hiedelmek:

Akinek a halálhírét keltik, sokáig él.

Halottról álmodni esőt jelent.(360)

Két népmese Csákánydoroszlóból

Egy szegény ember meg a kíváncsi felesége

Egyszer az Isten koldusnak öltözve járt a földön. Találkozott egy szegény emberrel, kitől kéregetett. A szegény embernek csak egy kétkrajcárosa volt, de azt is odaadta neki.

-Tudom, hogy utolsó krajcárod adtad oda, hát ezért megjutalmazlak. Kérjél tőlem valamit, kívánságod teljesülni fog-mondta az Isten.

A szegény ember azt kérte, hogy az állatok beszédét megérthesse.

-Nem bánom -mondta az Isten- de vigyázz, ezt a titkot ne áruld el senkinek, mert akkor meghalsz!

Az Isten hirtelen eltűnt, ő meg sietett haza, hogy kipróbálja megérti-e az állatokat.

És tényleg minden állat beszédét megértette.

Másnap ő meg a felesége felültek egy számarra, és elindultak a szomszéd községbe, vásárba. Elöl ment az ember számara, utána meg az asszonyé. Egyszer csak az első számár elordítja magát:

-Miért nem sietsz jobban pajtás?

-Elhiszem, te könnyen beszélsz, én két lelket viszek ám, te meg csak egyet-felelte a másik.

A szegény ember megértette, a szamarak beszédét, és igen nevetett, mert csak most tudta meg, hogy a felesége másállapotos.

Az asszony meglátta, hogy az ura nevetett, és megkérdezte tőle, hogy miért nevet. A szegény ember nem akarta elárulni, mert tudta, hogy akkor meghal. Az asszony azonban napokon keresztül nyaggatta-faggatta. Egészen el volt keseredve, hogy nem volt nyugta az asszonytól. Végre is megunt a felesége kíváncsiságát és megmondta neki. Mivel tudta, hogy akkor meg kell neki halni, ezért csinált magának egy koporsót. Kint az udvaron belefeküdt, odahívta a kíváncsi feleségét és éppen meg akarta neki mondani, hogy a vásárkor min nevetett. Ekkor látta, hogy az állatok mind odajönnek, és arról beszélnek, hogy ő meg fog halni. Csak a kakas nem törődött velük, jókedvűen kukorított. Megszólalt erre a kutya:

-Nem szégyelled magad te kakas? Hogy tud ilyen jókedved lenni, mikor szegény jó gazdánknak meg kell halni?

-Hát miért kell neki meghalni?-kérdelte a kakas.

-Azért, mert vásárkor megértette, hogy mit beszélnek a szamarak, mire ő elnevette magát. A felesége ezt látta és most nem hagy neki addig békét ez a kíváncsi asszony, amíg meg nem mondja neki. Pedig ha elárulja magát meg kell halni a mi édes gazdánknak.

-Hát elég bolond a mi gazdánk, miért nem veri meg jól azt a fehérnépet, ne félj, nem kíváncsiskodna többet! Nem igaz, hogy annak az egy asszonynak ne lehessen parancsolni! Nekem száz feleségem van, és mind a száznak parancsolok.

Kiugrott erre a szegény ember a koporsóból, elővette a nadrágszíját, és jól elnászpángolta a feleségét. Nem is merte többet megkérdezni tőle az asszony, hogy miért nevetett!(361)

(Elmesélte Soós József 41 éves nagycsákányi molnár 1936-ban. Gyűjtötte Csaba József.)

Zsófi meg a királyfi

Egyszer volt egy király, és annak volt egy fia. A király udvarában három szolgáló mosott. Kati, Nani meg a Zsófi. Kati azt mondta, ha a király öfelsége őt elvenné, haláláig egy vég vászonnal eltartaná. Nani meg azt mondta: Ha elvenne

feleségül, haláláig egy sütet kenyérrel tartaná. Zsófi azt mondta: Ha engem elvenne, három olyan aranyhajú gyereket szülnék egyszerre, melyeknek a nap meg a hold a homlokukon, a csillag meg a mellükön látszik. A beszélgetést a király fél füllel végighalgatta, de nem tudta, hogy melyiket ki mondta. Fölhívatta Katit. – Mond meg mit beszéltek a kútnál, mosáskor?– kérdezte tőle. Azt mondta Kati: –Királyfi öfelsége nem beszéltem semmit. –Hazudsz, mondd meg, mer ha nem mondd lefejeztetlek-mondta a királyfi. –Azt mondtam, ha a királyfi öfelsége elvenne, haláláig egy vég vászonnal eltartanám-mondta Kati. Kiküldte a királyfi Katit, és behívatta Nanit. –Mit beszéltek Nani a kútnál mosáskor?– kérdezte a királyfi. –Nem beszélünk semmit-mondta Nani. –Hazudsz, mond meg, mert ha nem lefejeztetlek-mondta a királyfi. –Azt mondtam, ha a királyfi öfelsége elvenne, haláláig egy sütet kenyérrel eltartanám-mondta Nani. Kiküldte, aztán behívatta Zsófit. –Mit beszéltek Zsófi a kútnál mosáskor?–kérdezte a királyfi. Nem beszélünk semmit-mondta Zsófi. Hazudsz, mond meg, mert ha nem lefejeztetlek-mondta a királyfi. –Azt mondtam, hogy ha a királyfi elvenne feleségül, akkor három aranyhajú gyereket szülnék egyszerre, a nap meg a hold a homlokukon, a csillagok, meg a mellükön lennének-mondta Zsófi. Erre azt mondta a király fia: A mai naptól fogva a feleségem lesz!

Volt a háznál egy szakácsné, és annak a lánya volt a királyfi szobalánya. A vén szakácsné irigyelte, hogy a szolgát vette el a királyfi, és nem az ő lányát. Goromba volt ezért Zsófihoz. Látta ezt a királyfi, és azt mondta a szakácsnénak, hogy semmi gorombaságot ne lásson, mert eltakarítja őket a háztól. Mindeközben Zsófi állapotos lett. Ugyanakkor viszont a háború is kitört. Az öreg király otthon maradt, a fia pedig elment a háborúba. A szakácsné megint gorombán bánt Zsófival. Zsófi panaszkodott az öreg királynak. Az öreg király megszidta a szakácsnét. A szakácsné viszont erre azt mondta, hogy Zsófi börtönörökkel, és házmesterfélékkel adja össze magát.

Időközben megszülettek a gyerekek, és a kutya is akkor fízott meg. A vén szakácsné a három gyereket kosárba tette, és a vízre eresztette. A gyerekek helyett pedig három kutyakölyköt tett Zsófi mellé. Odahívatta a királyt és megmutatta neki, hogy a híres menyé három aranyhajú gyerek helyett, három kutyakölyköt szült a világra. Szegény Zsófi bánatába, szívfájdalmába, szégyenletébe, betegebb lett, mint előtte volt. Az öreg király azt mondta a szakácsnénak, hogy hagyjon békét Zsófinak, majd ha a fia hazajön a háborúból, elbánik vele. A vén szakácsné azt hazudta az öreg királynak, hogy levelet kapott a királyfitól, aki azt írta neki, hogy rakassák Zsófit a falba. Az öreg király úgy is tett. Azonban Kati, meg Nani könyörgött a kőművesnek, hogy Zsófi szájánál úgy tegye oda a téglát, hogy azt ki lehessen venni, és vissza is lehessen tenni. A két szolgáló éjnek idején itatta, etette Zsófit a falban. Hét évig volt a falban.

Mindeközben a vízre tett gyerekeket egy halász kifogta a vízből, és felnevelte őket.

Hét év után vége lett a háborúnak, és megjött a királyfi. Első dolga volt, hogy kereste Zsófit. A vén szakácsné azt mondta neki, hogy három kutyafiat szült, és ezért szégyenébe meghalt. Annyit beszélt neki a szakácsné, míg a királyfi megígérte, hogy elveszi az ő lányát. Lakodalomra készültek. A három kisgyerek könnyögött a halásznak, hogy ők is elmennek a lakodalomba.

El is mentek a lakodalomba és ott leselkedtek, de a vén szakácsné ki akarta kergetni őket. Az öreg király azonban nem engedte kikergetni őket, mondván, ha majd megnőnek, ilyenek emlegetik meg a lakodalmat. Az öreg király adott a gyerekeknek kenyeret meg süteményt. Eközben az egyik gyerek azt mondta. –Király őfelsége én addig mesélek. –Halljuk, halljuk-mondta a király. Az egyik gyerek mesélni kezdett: -Egyszer volt egy király, és volt neki három szolgálója. A három szolgáló mosott a kútnál. Az egyik volt a Kati, a másik a Nani, a harmadik pedig a Zsófi. A három szolgáló szóba elegyedett. Kati azt mondta, ha a király őfelsége elvenné, akkor holtáig egy vég vászonnal eltartaná. Nani azt mondta, hogy egy sütet kenyérrel holtáig eltartaná. Zsófi meg azt mondta, hogy három aranyhaju gyereket szülne a világra, melyeknek a nap és a hold a homlokukon, míg a csillagok a mellükön lennének. A királyfi őfelsége ezt hallotta, de nem tudta, hogy melyikük mit mondott, és felhívatta őket, hogy mit beszéltek. Ott mind a hárman elmondták, hogy mit beszéltek mosás közben. A király őfelsége meghallgatta őket, és azt mondta, hogy a mai naptól fogva Zsófi a felesége lesz. Azonban a vén szakácsné igen irigyelte, hogy nem az ő lányát vette feleségül. Zsófi állapotos lett, a király meg elment a háborúba. A három gyerek megszületett, a vén szakácsné vízre tette őket, azonban egy öreg halász kifogta a három aranyhajú gyereket. A vén szakácsné három kutyakölyköt tett a gyerekek helyett Zsófi ágyába. Az öreg király megharagudott Zsófiira, és befalaztatta. Azonban a Kati meg a Nani a kőművessel akkora lyukat hagyatott, ahol tudták etetni Zsófit. Az öreg halász felnevelte a három gyereket, és kérem mi vagyunk azok.

Erre a gyerekek levették a kendőjüket, megmutatták szép arany hajukat, homlokukon a napot és a holdat, mellükön pedig a csillagokat. A királyfi méregbe gurult. A vén szakácsnét a ló farkához köttette, és addig hajszták a lovat a karámba, míg a szakácsné ki nem múlt. A lányát, a szobalányt egy szöges ládába tették, és addig görgették, amíg az is ki nem múlt. Zsófit kivették a falból, de nem sokáig élt már, mert a sok rondaság a lyukban kikezdte az alsó testét. Nani, Kati, meg az öreg halász boldogok lettek. Amíg éltek, a király várában laktak.(362)

(A verset elmondta Kardos Mária (Dori Mari) 72 éves napszámosnő Nagycsákányban. Lejegyezte Csaba József 1938-ban, szintén Nagycsákányban.)

Csákánydoroszló község névtára

Nehéz Csákánydoroszló névtárát elkészíteni, és nem csupán a rengeteg név miatt. Hisz igazából folyamatoság csak 1720 után figyelhető meg a lakosság ott tartózkodása szempontjából. Az 1500-as évek végétől az 1700-as évek elejéig szinte az egész csákányi és rábadoroszlói lakosság kicserélődött. Többször fordult elő, hogy elnéptelenedett a falu, vagy valamilyen oknál fogva távoztak, majd később visszatértek a faluba. De nyilván azok közül, akik elmentek, nem mindenki tért vissza helyére.

1583-ig nem történt különösebb nagy esemény, ami a lakosság összetételét befolyásolta volna. A török portya után viszont alaposan megváltozott a lakosság összetétele. (Sok embert megöltek, vagy elhurcoltak, akik maradtak, azok félelmükben menekültek el, és nem mindenki tért vissza a veszély elmúltával. Az igazi lakosságmozgás a XVII. században következett be. Előbb Bethlen harcai miatt néptelenedett el a falu, majd a szentgotthárdi csata után a németek elől futottak meg a falu lakói, de a Batthyányak is tettek róla, hogy szinte teljesen kicserélődjön a lakosság. Az 1600-as évek elején a jobbágyokat tették az utcára, hogy hajdúkat telepítsenek le, majd a kiváltságok megszüntével a hajdúknak mutatott utat Batthyány. És akkor még nem beszéltem a pestisjárványról, melynek több falubali esett áldozatául. A nagy mozgásnak a török kiűzése után, az 1700-as évek elején lett vége, azóta egyenletesen nyomon lehet követni a két falu lakosságának a névtörténetét.

A nevek felsorolásánál az 1500-as évektől kezdve minden évszázadból minimum egy példát kiemelve próbálom bemutatni a névtörténetet.

Az első névsor 1575-ből való, nyolc évvel a török portya előtt. Ekkor még a falu élte békés hétköznapijait (már amennyire a török szomszédságában lehetett) és talán nem is gondolta, hogy milyen 150 év vár rá. Az 1575-ös urbáriumban a következő nevek szerepeltek: Sarkan Ambrus, Warga Péter, Barbes Péter, Bixy Mihályné, Tyskes József, Pap János, Lajos deák, András kovács, Laki Mátyás, Pogár Márton, Totth István, Jacob Benedek, Bögöl Pál, Istok Ambrus, Sas Pál, Nagh Illés, Bosa Márton, Kerchay Gergely, Lőch András, Fysor István, Pottyondy Farkas (a későbbi hős), Bottó György, Póros György, Warga Tamás, Illés Sebestyén, Fordós István, Bechók Péter, Kys János, Warga Tamás, Bixy János, Domba Gergely, Bechók István, Salka Bálint, Byxy Péter, Bechók Antal, Zalay János, Eordogh Menyhért, Kazdagh Máté, Kwchar Balázs, Kovach Simon, Bornemyza Miklós, Marco András, Kys Marthon, Byxy Bálint, Thako György, Pochak Barabás, Zokér István, Marco Mihály, Philliph

Sebestyén, Karoll István, Kodys Péter, Kelemen Márton, Trombytás Mátyás, Swetteo György, Fylher Benedek, Arboch Imre, Fysser Imre, Nagh Balázs, Zakel Ambrus, Balla István, Warga Balázs, Nemeth György.

A következő felsorolás 1648-ból való: András deák, Sas Gyurkó, Deli Miklós, Takó Kristóf, Keczer János, Weszperimy Ferenc, Korcsma Hanz, Köveskuty Sándor, Potiondi Istvánné, Laki Mátyás, Babotsay István, Szabó Benedek, Nemet János, Fülöp Péter, Mazalin János, Gazdagh Kálmán, Mihál Miklós, Hatvani Márton, Hatvani Andorkó, János kovács, Molnár Pál, Trombitás Dávid, Toót Szabó György, More János, Sculcz Bálint, Nemet Miklós, Babotsay Mihály, Hoda János, Bálint Gergely, Doroszlai Szabó György, Gentsi Bálint, Söbök János, Kőris Márton, Király Gergely, Horvát György, Böböli János, Baranyai András, Danko István, Babotsay Ferenc, Betsföldy György, Sas István, Toot Péter, Meszaros Gergely, Csanad Péter, Csanad Ferenc, Tako Mihály, Bötös István, Dobos Márton, Lőcs Bálintné, Simon Mihály, Kaszas Mihály Deák, Bödei Gergely, Gentsi Ferenc, Siroki Miklós, Kiis Márton, Czinek Benedek, Taba György, Faitol István, Andorkó Benedek, Bálint Gergely, Marko Mihály, Nagy János, Károly Benedekné, Károly Istvánné, Nagy György, Kasza Mátyás, Árki Miklósné, Szabó Balázs, Vas Péter, Nemet György. *Zsellérek:* Molnár Ferenc, Mihál kovács, Varga Mátyás, Molnár Balázs, Szabó Jánosné, Nemet Lőrinc, Molnár Miklós, Kowacs Gergely, Hajas György, Ladod Balázs, Sipos Mátyás, Molnár Mihály, Toot István, Szabó Jánosné, Sinko Mihály, Szakal Balázs, Mazalin Máté, Haidu János, Horvát János.

Ha a két felsorolást görcső alá vesszük, kiderül belőle, hogy kevesebb, mint 100 év alatt a lakosság 80 %-a kicserélődött. Mindössze 11 olyan vezetéknév található 1648-ban, akik felmenői éltek a faluban 1575-ben. Ilyen a Kovács, a Lőcs, a Varga, a Sas, a Tót, a Kis, a Pottyondi, a Nagy, a Takó, a Németh, és a Károly családnevek.

Az 1720-as évektől figyelhetjük meg folyamatosan, hogy egyes csákányi és rábadoroszlói nevek mikor jelentek meg, és tűntek el a falu névtárából. A nevek névsorban lesznek, mellettük az évszámok pedig azt jelzik, hogy melyik évi összeíráskor találtak ilyen vezetéknévű embert a faluban. A felsorolásból jól megfigyelhető, hogy a mostani családok ősei mikor költöztek be a faluba:

Nagycsákány:

Bacsa (1720, 1728)
Baksa (1720, 1728, 1767)
Balogh (1884, 1919)
Baumgartner (1720, 1728, 1767, 1828, 1884, 1919)
Bartha (1720, 1728, 1767)
Bedőcs (1720, 1728, 1767, 1828, 1884)
Bencze (1720, 1728)
Bodó (1720, 1728)
Bukovics (1884)
Czetter (1720, 1728, 1767)
Cziczbul (1720, 1728, 1767, 1828)
Császár (1720, 1728, 1919)
Danyi (1720, 1728, 1767, 1828)
Deuts (1884)
Dénes (1919)
Farkas (1720, 1728, 1828)
Fekete (1720, 1728, 1828, 1884)
Filkó (1720, 1728, 1767, 1828)
Fridl (1720, 1728, 1767, 1828, 1884)
Gajger (1720, 1728, 1767, 1828)
Gerencsér (1720, 1728, 1767)
Gergye (1720, 1728, 1767, 1828)
Géber (1884)
Hajder (1720, 1728, 1767)
Ham (1884)
Heigli (1720, 1728, 1767, 1828, 1884)
Herceg (1919)
Holecz (1919)
Horváth (1720, 1728, 1767, 1828, 1884, 1919)
Jáni (1720, 1728, 1767, 1828)
Juhász (1884)
Kanász (1720, 1728, 1767, 1828)
Kakas (1720, 1728, 1767, 1828, 1919)
Kártyás (1720, 1728, 1767, 1828)
Kis (1575, 1720, 1728)
Koczán (1720, 1728, 1767, 1828)
Koller (1720, 1728, 1767, 1828)
Kolman (1720, 1728, 1767, 1828, 1884)

Koltai (1720, 1728)
Kovács (1575, 1720, 1728, 1767, 1828, 1884, 1919)
Krajczár (1884)
Kurucz (1720, 1728)
Lajos (1575, 1720, 1728)
Leibinger (1720, 1728, 1767, 1828)
Lubits (1884)
Mauer (1884)
Márton (1720, 1728)
Mészáros (1720, 1728, 1767, 1828)
Molnár (1720, 1728, 1919)
Musits (1720, 1767, 1828, 1884)
Nagy (1575, 1720, 1728, 1884)
Németh (1575, 1720, 1728, 1767, 1828, 1884)
Pap (1575, 1720, 1728, 1767)
Pelczman (1720, 1728, 1767)
Péter (1720, 1884)
Pintér (1720, 1728, 1884)
Primos (1720, 1728, 1767, 1828, 1884)
Radl (1720, 1728, 1767)
Ramper (1884)
Rákovics (1720, 1828)
Reizinger (1720, 1728, 1767, 1828)
Salamon (1575, 1720, 1728)
Sas (1575)
Sárközi (1884)
Sinka (1720, 1728, 1767, 1828)
Somogyi (1884)
Spinner (1720, 1728, 1767)
Stern (1884)
Subics (1720, 1728, 1767, 1828, 1884)
Subosics (1720, 1728)
Sütő (1884)
Szabó (1720, 1728, 1767, 1828, 1884)
Szakasics (1720, 1728, 1767, 1828, 1884, 1919)
Szalai (1575)
Szűcs (1720, 1728)
Takács (1720, 1728, 1767, 1828, 1884)
Totter (1884)
Tóth (1575)

Törő (1720, 1728, 1767, 1828, 1884, 1919)
Udvardy (1884)
Unger (1884, 1919)
Ungvári (1720)
Urbán (1884)
Vajda (1884)
Varga (1575, 1720, 1728)
Vinkelbauer (1919)
Volf (1720, 1728, 1767, 1828)
Vunderlich (1884)
Zsigovics (1720, 1728, 1767, 1828, 1884)

A 2003-as családnevek a könyv végén található lakossági összeírásban megtalálhatóak. Szerettem volna a jelenlegi csákányi névsort is összehasonlítani az eddigiekkel, illetve elemezni a változásokat, ezt azonban nem tudom megtenni, mivel több család nem járult hozzá nevének közléséhez, feladatokat pedig nem akartam közölni.

Ha összevetjük az 1600-as évek neveit, az 1700-as évek lakosainak családneveivel még rosszabb képet kapunk, mint az 1500-1600-as évek összehasonlításában. Kivehető, hogy 1720-ban mindössze 7 család (Szabó, Horváth, Nagy, Kovács, Német, Károly, Mazalin) élt a faluban azok közül, akik 1648-ban is ott éltek. A lakosság 90 %-a kicserélődött 72 év alatt. Továbbá érdekes összevetni az első, tehát 1575-ös adatot, az 1720-as adattal, kiderül belőle, hogy azon családnevek közül, amiket 1575-ben találtunk, durván 150 év elteltével, mindössze 4 (Nagy, Német, Kovács, Károly) név maradt.

Megfigyelhető, hogy az 1575-ös nevek közül alig egy-kettőt találunk a mai adattárunkban. Megállapítható, hogy a falu lakossága a sok kitelepülés, betelepülés miatt szinte teljesen (több, mint 90 %-ban) kicserélődött. A felsorolásból kiviláglik, hogy a legrégebbi családnevek Csákányban a Tóth, a Kovács, a Sas, a Varga, a Pap, a Kis, a Salamon, a Nagy, a Németh, és a Lajos. Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy ezek a családok mindvégig itt laktak volna. Hisz olyan család, akinek a családfáját végig lehetne követni az összeírások szerint, mindössze kettő van a Németh, és a Kovács. Vannak olyan nevek, melyek korábban megtalálhatók voltak a faluban, aztán eltűntek, majd egy kis idő múltán ismét megjelentek. Ilyen volt a Péter, a Márton, a Nagy, és a Kakas név. Aztán megfigyelhetünk olyan családneveket, melyek 1575-ben még nem voltak megtalálhatók a községben, de később már igen, sőt megtalálhatók mind a mai napig. Ilyenek a Szakasics, a Primos, a Subics, a Zsigovics, a Heigli, a Törő, és a Baumgartner nevek. Olyan vezetékneveket is találunk, melyek csak az 1800-as évek végén jelentek meg először a községben, ilyenek a Sütő, a

Somogyi, a Vajda, az Urbán, a Juhász, és még sorolhatnám. Valószínűleg, hogy ekkor költöztek be ezek a családok a faluba. A Dénes, a Vinkelbauer, a Herceg, és a Balogh név is csak 1919-ben, tehát a XX. században fordultak elő először.

Ami a nevek keletkezését illeti. Megfigyelhetünk olyan neveket, melyek az ősi mesterségek nyomán alakultak ki. Ilyenek a Kovács, a Varga, a Kanász, a Juhász, a Mészáros, a Szabó, a Molnár, a Takács, és a Szűcs nevek. Vannak olyan családok, melyek valamilyen állatról kapták a nevüket, mind plédául a Farkas, és a Kakas. Az idők folyamán a betelepítés, és a spontán betelepülések is hoztak magukkal új neveket. Ennek következtében több népnév is ránk ragadt, mint a Horváth, és a Tóth. A német ajkú népesség közelsége is kivette a részét a csákányi nevek alakulásában, ilyen német származású nevek a Vinkelbauer, a Vunderlich, a Mauer, a Stern, és a Deuts nevek.

Rábadoroszló:

Babits (1857)
 Babos (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Bálint (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Baranyai (1720, 1728)
 Bucsí (1873)
 Bukovits (1857)
 Burgyán (1720, 1728)
 Büki (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Császáz (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Csordás (1828)
 Farkas (1720, 1728, 1767, 1873)
 Fálman (1873)
 Geller (1873)
 Gerencsér (1720, 1728)
 Gróf (1828)
 Hajmási (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Hermán (1720, 1728)
 Hertelendi (1720, 1728)
 Hoffer (1857, 1873)
 Horváth (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Huibert (1857)
 Huszár (1873)
 Károly (1720)
 Kártyás (1873)
 Kovács (1720, 1728, 1767, 1873)

Kölkedi (1720, 1728)
 Lajos (1720, 1728)
 Lákics (1720, 1728, 1767, 1828)
 Legáth (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Leibinger (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Lőrinc (1720)
 Mayer (1828)
 Mazalin (1720, 1728)
 Mihácsi (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Mihály (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Neumann (1873)
 Németh (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Pécsi (1720)
 Pintér (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Pokomándi (1720, 1728, 1767)
 Polovics (1720, 1728, 1767)
 Sáfár (1873)
 Simon (1857, 1873)
 Soós (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Szalai (1720, 1728, 1767, 1828, 1857, 1873)
 Tóth (1873)
 Vámos (1720, 1728)
 Velekei (1873)
 Zsigovits (1873)

Ha a rábadoroszlói névsort végigbongésszük, kiderül belőle, hogy a legrégibb nevek Doroszlóban a Németh, a Hajmási, a Büki, a Leibinger, a Soós, a Horváth, a Babos, a Legáth, a Mihály, a Mihácsi, a Császár, a Bálint, és a Szalai. Az új családnevek közé tartoznak a Tóth, a Zsigovits, a Sáfár, a Huszár, a Kártyás, a Bukovits, stb nevek. Vannak olyan nevek, melyekkel régebben találkozunk, aztán eltűntek, de mostanság újra megtalálhatók a községben, ilyen a Lőrincz, a Pécsi, és a Hertelendi családnév. Olyan családnév is található, amit régebben említenek, azonban 1728 után nem. Ilyen a Pokormándi, a Hermán, a Polovics, a Burgyán, és a Mazalin. Ami a nevek származását illeti, ugyanazok a jelenségek figyelhetők meg, mint Csákánynál. Itt is megtalálhatóak az állatnevek, mint a Farkas, vannak mesterséget jelölő nevek, mint a Kovács, a Pintér, és a Gerencsér. Találhatunk olyan neveket is, melyek valamely helység után kapták a nevüket, valószínűleg azért, mert onnan származnak, ilyen a Büki, a Kölkedi, és a Pécsi. Találhatunk idegen népekre utaló neveket, mint a Horváth,

a Németh, és a Tóth. A német néveredetre az egyik példa Doroszlóban a Neumann név.

Ha Csákányt és Rábadoroszlót megnézzük, láthatjuk, hogy sok az olyan közös név, mely mindkét községben megtalálható. Ebből egyértelművé válik, hogy volt vándorlás (házasság, építkezés, stb) a két falu lakosai között.

Ilyen a Leibinger, a Zsigovics, a Szalai, a Kártyás, a Horváth, a Németh, a Kovács, a Lajos, a Tóth, a Gerencsér, a Császár, és a Farkas, stb.(363)

Csákánydoroszló jelképei

A község címere

Csákánydoroszló község címere kék színű barokk tárcsapajzs. Címertani jobb oldalán jobbra lépő aranykoronás, mellső lábait ragadozásra emelő ezüst oroszlán látszik. A címertani bal oldalon két lőréses, öt örmőju, nyitott kapuval ellátott ezüst bástya áll.

A község zászlaja

A falu zászlajának bal oldala kék, jobb oldala arany színű, álló elhelyezésű téglalap, amelyet a felfüggesztéssel ellentétes oldalon ezüst színű rojtok díszítenek. A zászló hosszának, és szélességének az aránya: 2:1. A zászló

függőleges tengelyében helyezkedik el a község címere, alatta ezüst színű betűkkel CSÁKÁNYDOROSZLÓ felirat olvasható.

A község pecsétje

Csákánydoroszló pecsétje kör alakú, öt centiméter átmérőjű, a belső kör átmérője pedig négy centiméter. A belső kör üres mezejében Csákánydoroszló község hiteles címere látható, arányosan kicsinyített formában. A külső körgyűrűben „Csákánydoroszló” felirat körirata helyezkedik el.

A két falu középkori pecsétje

Nagycsákány: A pecsét középmezejében egy ágaskodó oroszlán, és egy nyitott kapus, két lőréses, három ormós bástya látszik.

Rábadoroszló: A falu 16 milliméter átmérőjű pecsétjében hat csillag között RFD (Rába Falu Doroszló) monogram olvasható.

Kronológia

- 1248: Az első írásos említés a faluról.
- 1277: Doroszló magiszter földvásárlása, mely földön később kialakul a mai Doroszló helység, mely nevét Doroszló mestertől kapta.
- 1348: A Hédervár család kezébe kerül Csákány község.
- 1524: II. Lajos király Batthyány Boldizsárnak adja Csákány egy részét.
- 1545: Batthyány Ferenc megvette Hédervár Györgytől Csákány még a Héderváryak kezén lévő részét, és így az egész falu a Batthyány család kezébe került.
- 1583: Egy török rablóportya célpontja egy csákányi lakodalom. A támadásban sok csákányi elesett, vagy elhurcolták. A támadás után rövid ideig elnéptelenedett a falu.
- 1599: Híd építése a Rábán Csákánynál.
- 1600: A híd védelmére a faluban megkezdődik a vár építése.
- 1605: Bocskai csatája Csákánynál.
- 1607: Tűzvész pusztított a faluban, sok ház leégett.
- 1615: Létrehozták a Batthyány birtokon a majort.
- 1619: Ekkor épült malom a Rábán.
- 1644-45: Pestis pusztított a faluban, sok áldozatot szedett.
- 1646: Batthyány Ádám kiadja a kiváltságlevelét.
- 1659: Batthyány Ádám halála. 1662: A Batthyány család két ágra, a hercegi, és a grófi ágra szakad.
- 1664: A szentgotthárdi csata előtt a csákányi hajdúk segítséggel, de megakadályozzák a török átkelését a Rábán. Ezzel döntően befolyásolva a csata kimenetelét.
- 1600-as évek vége, az 1700-as évek eleje: A Batthyány Ádám által adott kiváltságok megszűnése.
- 1720: Augusztus 21-én tartották Csákányban az első országos vásárt, miután a mezőváros megkapta a vásártartási jogot.
- 1765: A csákányi templom elődjének az építése, melyet Batthyány Imre végeztetett.
- 1767: Mária Terézia úrbéri rendelete, mely a csákányi jobbágyok életét is befolyásolta.
- 1804: Ezen év november 9-étől kezdve tartottak Csákányban rendszeres hetivásárt.
- 1856: Az úrbéri rendezés Csákányban.
- 1865: Úrbéri rendezés Rábadoroszlóban.

- 1875: Az Önkéntes Tűzoltó Egyesület megalakulása Csákányban.
- 1878: Az Olvasókör megalakulása Csákányban.
- 1907: Községnév törzskönyvezést hajtottak végre a faluban, így a csákányi résznek a Nagycsákány nevet adták, míg a doroszlói résznek Rábadoroszló lett a neve.
- 1908: Nagycsákány körjegyzőség székhelye. Közgyám, körorvos és szülésznő (bába) tartozott a községi elöljárósághoz. Egy tanítót, és egy segédtanítót foglalkoztatott a katolikus elemi iskola. Tűzoltóegylete több mint egy évtizede működött.
- 1914: Kitér az I. világháború, melyben 61 csákányi és rábadoroszlói ember vesztí életét. Ebben az évben nyílt meg a falu első és mindmáig egyetlen gyógyszertára, mely a Szentlélek Gyógyszertár nevet kapta. A helyiséget Olert Emil nyitotta meg.
- 1920: Megalakul a csákányi Hangya Fogyasztási, és Értékesítő Szövetkezet.
- 1923: Megalakult a csákányi focicsapat. A gárda a Nagycsákányi Testedzők Köre (NTK) nevet vette fel.
- 1925: Létrehozzák a csákányi Gazdakört.
- 1926: Létrejön a csákányi Levente Egyesület.
- 1930: Ebben az évben a község lélekszáma 1941 fő volt. Ebből Nagycsákányban 1603-an, míg Rábadoroszlóban 338-an laktak. Nagycsákányban 277 ház volt, míg Rábadoroszlón 57.
- 1931: Ekkor szabályozták a Rábát. A szabályozásra az árvízvédelem miatt volt szükség.
- 1935: Megalakítják a Polgári Lövész Egyesületet.
- 1936: Ebben az évben építették a 8-as számú főutat, mely akkor, nagy fejlődési lehetőséget biztosított a falu számára.
- 1938: Létrejön a Csákánydoroszlói Frontharcos Csoport.
- 1939: Kitér a II. világháború, melyben a községből 47-en veszítik életüket. Ekkor egyesült a két község, Nagycsákány, és Rábadoroszló. Az új községnév Csákánydoroszló lett, és ez használatos a mai napig is.
- 1945: Március 30-án szabadul fel a falu a német csapatok alól. A második világháború befejezése után elkezdődött a földosztás az egész országban, így Csákányban is. A nagybirtokokat felosztották. Csákányban 2000 kh föld lett szétosztva több tulajdonos között. A Batthyány birtok teljesen szétesett.
- 1945: Magyar Kommunista Párt alapszervezete alakult meg a faluban.
- 1948-49: Létrehozzák a Csákánydoroszlói Úttörő Mozgalmat.
- 1949: December 29-én megkezdődött a falu villanyosítása, ezzel a falu megint nagyot lépett a fejlődésben. Ugyanebben az évben kezdődött meg a községben a TSZ-ek szervezése. Ekkor nyitott ki a Mozi, ekkor nyílt meg az első könyvtár, és az első színjátszó körök is ekkor bontogatták szárnyaikat.

1950: Az akkori kormányzat megszüntette az önkormányzati rendszert, és tanácsok megalakulását irányozta elő. Csákányban ebben az évben alakult községi tanács.

1951: Kultúrház épült a faluban.

1952: 20 férőhelyes idénybölcsőde került megépítésre.

1956: A faluban is voltak forradalmi események. A forradalom leverése után sokan külföldre távoztak.

1957: KISZ szervezet alakult a községben.

1959: Új iskola épült, 1090000 forint beruházási költséggel.

1961: A 8-as műútról leágazva Őriszentpéter felé szilárdburkolatú út épült.

1962: 5 belterületi út köalapozását végezték.

1964: Megépült a csákányi temetőben a ravatalozó.

1965: A nagy árvíz, melynek során egy kacsamentési akcióban hatan veszítették életüket.

1967: Kéménytűz volt a kastélyépületben, mely során a kastély tetejének egy része leégett.

1970: A faluban, ebben az évben 418 fő rendelkezett betétkönyvvel. Ezekben a betétkönyvekben összesen 3904000 Forint volt. A településen ebben az évben 14 személynek volt autója.

1978: Új óvodát kapott a falu, melyet ebben az évben avattak. Valamint a legújabb iskolaépület 4 alsó osztály is ekkor épült.

1980-82: E két időpont között alakították át a legrégebbi iskolaépületet ebédlővé.

1981: A legújabb iskolaépület még négy tanteremmel bővült.

1985: Ettől az időponttól kezdve a kastély épületében szociális otthon működik.

1990: Szeptember 30. Ekkor tartották meg Csákányban- csakúgy mint az egész országban az önkormányzati választásokat, a rendszerváltás utáni első csákányi polgármester Viserálek Sándor lett.

1991-98 között Bokor Rudolf volt a polgármester.

1992: Kialakul a kábeltévé hálózat a faluban.

1993: Töltőállomás épül a faluban.

1994: Kialakul a vezetékes telefonhálózat.

1998-2006 között a lakosság Horváth Istvánnak szavazott bizalmat, mint polgármester.

2000: A falu is megünnepli a Millenniumot.

2003: Az iskola felvette Csaba József ornitológusnak, a falu híres szülöttének a nevét.

Bibliográfia

1. Anjou-kori Okmánytár: Szerkesztő: Almási Tibor, XI. kötet, Budapest-Szeged, 1996. Documenta Res Hungaricas Tempore regum ondegavensium illustrantia.
2. Balla Árpád: A községi TSZ mozgalom fejlődése. Csákánydoroszló község Felszabadulási Emlékrónikája, Csákánydoroszló, 1970.
3. Balla Árpád: A TSZ fejlődési adatai. Csákánydoroszló község 15 éves Felszabadulási Emlékrónikája, Csákánydoroszló, 1985.
4. Balla Árpádné: A csákánydoroszlói napköziotthonos óvoda története. Csákánydoroszló község 15 éves Felszabadulási Emlékrónikája, Csákánydoroszló, 1985.
5. Balogh Gyula: Vasvármegye Honvédsége 1848-49-ben. Szombathely, 1895.
6. Balogh Lajos: Vas megye földrajzi nevei. Vas megyei Múzeumok Igazgatósága, Szombathely, 1982.
7. Benczik Gyula: Csákánydoroszló 750 éve. Csákánydoroszló község Önkormányzata, 1998.
8. Berki Elemér: A község népművelésének 25 éve. Csákánydoroszló község 25 éves Felszabadulási Emlékrónikája, Csákánydoroszló, 1970.
9. Berki Elemér, Csándli Jánosné, Kolman László, Kolman Lászlóné, Laki Gézőné, Lakossy Margit, Szanyi József: Csákánydoroszló község monográfiája. Csákánydoroszló, 1955.
10. Bogárdi János: Csákány a XVII. században. Szakdolgozat, 1994. Janus Pannonius Tudomány Egyetem Pécs, történelem-angol szak.
11. Bokor Rudolf: Számadás. Csákányi Hírlevél, IV. évfolyam, 1998, 10. szám.
12. Dr. Borovszky Samu: Vasvármegye 1898. Budapest, Apollo Irodalmi és nyomdai Rt.
13. Burkon László: Hullámsírjuk a kacsausztató. Riportsorozat a csákánydoroszlói árvízről. Vas Népe, 2003. május-augusztus.
14. Csaba József: A csákánydoroszlói temető néprajza. Savaria Múzeum, NK 626, 1968. Szeptember 30. Pályamunka kézirat.
15. Csaba József: Adatok a csákánydoroszlóiak egykori népviseletéhez. Néprajzi Közlemények, 1958, 1-2. szám.
16. Csaba József: A hajdina termesztése és felhasználása Vas megyében, Savaria Vas megyei Múzeumok Értesítője, 1973-74, 7-8. kötet.
17. Csaba József: Csákánydoroszló népi halászata. Savaria, Vas megyei Múzeumok Értesítője, 4. kötet, 1966-70.

18. Csaba József: Egy szegény ember meg a kíváncsi felesége. Vasi Szemle, 1936, 4. kötet.
19. Csaba József: Hiedelmek és mágikus eljárások Csákánydoroszlóban. Savaria Vas megyei Múzeumok Értesítője, 1965, 3. kötet.
20. Csaba József-Kolmon László: Lakodalmi hujjantások Csákánydoroszlóból. Néprajzi Közlemények, 1958, 4. szám.
21. Csaba József: Néhai Törő Ferenc babonáskönyve. Vasi Szemle, 1937, 3. kötet.
22. Csaba József: Népi vadfogó eszközök és eljárások Csákánydoroszlóban, Savaria, Vas megyei Múzeumok Értesítője, 1971-72, 5-6. kötet.
23. Csaba József: Vas megyei falucsúfolók. Savaria Múzeum közleményei, XXI. évfolyam, 1-2. szám. Néprajzi adattár, II. Szombathely, 1967. 127. o.
24. Csaba József: Zsófi meg a királyfi. Vasi Szemle, 1939, 5-6. szám, 266-268. o.
25. Csákánydoroszló halotti anyakönyvi kivonata 1944-1980. IV. 446/130. kötet.
26. Dr. Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. II. kötet, Budapest, 1894.
27. Császár Róbert: Önkormányzati polgármester és képviselő választás 1998. Csákányi Hírlevél, IV. évfolyam, 1998, 11. szám.
28. Császár Róbert: Testületi ülés. Csákányi Hírlevél, 2001. április, VII. évf. 4. szám.
29. Dr. Csizmadia Andor: Magyar Közigazgatástörténet. Államigazgatási Főiskola, Budapest 1982.
30. Dunántúli Népművelő: A népművelési Gyöngyfüzér hatalmas sikere. III. évfolyam, 10. szám. Szombathely, 1934. Október 1.
31. Egyesületi Alapszabályok Gyűjteménye. IV. 440. Nagycsákány és Rábadoroszló. VAML. + jegyzőkönyvek.
32. Gazdacímtárak. VAML. A magyar korona országainak gazdacímtára. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatala, Budapest, Pesti Könyvnyomda Rt, 1897, 1925, 1935.
33. Dr. Géfin Gyula: A Szombathelyi Egyházmegye története. III. kötet. Szombathely, 1935.
34. Dr. Gyürki László: Calendarium. A Szombathelyi Egyházmegye elhunyt papjai, 1777-2002. Szombathely, 2002.
35. Hangya 1898-1923. Az első 25 év. A Hangya saját kiadása. Budapest, Hangya házinomda, 1923.
36. C. Harrach Erzsébet- Kiss Gyula: Vasi Műemlékek.
37. Horváth László: Tíz éves a csákánydoroszlói ÁMK könyvtár. Csákányi Hírlevél, III. évfolyam, 1997, 9. szám.

38. Ilon Gábor: Krétai rudak. Élet és Tudomány 1999/3.
39. Kazó: Szombathelyi Püspöki Levéltár Kazó féle vis. can. 1697.
40. Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978.
41. Koppány Tibor: A csákánydoroszlói volt Batthyány-kastály. Műemlékvédelem, XXIII. évfolyam, 1979, 1 szám.
42. Kovács Tibor: Vas megye népeisége a XIX. században, 1804-1870. Szombathely, 1870.
43. Kozó József: A csákánydoroszlói ÁMK Művelődési Otthona, telephelye. Csákánydoroszló község 15 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1985.
44. Kölcsey Ferenc összes művei. Versek: Vérményekző. Franklin Társulat, Budapest, 79-84. o. 1823. Április.
45. Kövér István: Forradalom és megtorlás Vas megyében. Emlékkönyv III. Vép, 1996.
46. Kronekker Lajos: A csákánydoroszlói Községi Könyvtár története. Csákánydoroszló, 1978.
47. Magyarország vármegyéi és városai. Vas Vármegye. Reprint.
48. Marosi Sándor-Somogyi Sándor: Magyarország kistályainak katasztere. Budapest 1990, 1 kötet.
49. Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel, és nemzedékrendi táblákkal. Pest 1863.
50. Dr. Nagy Zoltán: Csaba József emlékezetére. Csákányi Hírlevél, IV. évfolyam, 1998, 8. szám.
51. Naszádosné Laskovits Elvira: A 2197. Sz. Petőfi Sándor Uttörőcsapat életének története. Csákánydoroszló község 15 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1985.
52. Pesty Frigyes: Helynévgyűjtemény. Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Mikrofilmtár, első és második tekercs.
53. Pete György: Vas megye Kézikönyve. Életünk-Faludi Ferenc Alapítvány, CEBA Kiadó, 2000.
54. Pölöskei Ferenc, Gergely Jenő, Izsák Lajos: 20. Századi magyar történelem. Korona Kiadó, Budapest, 2001.
55. Prieger Zsolt-Fodor Sándor: Joe, aki Józsika volt Csákányban. Vas Népe, 44. évfolyam, 52. szám. 1998. március 7.
56. Püspöki Levéltár: A Szombathelyi Egyházmegye névtára. Schematismus. 1840-2000.
57. Rába Helytörténeti Múzeum Körmend, Csaba József Naplója.
58. Rácz János: Tanácsköztársaság Vas Megyében. Sylvester János nyomda, 1979, Szombathely.

59. Savaria Múzeum Szombathely. Kiállítás Csaba József születésének 100. halálának 20. évfordulójára. 2003. május-október.
60. Savaria, Vas megyei Múzeumok Értesítője, 2. kötet, 1964.
61. Simon Erzsébet cikke. Vas Népe, 2003. november 3. Hétfő, 4. o. 48. évfolyam, 255. szám.
62. Simon V. Péter-Tilcsik György: A Vas megyei mozgóvá tett nemzetőrség, és levelezőkönyve, 1848. július-szeptember. Vas megyei Múzeumok Igazgatósága Szombathely, 1988.
63. Soós Róbert: Búcsúmerkőzés. Unimarketing Kft, 2002.
64. Spaitsné Sipos Éva: A csákánydoroszlói templom története. 1996. július. II. évfolyam, 7. szám.
65. Spaitsné Sipos Éva: Az Esterhás család életéről. Csákányi Hírlevél. II. évfolyam, 11. szám. 1996. november.
66. Spaitsné Sipos Éva: Csaba József munkássága. Csákányi Hírlevél, II. évfolyam, 1996, 9. szám.
67. Spaitsné Sipos Éva: Csákánydoroszló múltjából. Csákányi Hírlevél, II. évfolyam, 1996, 8. szám.
68. Spaitsné Sipos Éva: Csákánydoroszló társadalmi struktúrájának változása. Szakdolgozat. Berzsenyi Dániel Főiskola, 1986.
69. F. Szabó Géza: Vas vármegye és Szombathely megyei város általános ismertetője és címtára az 1931-32-es évre.
70. Szakasits László: A község általános helyzete 1945 előtt és után. Csákánydoroszló község 25 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1970.
71. Szakasits László: A község általános fejlődésének adatai. Csákánydoroszló község 15 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló 1985.
72. Szalai János: Úttörőmozgalom létrehozása és működésének története. Csákánydoroszló község 25 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1970.
73. Szanyi József: Az iskola fejlődésének krónikája 1945 előtt és után. Csákánydoroszló község 25 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1970.
74. Szanyi József: Az iskola fejlődésének 15 éves eseményei. Csákánydoroszló község 15 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1985.
75. Szilvási Ferenc: Határőr hősök nyomában. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1987.
76. Takó Gábor: Százhuszonöt éves Tűzoltóegylet. Vas Népe 46. évfolyam, 2000, 211. szám. Valamint: Vas Népe: Iskolai névadó Csákányban. 2003. június 11. Szerda. 48. évfolyam, 170. szám.
77. Tóth József: Egy régi leírás az őrségről. Vasi Szemle, 1970, 2. szám.

78. Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg. 1-5. kötet. Wien, Köln, Graz. 1965-2000.
79. VAML. 1956-os gyűjtemény. MSZMP, Körmend, Járási Bizottsága. 3. Fond, 2. Leltár. 1957. 7. Őrzési egység.
80. VAML. IV. 11. a. VII. 1. C. Összeírások, úrbáriumok, telekkönyvek.
81. VAML: VII. 1/B, V.K. 8/1, VI. 502., IV. 440., XXIII. /723/u.a. TŰK iratok., Vas vármegye alispánjának iratai., Gazdacímtárak.
82. Vas megye statisztikai évkönyvei: 1970, 1980, 2000. Központi Statisztikai Hivatal Vas megyei Igazgatósága.
83. Vas megyei Levéltár Helytörténeti Lexikon cédulaanyaga.
84. Vas Népe: Bálint Antal. 11. évfolyam, 1965. 4. o.
85. Vas Vármegye: 53. évfolyam, 112, 113, 116. szám. 1920.
86. Vas Vármegye általános ismertetője és címtára 1931-32. Főszerkesztő: F. Szabó Géza.
87. Dr. Zielbauer György: A „Birodalmi védőállás.” Vasi Szemle, XXXIX. évfolyam, I. szám, 1985.
88. Zsámbéki Mónika: Két Vas megyei kastély műkincsállománya 1919-ben. Vasi Szemle 1989, XVIII. évfolyam, 1 szám.
89. Zsigmondkori Oklevéltár, szerkesztő: Mályusz Elemér. Akadémiai Kiadó Budapest, 1993. II. III. IV. V. VII. kötet.

Jegyzetek

Rövidítések:

AO: Anjou-kori Okmánytár.

Benczik: Benczik Gyula: Csákánydoroszló 750 éve.

Bogárdi: Bogárdi János, Csákány a XVII. században.

UB: Urkundenbuch des Burgenlandes.

Uo: ugyanott, ua: ugyanaz.

VAML HL: Vas Megyei Levéltár Helytörténeti Lexicon.

VAML: Vas Megyei Levéltár.

ZSO: Zsigmond-kori Oklevéltár.

1. Dr. Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. II. kötet, Budapest 1894. 740-745. o.
2. Marosi Sándor-Somogyi Sándor: Magyarország kistályainak katasztere. Budapest, 1990, 1 kötet, 427-431.o.
3. Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Akadémiai Kiadó Budapest 1978. 154. o.
4. Uo. 154. o.
5. Benczik Gyula: Csákánydoroszló 750 éve. Csákánydoroszló község Önkormányzata 1998. 6. o.
6. Dr. Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. II. kötet, Budapest 1894. 740, 745. o.
7. Berki Elemér, Csándli Jánosné, Kolman László, Kolman Lászlóné, Laki Gézané, Lakossy Margit, Szanyi József: Csákánydoroszló község Monográfiája 1955. 4-5. o.
8. Uo: 6-7. o.
9. Uo: 7-8-9. o.
10. Csaba József: Csákánydoroszló madárvilága. Savaria, Vas megyei Múzeumok Értesítője, 2. kötet, 1964, 67-84. o.
11. Berki Elemér, Csándli Jánosné, Kolman László, Kolman Lászlóné, Laki Gézané, Lakossy Margit, Szanyi József: Csákánydoroszló község monográfiája, 1955, 9-10. o.
12. Uo: 14. o.
13. Pesty Frigyes: Helynévgyűjtemény. Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár, Mikrofilmtár, első tekercs, 63-64.o.
14. Uo: Második tekercs, 189. o.

15. Balogh Lajos: Vas megye földrajzi nevei. Vas megyei Múzeumok Igazgatósága, Szombathely, 1982, 455-459. o.
16. Dr. Borovszky Samu: Vasvármegye 1898. Budapest, Apolló Irodalmi, és nyomdai Részvénytársaság, 544-548. o. Valamint: Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. Pest, 1863. 1 kötet, 155-161. o.
17. Uo: Borovszky: Héderváry család: 548. o. Nagy Iván: 5. kötet, 73-78. o.
18. Balogh János: Az Őrség kapujában. Felsőmarác története. Csákánydoroszló Községi Közös Tanács, 1980, 29. o. Valamint: Borovszky 547.o.
19. Borovszky: 546. o. Nagy Iván: 9. kötet, 817-821. o.
20. Uo: Borovszky: 574. o. Nagy Iván: 10. kötet, 547-550. o.
21. Bogárdi János: Csákány a XVII. században. Szakdolgozat, 1994, Janus Pannonius Tudomány Egyetem történelem-angol szak, 5-6, 40, 42-55. o.
22. Koppány Tibor: A csákánydoroszlói volt Batthyány-kastély. Műemlékvédelem, XXIII. évfolyam, 1979, 1 szám, 56-63. o.
23. Zsámbéki Mónika: Két Vas megyei kastély műkincsállománya 1919-ben. Vasi Szemle, 1989, XVIII. évfolyam, 1 szám, 112-118. o.
24. Savaria Múzeum Szombathely. Kiállítás Csaba József születésének 100., halálának 20. évfordulójára. 2003május-október. Valamint Rába Helytörténeti Múzeum Körmend, Csaba József Naplója.
25. Uo:Ua.
26. Ilon Gábor: Krétai rudak. Élet és Tudomány, 1999/3. 68-70. o.
27. Balogh János: Az Őrség kapujában. Felsőmarác története. Csákánydoroszlói Községi Közös Tanács, 1980, 8. o.
28. Savaria Múzeum Szombathely. Kiállítás Csaba József születésének 100., halálának 20. Évfordulójára, 2003 május-október. Valamint Rába Helytörténeti Múzeum Körmend, Csaba József, Naplója.
29. Tóth József: Egy régi leírás az Őrségről. Vasi Szemle, 1970, 2. szám, 285-286. o.
30. Benczik Gyula: Csákánydoroszló 750 éve. 6-7. o.
31. UB: 1 kötet, 319. sz. 222. o
32. UB: 1 kötet, 459. sz. 309. o.
33. UB: 2. kötet, 151. sz. 105. o.
34. UB: 2. kötet, 348. sz. 239. o.
35. UB: 1. kötet, 535. sz. 358. o.
36. UB: 2. kötet, 7. sz. 6. o.
37. UB: 2. kötet, 204. sz. 147. o.
38. AO: 11. kötet, 21. sz. 16. o.
39. VAML HL: 1351. DL 101904
40. ZSO: VII. kötet, 1737. sz. 396.o.

41. ZSO: VII. kötet, 1749. sz. 398. o.
42. ZSO: VII. kötet, 2303. sz. 524. o.
43. ZSO: III. kötet, 2013. sz. 489. o.
44. ZSO: II. kötet, 7846. sz. 403. o.
45. ZSO: IV. kötet, 670. sz. 175. o.
46. VAML HL: 1422, DL: 102021
47. ZSO: II. kötet, 363. sz. 45. o.
48. ZSO: II. kötet, 5982. sz. 114. o.
49. ZSO: V. kötet, 454. sz. 165. o.
50. Bogárdi: 5. o.
51. VAML HL: 1545, II. kötet. fol. 108.
52. VAML HL: 1549.
53. VAML HL: 1549, OL. B cs. körmendi lt. AA Alm. 3. Bod. 6. nr. 21.
54. VAML HL: 1553.
55. VAML HL: 1562, OL. B. cs. körmendi lt. AA Alm. 3. bod. 6. Nr. 27.
56. VAML HL: 1587.
57. Bogárdi: 8. o. Memoriale, pro Magca Dna Dorothea Zrinj etc. Pozsony, 1591. máRcius 3. Instr. Nr. 3.
58. Bogárdi: 8. o. Vas vm. Közgyűlése, 1596, jan 13. pp. 89-90.
59. Bogárdi 9. o.
60. VAML HL: 1598.
61. Bogárdi: 9. o.
62. Bogárdi: 9. o. Zimányi: Batth. lt. Pp. 126-127, között lévő genealógia.
63. Bogárdi: 9. o.
64. Bogárdi: 10. o. Benda pp. 52-53.
65. Bogárdi: 10. o.
66. Bogárdi: 11. o. Csákány, 1614. Augusztus 4. Bmiss Nr. 8208.
67. Bogárdi: 11. o. Valamint: VAML HL: 1617. Batth. lt. Missiles 5333.
68. Bogárdi: 11. o. Csákány, 1622. 11.10. RefKörm p. 252.
69. Bogárdi: 11. o. 1621.1.8. Bmiss Nr. 38252.
70. Bogárdi: 13. o. Csákány, 1623. 8. 25. Bmiss Nr. 24116.
71. Bogárdi: 13. o. Urb. Nú. Nr. 11.
72. Bogárdi: 13. o. 1624. 11. 21. Bmiss Nr. 24142.
73. Bogárdi: 13. o. 1625. 7. 22. Bmiss Nr. 24154.
74. VAML HL: 1617. Batth. lt. Missiles 109985.
75. Bogárdi: 63. o. Inv. Nr. 1634. aug. 13.
76. VAML HL: 1676. SzML. Ins. Fasc. 4. Nr. 38. 113.
77. Bogárdi: 14. o. Bmiss 24059.
78. Bogárdi: 14. o. Bmiss Nr. 24132.
79. Bogárdi: 14. o. Urb. Nú-R-Sz. Nr.1.p.296.

80. VAML HL: 1654. B. lt. M. 8762.
81. Bogárdi: 15. o. 1623. 5. 2. Bmiss. Nr. 24106.
82. VAML: Filmtár 4317-es doboz.
83. VAML HL: 1638. B. lt. Missiles. 38289.
84. Bogárdi: 15. o. 1641-42. Instan. Nr. 63.
85. Bogárdi: 15. o. 1642. Instan. Nr. 119.
86. Bogárdi: 15. o. 1640. BMiss. Nr. 15828.
87. Bogárdi: 15. o. 1640. BMiss. Nr. 15831.
88. Bogárdi: 15. o. BMiss. Nr. 15825.
89. Bogárdi: 16. o. 1641. 8. 4. BMiss. Nr. 24364.
90. Bogárdi: 16. o. 1642. Instan Nr. 84.
91. Bogárdi: 16. o. Instan Nr. 133.
92. Bogárdi: 16. o. 1644. 10. 8. Instan Nr. 168.
93. Bogárdi: 17. o. BMiss. Nr. 15825.
94. Bogárdi: 17. o. BMiss. Nr. 15831.
95. Bogárdi: 17. o. 1645. BMiss. Nr. 15865.
96. Bogárdi: 17. o. BMiss. Nr. 15848.
97. Bogárdi: 17. o. BMiss. Nr. 15848.
98. Bogárdi: 17. o. BMiss. Nr. 15868.
99. VAML HL: 1636. OL. B.cs. lt. 1322. 76 rsz. 3. No.
100. VAML HL: XVII. sz. első fele. OL. B. cs. lt. 43. Rsz. 377. No.
101. VAML HL: 1640. B. lt. Missiles. 38296.
102. Bogárdi: 22. o. TörVonIr. Nr. 122. és Stahl Hódoltság pp. 116-120.
103. Bogárdi: 22. o.
104. Bogárdi: 23. o. 1645. BMiss. Nr. 15866.
105. Bogárdi: 23. o. Instan Nr. 200.
106. Bogárdi: 24. o. 1646. március. B.I. Ádám Levélf. 1. cs. Nr. 401.
107. Bogárdi: 25. o. 1646. Instan Nr. 209.
108. Bogárdi: 25. o. Fam. Nr. 781., 791., 792.
109. Bogárdi: 25. o. BMiss. Nr. 24405.
110. Bogárdi: 61-62. o. Zimányi Adatok pp. 297-298. Instr. Nr. 187.
111. VAML HL: 1641. B. lt. Missiles. 38289.
112. Bogárdi: 30. Old. 1655. 11. 15. BMiss. Nr. 8819.
113. VAML HL: 1648. B: lt. M. 22672.
114. VAML HL: 1649. B. lt. M. 24410.
115. VAML HL: 1655. B. lt. M. 8821.
116. VAML HL: 1656. B: lt. M. 8846.
117. VAML HL: 1657.
118. Bogárdi: 30. o. 1648. BMiss. Nr. 24181.
119. Bogárdi: 31. o.

120. Bogárdi: 33. o. 1656. BMiss. Nr. 8837.
121. Bogárdi: 36. o. CIH.
122. Bogárdi: 38. o. 1646. VasProt.
123. VAML HL: 1647. B. lt. M. 15153.
124. Bogárdi: 39. o. 1657. BMiss. Nr. 8873.
125. Bogárdi: 39. o. 1651. BMiss. Nr. 24537.
126. Bogárdi: 39. o 1639. BMiss. Nr. 19208.
127. Bogárdi: 40. o. Fam. Nr. 706.
128. Bogárdi: 40. o. 1652. Pátensek Nr. 86.
129. Bogárdi: 40. o.
130. VAML HL: 1602. B. lt. M. 26390.
131. VAML HL: 1642. B. lt. M. 24381.
132. VAML HL: 1646. OL. B. cs. lt. 42 rsz. 203 nr.
133. VAML HL: 1655. B. lt. M. 8829.
134. VAML HL: 1658. OL. B. lt. M. 11682.
135. VAML HL: 1666. B. lt. P 1313Majorátus. csomó m. 58.
136. Bogárdi: 42-43. o.
137. Bogárdi: 43. o.
138. Bogárdi: 43-47. o.
139. Bogárdi: 47-49. o.
140. Bogárdi: 49.old. 1664. Takáts S. Gyalogság. P. 75.
141. Bogárdi: 48. o. 1656. BMiss. Nr. 8853.
142. Bogárdi: 50-51. o.
143. Bogárdi: 51. o. BMiss. Nr. 46640, 46641, 26738, 26739.
144. Bogárdi: 55-56. o.
145. VAML HL: 1677. 09. 9. Egyházasszezsöd.
146. Bogárdi: 53. o.
147. Bogárdi: 52. o.
148. Bogárdi: 52. o.
149. Bogárdi: 52-53. o.
150. Bogárdi: 53. o.
151. Bogárdi: 53. o. BMiss. Nr. 8788.
152. Bogárdi: 53. o. 1657. BMiss. Nr. 8883.
153. Bogárdi: 54. o. 1650. BMiss. Nr. 24484.
154. Bogárdi: 54. o. s. d. Instan Nr. 359.
155. Bogárdi: 55. o.
156. Bogárdi: 56. o. Takáts S. Kísérletek p. 226.
157. Bogárdi: 56. o. 1672. VegyLet.
158. VAML HL: 1663. Filmtár. W 241. Németújvári levéltár.
159. Benczik Gyula levéltári dolgozó közlése.

160. VAML HL: 1681. Filmtár. W 241. Németújvári levéltár.
161. Bogárdi: 57. o. 1684. BMiss. Nr. 4930.
162. Bogárdi: 57. o.
163. Bogárdi: 57. o.
164. Bogárdi: 74. o.
165. Bogárdi: 75. o.
166. VAML HL: 1695. OL. E 15.
167. Bogárdi: 68-73. o. VAML. IV: 1. KK. Tanuvallomások. 18. kötet. 5. szám. 1719. 03. 12.
168. VAML HL: Szombathelyi Püspöki Levéltár. Kazó féle vis. Can. 1697. 405-408. o.
169. Benczik Gyula: Csákánydoroszló 750 éve. 15. o.
170. VAML HL: Ins. 4. Nr. 38. 109. P.
171. VAML HL: 1649. OL. B. cs. lt. 168 rsz.
172. VAML HL: 1691. B. cs. lt. Úrbéri iratok. 203. Rsz. 235 csomó. P 1313.
173. Benczik Gyula: Csákánydoroszló 750 éve. 15. o.
174. Uo: ua.
175. VAML. VII. 1/B Nagycsákány Úrbéri Törvényszéki iratai, Mária Terézia úrbéri rendelete.
176. Uo: Takács Ince: Feleletek úrbéri kérdésekre. I. k. 27. Sz. Ad. Nr. 10.
177. VAML HL: 1713.
178. VAML HL: 1720. Filmtár. 3145-ös doboz.
179. VAML HL: 1728.
180. VAML HL: 1741.
181. Uo: 1746.
182. VAML HL: 1751. OL. B. cs. lt. 1322 P. 106 rsz. B./Csákány.
183. VAML HL: 1828.
184. VAML: Vas Vármegye alispánjának iratai, elnöki iratok. 462/1863.
185. Benczik: Csákánydoroszló 750 éve. 18. o.
186. Spaitsné Sipos Éva: Csákánydoroszló múltjából. Csákányi Hírlevél, II. évfolyam, 1996, 8. szám. 4. o.
187. Benczik: 16. o.
188. VAML HL: cédulaanyag.
189. VAML HL: 1560. Filmtár. Pozsonyi Levéltár. Esterházy család levéltára.
190. VAML HL: 1388. DL. Rummy család levéltára. XXIII. 6.
191. VAML HL: 1462. DL. R. XXIV.
192. VAML HL: DL 45335.
193. VAML HL: 1542.
194. VAML HL: 1549.

195. VAML HL: 1561.
196. VAML HL: 1598.
197. VAML HL: B. lt. M. 110232.
198. VAML HL: 1698.
199. VAML HL: 1707. OL. B. cs. lt. P 1322. 108 rsz.
200. VAML HL: 1720. Filmtár. 3145-ös doboz.
201. VAML HL: 1741.
202. VAML HL: 1743. OL. B. cs. lt. P 1313. 20 rsz. 3. Láda. Nr. 122.
203. VAML HL: 1787.
204. VAML HL: 1819. P 1313. B. cs. lt. 30 rsz.
205. VAML HL: 1828.
206. VAML HL: 1839. P1322. B. cs. lt. Összeírások. 97 rsz.
207. VAML HL: 1840. P 1322. B. cs. lt. Összeírások. 97 rsz.
208. VAML HL.
209. VAML HL.
210. VAML VII. 1/B Nagycsákány község Úrbéri Törvényszéki Iratai.
211. VAML VII. 1/B Rábadoroszló község Úrbéri Törvényszéki Iratai.
212. Dr. Borovszky Samu: Vasvármegye 1898. Budapest, Apollo Irodalmi és nyomdai Részvénytársaság. 27-28. 85. o.
213. VAML: Vasvármegye címtára 1906. Nagycsákányi Körmegyzőség, Nagycsákány, és Rábadoroszló.
214. VAML: V.K. 8/1. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, Nagycsákány.
215. Vas Megye Kézikönyve. Főszerkesztő: Pete György, CEBA Kiadó, Életünk-Faludi Ferenc Alapítvány, 2000. 252. o.
216. Szakdolgozat. Spaitsné Sipos Éva: Csákánydoroszló társadalmi struktúrájának változása. Berzsenyi Dániel Főiskola, Szombathely, 1986. 6. o.
217. Vas megye Statisztikai Évkönyve, Központi Statisztikai Hivatal Vas megyei Igazgatósága, Szombathely, 198-199. o.
218. Kovács Tibor: Vas megye Népessége a XIX. században. 1804-1870. Szombathely, 1870. 121. o.
219. Vas megye Statisztikai Évkönyve, Központi Statisztikai Hivatal Vas megyei Igazgatósága, Szombathely, 1970, 1980, 2000.
220. VAML: Gazdacímtár. A magyar korona országainak gazdacímtára. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, Pesti Könyvnyomda Rt. 1897, 122. o.
221. VAML:Uo: Gazdacímtárak. 1925. 1935.
222. Balla Árpád: A községi Tsz mozgalom fejlődése. Csákánydoroszló község 25 éves Felszabadulási Emlékrónikája, Csákánydoroszló 1985. 3. o.
223. Uo: 6-7. o.

224. Uo: 8. o.
225. VAML: XXIII. /723/u.a. TÜK iratok Csákánydoroszló. 1953-1958.
226. Vas megye Statisztikai Évkönyve. Központi Statisztikai Hivatal, Vas megyei Igazgatósága, Szombathely 1956. 126. o.
227. VAML: XXIII. /723/u.a. TÜK iratok Csákánydoroszló. 1953-1958.
228. Balla Árpád: A községi Tsz mozgalom fejlődése. Csákánydoroszló község 15 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1985, 10-11. o.
229. Balla Árpád: A csákánydoroszlói Kossuth MTSZ története 1970-1984. Csákánydoroszló község 25 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló 1970. 5. o.
230. Uo: 15. o.
231. Uo: 13-14. o.
232. Uo: 16. o.
233. Uo: 17. o.
234. A TSZ 1985 és 2000 közötti történetéről a mostani elnököt Vass Józsefnét kérdeztem meg interjú formájában, aki a kilencvenes évek elejétől főkönyvelő is volt a TSZ-ben.
235. A kárpótlási adatokat Szeifert István, csákánydoroszlói vállalkozótól, önkormányzati képviselőtől kaptam. Köszönet érte.
236. Benczik Gyula: Csákánydoroszló 750 éve. Csákánydoroszló, 1998. 18. o.
237. F. Szabó Géza: Vas vármegye és Szombathely Megyei város általános ismertetője és címtára az 1931-32-es évre. I-II. kötet. 181-184. o.
238. Szakasits László: A község általános helyzete 1945 előtt és után. Csákánydoroszló község 25 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1970. 14. o.
239. Hangya 1898-1923. Az első 25 év. A Hangya saját kiadása. Budapest, Hangya házi nyomda, 1923, 108. o. A csákányi Hangyáról való adatokat özv. Kovács Ferencnéthől kaptam, aki a Hangya tulajdonosának, Kovács Ferencnek az özvegye, és jelenleg Csákánydoroszló legidősebb embere.
240. Dr. Csizmadia Andor: Magyar Közigazgatástörténet. Államigazgatási Főiskola, Budapest, 1982. 77-79. o.
241. Vas Vármegye Általános Ismertetője és Címtára 1931-32. Főszerkesztő: F. Szabó Géza, Szombathely, 1932. 234. o.
242. Szakasits László: A község általános helyzete 1945 előtt és után. Csákánydoroszló község 25 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló 1970. 12. o.
243. Uo: 12-13-14. o.

244. Szakasits László: A község általános fejlődésének adatai. Csákánydoroszló község 15 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1984. 2. o.
245. Uo:3-4-5. o.
246. Csákánydoroszló község Önkormányzatának 1990. évi beszámolója. 1. o.
247. Csákánydoroszló község Önkormányzatának 1991. évi beszámolója. 1. o. Tájékoztató az időközi polgármester választásról.
248. A Választási Bizottság tájékoztatója, a választási eredmény megállapításáról. 1994, december 11.
249. Császár Róbert: Önkormányzati polgármester és képviselő választás. Csákányi Hírlevél. IV. évfolyam, 1998, 11. szám. 1. o.
250. Bokor Rudolf: Számadás. Csákányi Hírlevél IV. évfolyam 1998, 10. szám. 1-7. o.
251. VAML: Szombathelyi Püspöki Levéltár, Kazó féle vis. Can. 1697.
252. Szanyi József: Az iskola fejlődésének krónikája 1945 előtt és után. Csákánydoroszló község 25 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1970. 15. o.
253. Uo: 16. o.
254. VAML. VI. 502. Vas Vármegye Tanfelügyelőségi iratai. Csákánydoroszlói iskola 1942-es felmérési lapja.
255. Uo: 17. o.
256. Uo: 18-19. o.
257. Uo: 20. o.
258. Uo: 25. o.
259. Szanyi József: Az iskola fejlődésének 15 éve. Csákánydoroszló község 15 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1985. 27. o.
260. Uo: 29. o.
261. Uo: 30-32. o.
262. Takó Gábor: Iskolai névadó Csákányban. Vas Népe 2003. Június 11. Szerda. 48. évfolyam, 170. szám, 7.o.
263. Uo: 24. o.
264. Szalai János: Az úttörőmozgalom létrehozása és működésének története. Csákánydoroszló község 25 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1970. 30. o.
265. Uo: 32. o.
266. Uo: 33. o.
267. Naszádosné Laskovits Elvira: A 2197. Sz. Petőfi Sándor Úttörőcsapat működése. Csákánydoroszló község 15 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1985. 33. o.

268. Uo: 34. o.
269. Uo: 35. o.
270. Uo: 38. o.
271. Balla Árpádné: A csákánydoroszló napköziotthonos óvoda története. Csákánydoroszló község 15 éves Felszabadulási Emlékrónikája, Csákánydoroszló, 1985. 41. o.
272. Uo: 42. o.
273. Uo: 45. o.
274. Dunántúli Népművelő: A népművelési Gyöngyfüzér hatalmas sikere III. évfolyam, 10. szám. Szombathely, 1934. október 1.
275. Berki Elemér: Iskolánkívüli népművelés. Csákánydoroszló község 25 éves Felszabadulási Emlékrónikája, Csákánydoroszló, 1970. 35. o.
276. Uo: 35. o.
277. Uo: 37. o.
278. Uo: 38. o.
279. Kozó József: A csákánydoroszló ÁMK. Művelődési Otthona és telephelye. Csákánydoroszló község 15 éves Felszabadulási Emlékrónikája, Csákánydoroszló, 1985. 47. o.
280. Kronekker Lajos: A csákánydoroszlói községi könyvtár története. Csákánydoroszló, 1980. 2. o.
281. Uo: 3. o.
282. Uo: 4. o.
283. Horváth László: Tíz éves a csákánydoroszlói ÁMK Könyvtár. Csákányi Hírlével, III. évfolyam, 1997, 9. szám. 2. o.
284. Uo: 3. o.
285. Uo: 4. o.
286. VAML: IV. 440. Egyesületi Alapszabály Gyűjtemény. Nagycsákány, Rábadoroszló Tűzoltó Egyesület. Valamint ugyanitt jegyzőkönyvek gyűjteménye.
287. Takó Gábor: Százhuszonöt éves Tűzoltóegylet. Vas Népe, 46. évfolyam, 2000, 211. szám. 8. o.
288. VAML: IV. 440. Egyesületi Alapszabály Gyűjtemény. Olvasóköz.
289. Uo: Gazdakör. Nagycsákány.
290. Uo: Nagycsákány-Rábadoroszló Levente Egyesület.
291. Uo: Polgári Lövész Egyesület Nagycsákány.
292. Uo: Csákánydoroszlói Frontharcos Csoport.
293. Berki Elemér-Csándli Jánosné-Kolman László-Kolman Lászlóné-Lakossy Margit-Laki Gézáné- Szanyi József: Csákánydoroszló község monográfiája. Csákánydoroszló 1955. 24-25-26. o.
294. Soós Róbert: Búcsúmerközés. Unimarketing Kft, 2002. 10. o.

295. Uo: 14. o.
296. Uo: 19. o.
297. Uo: 22. o.
298. Uo: 29-35. o.
299. Uo: 48-49. o.
300. Uo: 41. o.
301. VAML HL: Szombathelyi Püspöki Levéltár, Kazó féle vis. can. 1697.
302. C. Harrach Erzsébet-Kiss Gyula: Vasi Műemlékek. 77-80. o.
303. Csákányi Hírlevél. Spaitsné Sipos Éva: A csákánydoroszlói templom történetéből. 1996. Július. II. évfolyam, 7. szám. 1-2. o.
304. VAML HL: 1599. OL. E 158. Dic. Vas. III/1 kötet.
305. VAML HL.
306. Benczik Gyula: Csákánydoroszló 750 éve. 13. o.
307. A bérmlásokra vonatkozó adatokat a templomban található bérmlási jegyzőkönyvekből merítettem, melyeket Dóka Ferenc plébános adott nekem.
308. A tatározásra vonatkozó adatokat Horváth László kőművestől kaptam, aki a munkálatokat végezte.
309. Csákányi Hírlevél. Császár Róbert: Testületi ülés. 2001, április. VII. évfolyam, 4. szám.
310. VAML. XXIII. /723/ u.a. TŰK iratok 1953-58.
311. Dr. Géfin Gyula: A Szombathelyi Egyházmegye története. III. kötet. Szombathely, 1935. 17-103-182-464-753-764-832-837-879-901-1392-1470. o. Dr. Gyürki László: Calendarium. A Szombathelyi Egyházmegye elhunyt papjai, 1777-2002. Szombathely, 2002. 123-222-321. o.
312. Uo: 654. o.
313. Uo: 655. o.
314. Püspöki Levéltár Szombathely: A Szombathelyi Egyházmegye névtára. Schematismus 1840-2000. A táblázatot a schematismusokban található adatok alapján állítottam össze.
315. VAML HL: 1583. Ins. Fasc. 3 nr. 32.
316. Sill Ferenc regesztája: A Vasvár-Szombathelyi székeskáptalan Hiteleshelyi Levéltára, Jegyzőkönyvek. X. kötet. 560. 1.82.sz.
317. Ua: uo. Litterae Instrumentse. F.3.Nr.32.
318. Bogárdi: 49-50. o.
319. Magyarország vármegyéi és városai. Vas Vármegye. Reprint 210-217. o.
320. Simon V. Péter-Tilcsik György: A Vas megyei mozgóvá tett nemzetőrség és levelezőkönyve 1848. július-szeptember. Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága Szombathely 1988. 264-273. o. Balogh Gyula: Vasvármegye Honvédsége 1848-49-ben. Szombathely, 1895. 29. o. A Vas Megyei Levéltár cédulaanyaga.

321. Uo: 48-52. o.
322. Az I. világháború hősi halottainak a névsorát Dóka Ferenc csákányi plébános kutatta, a faluban élő emberek elbeszélése alapján. A kutatás befejeztével az Önkormányzat egy emléktáblát állíttatott a halottaknak, amit a templom falára helyeztek el, onnan írtam le a névsort.
323. Rába Helytörténeti Múzeum Körmend.
324. Vas Vármegye: A csákányi ellenforradalom leverése. 53. évfolyam, 112. szám. 1920. május 18, kedd.
325. Vas Vármegye: Vörös brutalitások Taródfán. 1920. május 19, 53. évfolyam 113. szám, szerda.
326. Vas Vármegye: Ítélet. 53. évfolyam, 116. szám. 1920. május 22, szombat.
327. Rácz János: Tanácsköztársaság Vas Megyében. Sylvester János Nyomda Szombathely, 1979, 468-475. o.
328. A II. világháború hősi halottainak névsorát is Dóka Ferenc plébános kutatta ki, a lakosság megkérdezése alapján. Majd az Önkormányzat nekik is emléktáblát állíttatott, amit szintén a templom falán helyeztek el. Onnan írtam le a névsort.
329. Szakasits László: A község általános helyzete 1945 előtt és után. Csákánydoroszló község 25 éves Felszabadulási Emlékkronikája, Csákánydoroszló, 1970. 2. o.
330. Uo: 2-3. o.
331. Dr. Zielbauer György: „A birodalmi védőállás.” Vasi Szemle, XXXIX. évfolyam, I. szám, 1985. 183-188. o.
332. VAML. 1956-os gyűjtemény. MSZMP, Körmend, Járási Bizottsága, 3. Fond. 2. Leltár. 1957.7. Őrzési egység.
333. Kövér István: Forradalom és megtorlás Vas megyében. A Vas megyei Honismereti Egyesület és a Honvéd Hagyományőrző Egyesület kiadványa, Szombathely, 1996. 48-52-53. o.
334. Pap Ferencné, és Szeifert István szíves közlése alapján.
335. Horváth László csákánydoroszlói lakos közlése alapján.
336. Csákánydoroszló halotti anyakönyvi kivonata. 1944-1980. IV. 446/130. kötet.
337. Szilvási Ferenc: Határőr hősök nyomában. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1987. 289-292. o.
338. Burkon László: Hullámsírjuk a kacsausztató. Riportsorozat a csákánydoroszlói árvízről. Vas Népe, 2003. május-augusztus.
339. Csákányi Hírlevél. Spaitsné Sipos Éva: Az Esterhás család életéről. II. évfolyam, 11. szám. 1996. november.

340. Prieger Zsolt-Fodor Sándor: Joe, aki Józsika volt Csákányban. Vas Népe, 44. évfolyam, 52. szám. 1998. március 7.
341. Dr. Nagy Zoltán: Csaba József emlékezetére. Csákányi Hírlevél, IV. évfolyam, 1998, 8. szám. 1-2. o.
342. Uo: 3. o.
343. Uo: 3. o.
344. Uo: 3. o.
345. Spaitsné Sipos Éva: Csaba József munkássága. Csákányi Hírlevél, II. évfolyam, 1996, 9. szám. 3. o.
346. Uo: 4. o.
347. Simon Erzsébet cikke. Vas Népe. 2003. November 3. Hétfő. 4. o. 48. évfolyam. 255. szám.
348. Vas Népe: Bálint Antal. 11. évfolyam, 1965, 4. o.
349. Kölcsey Ferenc összes művei. Versek: Vérményekző. Franklin Társulat, Budapest, 79-84. o. 1823. Április.
350. Jancsó Miklós: Fényes szelek. Csendes kiáltás: Bacsó Péter beszélgetései Jancsó Miklóssal. Pelikán Kiadó Budapest, 1994, 10. o.
351. VAML HL.
352. Csaba József: Adatok a csákánydoroszlóiak egykori népviseletéhez. Néprajzi Közlemények, 1958, 1-2. szám. 274-279. o.
353. Dr. Borovszky Samu: Vasvármegye 1898. Budapest, Apollo Irodalmi, és nyomdai Rt. 570-582. o.
354. Csaba József: Vas megyei falucsúfolók. Savaria Múzeum közleményei, XXI. évfolyam, 1-2. szám. Néprajzi adattár, II. Szombathely, 1967. 127. o.
355. Csaba József: Hiedelmek és mágikus eljárások Csákánydoroszlóban. Savaria Vas megyei Múzeumok Értesítője, 1965, 3. kötet.
356. Csaba József: Néhai Törő Ferenc babonáskönyve. Vasi Szemle, 1937, 3. kötet, 122-126. o.
357. Csaba József-Kolmon László: Lakodalmi hujjantások Csákánydoroszlóból. Néprajzi Közlemények, 1958, 4. szám, 71-76. o.
358. Csaba József: Csákánydoroszló népi halászata. Savaria Vas megyei Múzeumok Értesítője, 4. kötet, 1966-70, 137-167. o.
359. Csaba József: Népi vadfogó eszközök és eljárások Csákánydoroszlóban. Savaria, Vas megyei Múzeumok Értesítője, 1971-72, 5-6. kötet, 245-262. o.
360. Csaba József: A hajdina termesztése és felhasználása Vas megyében. Savaria Vas megyei Múzeumok Értesítője, 1973-74, 7-8. kötet, 207-214. o.
361. Csaba József: A csákánydoroszlói temető néprajza. Savaria Múzeum, NK 626. 1968. szeptember 30. Pályamunka kézirat.
362. Csaba József: Egy szegény ember meg a kíváncsi felesége. Vasi Szemle, 1936, 4. kötet, 299-300. o.

363. Csaba József: Zsófi meg a királyfi. Vasi Szemle, 1939, 5-6. szám, 266-268. o.
364. VAML: 1575-ös, 1648-as, 1720-as, 1728-as, 1767-es, 1828-as, 1857-es, 1873-as, 1884-es, úrbárium, vagy országos összeírás, valamint telekkönyvek. IV. 11.a, VII. 1. C. Valamint Nagycsákány 1919-es hadirokkant lapja.

Fényképek.

A fényképek egy részét Horváth István polgármester készítette, másik része a Csaba József AMK tulajdona, és gyűjtése. Valamint sok fényképet kaptam özv. Kovács Ferencnétől és családjától is, köszönet érte. Az I. világháborús képet pedig Jámbori Tamás készítette.

Utószó

Nagy tisztelettel és szeretettel ajánlom az olvasónak ezt a könyvet, mely Csákánydoroszló község régi, és mai történetéről szól. Több kérdés is felmerül a könnyvel kapcsolatban. Az egyik az, hogy miért én írtam meg, a másik pedig az, hogy miért most? A két kérdésre egy kis történettel egyszerre megadható a válasz. Töredelmesen bevallom, hogy ez nem könyvnek készült. 2003. júniusában végeztem a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán, Szombathelyen, történelem szakon. Szakdolgozatként szerettem volna megírni Csákánydoroszló történetét, legalábbis annak polgári kori (1848-2003) részét. Az a dolog, hogy Csákányra esett a választásom, betudható volt annak, hogy rokonok, barátok élnek Csákányban, valamint annak, hogy több szép évet töltöttem el a csákánydoroszlói közoktatási intézményekben. Az adatgyűjtés alkalmával, valamikor 2002 őszén mentem el a polgármesteri hivatalba. Itt személyesen találkoztam Horváth István polgármesterrel, aki mindjárt meg is kérdezte, hogy nem lenne-e kedvem megírni a falu teljes történetét. Valahogy így kezdődött a történet. Az a történet, mely ez év januárjában fejeződött be. Természetesen szerepet játszott döntésemben az is, hogy a falu története a környező falvakéval ellentétben még nem került megírásra. A mű legjobb tudásom szerint elkészült. A könyvben lehet, hogy maradtak hibák, akár elütési, akár tartalmi. Valamint olyan is előfordulhat, hogy valaki egyes történetekre másképp emlékszik, mint én. Tőlük ezúton szeretnék elnézést kérni előre is, de higgyék el hivatalos iratokból vettem a leírtakat. Valamint ezúton szeretném megköszönni mindazoknak az embereknek, akik önzetlenül segítettek abban, hogy ez a könyv elkészült. Külön kiemelve Horváth István polgármestert a szerkesztésben való segítségért, Spaitsné Sipos Éva tanárnőt, a korrektúra elkészítéséért, Horváth László, és Kozó József tanárokat az adatok szolgáltatásaiért, valamint a Pap családot a régi emlékek felidézéséért. Három embert külön is kiemelnék, az egyik Dóka Ferenc plébános lenne, aki a Batthyány-család történetének megírásával emelte a könyv színvonalát. A másik Bogárdi János, akinek munkáját felhasználva részletesen bemutathattam Csákány XVII. századi történetét. Legelsősorban szeretném megköszönni Benczik Gyula levéltári dolgozónak (közvetve pedig a Vas Megyei Levéltárnak) az önzetlen segítségét, hisz nélküle ez a könyv soha nem készült volna el. Bízom benne, hogy ezt a könyvet nemcsak Csákánydoroszló lakossága forgatja, hanem más faluban, városban élők is, és messze elviszik ennek a nagymúltú községnek a történetét. A könyv olvasása közben kívánok minden olvasónak kellemes perceket.

Sok tisztelettel: Takó Gábor

Csákánydoroszló lakossága 2003. decemberében 1794 fő.

A névsorban abc-rendben vannak az utcanévek , majd növekvő házszám szerint a lakók.
Nincsenek felsorolva a Fővárosi Értelmi Fogyatékosok Otthona lakói, valamint néhány személy,
aki nem járult hozzá neve közléséhez.

Andris u.

Horváth Sándorné
Horváth Sándor
Horváth Sándorné
Horváth Katalin
Horváth Mária
Babits Ferencné
Babits Ferenc
Babits Balázs
Horváth Józsefné
Horváth Elemér
Horváth József
Horváth Gyula
Horváth Sándor
Kolmon János

Batthyány u.

Németh József
Rákovits Ferencné
Németh Roland
Balogh Ferenc
Balogh Ferencné
Bata Gyöngyi
Horváth Dániel
Késmárky István
Késmárky Istvánné
Késmárky Réka
Késmárky Máté
Késmárky Flóra
Barna Antal
Barna Antalné
Topor Lajos
Topor Lajosné
Markovics Péter

Markovics Péterné
Markovics Dóra
Danyi Imre
Danyi Imréné
Törő Lászlóné
Törő László
Törő Eszter
Törő Mária
Törő Zoltán
Bedőcs Jenőné
Balogh Istvánné
Balogh László

Doroszlói u.

Horváth János
Horváth Jánosné
Pálincás Tamás
Nagy Attila
Horváth Kitti
Horváth Edina
Szőcs József
Szőcs Anna Mária
Szőcs Ernő
Szőcs Ervin
Szőcs Márk
Szőcs Eszter
Budai László
Budai Lászlóné
Sákovits Lászlóné
Horváth Jenő
Horváth Jenőné
Károlyi Tiborné
Károlyi Zsanett
Károlyi Tibor
Sákovics László

Borosné Sákovics
Andrea
Boros Dénes
Boros Mátyás
Sallai Kálmán
Sallai Kálmánné
Sallai Erik
Sallai Anett
Miháci József
Miháci Józsefné
Miháci József
Miháci László
Császár Ferenc
Császár Ferencné
Császár Tibor
Naszadosné
Laskovits Elvira
Naszados Péter
Tukarcsné Hajmási
Márta
Tukarcs Tímea
Tukarcs Barbara
Sipos Dóra
Horváth János
Horváth Jánosné
Kónya Zoltán
Kónya Mónika
Horváth György
Horváth Györgyné
Horváth György
Horváth Júlia
Péter László
Péterné Horváth
Piroska
Péter Piroska
Péter Martin

Horváth Lászlóné
 Horváth László
 Magyar Sándor
 Magyar Sándorné
 Magyar Tamás
 Magyar Tímea
 Bedőcs Imre
 Németh Lajos
 Miski László
 Miski Lászlóné
 Miski Péter
 Miski Szilvia
 Fálman Sándor
 Torontáli János
 Császár Lászlóné
 Lőrinczy Jánosné
 Lőrinczy Andrea
 Lőrinczy Zoltán
 Németh Istvánné
 Németh István
 Kónya József
 Horváth Erzsébet
 Mihály Miklós
 Mihályné Lasits
 Eleonóra
 Mihály Dániel
 Mihály Viktória
 Mihály Dénes
 Rusznyák László
 Rusznyák Lászlóné
 Sinka Árpád
 Sinka Árpádné
 Sinka Szilvia
 Sinka Szabolcs
 Bohus István
 Bohus Istvánné
 Bohus Zsolt
 Zsámpár József
 Kártyás Gyula
 Kártyás Gyuláné
 Kártyás László
 Kártyás Lászlóné
 Kártyás László
 Majoros József

Majorosné Sütő
 Márta
 Majoros Anita
 Majoros Tímea
 Majoros Anett

Dózsaliget

Horváth Ferenc
 Horváth Ferencné
 Horváth Attila
 Bencs István
 Bencs Istvánné
 Bencs István
 Horváth Istvánné
 Winkelbauer László
 Winkelbauerné Gaál
 Mária
 Winkelbauer Patrik
 Bagári Brigitta
 Heigli Sándor
 Sütő Andrea
 Márton László
 Mártonné Gaál
 Gyöngyi
 Márton Georgina
 Márton Jennifer
 Márton Ádám
 Márton László
 Veidinger István
 Veidingerne Németh
 Judit
 Veidinger Krisztián
 Veidinger Adrián
 Szabó István
 Szabó Istvánné
 Szabó István
 Horváth Ottó
 Horváth Ottóné
 Horváth Milán
 Horváth Dániel
 Kenesei István
 Keneseiné Koós
 Judit

Kenesei István
 Szomi Ferencné
 Szomi Ferenc
 Szomi Szabolcs
 Szakasits Ferencné
 Dénes Lászlóné
 Matolcsi Miklós
 Matolcsi Julianna
 Dávid Zoltánné
 Dávid Zoltán
 Dávid Dániel
 Dávid Szilveszter
 Tóth Kálmánné
 Lebics Róbert

Felszabadulás u.

Orbán József
 Kovács Sándor
 Agg Ernő
 Agg Ernő
 Agg Zsanett
 Agg Szilvia
 Bedőcs Erzsébet
 Illa Beáta
 Illa István
 Mihály Miklós
 Mihályné Tóth Edina
 Mihály Alexandra
 Mihály Márton
 Takó Tamás
 Takóné Bátor Beáta
 Takó Dániel
 Takó Boglárka
 Tóth Jánosné
 Tóth János
 Szalai Zoltán
 Szalai Zoltánné
 Szalai Dávid
 Szalai Bálint

Fő u.

Dudás Istvánné	Simon Zoltán	Aradi Róbertné
Horváth Józsefné	Simon Katalin	Aradi Adrienn
Horváth Zsuzsanna	Pandur Gyuláné	Aradi Noémi
Dudás Bernadett	Pandur Tibor	Petrovics Gyuláné
Dudás Mihály	Pandurné Laczó	Horváth Sándorné
Dudás Mihályné	Piroska	Horváth Gyula
Dudás Katalin	Király Máté	Oláh Józsefné
Dudás Veronika	Pandur Milán	Nagy László
Dudás Mihály	Sütő Ferencné	Nagy Lászlóné
Dudás Eszter	Sütő Anita	Nagy László
Dudás Karolina	Sütő Zsolt	Nagy Nikolett
Horváth Árpád	Németh József	Kovács Józsefné
Horváth Árpádné	Németh Józsefné	Kovács József
Horváth Tünde	Németh Andrea	Marton József
Horváth Gábor	Németh Veronika	Marton Józsefné
Horváth Szabolcs	Horváth Lajosné	Marton Gábor
Horváth Viktor	Horváth Lajos	Császár József
Vizserálek Jánosné	Lászlóné Horváth	Császár Józsefné
Horváth Tamás	Ildikó	Császár Zsolt
Horváth Tamásné	Farkas Alexandra	Mosolits Csaba
Horváth Rebeka	Márton Sándor	Mosolitsné Bohus
Németh Károlyné	Márton Sándorné	Mónika
Németh Károly	Törő Lászlóné	Mosolits Ádám
Németh Károlyné	Törő László	Mosolits Bence
Horváth Tamás	Gaál József	Holtay István
Németh Diána	Gaál Józsefné	Holtay Istvánné
Horváth Boglárka	Gaál Ferenc	Holtay István
Ernhoffer Józsefné	Császár László	Holtay Róbert
Rommer József	Császár Lászlóné	Fehér József
Rommer Józsefné	Császár Roland	Fehérné Baár Anna
Antalics András	Takács István	László Anett
Jankó Jánosné	Szivós Jenőné	Fehér Dávid
Trummer Rudolfné	Németh István	Fehér Edina
Trummer Rezső	Németh Istvánné	Fálmann István
Góczán Ferencné	Németh Balázs	Fálmann Istvánné
Solymosi Tamás	Németh István	Szabó János
Solymosi Anikó	Horváth Istvánné	Szabó Jánosné
Simon Zoltán	Horváth István	Szabó Tibor
Horváth Rozália	Horváth Istvánné	Magyar Jánosné
	Horváth Balázs	Magyar Miklós
	Horváth András	Németh Ferenc
	Fálmán Istvánné	Németh Ferencné
	Fálmann Jánosné	Bálint Ignácné
	Aradi Róbert	Szakasits Jenőné

Szakasits Sándor	Kokas Kálmánné	Zsigovits Krisztián
Szakasits Sándorné	Kovács László	Zsigovits Enikő
Szakasits Sándor	Takó Jenőné	Zsigovits Géza
Szakasits Sándorné	Kovács Ferencné	Németh Lászlóné
Szakasits Péter	Papp Ferenc	Németh Richárd
Szakasits Tímea	Papp Ferencné	Kardos Ferenc
Balla Kálmánné	Sipos Sándor	Kardos Ferencné
Horváth Józsefné	Sipos Sándorné	Kardos Péter
Horváth József	Sipos Szabolcs	Kardos Melinda
Horváth Józsefné	Fóth Lászlóné	Németh Sándorné
Horváth Nóra	Fóth Sándor	Németh Ferenc
Horváth Evelin	Balla Árpád	Németh Ferencné
Takács Gyula	Balla Árpádné	Németh Balázs
Borbély Károlyné	Balla Péter	Németh Bernadett
Borbély Gyula	Szepessy Doloresz	Hertel Istvánné
Borbélyné Csapó	Balla András	Horváth Ilona
Ildikó	Balla Anna	Lőfcsik László
Borbély Balázs	Soós Józsefné	Németh Sándor
Borbély Máté	Szép István	Németh Sándorné
László Imre	Szép Istvánné	Németh András
László Imréné	Szép Ferenc	Németh Csaba
László Imre	Horváth Géza	Sas Ferencné
László Éva	Horváth Gézáné	Sas Ferenc
Bálint László	Horváth Csaba	Sinka Jánosné
Bálint Lászlóné	Horváth Zsolt	Sinka Jánosné
Bálint Ágnes	Horváth Zsoltné	Klemencsics Vince
Bálint Róbert	Horváth Nikoletta	Klemencsics László
László Sándor	Császár Istvánné	Nyári Ernőné
László Sándorné	Császár Árpád	Majoros Terézia
Németh Ferencné	Simon István	Masa Ferenc
Mikos Tamás	Simon Istvánné	Masa Mária
Mikos Tamás	Simon István	Zsigovits János
Szabó Jenő	Horváthné Simon	Zsigovics Jánosné
Szabó Jenőné	Annamária	Kálmán István
Horváth László	Horváth Luca	Kálmán Istvánné
Horváth Lászlóné	Kokas Kálmán	Kálmán Adrienn
Horváth Norbert	Kokas Kálmánné	Kálmán Ildikó
Horváth László	Kokas Vanessza	Szabó Gábor
Horváth Bálint	Mukics Miklós	Zsigovits László
Major Gézáné	Mukics Miklósné	Zsigovits Lászlóné
Musits Dezső	Mukics Adrienn	Zsigovits Nóra
Musits Dezsőné	Mukics Benjámín	Zsigovits Norbert
Musits Dezső	Zsigovits Gábor	Horváth Jánosné
Musits Petra	Zsigovits Gáborné	Fehér József

Fehér József
Musits Gyuláné
Bedőcs Sándor
Bedőcs Sándorné
Bedőcs Balázs
Tóth Imre
Musits Dezső
Musits Dezsőné
Musits Jenő
Musits Jenőné
Bedőcs Sándorné
Bedőcs Tibor
Bedőcs Tiborné
Bedőcs Enikő
Bedőcs Nóra
Kolman Józsefné
Kolman József
Kolman Józsefné
Kolman Ágota
Kolman Szabolcs
Bedőcs Ferenc
Néhre Rezsőné
Semadán István
Hajmási Sándor

Gyümölcsös u.

Boldizsár Ottó
Boldizsár Ottóné
Boldizsár Tamás
Boldizsár Dóra
Bérdi Zoltán
Bérdiné Vass
Zsuzsanna
Bérdi Bence
Lebics Károlyné
Lebics Ferenc
Lebics Ferencné
Kozó József
Kozó Józsefné
Kozó Péter
Bedőcs József
Bedőcs Józsefné
Geosits Zsolt

József A u.

Csizmazia Nándor
Csizmazia Péter
Csizmazia Beáta
Horváth Béla
Horváth Béláné
Takács Szabolcs
Takács Szabolcsné
Takács Barbara
Takács Szabolcs
Takács Odett
Bohus Sándor
Bohus Sándorné
Balla István
Balláné Bohus Erika
Balla Tamás
Balla Gergely
Bohus Gábor
Bohus Gáborné
Bohus Anna
Bohus Júlia
Nagy László
Nagy Lászlóné
Nagy Enikő
Nagy Szandra
Tájler Imre
Tájler Imréné
Bodó István
Bodó Istvánné
Németh Anikó
Magyar Gyula
Magyar Gyuláné
Magyar Krisztina
Magyar Anita
Topor Istvánné
Németh Károly
Némethné Topor
Katalin
Németh Károly
Németh Gábor

Csándli Jánosné
Németh Imre
Németh Imréné
Balogh Gyuláné
Kovács László
Dancsecs István
Dancsecsné Kovács
Anita
Kovács Márta
Nyeső Márk
Horváth Árpád
Horváth Árpádné
Szarvas János
Szarvas Jánosné
Szarvas János
Bedőcs László
Bedőcs Lászlóné
Kómár József
Kómár Józsefné
Kómár Zoltán
Kómár Zsuzsanna
László Miklós
Lászlóné Borbély
Judit
László Ágnes
László Zita
Kocsis Istvánné
Kovács Zoltán
Kovács Zoltánné
Kovács Júlia
Kovács Tamás
Bohus Lajos
Bohus Lajosné
Sütő József
Sütő Józsefné
Sütő Hajnalka
Németh János
Németh Jánosné
Németh Gábor
Németh Zoltán
Horváth József
Horváth Józsefné
Horváth Tihamér
Horváth László

Horváth Lászlóné	Németh Sándor	Horváth Tamás
Horváth László	Németh Sándorné	Baján Mónika
Némethné Horváth Éva	Németh Ignácné	Staritzbüchler Ferenc
Németh Máté	Németh Mária	Staritzbüchler Bernadett
Németh János	Németh Péter	Kovács Milán
Németh Jánosné	Agg Ernőné	Staritzbüchler Beatrix
Németh János	Törő László	Staritzbüchler Hajnalka
Németh Zsuzsanna	Törő Lászlóné	Mosolits Sándor
Sipos László	Törő Éva	Mosolits Sándorné
Sipos Lászlóné	Törő Melinda	Mosolits Katalin
Sipos Péter	Törő László	Szabó János
Simon József	Subits Béláné	Nagy Károly
Simon Józsefné	Köbli Ferenc	Nagy Károlyné
Simon Zsolt	Köbli Ferencné	Czirók János
Németh Ferencné	Bodó Csaba	Czirók Jánosné
Németh Szabolcs	Bodó Csabané	Németh József
Lőrincz László	Bodó Judit	Németh Józsefné
Lőrincz Lászlóné	Bodó Vanessza	Németh Adrienn
Lőrincz Cintia	Wittinger Ferenc	Törő Árpád
Lőrincz Vanda	Wittinger Attila	Törő Árpádné
Lőrincz Evelin	Wittinger Attiláné	Törő Enikő
Márton József	Wittinger Balázs	Törő Ferenc
Márton Józsefné	Wittinger Tünde	Törő Ferencné
Márton József	Csuk Dzszenifer	Vinkelbauer Sándor
Márton Szabolcs	Szűcs Tibor	Vinkelbauer Sándorné
Pölcz István	Szűcs Tiborné	Vinkelbauer Renáta
Pölcz István	Szűcs Nóra	Vinkelbauer Dorina
Pölcz István	Szűcs Éva	Horváth István
Varga Zoltánné	Bata Jánosné	Horváth Istvánné
Varga Zoltán	Németh Károlyné	Horváth István
Varga Mercédesz	Fébert Jánosné	Leibinger Péter
Schubert János	Erős Csaba	Leibinger Péterné
Schubert Jánosné	Erős Csabáné	Leibinger Péter
Schubert Zoltán	Erős Gergő	Leibinger Zsolt
Schubert Nóra		Musits József
Bedőcs Sándorné	Kis u.	Musits Józsefné
Petrik András	Dominics István	Musits Zoltán
Petrik Andrásné	Islik Borbála	
Petrik Franciska	Islik Tibor	
Kanics László	Islik Timea	
Kanics Lászlóné	Islik Mihály	
Kanics László	Islik Noémi	
Kanics Edina	Islik Benjamin	

Musits József
Musitsné Kiss
Magdolna
Musits Adrián
Takács János
Takács Jánosné
Molnár Lászlóné
Molnár László
Friedli József
Friedli Józsefné
Friedli Tamás
Friedli Tamásné
Friedli Laura
Friedli Bettina
Friedli Józsefné
Bálint László
Bálint Lászlóné
Bálint László
Bálint Ágota
Juhász Józsefné
Zsigovits Sándor
Magyar Istvánné
Vass Ferencné
Vass Péter

Kossuth u.

Köbli Ferenc
Köbli Ferencné
Skoda Tamás
Skoda Tamásné
Skoda Kristóf
Maincz Tamás
Maincz Tamásné
Maincz Gábor
Maincz Anita
Bor Ferencné
Bor Ferenc
Krupa Ferenc
Krupa Ferencné
Csilinkó József
Csilinkó Józsefné
Csilinkó József
Csilinkó Józsefné

Csilinkó Zoltán
Csilinkó Marianna
Vadász Zoltán
Kucserka Zoltán
Spaits János
Bohus János
Bohusné Szivós
Zsuzsanna
Bohus Attila
Horváth József
Horváth Józsefné
Németh Lászlóné
Németh Nikoletta
Horváth József
Horváth Józsefné
Horváth Nóra
Vass Józsefné
Vass Dániel
Takács Józsefné
Ebenspanger
Károlyné
Sütő Ferencné
Varga Csaba
Varga Csabáné
Varga Csaba
Rustinczky Lászlóné
Rustinczky László
Rustinczky László
Talabér Gábor
Bokor Rudolf
Bokor Rudolfné
Nyári Ottó
Nyári Ottóné
Nyári Veronika
Rákovits Sándor
Rákovits Sándorné
Rákovits Gábor
Rákovits Máté
Hajnal Lászlóné
Klemencsics Vince
Klemencsics Tibor

Körmendi u.

Korponyai Ferenc
Korponyai Ferencné
Korponyai Ákos
Korponyai Kata
Horváth Béláné
Horváth Béla
Horváth Margit
Bálint Sándor
Bálintné Borbély
Erika
Bálint Péter
Bálint Zsófia
Treiber István
Treiber Istvánné
Treiber Andrea
Treiber Péter
Fülöp Tibor
Fülöp Tiborné
Erős Anikó
Fülöp Tibor
Kolman Sándor
Skoda Antal
Skoda Antalné
Bálint Tibor
Bálint Tiborné
Bálint Máté
Horváth Lajos
Horváth Lajosné
Sinka Miklós
Sinka Miklósné
Sinka Miklós
Sinka Dóra
Soós László
Soós Lászlóné
Soós Tamás
Soós Károly
Spang Vilmos
Spang Tibor
Spangné Fuisz
Eszter
Dr. Horváth János
Horváth Veronika

Horváth Dániel	Szeifert István	Gaál Kálmán
Gazdag József	Szeifert István	László Ferenc
Gazdagné Spaits	Szeifert Istvánné	László Ferencné
Ildikó	Szeifert Rita	Velekei Ferenc
Gazdag Péter	Szeifert Gábor	Velekeiné László
Hertel István	Simon Csaba	Krisztina
Hertelné Nagy Anikó	Soós Terézia	Velekei Martin
Hertel Krisztina	Holtay Ákos	Danyi István
Hertel Petra	Simon Csaba	Danyi Istvánné
Sebők Csaba	Horváth Aladárné	Danyi Krisztián
Sebők Csabáné	Dercsényi Sándor	Danyi Péter
Sebők Melinda	Dercsényi Sándorné	Danyi István
Sebők Csaba	Dercsényi Roland	Fálman Károly
Boldizsár László	Sipos Gyula	Fálman Károlyné
Boldizsár Lászlóné	Sipos Gyuláné	Kámánné Fálman
Boldizsár Viktória	Bálint Jánosné	Tímea
Boldizsár Zoltán	Horváth Zsuzsanna	Lőrinczné Fálman
Szakasits István	Horváth Tibor	Szilvia
Szakasits Istvánné	Horváth István	Horváthné Fálman
Szakasits Krisztina	Horváthné Tajler	Bernadett
Szakasits Dóra	Erika	Kámán Júlia
Nagy Attila	Horváth Alexandra	Bálint Csaba
Nagy Attiláné	Horváth Martin	Bálintné Horváth
Nagy Attila	Molnár Gábor	Gyöngyi
Nagy Péter	Molnár Gáborné	Kovács Ilona
Nagy Tamás	Pintér Ferenc	Ferka Ferenc
Bárány Lászlóné	Pintérné Nagy	Ferka Ferencné
Törő György	Andrea	Sütő Zoltán
Törő Györgyné	Pintér Patrik	Sütőné Joó Irén
Törő György	Pintér Gergő	Sütő Fruzsina
Törő Balázs	Pintér Gellért	Sütő Evelin
Soós Róbert	Szabó György	Horváth Istvánné
Horváth Béla	Szabó Györgyné	Horváth István
Horváth Béláné	Szabó Veronika	Horváth Katalin
Horváth Nikoletta	Szabó György	Horváth Ervin
Horváth Renáta	Balla Árpád	Horváth Vivien
Horváth Dávid	Dankovics Ferencné	Márföldi János
Horváth Márk	Kozó József	Márföldi Jánosné
Horváth Simonetta	Kozó Józsefné	Simon Zsolt
Zsoldos Károlyné	Kozó Ildikó	Márföldi János
Zsoldos Róbert	Kozó Noémi	Friedl Jánosné
Zsoldos Attila	Soós József	Bérdei István
Zsoldos Zsolt	Soós Józsefné	Bérdei Istvánné
Zsoldos Tibor	Soós József	Solymosi Ervin

Solymosi Ervinné
Bognár Jánosné
Varga Sándor
Varga Sándorné
Varga Tamás
Varga Viktória
Horváth Tibor
Horváth Tiborné
Horváth Judit
Horváth Mónika
Holecz János
Holecz Jánosné
Bőke Imre
Bőke Imréné
Horváth Gyula
Horváth Gyuláné
Boldizsár Kálmán
Boldizsár Kálmánné
Boldizsár Ernő
Boldizsár Ernőné
Boldizsár Tamás
Kocsis Norbert
Kocsisné Szabó
Enikő
Kocsis Erik
Mozsolits Ferenc
Mozsolits Ferencné
Mozsolits Szilvia
Horváth Miklós
Mihácz Ignác
Zsámpár Zoltán
Zsámpár Zoltánné
Zsámpár Zoltán
Zsámpár Zoltán
Zsámpár Rózsa
Simon Magdolna
Szabó Szilárd
Gaál József
Laskovits Kálmánné
Laskovits Péter
Laskovits Ágota
Varga Mónika
Varga Virág
Staritzbüchler Dániel

Géczi József

Magyarbükös

Sebők Győző
Sebők Győzőné
Sebők Daniella
Sebők Arnold

Máv Őrház

Benczik Lajos
Benczik Lajosné
Benczik Eszter
Benczik Dzszenifer

Petőfi Sándor u.

Bohus Anna
Barcs Tímea
Neslanovic Sándor
Jekkel Zoltán
Jekkelné Neslanovic
Zsuzsanna
Jekkel Szebasztián
Simon József
Simonné Baján
Krisztina
Simon Janka
Simon Zsóka
Bálint Sándor
Bálint Sándorné
Bálint Zsolt
Neslanovic János
Neslanovic Jánosné
Neslanovic János
Neslanovic Erika
Törő Józsefné
Bálint Antalné
Bálint Antal
Mozsolits Gyula
Talabér Ferenc

Talabér Ferencné
Király Róbert
Király Róbertné
Király Róbert
Király Gyöngyi
Farkas Csaba
Farkas Enikő
Babos László
Babos Lászlóné
Babos Beáta
Babos László
Horváth Árpád
Horváth László
Horváth Árpád
Szabó Lászlóné
Szabó László
Farkas Attila
Farkas Attiláné
Farkas Andrea
Farkas Dávid
Bauer Zoltán
Bauer Zoltánné
Pintér Ferenc
Pintér Ferencné
Spaits István
Spaits Istvánné
Spaits Márk
Spaits István
Májér László
Májerné Kovács
Katalin
Májér Péter
Májér Márton
Rampfl László
Rampfl Lászlóné
Rampfl László
Molnár László
Molnárné Ramfl Judit
Molnár Mátyás
Molnár Zénó
Barta Barát László
Barta Barát
Lászlóné
G.Nagy Mihály

G.Nagy Mihályné
Pintér Ferenc
Pintér Ferencné
Hertelendi István
Kámán Lászlóné
Kámán Norbert
Kislaki István
Kislaki Istvánné
Kislaki István
Pintér Gábor
Pintérné Kislaki
Hedvig
Pintér Hedvig
Pintér Kata
Takács József
Takács Józsefné
Takács Anikó
Takács Beáta
Winkelbauer László
Lada Orsolya
Császár Martina
Borbély Károly
Borbély Károlyné
Borbély Katalin
Borbély Zsuzsanna
Kártyás József
Kártyás Józsefné
Kártyás Adrienn
Kártyás Georgina
Sipos Csaba
Sipos Csabáné
Kolosits Péter
Kolosits Péterné
Kolosits Dániel
Kolosits Martin
Gorza Kálmán
Gorza Kálmánné
Németh József
Németh Józsefné
Németh Melinda
Németh Hajnalka
Szücs József
Winkelbauer Anna
Bálint Józsefné

Bálint József
Császár József
Császár Józsefné
Császár Gábor
Balláné Császár
Mónika
Balla Enikő
Balla Dóra

Szabadság u.

Horváth István
Horváth Istvánné
Biál Tibor
Biál Tiborné
Biál Tímea
Bata Péter
Batáné Biál Rita
Bata Viktória
Wéber Lászlóné
Fodor Imre
Wéber Judit
Fodor Katalin
Vincze Gábor
Vincze Gábor
Vincze Barbara
Vincze Gábor
Musits Ferencné
Boldizsár Lászlóné
Boldizsár László
Lada Péter
Lada Péterné
Lada Bernadett
Lada Nóra
Haigli Sándorné
Haigli Sándor
Haigli Sándorné
Horváth Zsolt
Haigli Anna

Telek u.

Horváth Ferencné
Reitli Imre

Reitli Imréné
Reitli Zsolt
Takács Sándor
Takács Sándorné
Meláth Virág
Meláth Ádám
Takács Patrik
Keszti Sándor
Horváth Árpádné
Horváth Gabriella
Horváth Balázs
Horváth Sándorné
Horváth József
Horváth Sándor
Horváth Anett
Horváth Miklós
Heffler László
Heffler Lászlóné
Heffler László
Heffler Alfréd
Takács Lajos
Takács Lajosné
Takács Péter
Takács Péterné
Takács Attila
Takács Martin
Sütő Istvánné
Sütő Gábor
Sütő Gáborné
Écsi Alexandra
Sütő Gábor
Heigli Petra
Sütő István
László Zsuzsanna
Sütő István
Takács Antal
Nardai István
Nardai Istvánné
Bata László
Bata Lászlóné
Bata András
Bata László
Laskovits István
Laskovits Istvánné

Laskovits Tamás
 Horváth László
 Horváthné Tóth Erika
 Horváth Zoltán
 Horváth Erzsébet
 Bálint Roland
 Kolosits Annabella
 Kolosits Tamás
 Subits Jenőné
 Subits József
 Subits Zoltán
 Horváth Miklós
 Horváth Miklósné
 Heffler Adrienn
 Horváth Miklós
 Horváth Violetta
 Horváth Alexandra
 Horváth Sándorné
 Horváth Sándor
 Horváth Sándorné
 Horváth Dániel
 Pencz Gézáné
 Sütő Antal
 Sütő Antalné
 Zsigovits Zoltán
 Zsigovits Zoltánné
 Zsigovits Máté
 Zsigovits Nikolett
 Orbán Imre
 Orbán Imréné
 Orbán István
 Orbán Erika
 Simon István
 Simon Istvánné
 Simon Brigitta
 Simon Tibor
 Horváth Zoltánné
 Szakasits Dávid
 Csándli Ferencné
 Szücs József
 Szücs Józsefné
 Szücs Gábor
 Márton Lászlóné
 Márton József

Márton Tivadar
 Márton Ramóna
 Márton Éva
 Zsigovits Sándor
 Zsigovits Sándorné
 Törő Sándorné
 Pénzváltó Sándor
 Pénzváltó Sándorné
 Pénzváltó Attila
 Horváthné
 Horváth Sándor
 Horváth Bence
 Horváth Anita
 Hajmási Gyuláné

Várkert u.

Miski Károly
 Géczi József
 Géczi Krisztina
 Géczi Gábor
 Sütő Ferenc
 Sütő Ferencné
 Sütő Sándor
 Sütő Sándorné
 Sütő Aliz
 Bor Jánosné
 Bor Imre
 Simon Árpád
 Sipos László
 Siposné Vörös
 Mária
 Sipos Patrik
 Sipos Mária
 Kardos Jánosné
 Kárdos János
 Horváth Kálmánné
 Horváth Kálmán
 Pesti Ilona
 Horváth Viola
 Karácsony Ferenc
 Zsoldos Ferenc
 Zsoldos Sándor
 Zsoldos Sándor

Zsoldos Éva
 Madzag Klaudia
 Szomi Martin
 Moór Viktor
 Moór Viktorné
 Moór Péter
 Dudás Imre
 Horváth Attila
 Horváth Attiláné
 Horváth Enikő
 Horváth Attila
 Fálmann Tamás
 Fálmann Nikolett
 Fálmann Dániel
 Bauer Péter
 Bauer Péterné
 Bauer Rebeka
 Szomi Tibor
 Szomi Tiborné
 Szomi Adrienn
 Szomi Richárd
 Horváth Tibor
 Horváth Sándor
 Horváth Istvánné
 Horváth Gábor
 Horváth István
 Varga Imréné
 Popa Iulian
 Popa Iuliánné
 Popa Levente
 Völgyes Andrásné
 Völgyes Ádám
 Völgyes Gábor
 Németh Lászlóné
 Szabó András
 Szabó Andrásné
 Horváth Ferencné
 Farkas Imre
 Farkasné Horváth
 Krisztina
 Farkas Laura
 Farkas Mirella
 Boldizsár Csaba
 Boldizsár Beáta

Boldizsár Dominik	Németh József	Jójárt Ágnes
Boldizsár Boróka	Németh Józsefné	Jójárt Márton
Vágner Ernő		Molnár Ferencné
Vágner Ernőné		Mukics Istvánné
Vágner Diána	Várkör u.	Mukics Lajosné
Vágner Lilla		Mukics Szabolcs
Bedőcs Gyula	Büki József	Mukics Lajos
Bedőcs Gyuláné	Büki Csilla	Mukics Eszter
Bedőcs Péter	Kovács Erik	Mukics Lili
Bedőcs Katalin	Kovács Sándor	Maincz Tamás
Bedőcs Rita	Kovácsné	Maincz Tamásné
Dugmanics Tamás		Molnár Miklósné
Dugmanicsné	Vasút u.	Molnár László
Dombai Beáta		Molnár Lászlóné
Dugmanics Tamás	Kolosits Tibor	Bedőcs Gyuláné
Laposa Csaba	Bálint Katalin	Bedőcs József
Horváth Jánosné	Kolosits Tibor	Császár Sándorné
Horváth György	Kolosits Richárd	Monek István
Horváth Imréné	Dóka Ferenc	Monek Istvánné
Horváth József	László Sándorné	Monek Balázs
László János	Kámán Zoltán	Marxné Monek
Lászlóné Sáfár	Kámán Zoltánné	Veronika
Zsuzsanna	Kámán Barbara	Marx Péter
Németh Ferenc	Joó Kálmánné	Lehoczki Mihályné
Némethné Kiss	Szabóné Joó Tímea	Bolla László
Klára	Szabó Szilárd	Bolla Lászlóné
Déri Mártonné	Császár Róbert	Bolla László
Németh Ferenc	Császár Róbertné	Bolla Csaba
Németh Ferencné	Császár Eszter	Csordós Zoltán
Bordán István	Jáger Péterné	Závecz Livia
Bordánné Pogácsás	Jáger Péter	Csordós Viktória
Judit	Hertelendi Ferenc	Szalai János
Gángó Zoltán	Kolosits Gyuláné	Szalai Jánosné
Rákovits Zoltán	Császár Ernőné	Topor Istvánné
Rákovits Zoltánné	Mázsa Józsefné	Juránovits Ignácné
Rákovits Zoltán	Topor Ferencné	Bohus Ferenc
Rákovits Gergely	Nagy András	Bohus Ferencné
Demeter Mihályné	Nagy Andrásné	Sütő Sándor
Nardai Ferencné	Varanka Krisztina	Andrássy Istvánné
Nardai Sándor	Tömpe Boldizsár	Soós György
Nardai Sándorné	Nagy Lászlóné	Soós Györgyné
Nardai Judit	Dr. Jójárt Tibor	Soós Beáta
Nardai Erika	Dr. Jójártné Molnár	Soós György
Horváth János	Szilvia	Magyar Ferencné

Andrássy István	Csóbor Zoltán	Dénesné Simon
Andrássy Istvánné	Csóbor Zoltánné	Veronika
Andrássy Péter	Csóbor Zoltán	Dénes Petra
	Kolosits Tibor	Bohus József
Szanyi József	Kolosits Tiborné	Bohus Józsefné
Szanyi Józsefné	Törő József	Bohus Gábor
Szarvas Károly	Horváth Géza	Bauer József
Szarvas Károlyné	Horvát Anna	Bauer Józsefné
Szarvas Krisztina	Horváth Tamás	Bauer Katalin
Wágner Dávid	Horváth Géza	Varga Gézáné
Törő Ferencné	Horváth Viktória	Farkas Béla
Bedőcs Sándorné	Horváth Flórián	Farkasné Varga Rita
Bedőcs Balázs	Dékány Mihály	Farkas Anna
Bedőcs Ágota	Dékány Mihályné	Farkas Réka
Kovács Krisztina	Dékány Gyula	Sipos István
Kovács Árpádné	Németh Elek	Sipos Istvánné
Császárné Berbás	Berki Elemérné	Sütő Ferenc
Éva	Simon József	Miski Károlyné
Éri Szandra	Simon Józsefné	
Soós Lászlóné	Dénes Miklós	
Horváth Lászlóné		

A könyvben esetlegesen lehetnek hibák, vagy elírások melyekért elnézést kérünk a Tisztelt Olvasótól.